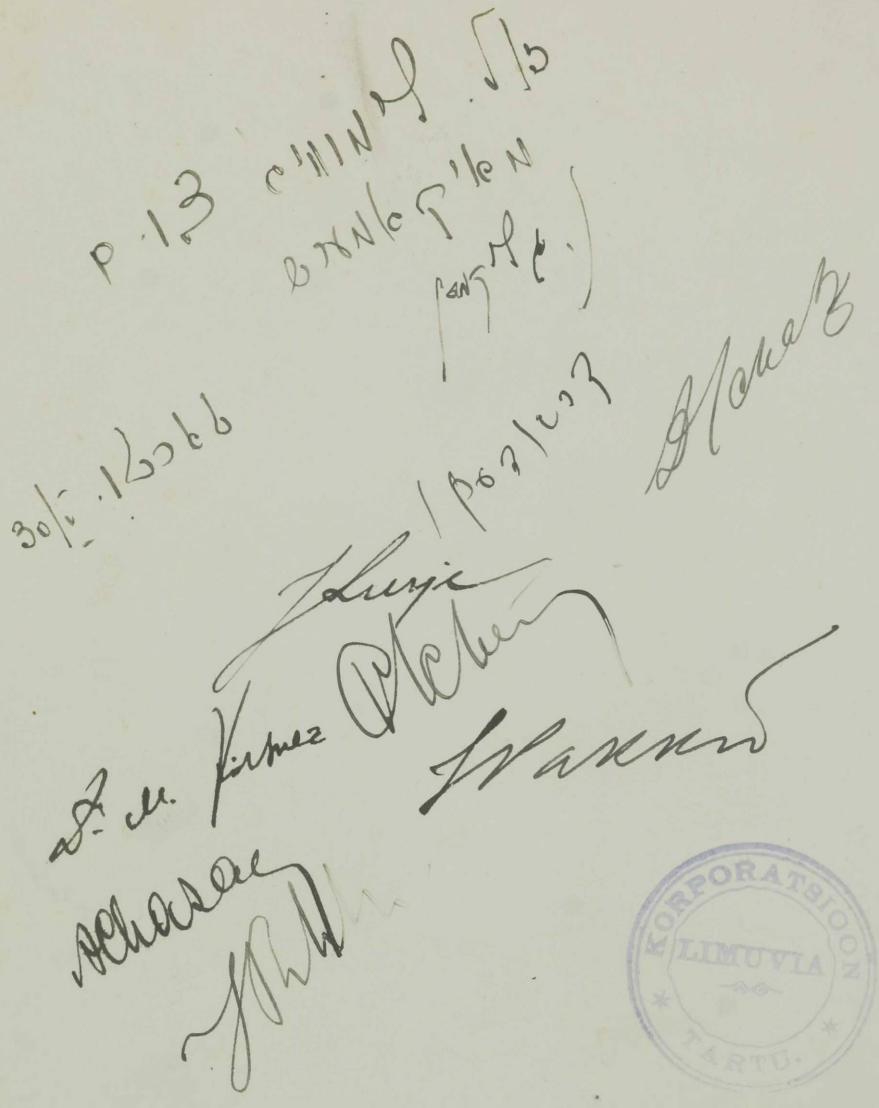
חיים נחמן ביאליק

לידעה פאטמן

KORPORATSIOON
LIMUVIA
TARTU.

חיים נחמן ביאַליק

תרל"ג — תרצ"ד

לידער און פּאָעמען

חיים נחמן ביאַליק

לידער און פּאָעמען

א. זיינע אָריגינעל-געשריבענע אין אידיש
ב. איבערגעזעצטע פון העברעאיש דורך

י. י. שוואַרץ

מיט ח. נ. ביאַליקס אויטאָביאָגראַפיע
און אייגלייטונג פון ש. ניגער

KORPORATSIOON LIMUVIA TARTU.
298A.
4733

אַרויסגעגעבן פון אידיש־נאַציאָנאַלן אַרבעטער פאַרבאַנד
דיסטריקט 6 —:— —:— מישיגען — אַהייאָ

Copyright, 1935
by I. J. SCHWARTZ
New York, N. Y.

געזעצט פון פאַז־שאולזאַן פרעס,
19 וועסט 21טע סטריט, נויאָרק,
אין „פראַנק־ריל" שריפט, וואָס
איז ספּעציעל געשניטן געוואָרן
פאַר דעם בוך. / / /
געדרוקט פון אַריאַם פרעס,
19 וועסט 21טע סטריט, נויאָרק.

אַריינפֿיר

אין דער דאָזיגער זאַמלונג פון חיים נחמן ביאַליקס „לידער און פּאָעמען" אין אידיש, געפינט זיך כמעט אַלץ וואָס איז אַרויס פונם דיכטערס פּעדער אין דער פּאָרמע פון ליד. די רייפֿסטע און כאַראַקטעריסטישסטע לידער ביאַליקס, אַלע זיינע גרעסערע פּאָעמען, אַן אַן אויסנאַם, גייען אַריין אין דער איצטיגער זאַמלונג. עס זיינען אויסגעבליבן, לפּי שעה, פון דער אידישער איבערזעצונג אומגעפּער דריי צענדליג קלענערע לידער, וואָס די מערסטע פון זיי געהערן צום ערשטן, נאָך ניט אינגאַנצן רייפן, פּעריאָד פון ביאַליקס שאַפן. מעגלעך, אַז איך וועל נאָך צו זיי זיך אומקערן און אויך זיי אַריינברענגען אין אידיש, וויַ עס איז מעגלעך, איך זאָל נאָך געבן ביאַליקס אַ באַנד פּראָזע: זיינע דערציילונגען און עסייען.

וועגן איך האָב זיך פּאַרנומען אַרויסצוגעבן אַ אידישן ביאַליק — האָב איך געהאַט דאָס געפּיל, אַז אַן די פּאָר צענדליג לידער, וואָס דער דיכטער האָט אַליין געשריבן אַריגינעל אין אידיש, וועט דאָס בוך ניט האָבן די געהעריגע שלימות. אַרויסגעבן זיינע לידער אין אידיש אַן זיין „שחיטה־שטאָט", „דאָס לעצטע וואָרט", „אַ פּריילעכס", „מיין גאָרטן", א. אַ. ו. וואָלט געווען אַ האַלבע אַרבעט. עס וואָלט געווען, אַזוי צו זאָגן, אין דער בחינה פון „עיקר חסר מן הספר". איך האָב דעריבער זיך געווענדעט צו פּרוי מאַניאַ ביאַליק, און זי האָט געגעבן איר הסכמה איינצושליסן זיינע אַריגינעל־אידישע לידער אין מיין זאַמלונג. זי פּאַרדינט אַן אויפּריכטיגן דאַנק ניט נאָר פון מיר, דעם איבערזעצער, נאָר אויך פון יעדן אידיש־לייענער, וואָס זי האָט אים געגעבן די מעגלעכקייט צו האָבן פּאָר זיך כמעט אַ פולשטענדיגן ביאַליק אין אידיש.

אין אַ באַזונדער אַפּטיילונג, צום סוף בוך, געפינען זיך די לידער וואָס זיינען איבערגעזעצט געוואָרן פון אַנדערע פּאָעטן. איך דריק דאָ אויס מיין דאַנק צו די חברים: א. ליעסין, אברהם רייזען, מאַני לייב, ש. גינזבורג, א. ש. שוואַרץ

און ז. שניאור פאַר דער דערלויבניש אַריינצונעמען זייערע אַרבעטן. זיי זיינען פאַרטראַטן ווער מיט איינציגע און ווער מיט מערערע לידער־איבערזעצונגען. די „פאַלקס־לידער" זיינען איבערגעזעצט פון י. מה־יפות און אויטאַריזירט ג־ וואַרן פונם פאַעט גופא אין זיין אידישער לידער־זאַמלונג, געדרוקט ביים „כלל־ פאַרלאַג", בערלין, 1922. מה־יפות איז אַן אומבאַקאַנטער נאַמען אין אונזער ליטעראַטור, נאָר אַלע סימנים צייגן, אַז ביאַליק אַליין האָט אַ גרויסן חלק אין דער אידישער באַאַרבעטונג פון די „פאַלקס־לידער". דערביבער האָב איך נישט געפונען פאַר נויטיג, זיי איבערצוזעצן פונדאַסניי, נאָר דאָ און דאָרט, האָב איך זיך דערלויבט, אַראַפצונעמען אַדער צוצושטעלן אַ וואָרט.

אַ האַרציגן דאַנק אויך דעם ליטעראַטור קריטיקער און חבר ש. ניגער פאַר זיין בריייטער אָפהאַנדלונג וועגן ח. נ. ביאַליקס שאַפן.

צולעצט וויל איך באַדאַנקען דעם ליבן חבר י. זעמל פון קליוולאַנד, ווי אויך אַלע חברים פון אידיש־נאַציאַנאַלן אַרבעטער פאַרבאַנד, דיסטריקט 6, פאַר זייער איניציאַטיוו און הילף דעם בוך אַרויסצוגעבן.

*

דאָס דערשיינען פון בוך פאַלט אוים צו ביאַליקס ערשטן יאָרצייט. צוזאַמען מיטן גענפיל פון פרייד, וואָס אויף מיין גורל איז אויסגעפאַלן אַרויסצובערענגען ביאַליקס לידער אין אידיש — פאַרנעמט מיך אַ געפיל פון טיפן טרויער אויף דעם פריצייטיגן טויט פון גרויסן נאַציאַנאַלן דיכטער ; אויף דעם יעניגן וואָס האָט דורכן משך פון איבער פערציג יאָר אַזויפיל באַרייכערט און באַפרוכפערט אונזער ליטעראַטור און גענאַנק, און וועמען השפעה אויפן אידישן לעבן איז ניט אָפ־ צושאַצן ; אויף דער גרויסער ליכטיגער פערזענלעכקייט וואָס האָט צו פרי זיך אויסגעלאָשן, אויפן פאַעט און לערער חיים נחמן ביאַליק.

י. י. שוואַרץ

24טן יוני, 1935

חיים נחמן ביאַליק

פון ש. ניגער

א. אַ מאַכט אין אידישן לעבן

ח. נ. ביאליק׳ס פּאָעזיע האָט, אין אירע העכערע מדרגות, א אוניווער־סאַלן זין, — און דאָס האָט נישט פארמינערט, נאָר פארקערט, גרעסער גע־מאכט זיין ווירקונג און זיין מאַכט אין דעם אידישן לעבן.

ער האָט געהאַט א ווירקונג און א מאַכט, ווי קיין אַנדער אידישער דיכטער. פון וואַנען האָט זיך עס גענומען? פון דער טיפעניש פון זיינע שאפונגס־קוואלן? ווערן מיר, אידן, אזוי נתפּעל פון שאפונג, פון פּאָעזיע? הערן מיר זיך אזוי צו די רייד פון אונזערע דיכטער?

א נס האָט געמוזט געשען, כדי א פּאָעט זאָל פארנעמען ביי אונז יענעם הויכן אָרט וועלכן ביאליק האָט ביי אונז פארנומען. דער נס איז נישט אומזיסט געשען.

ביאליק האָט אונז געבראכט די שליסלען צו פארבאָרגענע אוצרות. ער האָט זייערע „זיבן זונען" אויף אונזערע הימלען אָנגעצונדן. אָבער נישט דערמיט אליין האָט ער זוכה געווען צו האָבן אזא נישט־געווײנטלאכע ווירקונג.

ער איז געווען די אָפענע וואונד פון אונזער געוויסן. דורך זיין מויל האָבן מיר זיך אליין געווארנט, געשטראָפט, געלייטערט. ער איז געווען אונזער זעלבסטבאוואוסטזיין, אונזער ביטערקייט, אונזער כעס אויף זיך אליין. ער איז געווען אונזער רצון צו זיין גרעסער, שטארקער, שענער, ווי מיר זיינען. אנדערש וואָלט מען נישט געקענט פארשטיין, ווי אזוי האָבן אידן פארטראָגן זיין „בעיר ההרגה" (אין שחיטה־שטאָדט) ווי אזוי האָבן מיר געקענט אָנגענעמען פאר ליב דאָס זאלץ, וואָס ער האָט אונז געשאָטן אויף די פרישע, נאָך בלוטנ־דיגע וואונדן. אזא גרויס אומגליק איז געשען — דער קישינעווער פּאָגראָם —

און אַנשטאָט אונז צו טרייסטן, האָט דער דיכטער זיך „אויסגעשמידט א הארץ פון שטאָל און אייזן," און פאַר'מסר'ט אונז פאַר זיך אליין, פארוואָס מיר זיינען „אנטלאָפן ווי די מיז, באהאלטן זיך ווי וואנצן, און ווי די הינט געשטאַרבן..." מיר האָבן געוואַרט אימיצער זאָל קומען אונז מנחם־אבל זיין — איז ער געקומען מיט פארקריצטע ציין, מיט שטראָף און שפּאָט, מיט קללות און חרמות. — ווי האָט ער עס געוואָגט? און ווי אזוי איז עס מעגליך געווען, אז מיר זאָלן זיך ניט פילן באלידיגט, פארשעמט, דערנידעריגט?

נאָר איין תירוץ איז דאָ: מיר האָבן געהאט דאָס גענפיל, אז מיר אליין האָבן זיך עס פון הארצן אראָפגערעדט. מיר האָבן געהאט דאָס גענפיל, דאָס האָט אונזער שטאָלץ זיך אָננעצונדן אין געשטאלט פון אונזער דיכטער, אז דאָס האָט אונזער פארבאָרגענער וויליז זיך אנטפלעקט אין אים — און אין דעם בילד פון אונזער געפאלנקייט האָבן מיר דערפילט דעם כח וואָס מיר טוען זיך אָן אויפצושטיין. אין דער אָנמעכטיקייט, וועלכע האָט זיך אזוי ביטער אויסגעלאכט, האָבן מיר דערשפירט די נייע כחות, וועלכע האָבן זיך אין אונז אָננעהויבן צו זאמלען...

באלד נאָך קישינעוו, וואו „אין יעדער לאָך צו דריי מינים האָבן אין יענעם שחיטה־טאָג זיך אויסבאהאלטן, און גרויס געמאכט צוויישן מיסט מיין נאָמען" — איז געקומען דער הראָאישער אידישער זעלבסטשוץ פון האָמל, און פון אַנדערע אידישע שטעדט. און פאַר דעם קישינעווער פאָגראָם — האָבן מיר דען נישט געהאט קיין העלדן, קיין שטאָלצע מענשן? דערפאַר האָבן מיר זיך ניט דערשראָקן פאַרן פאָעט'ס קללות, פארקערט, מיר זיינען געשטארקט געוואָרן דערפון, וואָס מיר האָבן געהאט נענוג מוט, געזונ מאָרא־לישע קראפט צו פיינינן, צו שטראָפן און צו באשטראָפן זיך אליין, ווי נאָר עס האָט אונז געדוכט א רגע, אז מיר זיינען א פאָלק, וואָס „אש און רויך איז זיין נשמה, און א מדבר, א וויסטער מדבר, איז זיין הארץ געוואָרן."

מיר האָבן דערפילט אונזער מאָראַלישע „פויסט" אין ביאליק'ס פראָגע: א פויסט וואו איז?" — „אָט איז זי!" איז געווען דער אָפּקלאַנג פון דער פראָגע אין דער אידישער יוגנט. מיר האָבן דערהערט א גרויסן מעכטיגן דונער, זיך קייקלען איבער אונזערע נשמה־הימלען, וועו אין אונזערע אויערן האָט אָפּגעקלונגען דער דראָענדיגער אויסגעשריי: „וואו איז א גרויסער דונער, וואָס זאָל זיך אָפּרעכענען פאר אלע דורות און איינלייגן די וועלט, צעריסן הימלען, מיין שטול, מיין כסא־כבוד, איבערקערן!" אָט די פראָגע, האָבן מיר געפילט, איז שוין דער אָנזאָג — ניין, דעם אָנקום פון דונער, פונם

געוויטער, דורך וועלכן מיר וועלן זיך אפרעכענען פאר אלע דורות, און איינלייגן וועלטן!

ביאליקס „צער און צארן" איז געווען אונזער אייגענע העכערע מדרגה, איז געווען אונזער מאכן זיך אליין פאר א טרעפ צו טרעטן אויף איר און צו הויבן זיך העכער... אט פארוואס ער איז אונז געווען אזוי נאענט, אט פארוואס ער האט זוכה געווען צו זיין דער פאעט פון זיין דור, פון זיין פאלק — דער נאציאנאלער פאעט.

אבער ניט נאר א דאנק דעם אליין איז ער געווארן א מאכט אין אונזער לעבן, — א פאעט, וואס יעדער ארויסטריט זיינער איז געווען א געשעעניש, א מענש, וואס צו זיין ווארט האבן זיך פריינט און אומפריינט צוגעהערט.

ער איז געקומען אין א צייט, וועו נייע, גאלדענע בריקן האבן זיך געבויט איבערן תהום, וואס איז געלעגן צווישן אונזער פארגאנגענהייט און אונזער צוקונפט. עס האט געמוזט קומען א קראפט וואס זאל זיך שטעלן אין מיטן, צווישן דער פארגאנגענהייט און דער צוקונפט; א קראפט, וואס זאל זיי פאר־בינדן, זיי אויפלעבן איינע פאר דער אנדערער. עס האבן אין אונזער קולטור־טראדיציע געמוזט אויפגעזוכט ווערן די צוקונפט־קערנדלעך, און פארקערט: אונזער צוקונפט האט זיך צוריק געמוזט אנהויבן בויען אויף פונדאמענטן פון נאציאנאלער ירושה.

די דאזיגע גרויסע אויפגאבע האט געמוזט אויף זיך די העברעאיש־אידישע ליטעראטור מיט דרייסיג־פערציג יאר צוריק: מענדעלע (אין זיינע לעצטע ווערק) פרץ און שלום־עליכם (אין דעם שפן פון זייערע מיטעלע יארן) אחד־העם און אייניגע אנדערע, האבן געהאלפן בויען דעם בריק צווישן אמאל און שפעטער, טראדיציע און אויפלעבונג. און צווישן אט די גרויסע בויערס האט זיך באוויזן ביאליק. און עס איז געווען א גליק, וואס ער האט זיך באוויזן ער האט געהאט נאר א באזונדער טאלאנט, א באזונדער כח, צו מאכן די טראדיציע צוקונפטס־פייאיג, און אנצופילן די ארבעט פאר דער צוקונפט מיט זאפט פון ירושה.

שוין דער עצם אינסטרומענט פון זיין שאפן — זיין העברעאיש, ווי אויך זיין אידיש — איז געווען, פון איין זייט, פול מיט געבענשטע עכאָ פון פריער־דיגע דורות, און פון דער אנדער זייט, — מיט פרישקייט און בויגעוודיקייט פון יוגנט.

אפילו מענדעלע און אחד־העם — די גרויסע מייסטערס פון דער העברע־אישער שפראך — האבן נישט געקענט זיך פארגלייכן מיט אים אין דער

מאכט, וואָס ער האָט געהאַט איבער אירע פֿאַרבאָרגענע אוצרות, אין דעם כשוף מיט וועלכן ער האָט זיי אויפֿגעדרישט, אין דעם וואונדערלעכן כח, מיט וועלכן ער האָט זיי אָפּגעפֿרישט. יערע נייע מטבע וואָס ביאַליק האָט אויס־געגאָסן פון דעם העברעאישן אָדער אידישן שפֿראַך־מעטאַל, האָט געהאַט אויף איין זייט די חשיבות און די פּילפּאַכע דערפֿאַרנקייט פון עלטער, און אויף דער אַנדער זייט — די וואוקס־קראַפֿט פון א ניי־געבוירן קינד.

ביאַליקס שפֿראַכליכע גאונות — די גאונות פון איינעם, וואָס איז צו גלייכער צייט אי דער אָפֿהיטער, אי דער פֿאַרמערער פון ירושות — האָט אים שטאַרק געהאָלפֿן אויסצופֿירן זיין שליחות, די שליחות פון א שעפּ־רישער פֿאַרמיטלונג צווישן אלטע און נייע דורות. מער נאָך האָבן אים גע־האָלפֿן דאָס אויסצופֿירן די טיפּע וואָרצלען און די ברייטע צווייגן פון זיין קולטור־פֿאַרמעגן. וואָרים, אויב קולטור, איז וויסן וואָס איז ביז אַהער געטאָן געוואָרן, פֿאַראייניגט מיט וויסן וואָס צו טאָן איצט — איז שווער צו געפינען ביי אונז נאָך איינעם, וואָס זאָל האָבן פֿאַרמאָגט אַזא טיף־פֿאַרוואָרצלטע און ברייט־פֿאַרצווייגטע אלט־אידישע קולטור.

איינציגע מענטשן, די יחידי־סגולה, האָבן געשעצט און געליבט אויך דעם יחיד אין ביאַליקן. דעם יחיד, און דעם צער און די איינזאַמקייט פון יחיד. פֿאַר זיי איז אַן אומפֿאַרגעסלעכע איבערלעבונג די שטילקייט, אין וועלכער אזוי פיל לידער ביאַליקס האָבן זיי אריינגע'כשופ'ט, די שטילקייט פון „הברכה", די שטומקייט פון „רזי־לילה", דאָס בלייבן אליין (לבדי) וועו אלעמען האָט דער וויגט פֿאַרטראָגן, און דאָס ליבט פֿאַרפֿלייצט. איינציגע לייענער וועלן קיינמאָל ניט פֿאַרגעסן זיינע רייגלירישע שאָפֿונגען, זיין וואונדערלכער איך־פֿאָעזיע. אָבער ניט זי האָט אים געגעבן דעם אָרט וואָס ער האָט פֿאַרנומען, און וואָס קיין אַנדערער קען נישט פֿאַרנעמען אין אונזער ליטעראַטור, אין אונזער נאַנצן גייסטיגן לעבן. דעם דאָזיגן אָרט האָט ער פֿאַרנומען דערמיט, וואָס ער איז געווען דער העכערער אויסדרוק פון דעם פֿאָלק'ס איך; דערמיט, וואָס ער האָט געטראָגן אין זיך דעם פֿאָלק'ס וויסן, און פֿאַרקערפֿערט מיט זיך זיין געוויסן; דערמיט, וואָס דעם פֿאָלקס וויסן און געוויסן האָבן זיך ביי אים צענויפגענאָסן מיטן וויסן און געוויסן פון דער וועלט.

ב. שטורעם און שטילקייט

מען טיילט געווייגלעך איין ביאַליק'ס לידער אין: א נאַציאָנאַלע און ב) אינדיווידועלע. דאָס איז א קינסטלעכע איינטיילונג. ביאַליק'ס נאַציאָנאַלע

מאטיוון זיינען טיפע פערזענלעכע איבערלעבונגען, און פון דער אנדער זייט, איז ער נאציאנאל, וועז ער דריקט אויס אינדיווידועלע שטימונגען. אויב שוין יא ריידן וועגן צווויי באזונדערע ביאליסם, וואלט מען געדארפט אנווייזן אויף ביאליק'ן, דעם פאעט פון שטורמישקייט, און דעם שטיל'ן ביאליק'ן. אזעלכע צווויי באזונדערע געמיטסצושטאנדן האט ער אליין אין זיך געפילט, און נאך אין יאר 1903, וועז ער איז געווען ערשט דרייסיג יאר אלט, האט ער אין א קורצער אויטאביאגראפיע, אנגעווויזן אויף אט די צווויי פארשיידענע מאמענטן: פון איין זייט, האט ער איבערגעלעבט אזעלכע צייטן וועז ער איז „געווען ווי די קליינע סאושלקע וואס איז באהאלטן אין די טיפענישן פון וואלד, אין וועלכע די גאנצע וועלט שפיגלט זיך אפ שטילערהייט," און, פון דער אנדער זייט, שטיפערישע מאמענטן, וועז ער פלענט „אויפברויזן, ווי א שטארקער שטראמעדינער טייך", וועז זיין „שטיפערישער געמיט האט נישט געווואוסט קיין אפהאלט און קיין צוים און קיין ברעג"...

אפשר האט עס א שייכות מיט די צווויי באזונדערע ירושות — איינע פון זיין פאטערס, און די צווויטע, — פון זיין מוטערס צד. אין א נעשפרעך מיטן מאלער ח. גליקסבערג רעדט ער וועגן זיך: „מיין פאטער איז געווען א שטילער און א הארציגער מענטש, הגם ער האט זיך א סך אנגעלייטן, מיין מוטער איז געווען א פארביטערטע, און האט זיך ליב געהאט צו קאכן — און אט די ביידע כאראקטער־שטריכן האב איך אליין אויך"... ער איז געווען — אמאל שטיל און צארט, און אמאל, שטורעמדיג, בייז און ביטער. זייער קלאר האט די דאזיגע טאפלטקייט ביאליסם אויסגעדריקט יעקב כהן אין זיין ליד „הר־השרפה" (וואולקאן), געשריבן צו ביאליק'ס זעכציג יעריגן יובילייי: אט גיט א ציטער די ערד, געדיכטע כמארעם רויך שלינגען איין דעם הימל, און — אויפריים נאך אויפריים! בליצן־שלאנגען, פייער־פלאמען, דונערדיגער צארן, הייסע, זודינע לאווע פארפלייצט די וועלט ארום. און באלד — שא, שטיל, אוים שטורעם. די זון שיינט, און ביים בארג צופוסנם ריינען קינדער בלומען... אבער זייט ניט אזוי רואיג... ווער ווייס, וואס ס'טוט זיך אין דעם בארג'ס אינגעווייד? באלד וועט ער ווידער אנהויבן דונערן און בליצן, און פארגיסן אלץ ארום מיט פייערדיגע שטראמען לאווע...

ביאליק איז אפט און שנעל איבערגעגאנגען פון שטילקייט צו שטורעם, פון קינדער־שפיל און קינדער־צארטקייט צו דונערן און בליצן און פלאמפייער־דיגן צארן.

עס איז נישט געווען איין ביאליק, עס זיינען געווען עטלעכע ביאליק'ס.

...אוּן אִיךְ קוּק אהין צוּם שטערן
ווי עס ווערט די וועלט אָנטשוויגן;
מײַן וועלט, ווייס איך, איז נאָר איינע —
כיפּיל זי אין מײַן האַרצן ליגן. —

נישט איין וועלט, נאָר די וועלטן, האָט ער נעראַרפט זאָגן. אין זיין העכערער מדרגה איז א דיכטער — אוּן אויך דער דיכטער ביאַליק — ניט וועלט, נאָר וועלטן, גרויסע, אוּן אומענדלעכע פּארשיידענע וועלטן. נעכטן איז ער נעווען אין איינער, היינט אין אַן אַנדערער, מאָרגן וועט ער ווידער זיין אין אַן אַנדערער, אוּן אויך אין יענער וועט ער נישט בלייבן. ער איז אַן אייביגער וואַנדערער. אַלע צילן זיינען זיינע — אוּן אַלע וועגן.

ניט ער וויל אַלץ צוביסלאַך: ניין, אים איז פּרעמד די פּלאַכע אַלזײַטיקייט פון דילעטאַנט. זיין דורשט איז: אַלץ. ניט אַלץ פאַרזוכן אויפן שפּיץ מעסער — נאָר אויסטרינקען, אויסלויידיגן יעדן בעכער ביזן דעק. ער איז אַלע מאָל אַן אַנדערער, אָבער וואָס ער איז, אין יעדן צייטפּונקט איז ער עס איננאַנצן, ביזן מינדסטן ציטער פון זיין נשמה. וואוהין ער גייט, גייט ער ביזן סוף, דערגייט ביזן וויטסטן פונקט, ביזן לעצטן ציל.

אָבער ער גייט ניט אויף איין וועג. ער זוכט ניט נאָר איין שטערן. ער איז, ווי דאָס נאַנצע באַשאַף, איינער און א סך. ער איז, ווי די נאַטור, אייביג, און, ווי זי — בייט ער זיך אייביג. היינט וויקלט ער זיך אין וואָלקנס און טונקלקייטן, נאַכט און פינסטערע אָפּגרונטן אָרום און אָרום. מאָרגן לייכט זיין נעזויכט, און ער גייט אויף, ווי א זון, אויף די שפּיצן בערג. פון זיין צאַרן צינדן זיך הימלען אָן, און עס ציטערן די גרונטן פון דער ערד, אָבער, אז עס קומט די שעה פון צאַרטקייט — קען קיינער ניט זיין אַזוי צוגעלאָזן, ווי ער. אז ער ווייניט, ווייניט די נאַנצע וועלט מיט אים — שפּילט ער א פּריילעכעם, טאַנצן שטערן און מזלות... ער ווייזט, ווי דער ים, זיין מאַכט אין שטורעם און אין שטילקייט: זעען מיר אים וועג ער איז שטיל, דוכט זיך אונז, אז אין אים איז נאָרנישט ניטא, אָחוץ שטילקייט; איז ער אויפגערודערט, האָבן זיך אין אים צעשפּילט און צעשטורעמט די געבליטן — איז ער דער שר פון שטורעם.

דערפון נעמען זיך די פּארשיידענע מיינונגען וואָס מיר האָבן וועגן קינסטלער פון אָט־דער הויכער מדרגה. ניט נאָר מיר זיינען פּארשיידן, און

יעדער איינער קוקט אויפן דיכטער מיט זיין באזונדער אויג, זעט אים ביי זיין אייגענער באלייכטונג, נאר — און דאס איז פיל ווייכטיגער — דער דיכטער אליין איז פילגעשטאלטיג, און יעדער זעט די געשטאלט פון דיכטער וואס איז אים צום נאנטסטן. צייגט א פיין־נעשליפענעם דימענט פאר א רעדל־מענשן, וועלן איינע אנרופן אזעלכע, און די צווייטע — נאר אנדערע קאלירן.

אזוי איז עס אויך מיט אונזער דיכטער־באוואונדערונג. דער פאעט שאפט יעדעם מאל איבער די וועלט אין זיין פורעם און נאך זיין געשטאלט נאך; אזוי שאפט יעדער איינער פון אונז דעם פאעט לויט דעם פורעם און גע־שטאלט וואס אין זיי האט ער זיך צו אונז אנטפלעקט. איינער האט צום קלאנגען פארנומען ביאליק'ס געשריי, וועלן ער האט, אינאיינעם מיט שטיקער הארץ, פון זיך די „שירי־זעם" ארויסגעריסן — איז ער פאר אים דער פאעט פון צער און צארן; אן אנדערן האט זיין געזיכט אויפגעלויכטן אין לידער פון ליכט — איז ער פאר אים „דער זוניגער"; א דריטן האט דורכגענומען זיינם א ליד פון פארצווייפלונג, איז ער פאר אים געווארן דער זינגער פון חורבן, דער „נביא־האחרית"; א פערטער האט אויף זיין קאפ געזען די קרוין פון „תחיה" — האט ער פאר אים קיין אנדער נאמען ניט, ווי „משורר התחיה"...

ווייזט עס, אז מיר האבן נישט געזען דעם דיכטערס־אמת'ן פנים, און אז מיר קענען אים נישט? — ניין, מיר האבן געזען זיין געזיכט, און גוט געזען, נאר יעדער — פון א באזונדער זייט, אין א באזונדער מאמענט. דערפאר זיינען פארשיידן די בילדער. און וען איינער רופט אים אן „נאציא־נאלער דיכטער", און אן אנדערער — „איך־דיכטער", לייקענען זיי נישט אפ איינער דעם אנדערן. זיי זיינען ביידע גערעכט — אלו ואלו דברי אלהים חיים.

געווים מוזן מיר זוכן — און אינסטינקטיוו זוכן מיר אלע — הינטער די פיל בילדער און געשטאלטן, פנימ'ער און מאסקעס וואס דער דיכטער האט, — דעם אינציגן קוואל פון זייער אלעמענס עקזיסטענץ, די נשמה וואס באלעבט זיי, דעם איך וואס מאכט אן אינהייט פון זיי. אבער דער וועג צו אט־דער אינהייט איז די פילהייט. א דיכטער איז א אומבאשטימטע צאל קריזן מיט איין צענטער. האבן מיר א געוויעם באגריף פון די ראדיוסן, קענען מיר אי דעם מיטלפונקט, אי די פארשיידענע, גרעסערע און קלענערע, קריז־ליניעס, וואס ער האט. אלע דיכטערישע אויסשטראלונגען פון ביאליק'ס פינטעלע איך איז אונמעגלאך ארומצונעמען מיט איין בליק און פאר איינמאל. וועל איך

זיך אָפשטעלן נאָר אויף צוויי, די צוויי וואָס איך האָב פריער שוין דערמאָנט: א) דער שטילער ביאַליק, און ב) דער שטורמישער ביאַליק.

אָט די צוויי סתירות'דיגע וועלטן זיינע, די שטילע וועלט און די אויפ־געבראָכענע, זענען מיר אין אַלע גרעסערע ציקלען פון זיינע לידער: אין די נאַטור־לידער, אין די ליבע־לידער, אין די נאַציאָנאַלע שירים און אין די איך־מאָטיוון, אין דעם העברעאישן און אין דעם אידישן טייל פון זיין פּאָעזיע... אין יעדער ספערע און אין יעדן כמעט פּעריאָד פון זיין שאַפן, הערן מיר אים שרייענדיג ווי א לייב, און זענען אים שטיל, ווי א שעפּעלע.

קענן הימל אויסגעשטרעקטע צאַרנדיגע פּוסטן, — און לעפּצן, וואָס שעפּטשען שטיל א תפלה; פּלאָמיגער אויסגעשרייי פון נביאות — און קינ־דישע שפּילעוודינקייט פון פּאָלקסליד; שוימינע פרייד, — און תהומינער טרויער; הילכיגסטער פּאַטאָס — און רואינסטע אידיליע.

ג. פּאָעזיע פון שטילקייט

איך קען אַ וואַלד, און אין דעם וואַלד
איז מיר באַקאַנט אַ צוועהידיגע סאָזשלקע;
אין דער געדיכטעניש, ווייט אָפּגעזונדערט פון דער וועלט
אין שאָטן פון אַ הויכן דעמב,
פון זון געבענשט, אין שטורם אויסגעפרופט —
דאָרט חלומט זי דעם חלום פון אַן אומגעקערטער וועלט,
טוט פישן שטיל די גאָלדנע פישלאַך אירע —
און קיינער ווייס ניט, וואָס עס טוט זיך אין איר האַרצן.
("די סאָזשלקע")

דער הויכער בוים, מיט ליכט באַגאָסן און געוואוינט צו שטורעם־ווינטן, האָט פּארשאָטנט און פּארשטעלט דעם שטילן חלום, די גאָלדענע פישלאַך פון דער „ברכה", און קיינער ווייס ניט, וואָס ביי איר אין האַרצן איז. קיינער, אָחוץ דעם דיכטער, קען ניט איר שטילע שטאָלץ, איר שטאָלצע שטילקייט. מען זעט דעם וואַלד. מען ווייס ניט, אז זי איז דער סוד פון וואַלד, אז זי איז זיין זון, זיין לבנה־ליכט, זיין שטורעם, זיין שטילקייט, זיין פּארכשופ'טע בת־מלכה... מען זעט דעם וואַלד. דעם וואַלד'ס נשמה, דעם וואַלד'ס אוצר, די סאָזשלקע, די „ברכה" — זעט מען ניט. מען זעט דעם דיכטער פון צער און צאָרן, דעם נביא פון שטורעם, דעם פּאָעט פון בלענדנדיגער ליכטיגקייט

— און מען וויים ניט, אז דאָס איז נאָר א טייל פון זיין לעבן, אז דאָס זיינען נאָר עטלעכע דימענטן און בריליאַנטן פון זיין אוצר, ניט דער אוצר אַליין.

ביאַליק האָט אונז מיט א כיון געצייגט די „ברכה" (אזוי ווי ער וואָלט וועלן צייגן דערמיט זיך אליין) אין די פארשיידנסטע געשטאַלטן: גוט איז איר געשטאַלט אינדערפרי, וען די זון גייט־אויף איבערן וואַלד; אָט איז זי — נאָר אַן אַנדערע, א וואונדערלעכע, א פארכישופטע — אין א לבנה־נאכט אָט שיצט זי אין איר טיפענישע איר טרויס פון א שטורעם וואָס איז דעם וואַלד באפאַלן; און אָט איז זי ווידער שטיל, הייליג־שטיל... „הברכה" איז געשריבן אין פרייע פערזן, און כמעט יעדער טייל אירער האָט זיך זיין באַזונדערן אינ־דיווידועלן ריטם... אָט ווערט א געוויטער: הויבן די פערזן אָן צו דונערן און בליצן מיט זייער קלאַנג און פאַרב, ניט נאָר מיט דעם לאָגישן זינען פון די ווערטער:

און פלוצים—בליצט דער בליץ! פלים־פלאַם! דער וואַלד ווערט בלאַם!
די וועלט — זי בליצלט!
טראַך־טראַך! סיהאָט אויסגעפלאַצט דער דונער, זיך צעשאַטן,
דער וואַלד האָט זיך צעריבט — און אויפגעזאַטן!

ביאַליק ווייזט אונז אין „הברכה", וואָס אין א געווייסן זינען איז זי זיין גאַנצע פאָעזיע אין מיניאַטור — אז ער קען מאַכן א שטורעם אין פערזן, און אז ער איז א מייסטער איבערצוגעבן אונז דעם שטארקסטן איינדרוק פון ליכ־טיגקייט — אָבער אין דער זעלבער פאָעמע זעען מיר, אז נישט קלענער, אויב נישט גרעסער נאָך זיין כח, ווען ער מאָלט שטילקייט און איר שוועסטער — טונקלקייט.

סיאיז דאָ א שטילע געטער־שפראַך, א שטילער לשון,
וואָס האָט קיין קול און קלאַנגען ניט, בלויז פאַרבן און קאָליר,
די שפראַך האָט כשוף, זעאונגען און בילדער — —

אויף דעם שטילן לשון רעדט ביאַליק אָפט צו אונז — און נישט נאָר אין „הברכה", אויך אין אַנדערע פאָעמען. ער האָט נאכט־און־שטילקייט־לידער, וואָס אין אייניגע פרטים שטייען זיי העכער, ווי זיינע ליכט־פאָעמען און שטורעם־געזאַנגען. די נאכט־און־שטילקייט לידער פארכאַפן אונז ניט און פארשכורן אונז ניט, אזוי ווי די „שירי־זהר", די „ווינטער־לידער", אדער די לידער פון „צער־און־צאָרן"; דערפאר פארטומלען זיי אונז ניט אזוי ווי יענע.

זיי באפאלן אונז נישט, פארפלייצן אונז נישט, ווי די כוואליעס פון ים — זיי גיסן זיך אריין אין אונזער באוואוסטזיין טראפנווייז. זיי נעמען אונז נישט מיט דעם שטראמינן אימפעט פון זייער אויסדרוק, זיי ווירקן אויף אונז מיט יעדן איינציגן פּרט, מיט יעדן ווארט און קלאנג. און עס דוכט זיך מיר אפט, אז טונקלקייט זעט ביאליק קלערער ווי ליכטיגקייט, און אז ער הערט שטילקייט שארפער ווי שטורעם. אין ליכטיגקייט זעט ער נאר אין פארב — די העלסטע; טונקלקייט צייגט ער אונז מיט אלע אירע פיינסטע ניואנסן. וועז ער זינגט וועגן דער זון, ווערן אלע חושים זיינע בטל פאר געפיל פון התפעלות, וואס נעמט אים אן. שילדערט ער די נאכט איז ער פינקטלאך און געגנוי, און דער חוש־השמיעה איז דאן ביי אים שארף, אזוי ווי דער חוש־הראיה, וואס מאטערט זיך אריינצודרינגען אין דער פינצטערניש וואס ארום.

אין די ליכט־לידער גיט ער אונז צו וויניציג און צופיל — צו ווינציג צונלידערטע בילדלעכקייט, צופיל אומארטיקולירטן געפילס־אימפעט. אין די שירי־זהר איז ער וואונדערלעכער וואס ארטמייסטער, ניט קיין געשטאלטן־שאפער. אנדערש איז ער אין די טונקלקייט־לידער. מיט וואס פאר א קינסטלערישער הנאה און מיט וואס פאר אן אויסדרוקסקראפט שילדערט ער אין „רזי־לילה" — כאטש עס געהערט ניט צו די בעסטע לידער זיינע — אלע פיצעלעך און ברעקלעך פון דעם גרויסן און גאנצן איינדרוק, וואס עס מאכט אויף אים די נאכט, וועז ער שטעקט ארויס דעם קאפ דורכן פענסטער. וואו איז דא פארען, אין פלוג, פלאץ פאר איבערנאנגס־קאלירן, פאר ניואנסן און האלבע טענער? ליכט און פינסטערניש — זיינען עס דען נישט קיין פולשטענדיגע קאנטראסטן? און דער ערשטער איינדרוק, וועז פלוצים אנטפלעקט זיך פארן דיכטער דער „שר של לילה", איז טאקע אזא: „און ווייטער און העכער — נאר נאכט, נאכט, נאכט". אבער תיכף ומיד דערזעט ער, ווי אין אט דער אומבאגרעניצטער און אומבאוועגלעכער פינסטערניש

שווימען בילדער שטומע אין דעם תהום פון נאכט,
א שאטן אויף א שאטן, און א שאטן אין א שאטן —

שוין נישט קיין אומדורכדרינגלעכע, איינגנוסיגע, איינפארביגע, אנפאר־ביגע פינסטערניש, נאר שאטנס און געשטאלטן. אויף א ווייל דערפילט ער באלד ווידער אמאל די נאכט אין איר אבסאלוטער בלינדקייט — „און אזוי ווי די אויגן וואלטן מיר אפגענומען, אזוי ווי מען וואלט מיר מיט א שארפער שווערער האק דעם קאפ אראפגענומען, אזוי דעקט די שטאק־פינסטערניש

צו אלץ מיט איר קלייד און לאזט מיר גארנישט ניט זען. איך מערק אפילו ניט די שול, אט דעם ריז, וואם מיט זיין איינגעבויגן־הויבער געשטאלט, פאר־שטעלט ער די הייזער וואם ארום, אפילו די בוימער פון בית־עולם, דערקען איך אין דער פינסטער נאר נאך זייער גערויש נאך"... אבער ער הערט, אויב ער קען נישט זען. ער הערט די שאטנס און געשטאלטן פון דער נאכט. זיין אויער איז שארף, ווי זיין אויג, און עס הויבט זיך אן אזא מין שטיל איינ־האלטן זיך אין די שטומע נאכטיגע סודות — שארכן, רירן, ציטערנישן, פלא־טערנישן, וואם נאר דער אויסערגעווייניליך פיינער אינסטרומענט פון ביא־ליק'ס העברעאיש, דער אלטער איידעלער אינסטרומענט, וואם שוין מיט טויז־זנטער יארן צוריק האבן אויף אים מיסטערס געשפילט, קען עס איבערגעבן.

און ניט נאר אין „רזי־לילה" — אויך אין פיל אנדערע לידער פילן מיר, אז ביאליק'ס כח איז ניט נאר אין שטורמישקייט, נאר אויך אין שטילקייט. אמאל איז עס די שטילקייט פון א אידילי („מיין גארטן", די דערציילונגען אין פראזע) אפטער איז עס א וויך־עלעגישע שטילקייט („נאך מיין טויט", „זאל זיין ווי אייערער מיין גורל"...) און נאך אפטער פילט זיך אין איר א טיפער אומענדלאכער טרויער: לבדי...

סיהאט דער ווינט זיי פארווייט, סיהאט דאס ליכט זיי פארשווייגקט,
א נייליד האט פארהילכט זייער לעבנספרימארגן;
און בלויז איך, צארטע טויב, ביז געבליבן אלייז
אונטער פליגל פון שכינה פארבארגן.

ביאליק'ס שטילע טענער ברויגען אונז צו יענער כשופדיגער גרענעץ, וואו לירישן גיסט זיך צענויף מיט מוזיק. און אויב זיינע העכסטע אנשטרענ־גונגען האט ער אונז געגעבן אין וויי־געשרייען און פרייד־געשריען, איז זיין נאטירלאכער אטעם — שטילקייט.

ער פויקט מיסטערהאפט, מעכטיג איז זיין טרומייטערן. אבער זיינע איידלסטע קלאנגען כשופ'ט ער ארויס פון דער שטילער לירע.

זיינע רוישנדיגע ליכט־פאעמען, זיינע האמערדיגע ווינטער־לידער פאר־שכורן אונז, פון אזא שטילער זעאונג ווי „גמדי־ליל" („שרעטלאך") ווערן מיר פאר'כשופ'ט.

ד. שטורמישע עקסצעסן

אין האַרבסט־טאָג האָב איך זי אין פינסטערןווינקל געטראָפן,
אין טרויער־קלייד האָט זי צו מיר זיך אין זעאונג אַנטפלעקט;
איר בליק האָט געשיינט מיט רחמנות, מיט טרערן פאַרלאָפן,
איר גלעטנדע האַנט אויף מיין קאָפּ האָט זיך צערטלעך גערעגט.

האַרבסט, טונקלקייט, טרויער, איינזאמקייט, שטילקייט — דאָס איז די ראָס, דאָס בילד פון ביאליק'ס „מוזע". דאָס איז איר נאַטירלעכער צושטאַנד. פאַטעטישקייט, עקזאַלטירטקייט, התפעלות'דיגע אויסגעשרייען, ימ'ען ליכט, זיבן זונען, קללות פון דער תוכחה, דונערן און בליצן — דאָס זיינען עקסצעסן. דאָס איז א מין אויסער זיך זיין, א מין ארויס פון די כלים...

א מעכטיג זיך פאַנאַנדערגיסן פון א טייך פרילינגצייט. ער פארפליצט אלץ ארום — מען זעט ניט און מען ווייס ניט, וואו איז זיין גרענעץ. אָבער דאָס איז נאָר צייטווייליג. באלד קערן זיך אום די וואסערן צוריק אין זייער רו אריין, מען דערזעט די ברעגן.

ביאליק'ס פאָעזיע גיסט זיך איבער אָפט איבער איר נאַטירלעכן ראַנד. אָבער דאָס איז ניט שוים, ווי עס קען זיך דוכטן, און ווי עם האָט זיך מיר אליין געדוכט, וועו איך האָב מיט יוגנטלעכער העזה וועגן אייניגע זאכן ביאליק'ס געשריבן וועדטער, וואָס זיינען מיר איצט פרעמד. אָן א געפיל פאר מאָס, האָב איך מגזם געווען די גוזמא'דיגקייט פון ביאליק'ס פאטאָס. איך האָב פארגעסן, אז נישט שוים אליין, נאָר אויך כוואליעם וואַרפט דער ים אויפן ברעג ארויס, וועו ער צעוויגט זיך פון גרויס אומרו, וועו ער צעשרייט זיך ביזן הימל אין א שטורעמווינט. לעבעדיג כוואליען זיך ביאליק'ס רייד, וועו זיי זיינען אויפגעשטורעמט; און וואו כוואליעם איז שוים, אָבער ניטא קיין פוסטע געשרייען. עכט איז דאָס קערנדל פון ביאליק'ס איבערטרייבונגען. זאפט פון איבערלעבונג מאכט פייכט און פריש די פרעכטיגע, צו־פרעכטיגע בלומען פון זיין שפראך.

איר זעט ניט און קענט זיך ניט אויסמאלן מיט אייער פאַנטאזיע דעם מבול פון שיין און די ימ'ען פון ליכט, וואָס ער רעדט וועגן זיי אזוי היים און צעפאכט אין „זהר" — איר גלויבט אים אָבער (און דאָס איז דאָך דער עיקר — מאכן, אז מיר זאלן גלויבן) וועו ער זאגט:

אין פלאַמיגע ימען און שטראַליגע שטראָמען

האָב איך מיך מיט פלאָס און מיט ליכט אָנגעזאָפּט, —
און ריין און געלייטערט ארויס פון די תהומין;
איך אויסברוך פון קוואָלן וואָס ברויזן מיט קראָפט
אַ גאָנצער ים פרייד האָט אין האַרצן געשלאָגן;
פאַרשווינקט, ווי פון מעכטיגער זיסער מוזיק
וואָס טוט זיך פון פידלען פון טויזנטער טראָגן.

איר זעט נישט דעם ים פון פייער, דעם ים ליכטיגקייט, דעם ים שיין, כאָטש (אָדער ווייל) ער חזר'ט זיך איבער עטלעכע מאָל — אָבער איר פילט, אז עס איז דאָ אייגער, וואָס איז פארפלייצט געוואָרן פון אים, פארשכור'ט געוואָרן. אָט דאָס פארשכור'ט זיין פון ליכט גיט אונז ביאליק, און מיר דארפן נישט פארלאָנגען, אז ער זאָל אונז געבן דאָס ליכט אליין. דאָס ציל פון אלע זיינע קאָכערייגע, זידנדיגע, מיט הייסע טראָפנס שפריצנדיגע געזאָנגען, איז ניט צו געבן זיין אינעווייניגסטער וועלט אן אָביעקטיווע דרויסנדיגע עקזיסטענץ — נאָר, פארקערט, אריינצופירן אונז אין זיין אינווייניגסטן לעבן.

די אינציגע בילדער פון ווינטער אין די ווינטער־לידער אזוי ווי אין די ליכט־געזאָנגען, ווערן דערטרונקען אין דעם אלגעמיינעם עקסטאָז פון קראָפט־גליקן. מיר ווערן פארפלייצט פון דעם שוימיגן כח נישט נאָר ווען מיר לייענען אזוינע קרעפטיג־געשמידטע שורות, ווי —

ניט אנדערש, די וועלט האָט געוואָלט זיך צעשיטן —
האָט גאָט אין זיין וואָרשטאָט גענומען זי שמידן,

פארהויבן זיין האַמער איז ריזיגן שוואונג,
גערופן דעם כח צוהילף — און קלינג־קלונג.

מיר פילן דעם ריטם פון מאכט אפילו אין אזעלכע נאַאיוו־קונדסדיגע אויסגעשרייען, ווי —

כיוואָלט אַ לייב, מיר דוכט, צערישן,
און צעטראָטן ווי אַ וואָרים!

דער כח ליגט ניט אין די ווערטער, נאָר אין דעם אויסשרייען זיי. די ווערטער זיינען אבסטראקטע, מליצה'דיגע, אָבער זיי ווערן געטראָגן פון לע־בעריגע, אויפגעשטורעמטע, נשמה־כוואליעס.

מיר זעען ניט דאָס, וואָס פארשכור'ט דעם פאָעט; מיר ווערן אבער

אַנגעשטעקט פון זיין פּאַרשכורטקייט. עֶר דערציילט אונז פון א גאַנץ געווײַנט־לעבן זוניגן ווינטער־טאָג:

סיציט אַ רויך זיך פון די קוימענס,
קרויזט זיך רואיג אוו באַזאַכט;
אויף דעם ווייסן שניי די רעבן —
לעבעדיגע שטיקלעך נאַכט...

און מיר ווייסן ניט, וואָס איז געשען, וואָס ער האָט זיך פּלוצים אזוי צעהיצט און צעשריען:

הפקר! הפקר! אַלץ איז הפקר!
הוי, דו קוטשער! טראָג געשווינט!
וואַרף אריין מיך אין דעם ויכער,
און צעבלאָז מיך אויף דעם ווינט!

מיר ווייסן ניט, וואָס איז געשען אין דער נאַטור אַרום, אָבער מיר ווייסן און פילן, אַז עפּעס איז געשען אינווייניג אין דעם דיכטער: עס האָבן ארויס־געשפּאַרט פון אים כחות, וואָס זיינען יאָרנלאַנג פּאַרשטיקט געווען; עס האָבן זיך געעפּנט קוואַלן וואָס זיינען יאָרנלאַנג פּאַרשלאָסן געווען; עס האָט צעעפּנט אַלע זיינע מיילער דער מוראַ'דיגער הונגער נאָך לעבן, נאָך ליכטיגקייט, נאָך פרייַ, — דער נישט געשטילטער הונגער.

סישטראָמען ליכטער אריין דורך מיין פענסטער און פליסן,
און דעם דיל און די וועגט און די ווינקלען פאַרגיסן
גיסן ריינגאָלד אין איטלעכן שפּעלטל אריין;
וואָלסטו, גאָט, זוועז זיבן אין הימל צעהאָנגען,
וואָלסטו אַלץ נאָך ניט שטילן נאָך ליכט מיין פאַרלאַנגען —
מערער שיין, גרויסער גאָט, מערער שיין!

אַזוי רעדט ניט א מענטש, וואָס איז געוואוינט צו ליכט; אזוי רעדט איינער, וואָס איז פון דער פינסטערניש ארוים און האָט פּלוצים די ליכטיגע שיין דערזען.

אזוי רעדט נישט דער, וואָס לעבט אוים זיינע ליכט־און־פרייד־נעפילן. אזוי רעדט דער, וואָס שרייט זיי ארוים אין שמאַכטנדיגער גלוסטונג.

ניט קיין הימן איז עס, נאָר א תפלה צום גאָט פון ליכט, א תפלה פון איינעם וואָס לעכצט און ביינקט נאָך ליכט.

וואָר וועלט שכור פון ערשטן זופ וויין? דער יעניגער וואָס איז נישט געוואוינט צו טרינקען. ער פאַרלירט דאָס גלייכגעוויכט, זינגט און שפרינגט, זייענדיג אויסער זיך.

ביאַליק איז אויסער זיך פון דער זון, פון דעם פראָסט, פון דער אומגעריכטער פרייד, פון דעם יום־טוב...

זיין שטורמישער פאַטאָס איז דער פאַטאָס פון א באהערשטן. עס קאָכט אין אים א כח — אָבער ער איז ניט אזוי מעכטיג, ווי דער איינגעהאלטענער פאַטאָס ביאַליקס.

ה. איינגעהאלטענער פאַטאָס

דער פאַטאָס, וואו שטורעם באגענגט זיך מיט שטילקייט. ביאַליק׳ס סינטעז, זיין קינסטלערישע רייפקייט, זיין גרויסע זעלבסט־באהערשונג, זיין איבערגאַנג פון „אגדה" צו „הלכה".

אגדה און הלכה זיינען ניט נאָר צוויי אָפּטיילונגען אין תלמוד — דאָס זיינען צוויי שאָפונגס־פאָרמען. ביאַליק האָט אליין (אין זיין עסיי וועגן הלכה און אגדה) אויף דעם אָנגעוויזן. ער האָט עס פאָרמולירט אזוי: הלכה איז די לעצטע און נויטוועניגע עסענץ פון אגדה... דאָס רוישן פון אונזער הארצנס פאַרלאַנגען אויף זייער שטורמישן וועג צום ציל — איז אגדה; דער רופלאַץ, די באַפרידיגונג און איינשטילונג פון די פאַרלאַנגען — דאָס איז הלכה. הלכה לייקנט נישט אָפּ דאָס געפילס־לעבן, זי נעמט עס איין. אזוי איז ביאַליק׳ס שטילקייט אין דעם טייל פון זיין פאָעזיע, וועגן וועלכן איך וויל דאָ רעדן; ניט שטילקייט, נאָר איינגענומענער שטורעם, קאָנטראַלירטע ליידנשאפטליכקייט, געצאָמטער פאַטאָס, לירישקייט, פעמינינישקייט, געהאָמערט און געשמידט, פון מענלאכן עפאָס, אגדה קריסטאַליזירט אין הלכה...

ביאַליק האָט שוין לאַנג געוואוסט דעם סוד, אז — א טרער צוריקגעהאלטן שפאַלט ביז טיפסטע גרונטן, פארקלעמט געווין, רייסט העכסטע הימלען איין.

ער האָט געוואוסט דעם גרויסן כח פון קאָנצענטרירטן געפיל, און זיין שטרעבן איז געווען — איינצופרעסן זייע עקסטאַזן, איינצוצאַמען דעם אימפעטיגן שטראָם פון זיין התלהבות. דאָס איז געווען זיין ציל. דערנענט זיך צו דעם האָט ער נאָר אין א טייל פון זיינע ווערק.

אין א טייל פון די „שירי־החרף" האָט ער באַזונדערן די איינגעהאַלטענע, געשמידטע, געפרוירענע, קאַלטע און קלאָרע „סטיכיע" פון ווינטער —

א טאָג האָט אונז גאָט היינט ארונטערגעלאָזט —
א טאָג היינט פון אייז און פון שניי און פון פראָסט.
— — — — — — — — — — — — — — — — — —

און דאָ ליגט דער כח פון וועלט — שטייף און ריין:
שוימט איבער מיט קרעפטן און צוימט זיך אליין.

ער האָט באַזונדערן די מעכטיגע מענלאַכע שיינקייט פון פּאַרשפּארטע כחות. ער האָט זי באַזונדערן, ווייל ער האָט געביינקט נאָך איר. ארויסגעווייזן האָט ער זי אין איינעם אָדער צוויי פון די „שירי־החרף"; אין זיי איז באמת דער גערעכטער געשמידט, דאָס געפיל — אויף א צוים געהאַלטן, דער ריטם — ווי פון שטאָל און אייזן. אין די איבעריגע „שירי־החרף" איז, ווי אין דעם גרעסטן טייל „ליכט־לידער" אן אויסגום פון געפיל, א לירישע פּאַרפלייצענישע. און אויב מען וויל אויספּאַרשן יענע שאָפונגען ביאליק'ס, וואו ער האָט זיך ניט אָפּגעגעבן אין רשות פון דעם געפילס־אימפּעט, אין רשות פון וואַרט־שטראָם, נאָר געוואָרן, פּאַרקערט, האָר און הערשער איבער דעם, און געפּע־רעוועט עם וואוהין ער האָט געוואָלט — דאַרף מען זיך וועגן צו די „מתי־מדבר" און די „שירי־זעם", צו וועלכע עם געהערט אויך די „שירת־הזעם" פון „מגלת־האש."

אין „מתי־מדבר" באַרירן זיך נעענטער ווי אומעטום די צוויי עסטרעמען פון ביאליק'ס שאפן — דאָס שטילסטע שווייגן און דער הילכיגסטער אויס־געשריי. זיי באַרירן זיך אזוי נאָענט, אז זיי גיסן זיך איבער איינס אין דאָס אנדערע: די איביגע שטילקייט פון מדבר (און פון די „מתי־מדבר") איז אזוי געדיכט און אָנגעצוינגן, אז זי מוז אַרויספלאַצן און אויסלאָדן זיך אין א שטורעם; דער שטורעם קומט פון דער שטילקייט און צו איר קערט ער זיך אום... וועלן ער צעקאַכט זיך, דער מדבר, וועלן ער צעבונטעוועט זיך קענן זיין וויסטער טויטקייט, וועלן ער שטייט־אויף קענן דער שטומער פּאַרגליווערטקייט — דוכט זיך, אז ער וועט איבערקערן די וועלט און אומקערן זי צוריק צום תהו־ובהו: עס דוכט זיך, אז די טויטע ריזן, די מתי־מדבר, וואָס האָבן אויפ־געוואַכט אינאיינעם מיטן מדבר און צוריק געכאפט זיך פאר די שווערדן, וועלן זיך נוסם זיין אן גאָט, וואָס האָט זיי געלאָזן אין מיטן וועג, אינמיטן פון דער גרויסער מלחמה, און זיי וועלן אליין, אן אים, זיך א וואַרף טאָן

ווידער אויפן שונא. עס דוכט זיך, אז דער נייער, פרייער, אויפגעבונדענער, אויפגעשטורעמטער ריטם, וואָס האָט זיך אריינגעריסן אין דעם פריערדיגן — רואיגן, גלייכמעסיגן — גאַנג פון די פערזן, וועט ניט אויפהערן, ניט אָפּלאָזן, ניט וויסן פון קיין גרענעץ. אָבער — ניין: דער וויל‌דער, מעכטיגער אויפ־שטאַנד, דער אויפגעברויזטער פּאַטאָס פון אומרו, ווערט איינגעשטילט, אייג־גענומען — ועבר הסער, דער שטורעם ווערט אויסגעלאָדן:

און שטיל איז געוואָרן ווי פריער, און איינואָס בלייבט ווידער דער מדבר...

אפילו דאַן, ווען עס האָט געבושעוועט און געברויזט דער שטורעמדיגער אויפשטאַנד, איז ניט געווען אין דעם קיין הפקר'דיגקייט, נאָר א זיך־אליין פירנדיגער, זיך אליין באהערשנדיגער כח... די געציילטע, געמאָסטענע און געוואויגענע פערזן, וואו עס ווערט איבערגעגעבן דאָס געזאַנג פון די אויפ־געוואַכטע, אויפגעשטאַנענע ריזן, האָבן אין זיך ניט נאָר אויסדרוק פון מאכט, עס איז דאָ אין זיי מאכט פון אויסדרוק. זייער ריטם אליין, שוין נישט גע־רעדט פון זייער אינהאַלט, אָטעמט מיט אויפשטאַנד, מיט הייליגן אויפשטאַנד, מיט איינגעהאַלטענער, לאַנג־פּאַרשטיקטער, גבורה, מיט עקשנות'דיגן רעוואָלט. ווי כוואַליעס אין אן אויפגעשטורעמטן ים, אזוי הויבן זיך די סטראָפן איינע איבער די אַנדערע; וואָס ווייטער ווערן זיי אַלץ קירצער — און אַלץ מעכ־טיגער. — —

איך וויים נישט, ווי ווייט דאָ איז אַלץ געווען אויסגערעכנט, אָבער איינס איז זיכער: דער כח, מיט וועלכן דער שטורעם פון דער ליידנשאפט איז איינ־געהאַלטן און געשמידט געוואָרן, איז ניט קלענער ווי דער שטורעם אליין... „מתי־מדבר" געהערט צו יענע געציילטע ווערק, וואו ביאַליק האָט ארויס־געווויזן די העכסטע קראפט פון שאפונג — די קראפט פון קינסטלערישער זעלבסטבאהערשונג.

„מתי־מדבר" איז, ווי די גאַנצע פּאָעזיע ביאַליק'ס אגדה, אָבער ס'איז אזא אגדה, וואָס אין איר צאַרטן בלויען בלוט איז אריינגעטאָן געוואָרן דאָס אייזן (די זעלבסטדיסציפלין) פון הלכה.

אין „מתי־מדבר" איז ביאַליק א בוימייסטער, נישט נאָר א לירייקער, ווי אין די ווערק פון זיין נישט־איינגעהאַלטענעם פּאַטאָס. דערגרייכט די מדרגה פון זיך אליין באגרעניצנדיגער מייסטערשאפט, האָט ער זיין ווערק געבויט לויט א גאַנצאַשטימטן פּלאַן, מיט א מאָס און א צירקל אין דער פאַלגעוו־

דיגער האנט, נישט נאָר סתם אזוי געוואָרפן אימפּעטיג שטיינער און ציגל, נישט נאָר סתם אזוי געגאָסן, א צעקאָכטער, וואָפנע און וואסער, ווי ער האָט געטאָן אין א סך פון זיינע ניט־איינגעהאלטענע פּאטעטישע לידער. אין „מתי־מדבר", אין אָט דעם געזאנג פון איינגעשטילטן שטורעם, איז, אזוי ווי אין „הברכה", „לברי", „גמרי־ליל," און אנדערע לידער פון שטילקייט, דאָ א פּאראיניגונג פון מוזיק און ארכיטעקטור.

די דאָזיגע פּאראיינינונג פון איראַציאָנעלן (מוזיקאלישן) און ראַציאָנעלן (ארכיטעקטאנישן) ריטם איז דאָ אויך אין די איינגעהאלטנסטע און פּאטע־טישסטע פון אלע ווערק ביאליק'ס — אין די צער־און־צאָרן לידער, דער־הויפּט אין „על־השחיטה" און „בעיר־ההרגה." (שחיטה־שטאָדט).

ו. דער העברעאישער אן דער אידישער ביאליק

ח. נ. ביאליק האָט אָנגעהויבן שרייבן אין א צייט, ווען שיער ניט אלע אידישע דיכטער זיינען געווען צווישפּראָכיג — אויב ניט אין אמעריקע, איז אויף יענער זייט ים. זיי האָבן גענוצט ווי אן אינסטרומענט פון זייער שאפן אי העברעאיש, אי אידיש (אָדער — אין דעם פאל פון ש. פרוג און בן עמי — רוסיש און אידיש). דאָס רוב איז געווען ביי זיי איין שפּראָך דער עיקר און די צווייטע — א צוגאָב. אזוי, צום ביישפּיל, האָבן א. ב. גאָטלאָבער, י. ל. נאָרדאָן און שפּעטער פרישמאן געשריבן דערהויפּט העברעאיש און נאָר פון צייט צו צייט און אזוי ווי בלויז פּארבייגייענדיג — אידיש, בעת, פּארקערט, מענדעלע, פּרץ, שלום עליכם זיינען, אין תוך, געווען אידישע שריפּטשטעלער, כאטש זיי האָבן געשריבן אויך העברעאיש... ביאליק האָט געהערט צו דער ערשטער גרופּע, ד. ה. צו די, וואָס זייערע וואָרצלען זיינען געווען אין דער שפּראָך פון די נביאים. אידיש איז אויפן בוים פון זייער שאפן געווען נאָר א צווייג.

ביי זיי אלעמען איז געווען אן אונטערשייד צווישן זייער העברעאישן און זייער אידישן שרייבן, — אן אונטערשייד אין תוך און אין טאָן, ניט נאָר אין דער שפּראָך. דאָס אייגענע פילט זיך אויך ביים פירער פון דער מאָדערנער העברעאישער קולטור: עס איז דאָ א העברעאישער ביאליק און א אידישער ביאליק. זיינע טיפּישע העברעאישע ווערק ציען יניקה פון איין מקור און דריקן אוים איין סאָרט וועלט־באציאונג, זיין כאַראַקטעריסטיש אידיש — איז פּארבונדן מיט אנדערע קוואלן און צום טייל אויך מיט אן אנדער ריטם פון לעבן.

כדי קלאָר צו מאַכן די גרעניצן פון דעם חילוק, וואָס איז דאָ צווישן דעם העברעאישן און דעם אידישן ביאַליק, איז נויטיג אָנצוווייזן, אז ס'רעדט זיך וועגן אן אונטערשייד צווישן סאָרטן שאפונגען פון איינאונדעמזעלביגן דיכטער. סיי דער העברעאישער, סיי דער אידישער ביאַליק איז, פריער ווי אַלץ, ביאַליק, דערנאָך ערשט א העברעאישער אָדער א אידישער ביאַליק. די ביאַליקשאַפט דריקט זיך אוים אין א סך זאכן, מער ווי אַלץ אָבער — אין די פריער דערמאָנטע הויפט פונקטן:

א. שפראַכליכע פאַרווואַרצעלטקייט. ביאַליק איז ניט סתם אזוי פאר־בונדן מיט דעם עבר פון זיין שפראַך — דאָס איז יעדער דיכטער, דערהויפט יעדער העברעאישער דיכטער. ביאַליק'ס פארבונדען־זיין מיט דער שפראַך־ליכער ירושה מיינט זיין פאַרוואָרצלט אין איר, מיינט — פון איר ארוים־וואקסן. ניט ער נעמט ביי איר (דאָס טוען אנדערע אויך), נאָר ער נעמט זיך פון איר, ער קומט פון איר ארוים און איז איינס מיט איר. דערפאר הערשט ער איבער איר אזוי, ווי זי איבער איהם. דערפאר באַלעבט ער זי נישט ווינציגער, ווי זי — אים. די גאַנצע אָנגעזאמלטע עשירות פון דער שפראַך, אירע אַלע אוצרות געהערן אים, אזוי ווי אַלע פריערדיגע דורות זאָלן זיי האָבן צוגעגרייט און אויסגעלייגט פאר אים — ער זאָל קומען און טאָן מיט זיי, וואָס ער ווייל. וויל ער, לאָזט ער זיי, ווי זיי זיינען, און אז ער ווייל — קערט ער זיי איבער אויף דער לינקער זייט. געפעלט אים צו שפיגלען זיך אין זייער אמאָליגען גלאַנץ, שפיגלט ער זיך, און אויב ניט — לאָזט ער אויפלייכטן אין זיי א ניי ליכט, א נייע נשמה, א נייע שיינקייט... נישט נאָר וואקסט ער שפראַכליך ארוים פון די אלטע ירושה־וואַרצלען, ער וואקסט אין זיי אריין — און זיי וואקסן, בליען און פרוכפערן זיך און מערן זיך מיט אים אינאיינעם. ער איז דעריבער, אין זיין נוצן די כלי פון דער שפראַך, אלט און ניי צוגלייך — א טראדיציאָנאליסט און א רעפאָרמער אין איין פערזאָן.

און דאָס איז ער סיי אין העברעאיש, סיי אין אידיש. אין העברעאיש מער, ווי אין אידיש צוליב צווויי טעמים. ערשטנס, איז ער (אין כמות און אין איכות) מער העברעאישער, ווי אידישער שרייבער, וויל ער איז טיפער פאר־וואַרצלט אין יענע תקופה'ס פון אונזער געשיכטע, וועו די הערשנדיגע שפראַך פון דעם אידישן קולטור־לעבן איז געווען לשון קודש. צווייטנס, האָט אידיש ניט אזא רייכע טראדיציע, אזא גרויסע ירושה, ווי העברעאיש. ממילא, אי־בערראשט אונז ניט אזוי ביאַליק'ס אָפפרישן די אלטע אידישע מטבעה'ס און

זיין צוגעבן זיי א נייעם גלאנץ. דאך פאראייניגט אין זיך ביאליק'ס אידיש, אזוי ווי זיין העברעאיש, די רואיגקייט, פעסטקייט און חשיבות פון אן אלטן דור־דורות'דיגן לעבן מיט דעם פלאטערן־און־ציטערן פון אן אויפשטיין צו א נייעם לעבן:

גלוסט זיך מיר ווייטן געשמאקער פון האַרצן,
ציט מיך, ווי כמאַרעס, צום ים צו דעם שוואַרצן,
טיפער צו אייך, מיינע עלטע ברידער.

אין דעם אלטן „שוואַרצן ים" איז אריינגענאמען געווארן א נייער לעבנס־שטראָם — דער שטראָם פון „מיינע עלטע ברידער".
אזוי איז פון דעם אלטן אידיאָם „עס האָט זיך אויסגעלאָזט א טייך" געווארן:

„...איז גאַסן וועסטו גיין, מיט פעדערן פאַרפליצטע,
דו באָדסט זיך אין א טייך, א וויסן טייך,
וואָס האָט זיך אויסגעלאָזט פון מענטשנס בלוטיגן שווייס..."

אזוי איז פון דעם אלטן „ווי און ווינד" געווארן:

...וואו א טראָפן גאַל פאַרבאָרגן,
וואו א ווי און וואו א וואונד...

איר קענט נישט אָפטיילן דעם פאלקס קאלעקטיוון אידיש פון ביאליק'ס אינדיווידועלן אידיש, — אזוי צונויפגענאמען זיינען זיי — אין אזעלכע פערזן, ווי:

"...נישט קיין אמת, נישט קיין יושר,
נישט קיין רחמים, נישט קיין דין —
נו, איז וואָס? דאָס רעדל דרייט זיך
אָן אַ ציל און אָן א זין.

איר וויסט ניט, ווער עס זאָגט דאָס, סתם אזוי א אידיש קינד, אָדער חיים נחמן ביאליק, ווען איר לייענט:

פרייטאג — זומער־לעב — קוים דערלעבט די שעה!
פריי פון חדר־יאָך, ווערט די לופט מיר קאַרג:

וועי מיר מהר"ם שיף, וואָס מיר מהרש"א !
גיך אַוועק אַהין — אויף דעם הויכן בארג.

ביאַליק'ס אידיש איז, אזוי ווי זיין העברעאיש, נישט פאַרגליווערט־טראַדיציאָנעל, נאָר פריש און לעבעדיג פאַרוואָרצלט אין דער שפראַכלעכער טראַדיציע. און אָט די טיפע, זאפטיגע און לעבעדיגע וואָרצלען פון זיין אידיש, ווי פון זיין העברעאיש, זיינען ניט קיין צופעליגע וואָרצלען. זיי ציען זייער יניקה פון דער גאַנצער נייסטיגער ירושה פון דעם אידישן פאָלק.

ב. ביאַליק'ס העברעאישע ווערק זיינען א המשך פון דער אידישער קולטור־טראַדיציע, און אזוי איז איר המשך אויך זיין אידיש שאפן — ווען אפילו נאָר אין מיניאַטור. ביאַליק האָט אליין אונז געגעבן אויף אידיש וואריאַנטן פון זיינע העברעאישע פאָעמעס „בעיר ההרגה" („אין שחיטה־שטאָט"), „לא הראני אלהים" („כ'וואָלט געווען א בעלן וויסן"); ער האָט אונז געגעבן אויך אידישן נוסח פון ר' יהודה הלוי'ס אייניגע שירים — און אזוי־ארום האָט ער די אידישע פאָעזיע באהעפט מיט די אלטע קוואלן פון העברעאיש. דאָס האָט ער געטאָן דורך יענע אידישע לידער זיינע, וועלכע זיינען לכתחילה געשריבן געוואָרן אויף לשון קודש. די, וועלכע זיינען אריגינעל אידיש, ציען זיך ניט פונם אלטן העברעאישן שורש, אבער אויך זיי זיינען איינגעפלאָכטן אין דער גילדערנער ירושה־קייט. זיי האָבן א שייכות צום פאָלקס־ליד, צום פאָלקס־אידיאָם. און אויב זיי זיינען ניט אזוי „נאציאָנאל" ווי עס איז ביאַליק'ס העברעאיש שאפן (אין ביידע שפראכן), זיינען זיי פאָלקסטימליך, און דאָס הייסט, ווידער אמאָל, ירושה'דיג...

אויף דעם הויכן בארג, אויף דעם גרינעם גראָז
האָב איך קינדוויז שטום אָפגעטרוימט מיין גליק...
וואָס האָב איך געוואָלט — כיוויס אליין ניט וואָס —
כיוויס נאָר, אז עס קומט קיינמאָל מער צוריק...

איז עס ניט א טאָן פונם אידישן פאָלקס־ליד? און וואָס איז „מיין נאָרטן", „אונטער די גרינינקע בוימעלעך", אָדער „א פרייליעכס", אויב ניט פאָלקס־שטייגער און פאָלקס־אידיאָם?

אלזאָ, ביאַליק'ס אידישע שאפונגען, ציען זייער חיות, אזוי ווי זיינע העברעאישע ווערק, פון אידישע פאָלקס־טראַדיציעס, ניט נאָר פון די טראַדיציעס פון דער שפראַך. די וויכטיגסטע פון די דאָזיגע טראַדיציעס איז —

ג. דאָס סאָציאַל־עטישע באַוואוסטזיין. אונזער ליטעראַטור איז אלע מאָל געווען סאָציאַל און עטיש. די ריין־אינדיווידועלע, אזוי ווי די ריין־עסטעטישע, דערפאָרונג איז געווען א בייזאָך. די טראָפּ אין אונזער וואָרט־קונסט איז געשטאַנען ניט אויף קונסט, נאָר אויף וואָרט, און דאָס וואָרט איז געווען אָפט גאָטס וואָרט, אָדער גאָטס פאַלקס־וואָרט. און דאָס איז אויך ח. נ. ביאַליק'ס וואָרט, אלץ איינס וואָס ער שרייבט, העברעאיש אָדער אידיש. פון פאַלק קומט ער און צום פאַלק קערט ער זיך אום צוריק, וועג ער גייט אוועק צוזיך. ער איז דער אָרגאַן פונם פאַלקס־געוויסן. און וועג מען רעדט וועגן זיין שייכות צו די נביאים, דאַרף מען ניט האָבן אין זינען זיין באָרגן ביי זיי פסוקים („איך בין צו אייך פון גאָט געשיקט", „איצט גיי אראָפּ אין טעפערס הויז" א. ד. גל.) — דאָס איז א דרויסנדיגע זאַך. מען דאַרף אין זינען האָבן זיין פילן זיך פאַראַנטוואָרטלעך פאַרן כלל, זיין זיין „געשטראָפט פון גאָט מיט הארץ", זיין „האָבן א הארץ, וואָס קרענקט פאַר יענעם, וואָס קאָרטשעט זיך פון פרעמדן שמארץ און ווערט פאַרברענט פון יערנס גיהנום". מען דאַרף אין זינען האָבן דעם עטישן ווילן, וועלכן ער האָט אויסגעדריקט אין די פערזן: — — —

איך בין פון גאָט מיט חוט באַשמידט,
וואָס רייסט אויס בערג און ווערט ניט מיד,
וואָס לאָזט מיין רוקן זיך ניט בויגן
און קוקט דעם בייז גלייך אין די אויגן.

מען דאַרף געדענקען אָט די אינטוועניגסטע — אין נאָמען פון א העכערן עטישן געבאָט ריידנדיגע — „נביא'ישקייט", — און זי איז דאָ אין זיין קאַרנן אידישן שאָפן, ווי אין זיין שפע'דיגער פאָעזיע אויף העברעאיש. זי איז דאָ נישט בלויז אין די לידער, וואו ער רעדט, ווי ער זאָל זיין צו אונז „פון גאָט געשיקט". זי פילט זיך אין א טיפערן זינען אין אלץ וואָס ער האָט געשריבן, וואָרים אין אלץ וואָס ער האָט געשאפן, האָט ער זיך אָפּגענעבן ניט מיט זאַכן, נאָר מיט מענטשן, — און דאָס איז דאָך די הויפּט איינשאפט פונם עטישן באַוואוסטזיין. אפילו זיינע נאַטור־לידער (א שטייגער, זיין „ערב־פרילינג") זיינען אָפט נאָר א משל אויף דער נאַטור פון דעם מענטשן און דער מענטש־לעכער געזעלשאפט...

ד. „א הארץ וואָס ווערט פאַרברענט פון יערנס גיהנום" און „א צונג א שארפע, ווי א שארפע קלונג" — דאָס איז דער כח, מיט וועלכן עס

צייכנט זיך אוים ביאליק'ס שאפן און אט דעם כח — טיפקייט פון געפיל און שארפקייט פון אויסדרוק — האט אי דער העברעאישער, אי דער אידישער ביאליק.

דער העברעאישער ביאליק גראבט טיפער און הויבט זיך אויף העכער אויף דעם פייערדינן רייטוואגן פון זיין מעכטיגער מליצה, אבער אויך אידיש רעדט ביאליק מיט א פולן מויל, און וואס ער וויל אונז זאגן, זאגט ער מיטן גאנצן הארצן און מיטן גרעסטן אימפעט. עס ברענט אין אים א דורשט נאך אויסדרוק. און כדי צו שטילן אט דעם ברענענדיגן דורשט זיינעם, ניצט ער סיי אויף העברעאיש, סיי אויף אידיש —

ה. ניט בילדער, נאר אנאלאגיעס. ניט בילדער, וועלכע רויבן דירעקט צו אונזער חוש פון זעען, חוש השמיעה, אדער אנדערע חושים, נאר אזוינע מעטאפארן, וואס אינדירעקט, דורך אסאסיאציעס, פארגלייכענישן און אלערליי סוגעסטיעס פירן זיי אונז צו דער זאך, וועלכע ער וויל אונז געבן צו פילן (און ער וויל אונז אפט ניט געבן די זאך, נאר געבן זי אונז צו פילן). ער כאראקטעריזירט, א שטייגער, זיין מוט, ווי עפעס אזוינס, וואס „רייסט אויס בערג", ער שרייבט: „טרוקן ווי א שטיין איז מדבר בלייבט דיין „אויג", „אש און רויך איז זיין נשמה", „בריוט ווי טייכן פליסט גאטס נחת העכער הייזער — גאטס גנאד"... דאס איז א ביבלישער שטייגער, וואס ביאליק היט אים אפ אין אידיש, אזוי ווי אין העברעאיש.

און נאך איין וויכטיגע ענליכקייט איז דא צווישן דעם העברעאישן און דעם אידישן ביאליקן:

ו. סיי אין העברעאיש, סיי אין אידיש פאראייניגט ער אין זיך שטור־מישקייט מיט שטילקייט, אויפגעברויזטן דראמאטיזם מיט רואינקייט. סיי אין העברעאיש, סיי אין אידיש ראנגלען זיך אין אים דער נביא מיטן קינד, דער טראגיקער מיט דעם אידיליקער. אין זיין ליד „חלפה על פני" זאגט ער, אז אפט וויל זיך אים אנטלויפן פון גאטס ברענענדיגן אטעם, וועלכער וועט טמא פון דעם לעבנס אטעם, — און וואוהין וויל זיך אים אנטלויפן? —

איך וועל ארויסגיין צו די פויגל אין פעלד, וואס צווישערן מיט זונאויפגאנג,
און אפשר, צו די קינדער אין די גאסן גיין, וואס שפילן אומשולדיג—
איך וועל זיך אויסמישן מיט זיי, זייער געריד און פלאפל לערנען,
פון זייער אטעם ריין ווערן, מיין מויל מיט זייער ריינקייט אפוואשן.

אָבער — און אָט דאָס איז דער הויפּט אונטערשייד צווישן דעם הע־ברעאישן און דעם אידישן ביאָליק — אין העברעאיש האָט טריאומפירט דער „נביא" און דער טראָגיזם, אין אידיש — דאָס קינד און דאָס שפּיל.

די „נביאישׂ"־שטורמישע, „וואולקאָנישע" „אין שחיטה שטאָט", „דאָס לעצטע וואָרט" און „איך בין נישט אויף אייער רוף געגאַנגען" שטאַמען פון דעם העברעאישן ביאָליקן; אי זייער אינהאַלט, אי זייער סטיל איז הע־ברעאיש, תנ"כ"יש, כאָטש זיי זיינען געשריבן אויף אידיש אָדער — ווי „אין שחיטה־שטאָט" און „כ'בין נישט אויף אייער רוף געגאַנגען" — אויך אויף אידיש. זיי זיינען פאר ביאָליקן אין אידיש ניט כאַראַקטעריסטיש. כאַראַק־טעריסטיש פארן אידישן ביאָליקן איז — „א פריילעכס", „מיין גאָרטן", „ערב פרילינג", „אונטער די גרינינקע בוימעלעך". אין „א פריילעכס" און אפילו אין „ערב פרילינג" איז נאָך אלץ דאָ עפּעס פונם שטרענגען „נביא"... דער „וואולקאַן" רויכערט זיך נאָך דאָ און דאָרטן... אָבער דאָס איז א נביא, וואָס גיט שוין אמאָל א לאַך, א שמייכל, נישט נאָר ער בייזערט זיך. דעם „וואולק־קאַן" צופּוסנם שפּילן זיך שוין משה'לעך און שלמה'לעך, אונטער די גרינינקע בוימעלעך...

לייענט „א פריילעכס", אין דעם ליד זיינען דאָ היבשע עטליכע טראָפנס גרינע גאָל („נישט איין טראָפן צום דערקווייקן, אויסגעטריקנט, ווי א קוואָל — וואָס־זשע שמאַכט איר? נעמט דעם בעכער, גיסט אים אָן מיט גרינער גאָל!"), אָבער —

אויסגעזופט — און נישט פאַרקרימט זיך,
נישט קיין ציטער אין די הענט!
זאָל א קריינק דער שונא וויסן,
וואָס אין האַרצן ברענט אוון ברענט.

א הומאָר־ווינטעלע האָט א בלאָז געטאָן אויף דער הייסער סאָטירע — און זי אָפּגעקילט. פרישער נאָך איז דאָס ווינטעלע אין „ערב פרילינג"... ס'איז אייגנטלעך א משל אויף דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג, אָדער אויף דער אידישער אויפלעבונגס־באַוועגונג, אָבער ס'איז ניט קיין שטרענגער משל, ניט קיין משל, וואָס איז מער גאָרנישט ניט אויסן, א חוץ עפּעס א מוסר השכל. ס'איז א משל, וואָס מאָלט א בילד און שמייכלט דערביי. עס איז נישט אינ־גאַנצן פריי פון פּרימיטיווע פרוג־טענער, וואו־נישט־וואו א טאָן פון בדחנות,

אָבער אינגאנצן געגומען איז עס לעבעדיג און פרייליך, פול מיט עכט־פאָלקס־טימלעכן הומאָר און פריי פון „נביא׳ישער" סאָטירע.

מיט א שמייכעלע און מיט א שיער ניט שלום־עליכם׳דיגן הומאָר באָגריסט אונז ביאליק אין „מיין גאָרטן". אזוי ווי ער זאָל גאָר קיינמאָל נישט האָבן געהערט צו אונז אזעלכע רייד, ווי: „פון אייער אויסגעלאָשן אויג בין איך דער לעצטער שווארצער בליץ, פון אייערע פארקלעמטע ציין — דער לעצטער צאָרנדיגסטער קריץ". ווואו ציין, וואָס צאָרן! פאָר אונז שטייט א גוטברו־דערישער און א נאָסטפריינדלעכער אוקריינער איד, אן עכטער פאָלקסמענטש. ער גיט אונז אָפּ א בריטן שלום עליכם, ער כאָפּט זיך אָרום מיט אונז און —

ווילט איר אפשר זיין א בעלן
אָנקוקן מיין שיינעם גאָרטן —
זייט־זשע מוחל, קומט ארויס,
קוקט אים אָן — אָט שטייט ער דאָרטן!

די שפּילעוודיגע אידיליע האָט פארנומען דעם אָרט פון דער אָנגעצויגענער דראָמע, דער פאָלקסטימלעכער הומאָר האָט בייגעקומען דעם ביבלישנביאי׳שן פאַטאָס, און עס האָט זיך געענדערט דעם דיכטערס קוק אויף דער נאַטור, נישט נאָר זיין קוק אויף מענטשן. וואָס פאר א התפּעלות ביאליק כאָפּט עס פון דער נאַטור אין זיינע ליכט־און ווינטער־לידער! וואָס פאר א הויכע לויבגעזאנגען ער זינגט איר מאָכט און איר שיינקייט! אָבער דאָס איז אלץ אויף העברעאיש. אויף אידיש ווערטלט ער זיך ווענן איר, חכמה׳ט זיך אזוי ווי זי וואָלט געווען זיינגלייכן... דער אידישער ביאליק איז נעענטער צום פאָלק, ממילא איז אינטימער אויך זיין נאָענטקייט צום לעבן און צו דער נאַטור...

אין זיין פריער־דערמאָנטער אויטאָביאָגראפיע האָט ער אליין געגעבן אן אָנצוהערעניש אויף די צוויי הויפּט־קוואלן פון זיין שאפן — דעם נביאיש־לומרישן און דעם פאָלקסטימלעכן... פון איין זייט האָט ער אינגלווייז שוין געלערנט, אחוץ תנ"ך, ש"ס און פוסקים, אויך „עקרים", „כוזרי", „מורה נבוכים" און אלערליי מוסר ספרים; פון דער אנדער זייט, האָט ער זיך אָנגעהערט אָן א שיעור פאָלקס־מעשיות, און ווען ער האָט קינדווויז נאָך אָנגעהערט צו האלטן א פּען אין האנט, האָט ער, ווי ער אליין דערציילט, געשריבן „לכתחילה מעשה ברב ורבנית, וואָס איך האָב געהערט פון מיינע חברים אין חדר, און נאָך אזעלכע מעשיות, און דערנאָך — אויך אויף אנדערע טעמעס.

אויף דער שפּראַך האָב איך נישט מקפּיד געווען: איך פּלעג צונויפמישן העברעאיש מיט תרגום־לשון און באַנוצן זיי צוזאמען, און אמאָל, אין א שעת הרחק האָב איך זיך באַנוצט אויך מיט אידישע ווערטער..." זיין סאַמע אָנהויב איז געווען א געמיש פון תורה און פּאָלקס־מעשיות, א שותפות פון לשון קודש מיט אידיש.

יע, א שותפות. יעדער פון די צוויי ביאָליקס איז געווען צווייספּראַכיג: דער העברעאישער ביאָליק האָט באַנוצט אויך אידיש, דער אידישער — האָט געשריבן אמאָל העברעאיש.

כ'האָב שוין פריער געזאָגט, אז ניט נאָר „אין שחיטה־שטאָט", וואָס איז א אידישער וואַריאַנט פון דעם העברעאישן „בעיר ההרגה", און „כ'וואָלט געווען א בעלן וויסן", וואָס איז א אידישע איבערדיכטונג פון דער צווייטער העלפט „לא הראני אלהים" — האָט געשאַפן ביאָליק דער העברעער; אים געהערט אויך „דאָס לעצטע וואָרט" און „כ'בין נישט אויף אייער רוף געגאַנגן", כאָטש זיי זיינען לכתחילה געשריבן געוואָרן אויף אידיש. זייער גוף איז אידיש, זייער נשמה העברעאיש. און אזוי זיינען פאַרקערט, דאָ ביי אים לידער, וועלכע שטאַמען פון אידיש און זיינען פול מיטן גייסט און גוסט פון אידיש, כאָטש ער האָט זיי געשריבן אויף העברעאיש. אזוינע לידער זיינען: „תקות עני", צום טייל „שירתי", און דער גרעסטער טייל פון די מייסטער־האַפּטע „שירי עם". אין די שאַפונגען פון דעם מין זיינען אידיש און דער אידישער לעבנסשטייגער פאַרהעברעאישט געוואָרן; זיי זיינען דאָך געבליבן אידיש און עס פילט זיך אין זיי יענע איינפאַכקייט, יענע אידילישקייט און יענער האַרציגער הומאָר, וועלכע זיינען אזוי כאַראַקטעריסטיש פאר ביאָליקן דעם פּאָלקס־מענטשן און דעם אידיש־מענטשן. פונקט אזוי אידיש זיינען די רעאָליסטישע דערציילונגען ביאָליק'ס, כאָטש אויך זיי זיינען געשריבן געוואָרן אויף העברעאיש. אזוינע דערציילונגען, ווי „אריה בעל גוף", „מארינקע" („מאחורי הגדר"), „החצוצרה נתבישה", „יום השישי הקצר" און אנדערע זיינען אין דעם דיכטערס געדאַנקען איבערגעזעצט געוואָרן פון אידיש. זיי זיינען אזוי וואונדערלעך איבערגעזעצט געוואָרן, אז זיי האָבן א העברעאישן אויסזען, זייער תוך אָבער איז אידיש... ווי האָט ביאָליק אליין אמאָל געשריבן זיין עסעי „חבלי לשון": „נאָר דער, וואָס גלויבט, אז ראובן קאָן ווערן שמעון, וועט גלויבן, אז מ'קאָן מיט איינמאָל, דורך א ווערטערבוך־איבערזעצונג, פּאַרוואַנדלען איין שפּראַך אין א צווייטער. אָבער דער, וואָס ווייס, אז יעדע שפּראַך איז א לעבעדיג אָרגאַניש וועזן, א וועלט פאר זיך אליין... דער

וועט קיינמאל נישט גלויבן אין אזא זאך". און ביאליק האט עס געוואוסט בעסער ווי ווער עס איז. האט ער דאך געשריבן, אז „דעם מענטשנס גייסט איז אזוי באהעפט און צענויפגענאסן מיט דעם גייסט פון זיין שפראך, אז לאזן אויסגיין דער אייגענער שפראך און איבערגיין צו אן אנדערער איז אזוי ווי לאזן דער נשמה אויסגיין" („וכל יציאה מלשון אל לשון יש בה מעין יציאת נשמה קטנה"). און ער האט ניט געוואלט קיין טויטע שפראך. האט ער געהיט די נשמה סיי פון אידיש, סיי פון העברעאיש, און ווען ער האט געוואלט זיי דערנענטערן צווישן זיך, האט ער דערנענטערט זייערע נשמה'ס. ער האט אידיש, ווען דאס איז נויטיג געווען, פארהעברעאישט פון אינווייניג, און העברעאיש האט ער — אין געוויסע פאלן — אינווייניג פאראידישט. דערמיט דערקלערט זיך, וואס ער איז געווען פייאיג צו זיין א העברעאישער דיכטער אויף אידיש און א אידישער — אויף העברעאיש.

ז. וועגן דער אידישער איבערזעצונג

י. י. שוואַרץ האט זיך געמיט נאָכצוזינגען דעם העברעאישן ביאליקן — אויף אידיש. ס'איז שווער, ס'איז אפט אוממעגלעך נאָכצוזינגען א פאָעט אין אן אנדער שפראך. א שפראך איז ניט קיין רשימה פון ווערטער, צעשאטענע ווערטער, וואס ווער עס ווייל קען קומען און זיי צענויפשטעלן, צענויפבינדן — און פארטיג. א שפראך איז אן אוצר מיט בילדער, א זאמלונג קונסט־מיניאטורן, געשאפן פון פאלק און פון דעם פאלקס מסורה אויפגעהיט, פאר־הייליגט... יעדער לשון שאפט זיין בילדליכקייט לויט זיין אייגענער געשטאלט, און זיין אייגענעם פורעם... ווייל מען א ווערק איבערזעצן אויף אן אנדער שפראך, מוז מען עס נאָך אמאל אויפשרייבן אויף יענער שפראך, ד. ה. פונסניי אוים־דריקן וואס איז שוין איינמאל אויסגעדריקט געווארן. דערביי מוז מען אי אפהיטן די נשמה פונם ווערק, אי געדענקען, אז דער לשון, אויף וועלכן מען שרייבט עס נאָך אמאל אויף, האט זיין אייגענע נשמה. דאס איז זייער א הארבער ענין, און עס איז קיין וואונדער ניט, וואס י. י. שוואַרצן, ווי יעדן שעפערישן איבערזעצער, געלינגט אפטער מיטצוזינגען מיטן פאָעט, ווי אים נאָכצוזינגען. י. י. שוואַרץ איז אליין א דיכטער, איז ער אין זיין ביאליק־פאר־אידישונג, ווי אין „אונזער ליד פון שפאניע", אן אויסגעצייכנטער מיטזינגער. ער קען מאכן אינצינג טעות'ן, אבער דאס זיינען טעות'ן אין א וואַרט, אין אן אויסדרוק, ניט אינם עצם תוך פונם ווערק. דעם תוך גיט ער איבער פריי,

פריש און לעבעדיג. מען פילט, וואן מען לייענט זיינע אידישע איבערדיכ־
טונגען פון ביאליקן און אנדערע פּאעטן, אז עס איז נישט נאָר עפּעס איבער־
געגאָסן געוואָרן פון איין כלי אין אַנדערער (און אביסל אויסגעוועפט גע־
וואָרן), — ניין, עס איז אויף דער נייער כלי ניי געשפּילט געוואָרן, און דער
שפּילער, דער אזויאָנגערופענער איבערזעצער, האָט א חלק אינם ניגון...

י. י. שוואַרץ איז מיט זיין אידיש געוואָרן א שותף למעשה ביאליק,
אָבער ער איז א שטילער, א טריי איבערגעגעבענער שותף, און ער פלייסט
זיך צו שאפן מיט זיינע טענער אן עכאָ, א פרייע און דאָך טרייע עכאָ פון
ביאליקס שטים.

ח י י ם נ ח מ ן ב י א ַ ל י ק

לידער און פּאָעמען אָריגינעל געשריבן אין אידיש

גלוסט זיך מיר ווינען . . .

גלוסט זיך מיר ווינען געשמאַקער פון האַרצן,
ציט מיך, ווי כמאַרעס, צום ים, צו דעם שוואַרצן,
טיפער צו אייך, מיינע עלנטע ברידער.
כ׳ווייס אויך : אַ טרער פון מיין אייגענער מאַמען
עקבערט דעם תהום דאָרט אין אייערע ימ׳ען,
בענקט אפשר שטילערהייט נאָך מיינע לידער.

כ׳ווייס איר האָט טרערן נאָך ניט אויסגעווינטע,
צרות דערציילטע און נאָך מער געמיינטע,
וואָס ווי פאַרשטיקטע, פאַרבאָרגענע קוואַלן
לעכערן שטיינער אין רייסן איין קברים,
שלענגלען זיך, בלאָנדזשען אין דר׳ערד, ווי אַ וואָרים —
און ווערן אין דר׳ערד דאָרט פאַרפאַלן.

דורכשלאָגן זאָלן זיך אייערע טרערן !
גרינגער זאָל ווערן און פרייער זאָל ווערן ! —
אפשר, ווער ווייסט, ווען נאָך גאָט אַמאָל געבן :
איבערגיין וועלן די פינסטערע צייטן,
אויך אונז ווען אפשר געראָטן, ווי לייטן,
בעסערס און שענערס דערלעבן.

און פאַר אַ זכר פון היינטיגע כמאַרעס
ווען אייך פאַרבלייבן אַ נייער „על נהרות",
וואָס ער ווען הימל און ערד איבערקערן.
גליקלעך איז דער און געבענטשט זאָל דער ווערן,
וואָס וועט פאַראייביגן אייערע טרערן
הייליגע, צוויי־טויזנט־יעריגע טרערן.

אין שחיטה–שטאָט

. . . פון שטאָל און אייזן, קאָלט און האַרט און שטום,
שמיד אויס אַ האַרץ פאַר זיך, דו מענטש, — און קום !
קום גיי אין שחיטה־שטאָט, זאָלסט זען מיט דיינע אויגן,
זאָלסט אָנטאָפן מיט דיינע אייגענע הענט,
אויף צוימען, סלופעס, טויערן און וועגט,
אויף שטיינער פון דער גאַס, אויף אַלע העלצער,
דאָס שוואַרץ־פאַרטריקנט בלוט מיט די געהירן
פון דיינע ברידערס קעפ און העלזער.
און אומבלאָנדזשען זאָלסטו צווישן חורבות
דורך וועגט צעבראָכענע מיט אויסגעקרימטע טירן,
פאַרביי צעשטירצטע אויוונס, האַלבע קוימענס,
אָנטבלויזטע שוואַרצע שטיינער, האַלב־פאַרברענטע ציגל,
וואו פייער, האַק און אייזן האָבן נעכטן
אויף דער בלוט־חתונה אַ ווילדן טאַנץ געשפילט ;
און קריך דורך בוידעמער, דורך לעכעריגע דעכער,
און קוק זיך איין אין אַלע שוואַרצע לעכער —
דאָס זיינען אָפ'נע, שוואַרצע, שטומע וואונדן,
וואָס וואַרטן מער אויף קיין רפואה אין דער וועלט . . .

אין גאַסן וועסטו גיין, מיט פעדערן פאַרפלייצטע —
דו באָדסט זיך אין אַ טייך, אַ ווייסן טייך,
וואָס האָט זיך אויסגעלאָזט פון מענטשנס בלוטיגן שווייס ;
דו טרעטסט אויף גאַנצע בערג צעפליקטע האָב־און־גוטס —
דאָס זיינען גאַנצע לעבנס, גאַנצע לעבנס,
צעבראָכענע אויף אייביג ווי אַ שאַרבן !
דו גייסט, דו לויפסט, דו פלאָנטעסט זיך אין חורבן,
מעש, זילבער, פוטער, שמוּת, זייד און אַטלעס,

צעריסענע, צעפליקטע אויף פּיץ־פּיצלעך,
מיט פּיס צעטראָטענע שבתים, ימים־טובים, נדנס,
טליתים, תפלין, פּאַרמעט, שטיקער תורה,
יריעות הייליגע, קלאָר־ווייסע וויקעלעך פון דיין נשמה,
זע, זע, זיי וויקלען זיך אַליין אַרום דיין פּוס
און קושן דיר די טריט פון מיסט אַרויס
און ווישן אָפּ פון דיינע שיך דעם שטויב . . . —
דו לויפסט? צו ליכט און לופט אַנטלויפסטו?
אַנטלויף, אַנטלויף — דער הימל לאַכט פון דיר!
די זון וועט דיר מיט שפּיזן אויסשטעכן די אויגן,
אַקאַציען, מיט פּרישע גרינס־און־ווייס באַצויגן,
וועלן סמ׳ען דיך מיטן ריח פון בלוט און בליטן,
דיין קאָפּ מיט בלימעלעך און פּעדערן באַשיטן,
און שטיקלעך גלאָז פון מיטן גאַס מיט טויזנט גלאַנצן
וועלן דיר אַנטקעגן אויף דיין בייז־וואונדער טאַנצן . . .
דַען גאָט האָט דיר מיט מילדער האַנט געשענקט אַ צווילינג:
אַ שחיטה מיט אַ פּרילינג;
דער גאָרטן האָט געבליט, די זון געלויכטן —
און דער שוחט האָט געשחט׳ן . . .
דער חלף האָט געגלאַנצט, און פון דער וואונד
האָט בלוט מיט גאָלד געפליסט . . .
אַנטלויפסט? באַהאַלטסט זיך אין אַ הויף? — אומזיסט!
אָט איז אַ בערגל מיסט!
דאָ האָט מען צוויי געקעפט: אַ אידן מיט זיין הונט . . .
אין מיטן הויף האָט נעכטן זיי איין האַק געקעפט
און הייבט האָט זיי אַהער איין שוויין פּאַרשלעפּט,
געשנאָרט, געגריבלט זיך אין זייער אויסגעמישטן בלוט.
שאַ, מאָרגן וועט אַ פּרישער רעגן קומען
און אָפּשוועמען דאָס בלוט אין רינשטאָק, סזאָל ניט שרייען
צום הימל גוואָלד פון מיסט אַרויס, און אפשר
איז שוין דאָס איינגעזונקען אין דעם תהום דעם שטומען
און זייגט די דערנער אַן דאָרט ביי אַ פּלויט אַ קרומען,
און מאָרגן וועט די זון, ווי הייבט, ווי נעכטן,

ווי אַלע טאָג, אַ ליכטיגע אַרויסגיין
פון מזרח זייט, געמינערט ניט אַ האָר נישט,
און שאַ, און שטיל, און גלייך ווי גאָרנישט . . .

אָון ווילד, משוגע ווילד, פאַרקריכסטו אויף אַ בוידעם
און בלייבסט דאָרט שטיין אין פינסטערניש אַליין;
דו פילסט? דאָ שוועבט נאָך איצט אַרום דער טויט־שרעק
און פאַכעט מיט אַ קאַלטן שוואַרצן פליגל
און פרירט די וואַרצלען פון די האָר אין קאָפּ;
און דאָ און דאָרט, פון אַלע שוואַרצע לעכער —
זע אויגן, אויגן, שטומע אויגן קוקן . . .
דאָס קוקן די נשמות פון די קדושים,
פאַרוואָגלטע, פאַרשטויסענע נשמות,
וואָס האָבן זיך אינאיינעם דאָ אין ווינקל
צונויפגעפּרעסט דערשראָקענע — און שווייגן . . .
אָט דאָ האָט זיי די שאַרפּע האַק געפונען
און אָט אַהערצו קומען זיי אַ קוק טאָן,
צום לעצטן מאָל אין זייערע שוואַרצאַפּלען
פאַר'חתמ'ענען פון זייער סוף דעם אָפּשיין,
די גאַנצע שרעק פון זייער וויסטן לעבן . . .
און ציטערנד, ווי טויבן פאַר דער שחיטה,
דאָ טוליען זיי זיך צו דעם דאָך אינאיינעם
און קוקן לאַנג אויף דיר מיט שטומע אויגן,
וואָס מאָנען נאָר און פרעגן דיך אָן לשון
און טענה'ן שטומערהייט אַלץ יענע אַלטע טענה,
וואָס האָט נאָך קיינמאָל ניט דערגרייכט צום הימל
און וועט צום הימל קיינמאָל ניט דערגרייכן:
„פאַרוואָס, פאַרוואָס? און נאָך אַמאָל פאַרוואָס? . . . "

אָון דו פאַררייסט דעם קאָפּ — ניטאָ קיין הימל!
אַ דאָך, אַ שטומער דאָך, מיט שוואַרצע שינדלען;
אָט הענגט אַ שפּין — גיי, פרעג דעם גרינעם שפּין!
ער האָט געזען אַלצדינג, ער איז אַן עדות,

איין לעבעדיגער עדות אויף דעם בוידעם,
לאָז ער זשע דיר דערציילן אַלע מעשות:
אַ מעשה פון אַ בויך מיט פעדערן געפילט,
פון נעזלעכער מיט נעגל, קעפ מיט האַמערס,
פון מענטשן נאָכן קוילען קאָפ־אַראָפ, ווי גענג,
צום באַלקן פון דעם בוידעם אויפגעהאַנגען,
און פון אַ קינד אַן איינגעשלאָפנס מיט זיין מאַמעס
צעשפּאַלטענע און טויטע ברוסט אין מיילכל,
און נאָך אַ קינד אַ לעבעדיגס צעריסן,
אינאיינעם מיט זיין לעצטן שריי אויף צווייען —
אַ האַלבער „מא . . . ! " און „מאַמע" ניט געענדיגט . . .
און נאָך, און נאָך פיל מוראדיגע מעשות,
וואָס לעכערן דיין קאָפּ, וואָס עקבערן דיר דעם מוח
און טויטן דיר אויף אייביג דיין נשמה.
און דו דערשטיקסט אין קעל דיין ווילדן בריל
און שפּרינגסט אַראָפּ און לויפסט אַרויס אין גאַס —
און נאָך אַמאָל פאַר דיר אַ וועלט ווי נעכטן,
און אומפאַרשעמט גיסט אויס די זון, ווי תמיד,
פאַר יעדער שוועל, פאַר יעדער טיר, איר שפּיללייכט
און וואַרפט אַרויס איר גאָלד פאַר די חזרים . . .

נאָר ווייטער גיי, אַנטלויף פון ליכט, באַהאַלט זיך,
אין דר'ערד אַריין פאַרקריך, אין שוואַרצן קעלער,
און פרעס דאָרט אויף דיין שטאָלן־האַרץ פאַר ווייטאָג:
דו זעסט? דאָ האָבן אומריינע ערלים
די ריינע טעכטער פון דיין פאָלק געשענדעט.
אויף איינער צען, אויף איינער צען, די מוטער —
דער טאָכטער אין די אויגן, און די טאָכטער —
דער מוטער אין די אויגן, פאַרן קוילן,
בעתן קוילן, נאָכן קוילן . . . נעם־זשע,
בן־אָדם, נעם טאָפּ אָן מיט דיינע הענט די פלעקן
פון בלוט מיט עפעס אַנדערש אויף דער קישן,
וואו מיט זיין האַק, וואָס טריפט נאָך וואַרים בלוט,

האָט זיך אַ ווילדער חזיר־מענטש געוואַלגערט . . .
און זע, בן־אדם, זע: אין יענעם ווינקל,
דאָרט אונטער יענער פּאָס, ביי יענעם קאָסטן,
פֿאַרשטעקט אַן אָטעם זיינען זיך געלעגן
חתנים, ברידער, מענער, זין און טאָטעס
און צוגעקוקט פון זייער לאָך, ווי ס'צאַפּלען
און וואַרגן זיך מיט אייגן בלוט און עקל
די הייליגע, די ריינע, פרומע לייבער,
געדראָשענע פון טמא'ן גוי און אייזן —
דאָס צוגעקוקט, אין דר'ערד געלעגן און געשוויגן,
און ניט די אויגן זיך אַרויסגעריסן,
דעם קאָפּ זיך ניט צעקלאַפּט און ניט אַראָפּ פון זינען . . .
און אפשר האָט נאָך יעדערער פון זיי באַזונדער
פאַר זיך געפּליסטערט שטיל מיט זיינע לעפּצן:
„טו, גאָטעניו, אַ נס, פאַרבלענד זיי, גאָט, די אויגן,
זיי זאָלן מיך, דיין קנעכט, ניט זען . . . " און נאָכדעם,
ווען איינע האָט זיך יאָ דערוואָכט צום לעבן,
פון בלוט און שמוץ אַרויס צום וויסטן לעבן,
פאַראומריניגט פאַר זיך, פאַר גאָט, פאַר ביידע וועלטן —
איז ער, דער מאַן, פון לאָך אַרויסגעקראָכן,
צו גאָט אין שול געלאָפּן בענטשן „גומל"
און פרעגן דאָרט ביים רב אַ פרומע שאלה:
„צי מעג ער מיט זיין אשה ווייטער לעבן? . . . "

אַרויס קריך, מענטש, קום ווייטער, כ'וועל דיר ווייזן
באַהעלטענישן — שטאָלן פון חזרים,
און זע מיט דיינע אויגן אַלע מיסטן,
וואו דיינע ברידער, חשמונאים יורשים,
די אייניקלעך פון אייביגע קדושים,
אין יעדער לאָך צו דריי מנינים האָבן
אין יענעם שחיטה־טאָג זיך אויסבאַהאַלטן
און גרויס געמאַכט צווישן מיסט מיין נאָמען . . .
אַנטלאָפן, ווי די מייז, באַהאַלטן זיך, ווי וואַנצן,

און, ווי די הינט, געשטאַרבן . . . און צומאַרגנס
איז פון זיין שטוב אַ זון אַרויס און האָט געפונען
אין מיסט זיין טאַטנס פגר . . . וואָס־זשע וויינסטו, מענטש ?
צו וואָס פאַרדעקסטו מיט די הענט דיין פנים ? —
קריץ שטאַרקער מיט די ציין און פּלאַץ פאַר ווייטאָג !

אויצט גיי אַראָפּ אין טאָל, דאָרט גרינט אַ גאָרטן,
אין גאָרטן שטייט אַ שטאַל, די טויטע שטאַל ;
וואו איינגעשלאָפענע אויף זייערע קרבנות,
טויט־שיכורע פון בלוט, וואַמפּירן ווילדע —
זע, ליגן דאָרט אין שטאַל צעוואָרפן רעדער
צעבראָכענע, מיט בלוט און מאַרך פאַרשפּריצטע,
מיט שפּיצן אָפענע און אויסגעשטרעקטע,
ווי פינגער מערדערשע צו עמיצנס אַ האַלז.
וואָרט אויס, פאַרנאַכט, וועט פייערדיג און בלוטיג
וועט אונטערגיין אין מערב־זייט די זון —
זאָלסטו זיך שטיל אַריינגנבען אין שטאַל —
און ווער פאַרפאַלן דאָרט אין תהום פון שרעק . . .
אַ שרעק, אַ שרעק ! זי שוועבט דאָ אין דער לופטן,
זי רוט אויף אַלע וועגט, איז איינגעפרעסט אין שטילקייט . . .
שאַ, הער זיך איין : סע רירן זיך די רעדער . . .
דאָס צאַפלען דאָרט פון אונטן שטיקער אברים,
זיי וואַרפן זיך אין אייגן בלוט און גוססן . . .
אַ שטילער קרעכץ, אַ כאָרכלען פון אַ האַלז
אַ ניט דערקוילעטן, אַ לעצטער זיפץ,
אַ צוגעשטיקטער רוף, אַ קריץ פון ציין . . . —
דאָס אַלעס וואַלגערט זיך דאָ ערגעץ אונטער רעדער,
און שלאָגט זיך אַן די שפּיצן, אָן די העלצער,
און שפּאַרט זיך דורך פון לעכער און פון שפּאַלטן
און בלייבט פאַרגליווערט הענגען אין דער לופטן,
אַ שווארצע חופה אויף דיין קראַנקן קאָפּ.
אַ וויי, אַ שטומער וויי, אַ צער, אַ גרויסער צער . . .
יסורים שטומע פלאַטערן . . . שאַ, שטילער,

ס׳איז נאָך דאָ עמיצער מיט דיר, ער בלאָנדזשעט
מיט צוגעמאַכטע אויגן אין דער פינסטער,
פאַרטיפט אין אָפגרונטן פון גרויסן אומעט,
שטרעקט אויס פאַר זיך צוויי דאַרע הענט צום שוואַרצן
מיט שטומע אַנגסטן אָנגעפילטן חלל
און טאָפט די פינסטערניש מיט בלינדע פינגער,
ניט זוכנדיג קיין אויסוועג פאַר זיין טרויער —
ס׳איז ער, ס׳איז ער אַליין, דער גרויסער שמערץ־גייסט,
וואָס האָט זיך זעלבסט פאַרשלאָסן דאָ אין תפיסה
און אָן רחמנות זיך אַליין פאַרמשפט
אויף אייביגע, אויף גרויסע שטומע ליידן;
און ערגעץ דאָ אין שטאַל, אַרום אייך ביידע,
איז נע־ונד, און שוועבט אַרום און רוט ניט,
און קאָן פאַר זיך קיין ווינקל ניט געפינען,
אָ מידע, אָ טויט־מידע, שוואַרצע שכינה.
האַרץ־רייסנד! ווייגען וויל זי — און זי קאָן ניט,
כאָטש איין געשריי טאָן — און זי שווייגט . . .
שטיל וואַרגט זי זיך מיט אירע טרערן,
פאַרשפרייט די פליגל איבער די קדושים,
פאַרלייגט דעם קאָפּ אַרונטער און פאַרגייט זיך
און ווינט, און ווייגט אין זיך אָן לשון . . .

שאָ, גיי פאַמעלעך צו, פאַרשליס די טיר
און אויג־אויף־אויג בלייב איבער דאָ מיט איר.
און לאָז זיך אָנזאָפן אויף אייביק דיין נשמה
מיט אירע שטילע, ברענענדיגע ליידן;
און ווען אין דיר וועט אַלעס אָפשטאַרבן און שווייגן —
נעם ריר זיי אָן — זיי וועלן אויפלעבן און ריידן.
און גיי אַוועק, צעטראָג זיי אין דיין שויס
אין אַלע עקן פון דער גאַנצער וועלט
אוז זוך, נאָר ניט געפין, פאַר זיי קיין נאָמען . . .

איצט גיי אַרויס פון שטאָט, וועז קיינער זעט ניט,
אוז שלייך זיך שטיל, פֿאַמעלעך צום בית־עלמין,
אוז שטעל זיך אויף די פרישע קדושימס קברים,
אוז שטיי, אוז קוק, אוז לאָז אַראָפּ די ברעמען —
אוז וער פֿאַרשטיינערט!
דיין הארץ זאָל אויסגיין, חלש'ן אַ טרער —
נאָר טרוקן, ווי אַ שטיין אין מדבר, בלייבט דיין אויג;
אוז שרייען וועסטו וועלן, רייסן קברים,
אוז ברילן ווי אַן אָקס צום שחיטה־באַנק געבונדן —
נאָר שטום, ווי די מצבות, בלייבסטו שטיין.
נעם קוק זיי אָן, דאָ זיינען זיי די קדושים,
דאָ ליגן זיי געשחט'ענע, ווי קעלבער,
אוז האָסט פֿאַר זיי קיין טרער, ווי איך — קיין לוין . . .
איך בין אַהער געקומען, טויטע ביינער,
ביי אייך מחילה בעטן: זייט מיר מוחל!
זייט מוחל אייער גאָט, איר אייביגע פֿאַרשעמטע,
פֿאַר אייער ביטערן פינסטערן לעבן זייט מיר מוחל,
פֿאַר אייער צעז מאָל ביטערן טויט.
אַז איר וועט קומען מאָרגן אונטער מיינע טירן
אוז אַנקלאָפּן ביי מיר אוז מאָנען לוין —
וועל איך אייך עפענען, קומט זעט — איך האָב נישט!
אַ גאָסט רחמנות איז אויף אייך — נאָר כ'האָב נישט!
אַ יורד בין איך, גלייך מיט אייך פֿאַראָרימט . . .
אוז ווייַ, אוז וואונד אוז ווייַ איז אַלע וועלטן!
אוז לאָז אַלע הימלען ברומען פֿאַר רחמנות! —
אַזעלכע קרבנות — אוז אומזיסטע!
אומזיסט אַזוי געלעבט, אַזוי געשטאָרבן,
ניט וויסנדיג צו וואָס, פֿאַר וואָס, פֿאַר וועם?
אין וואָלקן אינגעהילט איר קאָפּ וועט אייביג
מיין אַלטע שכינה וויינען שטיל פֿאַר בושה,
אוז נאָכט אויף נאָכט וועל איך אַראָפּ פון הימל
באַווויינען זיך אויף אייער קבר . . .
די שאַנד איז זייער גרויס, אוז זייער גרויס דער וויטאָג —

און וואָס איז גרעסער? — זאָג שוין דו, בן־אָדם!
ניין, שווייג בעסער, און זיי אַ שטומער עדות,
אַז דו האָסט מיך אין אַרימקייט געפונען
און צוגעזען מיין עלנט און מיין טרויער.
און גייענדיג צוריק — נעם מיט, בן־אָדם,
אַ טייל פון צער מיינעם, פון שטילן וויטאָג,
און מיש אים אויס מיט צאָרן־גיפט און וואַרף אים
אין שויס פון די נאָך־לעבעדיקע מתים . . .

ווילסט גיין צוריק — פאַרקוקסטו זיך אויף גרעזלעך.
אַ פרישע יונגע בשורה פון אַ פרילינג
פילט אָן דיין האָרץ, באַהויכט דיר דיינע אויגן
מיט שטילן באַנג נאָך וויטן, נייעם לעבן, —
ס'איז קברים־גראָז, סע שמעקט מיט טויט, בן־אָדם! . . .
רייס אויס אַ הויפן גראָז, פאַרוואַרף דאָס הינטער זיך
און זאָג דערביי, צומאַכנדיג די אויגן:
„מיין פאָלק איז אָפגעריסן גראָז — צי קאָן דען
אַן אָפגעריסנס נאָך לעבן? . . . "
און קוק זיך מער ניט אום — אַנטלויף פון דאַנען,
צו די נאָך־לעבעדיגע לויף, ס'איז היינט אַ תענית,
און פאַל אַריין צו זיי אין שול, און ווער פאַרפאַלן
אין זייער ברענענדיגן ים פון טרערן . . .
דו הערסט? יללות, ווילדע, שרעקלעכע יללות,
דורך מיילער אָפענע, דורך ציין פאַרקלעמטע,
צעררייסן זיך אויף טויזנט לעבעדיגע שטיקער,
פאַרמישן זיך און גיסן זיך צונויף
אין איין פאַרצווייפלטן און מוראדיגן יאָמער,
וואָס וואַרפט זיך ווי אַ קראַנקער, אין דער לופטן
אויף קעפ, פאַררייסענע צום פייכטן באַלקן,
אויף פנימער, פאַר וויטאָג אויסגעקרימטע . . . —
אַ גרויל, אַ גרויל! — אַ פראָסט נעמט דורך דיין לייב!
אַזוי קלאָגט נאָר אַ פאָלק, וואָס איז פאַרלוירן,
וואָס אַש און רויך איז זיין נשמה, און אַ מדבר,

אַ וויסטער מדבר, איז זיין האָרץ געוואָרן;
קיין איינציג גרעזל האָס, קיין קערנדל נקמה!
דו הערסט? זיי קלאַפן זיך אין ברוסט „אַשמנו!",
זיי בעטן, איך זאָל זיי די זינד פאַרגיבן . . .
צי זינדיגט דען אַ שאָטן אויף די וועגט —
אַ שאַרבן אַ צעבראָכענער, אַ טויטער וואָרעם? —
וואָס בעטן זיי? וואָס שטרעקן זיי די הענט?
אַ פויסט וואו איז? וואו איז אַ גרויסער דונער,
וואָס זאָל זיך אָפרעכענען פאַר אַלע דורות,
און איינלייגן די וועלט, צעריסן הימלען,
מיין שטול, מיין כסא־כבוד, איבערקערן! . . .

*

און הער, בן־אָדם!
צעשרייט דער חזן זיך ביים עמוד:
„טו, גאָט, פאַר די גע'שחט'ענע קרבנות!
פאַר די צדיקים טו, פאַר פיצלעך קינדער!"
און נאָכשרייען מיט קולי־קולות וועט דער עולם,
אַזוי אַז אַלע וועגט און זיילן פון דעם הויז
מיט דיר אינאיינעם וועלן ציטערן פאַר פחד —
וועל איך אויף דיר אַן אָכזר זיין, אַ גרויסער אָכזר —
מיט זיי וועסטו ביי מיר ניט ווייניען!
און הויבט זיך אויף אין דיר אַ בריל און רייסט זיך —
דערשטיק איך אים צווישן דיינע ציין!
דו זאָלסט דאָס אומגליק ניט ווי זיי פאַרשוועכן,
פאַרבלייבן זאָל דאָס אומבאַקלאָגט לדורות . . .
און דיין ניט־אויסגעווייניגטע טרער באַגראָב אין זיך,
אין האָרצן טיף פאַרמויער זי, בוי אויס דאָרט
פון האָס, פון גרימצאָרן און גאָל פאַר איר אַ פעסטונג,
און לאָז זי וואָקסן דאָרט אַ שלאָנג אין נעסט,
און זייגן זאָלט איר איינער פון דעם צווייטן,
און תמיד בלייבן הונגעריג און דאָרשטיג;

און וועַן אַ בייזער יום־הדין וועט קומען —
צעברעך דיין האַרץ, באַפריי די בייזע שלאַנג!
און לאָז זי אָפּ ווי אַ פאַר׳סמ׳טע פייל,
טויט־הונגעריג מיט ברענענדיגן גיפט,
אין מיטן האַרצן פון דיין אייגן פאָלק . . .

און מאָרגן גיי אַרויס אין גאַס, בן־אָדם,
און זע: אַ מאַרק, אַ מאַרק פון לעבעדיגע בראָכוואָרג!
דערשלאָגענע, האַלב־טויטע מענטשן־ווערעם,
צעבראָכענע און אויסגעקרימטע רוקנס,
פאַרוויקלטע אין שמאַטעס הויט און ביינער,
מיט קינדער וויסטע קאַליקעס, מיט ווייבער
צום טויט פאַרמאַטערטע און איינגעדאַרטע,
אַ היישעריק, סוף־זומערדיגע פליגן,
באַפאַלן טיר און טויער, אַלע פענסטער,
באַלאַגערן די שוועלן פון די הייזער
און שטרעקן אויס, געלערנטע צו בעטלען, קרומע הענט
מיט אויפגעדעקטע אייטערדיגע וואונדן,
און יעדערער שרייט אויס זיין פּעקל סחורה,
פאַרריייסנדיג די לויזע אויגן צו די פענסטער,
ווי קנעכט, ווי הינט געשלאָגענע צום בעל־הבית!
אַ גראָשן פאַר אַ וואונד, אַ גראָשן פאַר אַ וואונד!
אַ גראָשן פאַר אַ טאָכטער אַ געשענדטע!
אַ גראָשן פאַר אַן אַלטן טאַטנס טויט
און פאַר אַ יונגן חופה־זון אַ קדוש!

צום בית־הקברות מיט די טאָרבעס, שלעפער!
אַהינצו גייט, גראָבט אויס די ווייסע ביינער
פון אייערע קדושימס פרישע קברים,
שטאָפּט אַן די טאָרבעס, יעדערער זיין טאָרבע,
און לאָזט זיך אין דער וועלט אַריין, און שלעפט זיך
פון שטאָט צו שטאָט, וואו ערגעץ אַ יאָריד,
און אונטער אַלע פרעמדע הויכע פענסטער

זינגט הייזעריגע בעטלערשע נגונים,
און רחמים בעט, און שנאָרערט אויס, און שווינדלט,
ווי ביז אָהער, מיט אייער פלייש און ביין.

*

אָן איצט געגוג, אַנטלויף, דו מענטש, אַנטלויף אויף אייביג!
אין וויסטן מדבר לויף — און וועך משוגע!
צערייס אויף טויזנט שטיקער דיין נשמה
און וואַרף אַרויס דיין האָרץ פאַר ווילדע הינט;
און לאָז דיין טרער אַראָפפאַלן אויף הייסע שטיינער
און דיין געשרייַ זאָל איינשלינגען דער שטורעם . . .

דאָס לעצטע וואָרט

(נביאיש)

אידְ בין צו אייך פון גאָט געשיקט :
ער האָט געזאָגן, איר ווערט דערשטיקט ;
ער האָט געזאָגן, איר פוילט און פאַלט,
איר ווערט פון טאָג צו טאָג מער אַלט ;
און אָפגעלאָזט האָט זיך די האַנט
און אויסגעלאָזט האָט זיך די מאַכט —
און גאָט האָט זיך אין אייך דערמאַנט,
און ער האָט מיך צו אייך געבראַכט.

און גאָט האָט מיר געזאָגט אַזוי :
„צו שוועך דער יאָך — איך קאָן ניט מער ! . . .
גיי רייס פון זייער האַרץ אַן 'אוי' !
שיס אויס פון זייער אויג אַ טרער !
און שוועך זאָל זיין די טרער און ביטער
און הויך זאָל זיין דער לעצטער קרעכץ,
אַזוי — די ערד זאָל טאָן אַ ציטער
און אָפטרייסלען פון זיך דאָס שלעכטס".

איך האָב געפאָלגט און בין געגאַנגען,
מיין וועג איז פול געווען מיט שטיינער ;
נאָר איין געפיל און איין פאַרלאַנגען
האָט טיף געגליט אין מיינע ביינער ;
איך האָב געפילט איר זייט ביי שלאַנגען . . .
און מיט אייך, ביי אייך — קיינער, קיינער . . .

מיך האָט געטריבן אייער ווייטאָג,
איך האָב געמיינט מיין הילף איז נויטיג.
איך בין געשטראָפט פון גאָט מיט האַרץ:
איך האָב אַ האַרץ, וואָס קרענקט פאַר יענעם,
וואָס קאָרטשעט זיך פון פרעמדן שמאַרץ
און ווערט פאַרברענט פון יעדנס גיהנום . . .
איך האָב געהערט, עס איז אייך שווער,
האָב איך געמיינט, איר פילט און ווייסט
און וואַרגט זיך שטיל מיט אייער טרער
און זוכט אַ הילף און בעט אַ טרייסט, —
און טייער זיינען די מינוטן . . .
„איך גיי, איך קום — כ'וועל היילן וואונדן,
מיט אייך אינאיינעם וועל איך בלוטן,
און וואו מען דאַרף, וועל איך פאַרבינדן,
און וואו מען מוז, וועל איך אָפּלעקן
דאָס בלוט, וואָס טריפט פון אייער וואונד.
כ'וועל טרייסטן, בעטן, ווייגן, וועקן —
און וועל ניט לאָזן גיין צו גרונד!
איך גיי, איך קום — איך טראָג אַ טרייסט,
איך טראָג אַ בשורה פון נחמה;
איך בין געבענטשט פון גאָט מיט גייסט —
אייך וועל איך שענקען מיין נשמה . . .
איך בין פון גאָט מיט מוט באַשמידט,
וואָס רייסט אויס בערג און ווערט ניט מיד,
וואָס לאָזט מיין רוקן זיך ניט בויגן
און קוקט דעם בייז גלייך אין די אויגן;
און גאָט האָט מיר געשענקט אַ צונג,
אַ שאַרפע, ווי אַ שאַרפע קלונג, —
אויב איר זייט שטיין — איז זי אַן אייזן,
אויב איר זייט אייזן — איז זי שטאָל . . .
איך קום, איך וועל זיך נאָר באַווייזן —
און איר וועט אויפשטיין מיט אַמאָל!" . . .

איצט שטיי איך אונטער אייער טיר —
און אַפּגענומען איז מיין לשון ;
עס הענגט אַ שווערע נאַכט אויף מיר —
מיין פונק, מיין ליכט איז אויסגעלאָשן.
מיך האָט באַגעגנט שפּאָט און שאַנד,
איר האָט פאַר מיר די טיר פאַרמאַכט —
און אַפּגעשטויסן איז גאַטס האַנט
און גאָטעס ווארט איז אויסגעלאַכט . . .

אין האָב שוין מער קיין שפּראַך פאַר אייך —
פאַר אייך איז פרעמד און טויט גאָטס שפּראַך.
איך האָב געזאָגט איין וואַרט — האָט דאָס
דער ווינט פאַרטראָגן מיט איין בלאָז ;
נאָר איינס האָב איך געזאָגט — איז דאָס
געפאַלן, ווי אַ פונק, אויף גראָז —
נאָר טרוקן איז געווען דאָס גראָז
און אויסגעברענט האָט דאָס מיט רעש
און ס׳איז דערפון געוואָרן אַש.
האָב איך אַרויסגעלאָזט אַ קול —
האָט דאָס געטראָפן ווי אַ קויל
און ווי אַ דונער דורכגעלאָפן
אין מיטן שיינעם, העלן טאָג
און גלייך אין האַרצן אייך געטראָפן —
און אויסגעבראָכן האָט די קלאָג !
און אויסגעשאָסן האָט די טרער ! —
נאָר, ווי מיר ! פאַלש איז אייער ג׳ויך !
ניט קיינער, קיינער גלויבט אים מער,
ניט גאָט, ניט איך, ניט איר אַליין . . .

בין איך צו אייך אין שמוץ געקראָכן
און אַלע קליידער איינגעריבט,
כ׳האָב מיט די הענט פאַר אייך געבראָכן
און הילף ביי אייך פאַר אייך געזוכט . . .

נאָר קיינער קומט צו הילף ניט, קיינער,
און איך בין איינער, איינער, איינער . . .
מיין תפלה האָט געהערט די וואַנט,
איר האָט פאַר מיר די טיר פאַרמאַכט ;
און אָפּגעשטויסן איז גאָטס האַנט
און גאָטעס וואָרט איז אויסגעלאַכט ! . . .

נאָר ווייסט, איר אומגליקלעכע, ווייסט —
איך האָב ניט מער פאַר אייך קיין טרייסט . . .
איך האָב אַ וואָרט, אַ שרעקלעך וואָרט,
וואָס וועט אייך הויבן פון דעם אָרט ;
וואָס וועט דאָס ליכט אייך מאַכן שוואַרץ
און וועט פאַר'סמ'ען אייך דאָס האַרץ,
אין מויל פאַרגיפטן אייך דעם ביסן
און ביטער מאַכן אייך דאָס ברויט,
דאָס לעבן וועט דאָס אייך פאַר'מיאוס'ן
און וועט ניט געבן אייך דעם טויט . . .
ניטאָ פאַר אייך קיין וואָרט נחמה !
איך האָב פאַרברענט שוין מיין נשמה
און האָב מיין בונד מיט אייך צעריסן . . .
צעבראָכן ליגט אין דר'ערד מיין מוט —
איך וועל אויף אייך מיין גאַל אויסגיסן
און וועל באַשפייען אייך מיט בלוט . . .

און גאָט האָט מיר געזאָגט אַזוי :
„דאָס לעצטע מאָל שריי אויס אַן 'אוי' !
און גיב אַ קרעכץ צום לעצטן מאָל,
אַז ציטערן זאָל באָרג און טאָל ;
און נעם זיך אַן מיט גאַל און זאָג :
הערט, טויבע, הערט !
עס גייט אַ טאָג,
איך לאָז אַרויס אַ זון פון רעכט
און וועל די וועלט מיט ליכט באַגיסן —

נאָר איר אַליין וועט בלייבן קנעכט
און וועט קיין טראָפן ליכט געניסן . . .
און בלינדערהייט מיט זין און טעכטער,
וועט איר אַרומלויפן פאַר׳סמ׳ט
אַהין, אַהער, פאַר טויזנט מייל,
און בעטן, חלש׳ן אַ שטראָל . . .
נאָר אייך באַגעגנט אַ געלעכטער,
וואוהין איר קומט, האָט איר פאַרזאָמט" . . .

אײַך שליס אויף אוצרות לעבן, מאַכט,
און ימים פרייד וועל איך צעגיבן —
נאָר איר אַליין וועט זיין פאַרשמאַכט
און אייער קוואַל וועל איך באַטריבן;
און טרוקענע, מיט זין און טעכטער,
וועט איר אין פרעמדע טירן קלאַפן,
מיטן פנים צו דער ערד צופאַלן
און איבער פרעמדע קוואַלן קניען
און דאָרשטיג אייער האַלז אויסציען
און בעטן, חלש׳ן — אַ טראָפן . . .
נאָר אייך באַגעגנט אַ געלעכטער,
פאַר אייך פאַרשלאָסן אַלע קוואַלן.

אײַך שיק אַראָפּ אַ מילדן גייסט,
וואָס פרישט ווי טוי פון גאָט און ווייזט
אַ נייעם וועג צו נייע הימלען —
נאָר איר וועט טרוקן זיין, ווי שטרוי,
און ניט אויף אייך וועט פאַלן טוי,
איר? — איר וועט אייביג פוילן, שימלען.
און אויב ס׳איז נאָך פון פריער געבליבן
אַ פונק פון גייסט, געפיל און גלויבן,
אַן ערנסטער זיפץ, אַ הייסע טרער — —
וועל איך דאָס אייניציגווייז אָפּרויבן.
און אייער האַרץ וועט בלייבן לער
אַן טעם, אַן ריח, אַן לייב און לעבן . . .

אוּן וויסט וועט ווערן אייער צעלט,
אוּן אומשלעפּן וועט איר זיך מידע,
ווילד־פרעמדע אויף אַ פרעמדער וועלט
אוּן בעטלער אויף אַ רייכער סעודה,
אוּן שטייענדיג ביי פרעמדע שוועלן,
וועט איר די וואונדן זיך אויפדעקן
אוּן וועט פאַר פרעמדע זיי אויסשטעלן,
אַ ציטערדיגע האַנט אויסשטרעקן
אוּן בעטן הילף אויף בעטלער־לשון —
נאָר אויסבעטלען וועט איר פאַר געלט,
אוּן לעבן וועט איר פאַר אַ גראָשן . . .

אוּן שווער וועט אייך דאָס לעבן ווערן —
אַ לאַנגע נאַכט אוּן ניט איין שטערן . . .
אוּן אייער קרעכץ פאַרטראָגט דער ווינט
אוּן אייער קול ווייל גאָט ניט הערן . . .
אוּן שרעקלעך גרויס וועט זיין די נויט,
ווי גרויס אוּן שרעקלעך איז די זינד ;
אוּן איר וועט חלש'ן דעם טויט
אוּן בענקען וועט איר נאָכן לעבן . . .
נאָר גאָט וועט אייך ניט ביידע געבן . . .
אוּן שרעקלעך ווייַ וועט זיין דער שמאַרץ . . .
אפילו אייער אייגן האַרץ
וועט אייער אייגן מויל ניט גלויבן . . .
איר וועט זיך פרואוון הויבן, הויבן —
אַן אָטעם טאָן — אוּן וועט ניט קאָנען.
דאָס איז אַ קבר, נאָר באַגראָבן
זייט איר דאָרט לעבעדיגערהייט . . .
דאָס איז אַ פייערדיגער גיהנום,
וואָס וועט קיין ענדע קיינמאָל האָבן —
נאָר ס'איז אַ גיהנום אָן אַ טויט . . .

און גאָט זאָגט מיר:
„איצט גיי אַראָפּ
צום טעפּערס הויז און קויף אַ טאָפּ,
און טו אַ וואָרף, און זאָג דערביי
שטאַרק הויך, אַז יעדערער זאָל הערן:
'אַווי וועט איר צעבראָכן ווערן!'
און רייד ניט מער, ניט ווײַן, ניט שרײַ,
בויג אַן דעם קאָפּ און ווער פאַרשטומט — —
עס גייט דער טאָג, ער קומט, ער קומט" . . .

כ׳בין . . .

כ׳בין ניט אויף אייער רוף געגאַנגען,
איך קום צו אייך מיט זיבן וועגן;
איך פאַל אויף אייך, ווי טוי אויף זאַנגען,
און ווי אויף טרוקן גראָז דער רעגן.

אומזיסט האָט איר געוישט, געליאַרעמט
און מיך באַגעגנט מיט געזאַנג:
איך האָב פאַר אייך אַ טויב געוואַרעמט,
און אויסגעפיקט האָט זיך — אַ שלאַנג.

און זעט: מיך רירט ניט אייער שאַלן,
און אייער הילכיגער געוויס
ליגט טויט צו מיינע פיס געפאַלן
און איך צעטרעט אים מיט דעם פוס.

פון אייער אויסגעלאָשן אויג
בין איך דער לעצטער שוואַרצער בליץ,
פון אייערע פאַרקלעמטע ציין —
דער לעצטער צאָרנדיגסטער קריץ.

און רעד איך — מוזן הימלען שטומען,
די ערד באַוועגט זיך ניט פון אָרט;
די שטיינער קייקלען זיך און קומען
און שלינגען דאָרשטיג גאָטס אַ וואָרט.

אַ פריילעכס

[יט געגאַשט פון עולם־הזה,
עולם־הבא אויך נאָך גאַנץ —
וואָס־זשע פעלט אייך? — האַנט אויף אַקסל —
און לאָז פלאַקערן אַ טאַנץ!

זאָלן שווינדלען פאַר די אויגן
פיס און פּיאַטעס הויך און שטאַרק,
פונקען זאָל פון שטיינער שפּריצן,
אָנצינדן זאָל זיך דער מאַרק!

וואו אַ טראָפן גאַל פאַרבאָרגן,
וואו אַ וויי און וואו אַ וואונד —
אויסגעטאַנצט מוז דאָס היינט ווערן
ביז צום סוף און ביז צום גרונד!

[ישט דערעסן, נישט דערשלאָפן,
נישט דעראַרט און נישט דערלעבט —
וואָס־זשע זאָרגט איר? — ווי די אָדלערס
הויבט זיך פלוצים אויף און שוועבט!

איבער גאַנצע בערג פון צרות,
איבער ימים נויט און פיין,
טראָגט זיך מיט פאַרמאַכטע אויגן —
און זאָל זיין דאָרט, וואָס ס׳זאָל זיין!

איין מאָל לעבט מען, איין מאָל שטאַרבט מען,
איין מאָל קומט מען אָפּ דעם טאַנץ —

טאַנצט־זשע, ברידער! גאָט לכבוד
פלעכט אַ לעבעדיגן קראַנץ!

נישט קיין טאָטן, נישט קיין מאַמען,
נישט קיין גואל, נישט קיין פריינט —
וואָס־זשע וואַרט איר? — כל ישראל,
אַלע זיינען ברידער היינט!

אַלע אַלע איינגעשלאָסן
אין איין גרויסן פעסטן רונג,
איינגעפלאָכטן בערד און לאָקן,
שיך און זאָקן, אַלט און יונג.

און אָן אויפהער זאָל זיך ציען,
זאָל זיך שלענגלען אייער ראָד
פון דעם הקדש ביזן בית־עולם,
פון דעם שול־הויף ביז דער באָד.

נישט קיין ברויט און נישט קיין חלה,
נישט קיין פלייש און נישט קיין פיש —
וואָס־זשע זיצט איר? — פריילעך, ברידער!
כאַפּט אַ טאַנץ אַרום דעם טיש!

בריטער, ברייטער און צעשפרייטער
זאָל זיך דרייען אייער ראָד: —
בריט, ווי טייכן, פליסט גאָטס נחת,
העכער הייזער — גאָטס געגאָד!

יאָ, עס רינט פון באָרד און פּאות,
יאָ, מען וואַרגט זיך אַזש פאַר גליק! —
טאַנצט־זשע, ברידער, האָפּיי, שטאַרקער! —
און דאָס אייגענע צוריק!

נישט איין טראָפן צו דערקוויקן,
אויסגעטריקנט, ווי אַ קוואַל —
וואָס־זשע שמאַכט איר? — נעמט דעם בעכער,
גיסט אים אָן מיט גרינער גאַל.

אויסגעזופט — און נישט פאַרקרימט זיך,
נישט קיין ציטער אין די הענט!
זאָל אַ קרענק דער שונא וויסן,
וואָס אין האַרצן בראָט און ברענט.

העכער, העכער הויבט דעם בעכער,
חי־גועלעבט! און חי־געקוועלט!
אויף צעפוקעניש די שונאים,
אויף צו־להכעיס גאָר דער וועלט!

נישט קיין אמת, נישט קיין יושר,
נישט קיין רחמים, נישט קיין דין —
נו, איז וואָס? דאָס רעדל דרייט זיך
אָן אַ ציל און אָן אַ זין.

כאַפט־זשע, זייט אין ראָד אַ רעדל,
מישט זיך אויס און דרייט זיך נאָר,
אָפּ פון וועג זאָל יעדער גרענעץ,
אָפּ פון האַלז זאָל יעדער יאָך!

הפקר, הפקר, אַלץ איז הפקר,
ווי ס'איז הפקר אונזער בלוט!
אַ כפרה הונדערט וועלטן
פאַר איין שעה פון דרייסט און מוט!

כ׳וואָלט געווען אַ בעלן וויסן,
ווי וועט זיין מיין טויט ?
וועט מיר מיין נשמה אויסגיין
מיט אַ שוואַרצן קרעכץ,
אָדער איך וועל זי אויסשפייען
מיט דער ביטערער גאַל ?
אפשר וועט זי זיך אויסגיסן
אין אַ פּערל־טרער
און וועט ציטערן, שעמרירן,
דורות לאַנג נאָך מיר,
ערגעץ אין אַ פרעמדנס האַרצן,
אין אַ פרעמדער קרוין ?
אפשר איז באַשערט אִיר אויסגיין,
ווי אַ שמעטערלינג,
טאַנצנדיג און צאַפּלענדיג,
אַרום אַ חלב־ליכט ?
אָדער — וועט זי, מיין נשמה,
ווי דאָס ליכט אַליין,
צאַנקען, טיקן זיך און שווינדלען
פאַר די אויגן לאַנג,
און פאַרפאַלן ווערן פּלוצלינג
אין אַ שוואַרצן תהום,
וואו אַרום איר וועט זיין אייביג
שוואַרץ און טויט, און שטום ? . . .
אָדער ס׳איז באַשערט מיר שטאַרבן
לעבעדיגערהייט

אין פּאַפּירענע תכריכים,
אין אַ ביכער־שאַנק,
וואו די מייז, די גרויע, וועלן
גריבלען זיך אין מיר,
און צעשלעפּן מיינע ווייסע
ביינער אייניציגווייז, —
און אַ לעבעדיגער וועל איך
אויף מיין קבר שטיין
און אַ קדיש־יתום זאָגן
איך — נאָך מיר אַליין . . .
אָדער גאָר: מיין טויט וועט קומען
אין אַ פּראָסט געשטאַלט:
אין אַ ווינטער־נאַכט אַ בייזע,
ערגעץ בייַ אַ פּלויט,
וועל איך, הונגעריג, פּאַרפּרוירן,
אויסגיין, ווי אַ הונט,
און דער שניי וועט מיך פּאַרשיטן, —
און מיין לעצטן קריץ
מיט מיין קללה וועט צעבלאָזן
ווייט דער בייזער ווינט . . .

צ י ו ן

(פון רי יהודה הלוי)

בענקסט אויך נאָך דיינע קינדער, מוטער ציון,
ווי זיי, צעזייט און צעשפרייט, בענקען ?
ווילסט אויך, ווי זיי פון דיר, אַ ליבן גרוס באַקומען ?
דאָ האָסטו אים ! אַ גרוס פון נאָענטע און ווייטע !
אין האָרצן דורות־לאַנג געוואָרעמט, טראָגט אים
פון אַלע עקן וועלט, דורך ימים און מדבריות,
צו דיר אין שויס איין עלנד קינד דיינס, אייגער
פון די, וואָס זאָפן אָן, ווי טוי דיין חרמון,
די פרעמדע בערג מיט ברענענדיגע טרערן
און שטאָרבן אין דער פרעמד פאַרליבטע און פאַרבענקטע . . .
מיך ציט צו דיר ! . . . ביינאַכט אויף דיינע חורבות
בין איך דיין נאַכט־איילע, דיין יאָמער־ליד,
און חלומ'ט זיך מיר נאָר דיין מאָרגנשטערן — וועך איך
דיין נאַכטיגאַל, דיין קלינגענדיגע האַרפע . . .
מיך ציט צו דיר ! מיין האָרץ גייט אויס נאָך יענע ערטער,
וואו די אבות האָבן זיך באַגעגנט מיט מלאָכים,
וואו די שכינה האָט געוווינט, וואו דיין באַשעפער
האָט דיינע טויערן, די הייליגע, געעפנט
אַנטקעגן זיינע הימלשע שערים,
וואו ניט די הימל־ליכטער : זון, לבנה, שטערן —
גאָטס כבוד זעלבסט האָט דיר באַשיינט מיט גלאַנץ . . .
איך גאָר, אַז אויסגיסן זאָל זיך מיין זעלע דאָרטן,
וואו ס'פלעגט אַמאָל גאָטס גייסט און גאָטס געוואָד זיך גיסן
אויף דיינע אויסדערווייטע, מוטער ציון !
וואו נעמט מען פליגל ? ! שטיקערוויז וואָלט איך מיין האָרץ

וויט, וויט צווישן דיינע בערג פאַרטראָגן,
כ׳וואָלט צוגעפאַלן צו דיין ערד, כ׳וואָלט אויסגעקושט
איר יעדן פוס־טריט, יעדעס שטיינדעלע באַזונדער,
און אומגעוואַנדערט וואָלט איך טאָג און נאַכט
אַ נאַקעטער, אַ באַרוועסער אויף דיינע חורבות,
כ׳וואָלט מיט מיין שטעקן אויסגעמאָסטן אַלע קברים,
מיט דיין נשמה־לופט זיך אָנגעאָטעמט,
זיך איינגעוויקלט אין דיין זיסן שטויב,
און ביז צום בלינד ווערן באַוויינט דיין חורבן, ציון . . .
צי קאָן די שיין פאַר מיינע אויגן זיס זיין —
אַז שוואַרצע ראָבן פיקן דיינע אָדלערס,
צי קאָן מען לעבן אויף דער וועלט און צוזען,
ווי גאַס־הינט שלעפן דיינע טויטע לייבן . . .

גענוג, לאָז אָפּ איין וויילע, כוס פון טרויער!
מיין האַרץ איז איבערפול מיט דיר פאַרביטערט,
כ׳האָב איינגעזאָפּט אין זיך דיין שוים מיט דיינע הייוון . . .
גענוג! איך וויל איין חלום זען און שטאַרבן . . .
כ׳וויל זען, אַ גרויסער גאָט, נאָר איין שטראַל ליכט,
נאָר איין שטראַל ליכט פון יענעם מאָרגנשטערן,
וואָס דאַרף, וואָס מוז אַמאָל נאָך העל און ליכטיג
זיך אָנצינדן אויף ציונ׳ס בלויען הימל,
באַנייען און באַפרישן זי מיט יוגנט . . .
גענוג, איין זיסן חלום לאָז מיך זען נאָך
און אויסגיין מיט אַ שמייכל אויף די ליפן.

ים-לידער

(נאַך ר׳ יהודה הלוי)

I

כ׳האָב פאַרגעסן אַלע ליבסטע,
כ׳האָב פאַרלאָזט מיין אייגן הויז;
כ׳האָב דעם ים זיך אָפגעגעבן:
טראָג מיך, ים, צום מוטערס שויס!

און דו, מערב-ווינט געטרייער,
טרייב מיין שיף צו יענעם ברעג,
וואָס מיין האַרץ מיט אַדלער-פליגל
זוכט שוין לאַנג צו אים אַ וועג.

ברענג מיך נאָר אַהין בשלום, —
נאָכדעם פלי זיך דיר צוריק,
גריסן זאָלסטו אַלע ליבסטע
און דערצייל זיי פון מיין גליק.

II

אָנגעברוגזט האָט דער ים זיך
און געקנייטשט זיך און געקרומט —
פלוצים האָט ער זיך צעבייזערט
און ער וויגט זיך שוין און ברומט.

און אָט לויפן שוין אַנטקעגן
ווילד און בייז מיט ווייסן שוים,

KORPORATSIOON LIIMUS TARTU

כוואַליעס־לייבן, כוואַליעס־שלאַנגען,
אויסגעוואַקסן פון דעם תהום.

אָט האָט זיך אַ טאָל געעפנט,
אָט שטייט אויף אַ הויכער בארג —
פלאַטער, זעגל! בויג זיך, מאַסטבוים!
דו, מיין האַרץ, בלייבסט פעסט און שטאַרק.

האָסט אַ גרויסן גאָט אין הימל,
ימים שפאַלט ער מיט זיין האַנט;
אויף זיין פליגל מיט זיין שטורעם
טראָגט ער דיך צום ליבן לאַנד.

III

מיט דער לבנה־שיין פאַרזילבערט,
ווייט רינצלט זיך דער וואַסער־שפיגל;
פאַרשפרייט האָט זיך אויף אונז די נאַכט
מיט איר בלוי־סאַמעטענעם פליגל.

ס'איז נישט קיין נאַכט — ס'אַ מלכת־שבא!
געהילט אין בלוי, מיט גאָלד באַפליטערט,
שטיל אָטעמט זי, און אויף איר ברוסט
שעמעירט דאָס גאָלד, שעמעירט און ציטערט.

ווי שאָף צעשפרייט, די קליינע כוואַליעס
שטיל וויגן זיך אין לייכטן דרימל.
סע ציטערן אין ים די שטערן —
ווער איז דאָ ים און ווער איז הימל?

צווישי ים'ען שלאָפן דאָ צוזאַמען
צונויפגעלייגט, ווי גלייכע ברידער;
איין דריטער ים אין מיטן שלאָפט נישט:
מיין האַרץ מיט זיינע נייע לידער.

די פרינצעסין שבת

(היינע)

אין די אלטע בבא־מעשות
קומען פאר גלגולים פרינצן,
וואס זיי נעמען אן צו צייטן
זייער ערשט־געשטאלט צוריק.

אט דער וואלקולאק, דער מיאוסער,
איז צוריק א פרינץ געוואָרן,
שיינט און לייכט אין בגדי־מלכות,
שפילט אפילו שוין א ליבע.

מיט אמאל פארשווינדט דער כשוף —
און מיר זעען פלוצלינג ווידער
זיינע קעניגלעכע האהייט
אין א וואלקולאק פארוואנדלט.

פון א פרינץ אזוינעם וועל איך
זינגען איצט — ישראל הייסט ער.
אים האט דאס א מכשפה
אין א הונט שוין לאנג פארוואנדלט.

הונט מיט הינטישע געדאנקען,
אויסגעוואלגערט אלע מיסטן,
שלעפט ער זיך ארום א גאנצע
וואך צו שפאט פון גאסן־יונגען.

אָבער יעדן פרייטאָג־אָוונט,
בין־השמשות, טרעפט אַ וואונדער:
פלוצלינג פאַלט פון אים דער כשוף,
אויס הונט — ווידער מענטש געוואָרן.

מענטש מיט מענטשלעכע געפילן,
ריין, געצירט אין בגדי־כבוד,
הויך זיין קאָפּ און האַרץ דערהויבן
טרעט ער אין אין פאַטערס פאַלאַץ.

„זיי געגריסט, געליבטער פאַלאַץ
פון מיין קעניגלעכן פאָטער!
יעקב'ס צעלטן! ציט'ריג קוש איך
אייערע אַלטע הייליגע טירן".

דורך גאָטס־הויז שווענקט דורך אַ ציטער,
שטיל באַוועגן זיך די ליפּן.
שאַ! די קעניגין די שכינה,
בענטשט, פאַרמאַכט די אויגן, ליכט —

גאָלד'נע ליכט פון טרייסט און קדושה!
אויף דעם וועלט פון דעם עמוד
גלענצט איר, ווי אַ שטערנטיכל
אויף דער מאַמעס ליבן שטערן.

פרום און צניעותדיג פאַרהאַנגען
מיט דעם זיידענעם פרוכת
אין איר סאַמעטענעם מענטל
שטייט די רייניקייט אין אָרון.

שטייט און וואַרט . . . אָט קומט דער חזן
איינגעהילט אין ווייסן טלית

רופט ער אויס דעם זיסן רוף:
„לכה דודי לקראת כלה!"

„לכה דודי — קום געליבטער,
נעם אַריין דיין שיינע כלה,
זי האָט אָפגעדעקט איר שלייער,
איר פּאַרשעמט געזיכט אַנטפּלעקט דיר".

אָט דער שיינער שיר־ידידות
איז פּאַרפּאַסט שוין לאַנגע יאָרן
פון אַ וועלט־באַרימטן זינגער
לכבוד די שיינע חתן־כלה.

אין דעם מזמור וועלט באָזונגען,
ווי ישראל האָט אויף אייביג
זיך פּאַר'קנס'ט די מלכה שבת,
וואָס מען רופט „די שטילע פּירשטין".

בלום און פּערל אַלער שיינהייט
איז די מלכה! וואָס מיר, וועט מיר
מלכת־שבא אין איר פּאַרגלייכן.
די, וואָס איז געפּעלן שלמה'ן . . .

יענע כוש'ער שטריימל קליגט זיך
און פּאַרמאָגט אַ מויל אויף שרייפלעך,
עסט זיך איין מיט אירע חכמות
און פּאַרדרייט דעם קאָפּ מיט חידות.

נישט ווי זי איז פּירשטין שבת.
ווי אַ טויב אַ שטילע איז זי,
רואיג ווי די רו אַליין,
ווייסט נישט פון קיין איבערשפּיצלעך.

נישט גע׳חקירה׳ט זיך, גע׳פילפול׳ט,
נישט גע׳בריה׳ט זיך, גענפילדערט,
נישט געשפריצט מיט ווערטער־פונקען,
טרייסלענדיג מיט האָר צעלאָזטע . . .

פרום פאַרבאָרגט די שטילע פירשטין
אירע צעפּ אין ווייסן הייבל,
בליקט אָ זאַנפטע, ווי אָ הירשין,
בליט אָ שלאַנקע, ווי אָ הדס!

זי דערלויבט איר ליבסטן אַלעס,
אויסער איין זאַך — טאַבאַק רויכן:
ליבסטער, רויכן איז פאַרבאָטן,
ווייסט דאָך, היינט איז שבת קודש . . .

איך וועל דיר דערפאַר באַלוינען
מיט אָ מאכל — טעם גן־עדן.
טשאָלנט הייסט ער — אָט דעם מאכל
האָט אונז גאָט אַליין געגעבן

אָ מתנה פון זיין נאָמען
מיט דעם שבת פון באָרג סיני
דורך די דונערן און בליצן —
טשאָלנט זאָלסטו מיר היינט עסן . . .

אָפגעגעסן סעודת־שבת,
זיצט דער פרינץ און שיינט פון תענוג.
מיט פאַרקלערטע אויגן קוקט ער,
רעדט עפעס מיט זיך און שמייכלט:

„הער איך נישט דעם ירדן רוישן?
איז דאָס נישט אָ קלאַנג פון קוואַלן

אין דעם פאַלמען־טאָל פון בית־אל,
וואו סע „הויערן" די קעמלען?

הער איך נישט די הערדן־גלעקלעך?
איז דאָס נישט אַ קול פון שעפסן,
וואָס דער פּאַסטוך טרייבט אַראָפּ —
אָוונט־צייט פון הרי־גלעד?"

דאָך דער שיינער רו־טאָג שטייט נישט.
ווי מיט שאָטן־פּיס מיט לאַנגע,
שפּאַנט אַלץ נעענטער די בייזע
שלעכטע שעה. דער פּרינץ פאַרזאָרגט זיך.

קאַלטע מכשפה־פינגער
שפּירט ער קלעמען אים ביים האַרצן.
און דעם פּרינץ נעמט דורך אַ שוידער:
באַלד אויס מענטש, צוריק אַ הונט זיי...

די פּרינצעסין טראָגט אים אונטער
אין אַ גאָלדן רערל בשמים.
לאַנגזאַם שמעקט ער, נאָך איין מאָל כאָטש
מיט דעם זיסן ריח זיך קוויקן.

פון פּרינצעסינס האַנט דעם לעצטן
אָפּשייד־בעכער אויסגעטרונקען,
שפּריצט ער אויף דעם טיש די לעצטע
טראָפּנס און לעשט אויס דאָס לעכטל.

אויף דעם הויכן באַרג . . .

אויף דעם הויכן באַרג, אויף דעם גרינעם גראַז
האָב איך קינדוויז שטום אָפגעטרוימט מיין גליק . . .
וואָס האָב איך געוואָלט — כ׳וויס אַליין ניט וואָס, —
כ׳וויס נאָר, אַז עס קומט קיינמאָל מער צוריק . . .

אפשר וויסט דער ווינט און דער זונענשטראַל,
וואָס האָט מיר געשפריצט אין די אויגן גאָלד,
און דער טיפער טאָל און דער ריינער קוואַל —
וואָס מיין קינדערש האַרץ האָט זיך זוי געוואָלט . . .

אויף דעם הויכן באַרג, דאָרטן אויס דער שטאָט,
אויף דעם גרינעם גראַז האָב איך זיך דערפילט . . .
כ׳האָב דאָרט שטילערהייט זיך געזעגן מיט גאָט,
און מלאָכים האָבן זיך מיט מיר געשפילט.

פרייטאָג — זומער־לעב — קוים דערלעבט די שעה!
פריי פון חדר־יאָך, ווערט די לופט מיר קאַרג:
ווער מיר מהר״ם־שיף! וואָס מיר מהרש״א!
גיך אַוועק אַהין — אויף דעם הויכן באַרג! . . .

דאָרטן עפנט זיך גאָר אַ נייע וועלט,
אַלעס באָדט זיך דאָרט אין אַ ים פון ליכט
פון איר פוטערפאַס קוקט די זון און קוועלט,
ווי דאָס גרעזל וואַקסט, ווי דער וואַרעם קריכט.

גאַנצע וועלטן־גייסט גיסט אין מיר אַריין
יעדער שטילער בלאָז, יעדער זונענשטראַל;

מיט דעם פולן מויל טרינק איך לופט און שיין,
און אין האַרצן טיף עפּנט זיך אַ קוואַל — —

אוי, אַהין, אַהין . . . ערגעץ ווייט, גאַנץ ווייט . . . —
האָט מיין קינדערש האַרץ שטומערהייט געגלוסט
און אַזוי געבענקט . . . וואו? אין וואָסער זייט
שטעקט דאַרט מיין אַהין? — האָב איך ניט געוואוסט.

נאָר די שוועלבעלעך האָבן יאָ געוואוסט,
און אויף פייגל־שפּראַך, פּליענדיג פאַרביי,
האָבן כאַפּנדיג מיך פון דאָרט געגריסט
און אַוועקגעשוועבט פריילעך, פראַנק און פריי.

אויף דעם הויכן בארג, אויף דעם גרינעם גראָז
האָב איך קינדווייז שטום אָפּגעטרוימט מיין גליק . . .
וואָס איז דאָס געווען? — כ'ווייס אַליין ניט וואָס, —
כ'ווייס נאָר, אַז עס קומט קיינמאָל מער צוריק . . .

עס האָט מיך פאַרפלאָנטערט . . .

עס האָט מיך פאַרפלאָנטערט מיט גרינס און מיט בלומען,
וואו באַבאַטשקעס צאַפלען אין נעצן פון שטראַלן,
וואו ס׳ציטערט די לופט פון דעם גרילצן און זשומען —
און איך בין פאַר׳כישופ׳ט צו דר׳ערד צוגעפאַלן.

ס׳איז הייס, ס׳איז שיין, ס׳איז גוט! — אפילו
די האַלב דערוואַרגענע געפילן —
זיי ווילן אויך די זון דערלאַנגען,
און צאַפלען ווייכע, גרינגע, שטילע,
און שטעקן קעפלעך, ווי די שלאַנגען,
זיך ציענדיג אַלץ העכער, העכער
מיט האַלבן גוף פון שוואַרצע לעכער.
דאָס האָט אויף מיר אַ קוק געטאָן
גאָטס מילדע זון.

ס׳איז הייס, ס׳איז גוט! גאָט׳ס וועלטל גלאַנצט,
אין טיפן גראָז — דאָרט שמיצערט, טאַנצט.
דער סטעפ — מיט בלימעלעך געצירט,
וואָס גאָט אַליין האָט זיי געפלאַנצט,
פאַרשפרייט זיך וויט און גייט אַוועק
גאָר אָן אַן אַנהויב, אָן אַן עק.
און איינזאַם דאָ צווישן גראָז
שפיר איך אין מיר אַ גאַנצע וועלט —
דאָס האָט געטאָן אויף מיר אַ בלאָז
מיט פרייען פעלד.

ס׳איז שאַ, ס׳איז שטיל . . . אָט דאָ געשווינד
איז דורכגעפלויגן, ווי אַ פייל,
אַזוינס וואָס האָט געשמעקט מיט קינד
און ליגט שוין ווייט פאַר טויזנט מייל.
דאָס האָט געטאָן אַ גלאַנץ, אַ בליק,
און גלייך אין אויג דערלאַנגט אַ שפּריץ
מיט טראָפנס טוי פון זיסן גליק,
פון יונגן גליק, וואָס ווערט נישט אַלט, —
דאָס האָט אויף מיר געטאָן אַ בליק
דער גרינער וואַלד.

אונטער די גרינינקע ביימעלעך

אונטער די גרינינקע ביימעלעך
שפילן זיך משה'לעך, שלמה'לעך;
ציצית, קאַפאָטקעלעך, פאה'לעך —
אידעלעך פריש פון די אייעלעך.
גופ'עלעך — שטרוי, רויך און פעדערלעך,
נעם און צעבלאָז זיי אויף גלידערלעך —
כאַפן זיי אויף גרינגע ווינטעלעך
און סע צעטראָגן זיי פייגעלעך.

נאָר איין זאַך פאַרמאָגן זיי — אויגעלעך,
די אויגן פאַרמאָגן צוויי פינטעלעך,
וואָס גליען און פינקלען און טוקן זיך,
און עפעס ווי נביאיש און וואונדערלעך.
פאַרטראַכטן זיך טיף און פאַרקוקן זיך
אויף נעכטיגע טעג און אויף פייגעלעך —
אוי! מיר זאָל זיין, אידישע קינדערלעך,
פאַר אייערע כשר'ע אויגעלעך!

מיין גאָרטן

וועלט איר אפשר זיין אַ בעלן
אַנקוקן מיין שיינעם גאָרטן —
זייט־זשע מוחל, קומט אַרויס,
קוקט אים אָן — אָט שטייט ער דאָרטן!

אָן עין־הרע גרויס און רייך —
כ'זאָג אייך, אַיינער אין דעם שטעטל
זעט נאָר, ווי עס קוועלט אין אים
יעדער בוים און יעדעס בלעטל . . .

אויסגעצוואָגן פון דעם טוי,
פון די שטראַלן אויסגעבאָדן,
שטייען בוימער אַלערליי
מיט די פֿירות אַנגעלאָדן.

שוועבט עפּל, רויטע עפּל
בויגן צו דער ערד די צווייגן,
און די באָרן — זעט נאָר באָרן —
העכער שטיל זיך דאָרט און שווייגן.

שוואַרצע ווינשל בלינצלען עפּעס
ממזר'ש, גנבה'ש, ווי מיט אויגן . . .
נו, און פּלוימען — אָט די פּלוימען —
מיט אַ בלויען הויך באָצויגן . . .

היינט די פּערשקעס — איינמאָל פּערשקעס!
פּוכלע, העריג, פּריש און איידל,

פונקט ווי קיילעכיגע בעקלעך
פון אַ פופצן־יעריג מיידל . . .

יאָ, אַ דאַנק זיין ליבן נאַמען,
כ׳האָב אַ רייכן, שיינעם גאַרטן!
אָן עין הרע אַנגעפאַקט
פֿירות, פרוכט מכל הסאָרטן.

כ׳האָב אים, אָט דעם שיינעם גאַרטן,
ס׳זאָל אים קיין בייז אויג ניט שאַטן,
ליב דאָס לעבן; שייך ליב? —
כ׳זאָג אייך: עפּעס ווי אַ טאַטן . . .

זומער־לעב נאַכמיטאָג. היינו:
נאָך אַ יויך און נאָך געבראַטנס,
נעם איך און פאַרשטעק זיך טיף
און צעלייג זיך דאָרט אין שאַטנס —

ברייטלעך אָט אַ דאָ, למשל,
אונטערן באַרנבוים דעם גרויסן . . .
מיני פויגל אַלערליי,
שדים ווייסן, ווי זיי הייסן —

הם . . . קאַנאַריקלעך, אַשטייגער,
זינגען, קלינגען, קנאַקן, שאָלן
און דאָס שיט זיך אויף מיין קאָפּ
מיט געזיפּטע ברעקלעך שטראָלן . . .

טוט זיך נאָר דער בוים אַ טרייסל —
באָלד צעלויפט זיך אויף דעם שאַטן,
גיך, ווי מייזלעך, פלעקן גאָלד —
און איך ווער מיט גאָלד באַשאַטן . . .

און זיי פֿלאַנטן זיך אין באָרד,
און זיי קריכן אין די אויגן,
קיצלען, ראַנגלען זיך — פּרעגט וואָס?
נישט געשטויגן, נישט געפֿלויגן . . .

מאַכן חוזק פֿון אַ אידן,
כ'ווייס נישט, וואָס זיי ווילן האָבן;
הוידען, גליטשן זיך אויף מיר —
טפֿו, אַ רוח אין זייער באָבן! . . .

ליגנדיג אַזוי און זען,
ווי עס ציטערט יעדעס בלעטל —
דוכט זיך מיר, איך וויג זיך שטיל
אין אַ גאָלד־געפֿלאָכטן בעטל . . .

און פּאַרקוק זיך גלאַט אַזוי
אויף די פּיצלעך, שטיקלעך הימל . . .
און עס וועבט זיך אויף די אויגן
זיס און ווייך און שטיל אַ דרימל . . .

ווייסט איר: ווייך און זיס אַזוי . . .
עפּעס מעשה יצר־הרע . . . —
יאָ, וואָס זאָגט איר? דאַנקען גאָט —
ס'איז אַ גאָרטן אָן עין הרע!

טרעפֿט־זשע, וואָס איך בין אַ בעלן
טאָן, אַשטייגער, מיט מיין גאָרטן? —
באַלד אם־ירצה־שם נאָך תמוז —
נעם איך — רייס אַרום די פּרוכטן . . .

ראשית, וועל איך אָט די ווינשל
פֿון דעם בוים מחילה ביטן,

און וועל האַלב מיט בראָנפן „שטעלן"
און מיט צוקער האַלב אָנשיטן —

ווישניאַק, הייסט דאָס, ווי איר ווילט —
ווילט איר זיסן, ווילט איר שטאַרקן . . .
כאַפּט־זשע נישט, איצט לאָמיר נעמען
אָט די פּערשקעס, וואָס ביים פּאַרקאָן . . .

אָט די פּערשקעס, ווי איר זעט זיי,
באַלד נאָר ווי זיי ווערן פּאַרטיג,
פּרעגלט „מיינע" איינגעמאַכטס —
אָבער איינגעמאַכטס גרויסאַרטיג !

ס'איז כדאי אים אָנצוקוקן.
יאָ, איך מעג דאָס אייך פּאַרגינען . . .
פון דעם בוימלדיגן סיראָפּ
שיינען פּערשקעס ווי בורשטינען . . .

האָב איך אייך געזאָגט גרויסאַרטיג —
מעגט איר זיך אויף מיר פּאַרלאָזן ;
„מיינע", דאַנקען גאָט, פּאַרשטייט,
ווי מען טוט מיט אָפּריקאָזן . . .

נאָכדעם גייט אָ סדרה פּלוימען . . .
כאַפּט־זשע נישט און לאָזט זיך ריידן —
פון די פּלוימען ווערט פּאָווידלע —
און פּאָווידלע — טעם גן־עדן !

צוויי מעת־לעת געפּרייט אין אויוון
אין איין עמער־טאָפּ אָ גרויסן
מיט געווירצן, רייבט מען נאָכדעם . . . —
נישט דאָס אָבער בין איך אויסן . . .

כ׳זאג אייך: ס׳איז אַ מאכל — היינו:
ברויט, למשל, צו באַשמירן . . .
איצטער — יעמוד ר׳ בערל!
באַרן, הייסט דאָס, איינמאַרנירן . . .

ווילט איר פון מאַרנירטע באַרן
זיין, ווי זאָגט מען, עכט צופרידן —
זאָלט איר טאָן אַזוי ווי „מיינע״:
פריער דעם עסיג איבערזידן, —

און פאַרשטייט זיך, אַז מיט צוקער,
מיט געווירץ און לאָרבער־בלעטער!
נאָר די באַרן גופא זאָלט איר
דאָרט אריינלייגן ערשט שפעטער.

גאַנצערהייט, נאָר אָפגעשיילטע,
מיט די שטעקעלעך אַפילו —
און איר מעגט שוין זיין באַוואָרנט —
ס׳וועט נישט צוקערן, חלילה.

אָפגעטאָן די באַרן זייערס —
הויבט איר אָן די עפל רייסן;
און פון עפל האָט איר צימעס,
קוגל, קנישעס צום פאַרבייסן.

מיינט איר אפשר דאָס איז גאָר? —
פע, אַזוי איז מעשה־פרעסער! . . .
דוקא פון די שענסטע עפל
שטעל איך עפל־קוואָס דריי פעסער . . .

ווייסט איר, שבת נאָכן שלאָף
אין אָן אָסיען־טאָג אַ מיאוסן,

וועָן עס ווילט זיך, נאָר מען קאָן נישט
נישט קיין געניעץ טאָן, נישט ניסן,

און סע גלוסט זיך, נאָר מען ווייסט נישט
זיס צי זויערס? עפּעס ווייניגס . . . —
דעמאָלט איז אַביסל קוואַס
מיט אַ קיסליצע — אַ תענוג! . . .

דוכט זיך, גאָרנישט, קלייניגקייטן —
נאָר די אַלע זיבן זאַכן
וועלן, מ'ירצה־שם, מיין שטוב
זומערדיג אום ווינטער מאַכן.

אין די ווינטער־נעכט די גרויסע,
קומען גוטע ברידער שמועסן,
מיך מהנה זיין, דערווייל
טאַקע עפּעס גוטס גענישן...

זיי אַרומזעצן ביים טיש,
וועל איך אַ געשריי טאָן: „פּאַני!"
— „מיינע", הייסט דאָס — נו, באַווייז זיך,
זיי מכבד „די קאָמפּאַני"!

מילא, רעדט מען נישט פון טיי,
קיכלעך, קאָרזשעס, פּלאָדן, טאָרטן
און כדומה דאָרט געבעקסן —
נאָכדעם — יעמוד מיין גאָרטן!

און אין איין מינוט וואַקסט אויס
אויף מיין טיש אין מיטן ווינטער
באָרן, פּלוימען, פּערשקעס, ווייכסל —
און סע וועָרט, ווי זאָגט מען, מונטער . . .

באַרן — מיינט מען איינמאַרנירטע ;
ווייבשל — מיינט מען ווישניאַק שוואַרצן ;
פלוימען, פּערשקעס — הייסט פּאַווידלע
און כדומה איינגעמאַכטסן.

און דער עולם כאַפּט זיך צו —
שטערנס שוויצן, פּיסקעס קנאַקן,
און מען אַרבעט לאַנג, געשמאַק
און מען רייבט אויף ביידע באַקן.

עפּעס אויך די ליכט, די וואַרעם
ווערן פריילעכער, געשמאַקער,
און מיין בליצלאַמפּ, דוכט זיך ,ברענט נישט
מיט אַ פּלאַם, נאָר מיט אַ פּלאַקער . . .

אויך די צינגלעך ווערן שאַרפּער
און סע בליצט אַ שפּיציג ווערטל,
באַלד, נישט אויסגערעדט זאָל זיין,
גייט מען איבער צו אַ קערטל . . .

און פּאַרטיפּט מיט זיי אינאיינעם
אין געווינסן און אין שאַדן —
הער איך אייגער, ווי סע קלאַפּט מיר
שטילערהייט אַ בוים אין לאַדן :

„בעל־הבית ! אוי, מיר איז פּינסטער !
בעל־הבית ! אוי, מיר איז ביטער !
נאַקעט בין איך, און דער ווינט שמייסט
מיך אַליין מיט מיינע ריטער" . . .

כאַפּט מיך אָן ביים האַרץ און טו,
מישנדיג דאָס טעשל קאַרטן,
אַ קליין קרעכצל : „נעבעך, נעבעך,
אַ רחמנות אויף מיין גאַרטן !" . . .

ערב פרילינג

עפעס איז די לופט מעוברת,
און אַפּנים — מיט אַ צווילינג :
כאַפּט אַ פּרעסטל — דוכט זיך, ווינטער,
בלאָזט אַ ווינטל — דוכט זיך, פּרילינג.

כ'שטיי אויף פּרי — דער דאַך געזילבערט
און אַ בעלמע אויף די שויבן ;
דאַך אין דרויסן פּליען העכער
צו דעם הימל ווייסע טויבן.

און די צעפּלעך אייז, ווי ליכטלעך,
אַנגעצונדן מיט אַ העלן
שטראַל, צעשמעלצן זיך און טריפּן, —
צי זיי ווינען, צי זיי קוועלן ? . . .

נעמט דעם לוח ! — וואָס, אַ פּרילינג ?
ווייס איך, וואָס ער בעבעט דאָרטן !
ציגן זאָלן אַזוי וויסן
שפּרינגען אין דעם רבינס גאָרטן !

מאָל דיך, פּרילינג איז נאָך ניט,
ס'איז לעת־עתה ערב פּרילינג,
און לעת־עתה בלייב פּאַרשפּיליעט —
קאָנסט נאָך כאַפּן אַ פּאַרקילונג.

אָבער איך — איך הער קיין וועלט נישט,
איך צעשפּיליע די קאָפּאָטע
און איך לויף אויף גאָטס באַראָט
טאַנצן מיט אַ שטראָל אין בלאָטע.

מיר געפּעלט דער ערב פּרילינג
דוקא ווי ער שטייט און גייט,

אַנגעטאָן אין שמאַטעס־וואַלקן
מיט אַ גאַלד'נעם שטראַל באַנייט.

איך האָב ליב זיין קאַלטן ווינט,
וואָס ער פאַטשט אין האַלז און אַקן,
ווען פון פאַרנט קושן, הלובנן,
זיסע ווינטלעך מיינע באַקן.

מיך אַנטציקט זיין פּיצל הימל,
וואָס אַנטבלויזט זיך פריש און איידל,
ווי דאָס יונגע פרומע לייב
פון אַ אידיש כשר מיידל.

כ'וואָר צעשמאָלצן, כ'קוועל פאַר תענוג,
ווען אַ ברען, אַ שטראַל אַ פרייער
טאַנצט און שפּילט זיך מיט דעם שאָטן,
און דער שאָטן שפּילט מיט פּייער . . .

יאָ, כ'האָב ליב זיין איידעלן שפּילן
פון די דינסטע, ריינסטע גאַמען
ליכט און שאָטן . . . עפּעס האָט דאָס
טויזנט חנ'ען, טויזנט טעמ'ען;

עפּעס מינעט זיך די לופט,
ווי אַ כלה ביים איינגעמען . . .
טוט אַ שיין — און ווערט פאַרשעמט,
שטראַלט — און לאָזט אַראָפּ די ברעמען . . .

אָט ווערט ליכטיג, אָט ווערט טונקל
און אָט גיסן זיך צוזאַמען
ליכט מיט שאָטן . . . יאָ, דאָס האָט
טויזנט חנ'ען, טויזנט טעמ'ען . . .

און דער טייך? — איר הערט זיין קרעכצן
און זיין סקריפּען פון דער ווייטן?
עפּעס נעצט דאָרט, עפּעס פּלאַצט דאָרט,
עפּעס שפּאָרט דאָרט אין די זייטן.

עפּעס רודערט זיך דאָרט אונטן . . .
באַלד, אָט באַלד וועט זיך באַווייזן,
וואָס דערשטיקטע קרעפטן קאָנצן,
ווי די נויט ברעכט אייז און אייזן . . .

אַלע שטראָמען שטילע וואַסער,
ווי מיט איין געדאַנק און עצה,
וועלן זיך אַ נעם טאָן „ראַזאָם"
און אַ שפּאַר טאָן מיט איין פּלייצע —

„ראַזאָם ברידער ! " — און צעברעכן
מוז די גראָבע אייז־דעק ווערן,
די, וואָס האָט פון זיי פּאַרשטעלט
הימל, זון, לבנה, שטערן.

און באַפרייטע, ברייטע כוואַליעס
וועלן טרייבן דורך די בריקן
גאַנצע מחנות שטיקער אייז —
זיי צום שוואַרצן ים פאַרשיקן :

„גייט צו אַלדע שוואַרצע ימים ! " —
און צעברעכענע אויף פּיצלעך,
וועלן זיי אין וועג באַקומען
קאַלטע פּעטש מיט הייסע שמיצלעך.

פּאַטשן — וועלן שטרענגע כוואַליעס,
שמייסן — וועלן ריטער־שטראַלן ;
פּיש אין וואַסער וועלן זינגען,
שטומע שטיינער וועלן שאַלן . . .

און דער טייך, באַפרייט און גליקלעך,
וועט זיך ברייט און ווייט צעגיסן
און דעם ליבן שיינעם פרילינג
מיט אַ שמייכעלע באַגריסן . . .

לידער און פאעמען

אידיש:

י. י. שוואַרץ

אין האַרבסט

אין האַרבסט־טאָג האָב איך זי אין פינסטערן ווינקל געטראָפן,
אין טרויער־קלייד האָט זי צו מיר זיך אין זעאונג אַנטפלעקט;
איר בליק האָט געשיינט מיט רחמנות, מיט טרערן פאַרלאָפן,
איר גלעטנדע האַנט אויף מיין קאָפּ האָט זיך צערטלעך געריבן.

„מיין יתום—האָט זי שטיל געפליסטערט—יתום מיינער, אין פינסטערניש
פאַרבונדן
גלייך ווי אַ בלום פון האַרבסטקעלט גייסטו אויס פון פיין —
נאָר ווייס, אַ טרער צוריקגעהאַלטן שפּאַלט די טיפסטע גרונטן,
און אַ פאַרקלעמט געווײַן רייסט העכסטע הימלען אײַן.

פאַרוואָלקנט ווי דער האַרבסט, אָן פרייד, אין צער אין שטומען
די קינדהייט דיינע איז פאַרלאָפן וויסט און בלאַס;
און ווי אַ פריער ווינטער איז דיין יוגנט אַנגעקומען,
מיט פּנים בייז זיך אַנגעקלאַפּט צו דיר פון גאַס.

און ווי אַ לאַנגער טאָג אַ וואַכיגער פאַראויסגעזאָגט וויסט לעבן,
און ס׳האָט די שפּין אַ בייזן חלום דיר פאַרוועבט אין האָרץ;
פון גרויער נויט און עלנט מיט אַ פּולער מאָס געגעבן,
באַווייזן דיר אַ הימל אַ פאַרווײַנטן, טריב און שוואַרץ.

ווי טוט מיך באַנג אויף דיר, מיין עלנט קינד!"—און שטיל, פאַראומערט,
צווישן טרערן זודיגע געפאַלן זיינען אויף מיין מויל.
האָט ניט געווײַנט, ניט אויפגעהויבן ס׳קול,—נאָר ווי אַ שאָף אַ שטומע
מיך אַנגעקוקט מיט גרויס רחמנות און מיט גרויל.

איר פֿיינלעך בליק, וואָס רעדט פון אַנגסט, פון צער און ליידן
און גנאָד פון טרייער מאַמען האָט באַרירט מיין בלוט;
און כ׳קען זיך מיט דעם בליק אירן אויף אייביג ניט צעשיידן,
איר טרויריג פּנים לאָזט נישט אָפּ אויף איין מינוט.

וועָן אָוונט קומט — דורך פענסטער־לאָך
פון פּינסטערן קעלער מיין —
פאַר׳גנב׳עט זי פּאַמעלעך זיך
מיט לעצטן שטראָל פון שיין.

אין שוואַרצן ווינקל זיצט זי שטיל
און וויגט זיך הין און הער,
און ווייניט אַנטקעגן מיר און ווייניט —
און ס׳ברענט מיין האַרץ איר טרער.

און אין לבנה־נאַכט, וועָן ס׳בלאָסט
אין ליכט מיין שוואַרצער דיל —
דאָן קומט זי ווי אַ שאָטן־בילד,
באַוועגט פאַר מיר זיך שטיל.

זי וואַנדערט אין געוועב פון טרויִם
פון בלאַסער נאַכט אַרום;
איך כאַפּ מיט מיין שוועָר האַרץ זיך אויף,
באַטריבט, געדריקט און שטום.

און גאָר דער ווייטאָג, גאָר דער פּיין
וואָס דריקן טריב און שוועָר —
דערוואַכן מיט מיין האַרצן אויף,
צעגיסן זיך אין טרער.

צום פייגעלע

גוטליב דיר דיין קומען, דו פייגעלע טייערס,
פון וואַרימע לענדער צוריק —
אַ ווינטערלאַנג האָב איך געבענקט נאָך דיין זינגען,
געגאַרט נאָך די טרעלן פון גליק.

זינג, פייגעלע ליבינקע, זינג און דערצייל מיר
די וואונדער פון בלוי־ווייטן לאַנד:
צי דאָרט אין דעם זוניגן לאַנד און דעם שיינעם,
איז אויך גרויס דאָס אומגליק און שאַנד?

צי ברענגסטו אַ גרוס פון די ברידער אין ציון,
פון נאַנט־ווייטע ברידער אַ גרוס?
אוי, גליקלעכע מענטשן, צי ווייסן זיי, פילן,
וואָס דריקט און וואָס פיניגט מיין ברוסט?

צי ווייסן זיי, וויפיל עס זיינען מיר שונאים,
און ס'ווערן אַלץ שטאַרקער די פיינט?
זינג, פייגעלע, וואונדער פון לאַנד, וואו דער פרילינג
לויכט אייביג און אייביג און שיינט!

צי טראָגסטו פון אויפבלי פון לאַנד מיר געזונט,
פון פעלדער, פון באַרג און פון טאָל?
האָט גאָט שוין דערבאַרעמט דערוואַרעמט זיין ציון,
צי ליגט זי נאָך וויסט ווי אַמאָל?

און טאָל פון דעם שרון און באַרג פון לבנון,
צי שטייען זיי אַלץ נאָך אין פראַכט?

צי האָט דער לבנון, דער זקן פון וועלדער,
פון אייביגען שלאָף שוין דערוואַכט?

צי פאַלט נאָך דער טוי אויפן חרמון ווי פערל,
צי פאַלט ער ווי טרערן צומאָל?
און וואָס מאַכט דער ליכטיגער ירדן דער קלאָרער,
און יעטווידער באַרג, יעדער טאָל?

צי איז שוין פאַרשוואונדן דער פינסטערער וואַלקן
וואָס האָט איבער זיי זיך געשפרייט?
אָ, זינג מיר פון לאַנד, וואו עס האָבן די אָבות
געפונען דעם לעבן, דעם טויט!

צי זיינען נאָך אַלץ נישט פאַרוועלקט יענע בלומען
וואָס איך האָב געפלאַנצט דאָרט שוין לאַנג?
ווי זיי, האָב איך איינמאָל געבליט אין מיין יוגנט,
נאָר איצט בין איך אַלט שוין און קראַנק.

און ברידער, וואָס האָבן געזייט דאָרט מיט טרערן,
צי האָט זיי באַגליקט שוין דער שניט?
וואָלט איך געהאַט פליגל — דאַן וואָלט איך געפלויגן
צום לאַנד וואו דער טייטלבוים בליט!

דערצייל מיר דעם סוד, וואָס עס סוד'ן זיך ביימלעך,
וואָס האָבן דיר בלעטלעך פאַרטרויט?
צי וואַרטן זיי אַלץ אויפן טאָג, ווען די פרוכטן
צעגליען זיך זאַפטיג און רויט?

און איך — וואָס קען איך דיר, מיין פייגעלע, זאָגן,
וואָס קענסטו שוין הערן פון מיר?
ניט לידער פון פרייד, נאָר פון אומגליק און טרויער
פון צפון־לאַנד דאָ, וואו איך פריר.

אָ, פייגעלע, פלי אין די וועלדער און פעלדער,
ס׳איז גוט, ביזט אַוועק פון מיין הויז ;
ביי מיר וואָלסטו תמיד באַווײַנט נאָר מיין אומגליק,
מיין טרויער וואָס שווער איז און גרויס.

נאָר ס׳וועלן געוויין שוין און טרערן ניט העלפן,
ניט זיי וועלן שטילן מיין שמאַרץ ;
מיין בליק איז פאַרטונקלט, מיין כוס גייט אַריבער,
פאַרטריקנט, ווי גראָז, איז מיין האַרץ.

כ׳האָב מער נישט קיין טרערן, אַ סוף נעמט צו אַלעס,
נאָר ס׳נעמט ניט קיין סוף צו מיין לייד —
גוטליב דיר דיין קומען, דו פייגעלע טייערס,
צעזינג זיך, צעקלינג זיך אין פרייד !

די אידישע לעגענדע

פּאַליאַנטן פון תלמוד, איר בלעטער איר אַלטע,
לעגענדן פון שיין און נחמה —
אין נישטיגן לעבן, וועלן טרויעריג ווערט מיר,
אין אייך געפינט טרייסט מיין נשמה.

דער וואַרים דער שוואַכער דערהאַלט זיך ביים לעבן
אין גריבער, אין פעלזיגע שפּאַלטן;
און ביי אייך אין באַהעלטעניש פון דרוק פון דעם שונא
קום איך פון דער וועלט זיך באַהאַלטן.

אין פינסטערער וועלט, אין אַ לעבן פון עלנט,
צעשטראַלט איר מיין הימל מיט זונען —
עס רייסן זיך אייביגע ליכטער פון נעבלען,
מיין האַרץ ווערט מיט שטראַלן פאַרשפונען.

איך הער מיך אויף יאָגן נאָך שאַטנס־מיראַזשן,
גיב אָפּ זיך צו אייך ביז צו ענד־דאָ;
איך ווייַן, ווער באַרואיגט, און טרינק פון די קוואַלן
פון ליכטיגער אַלטער לעגענדע.

אָך, קליין און געפאַלן בין איך צווישן אומות,
וואָס ווייַנען אפילו פאַרוועלן —
אָך, וואַלטן זיי ווייַנען געלאָזט מיר — דאַן וואָלט איך
געווייַנט ביז צום אויסגיין אין טרערן.

געהאַט האָב איך אייַנמאָל אַ האַרף — און איך האָב זי
אויף ווערבעס פון טייך אויפגעהאַנגען;

די האַרף איז פון האַנט מיר אין בבל געפאַלן,
און איז מיט אַ ציטער פאַרגאַנגען.

אוי, האַרף פון ישורון, אויף וועלכער ס׳האָט דוד
זיין געטלעך געזאַנג אויסגעזונגען ;
און שלמה — זיין קעניגלעך ליד פון שולמית
באַגייסטערט אויף איר אויסגעקלונגען.

און פון דענסטמאָל ביז היינט האָט ישורון קיין קיניג,
אויס קיניג, אויס האַרף און אויס פידל ;
געווויין איז מיין פידל, אויף טייכן פון בבל
מיין האַרף — ווי אַ טויב — ברומט איר לידל.

נאָר ס׳זיינען אין בבל געווען גאָר פאַרצייטן
די מייסטער די עכטע פון שפילן —
געפילט דאָס געוויין און געברום פון׳ם פידל,
די זינגער פון האַרץ און געפילן.

געפילט און באַנומען דאָס האַרץ פון דער אומה,
איר ציטער אין פרייד און אין צאָרן ;
געשפילט אויף די סטרונעס, גע׳כישופ׳ט, גע׳חלומ׳ט,
און — ס׳איז די לעגענדע געוואָרן !

און פון דענסטמאָל ביז היינט, ווען עס דריקט אויפן האַרצן,
לעגענדען פאָר האַרף נעמט דער זינגער :
באַוויין מיין פאָלקס־אומגליק און זינג אים אַ טרייסט ליד,
איך שפיל — און דער וויטאָג וועלט גרינגער.

דאָן זע איך, ווי גרויס און ווי שטאַרק איז מיין אומה,
איר קאָפּ ביז אין הימל געשטיגן ;
דאָן זע איך איר צוקונפט : דאָס פאָלק אָט דאָס שוואַכע
וועט מעכטיגע ריזן באַזיגן !

דער מתמיד

ס׳איז דאָ נאָך פאַרוואַרפענע אידישע שטעטלעך
אין וועלכע עס רויכערט נאָך, צאַנקט אונזער ליכט;
וואו גאָט האָט אַ גליענדע קויל נאָך געלאָזן
וואָס ברענט נאָך אין אַש וואָס באַדעקט זי געדיכט.
און וואו־ניט־וואו רויכן זיך, ווי האַלאַווועשקעס,
נשמות פאַרשניטענע, שטילע, פאַרקלעמטע;
וואָס טריקענען, דאַרן, ווי גראָז אין דעם מדבר,
פאַרעלטערט אָן צייט, פונם לעבן פאַרשעמטע.
און אָפט, וועו דו גייסט זיך דורך איבערן שטעטל, —
אין איינער אַ זומערדיג־ליכטיגער נאַכט,
עס סוד׳ן זיך גרעזלעך און שטערנדלעך פינקלען,
און זיס ווייט אַ ווינטל, פאַרחלומט, פאַרטראַכט —
דאַן, הערט זיך אַ טרויעריג קול פון דער ווייטנס,
און ס׳זעען אַ שיין פון אַ ליכט דיינע אויגן
דאָרט ווייט דורך אַ פענסטער — אים רייסט דורך אַ שאָטן
וואָס וויגט הין־און־הער זיך מיט האַלב־שיין באַצויגן;
און ס׳טראָגט זיך אַ נגון, אַ ווינענדיג נגון
וואָס נעמט אָן ביים האַרצן אין שטילקייט פון נאַכט:
דאָס זעסטו אַ מתמיד, וואָס האָט זיך אין תפיסה,
האָט גוטוויליג זיך אין אַ תפיסה פאַרמאַכט.

אָט דאָרט אינם הויז איז ניט איין טאָג פאַרגאַנגען,
נאָר גאַנצע זעקס יאָר זיינען דאָרטן פארפלויגן;
אָט דאָרט זיינען קינדהייט און יוגנט פאַרלאָפן,
פאַרלאָשן דאָס ליכט פון די לויטערע אויגן.
קיין טאָג — נאָר זעקס יאָר, זינט ער האָט צונם ווינקל,
צום פינסטערן ווינקל זיין פנים געוועגדט;

זיין אויג האָט קיין ליכטיגן שטראַל ניט באַגעגנט,
געזעגן פאָר זיך האָט ער בלויז שפּינוועבס און ווענט.
זיין שטענדיגער הונגער, ניט שלאָפן, זיין וועלקן —
וואָס האָט ביי דעם אינגל דאָס אַלץ פאָר אַ ווערט?
צי וויס ער ניט דען ווי אַמאָל פלעגט מען לערנען?
צי ווערט ניט ביי אידן אַ למדן פאַרערט?

עס זיינען זעקס יאָרן פון קינדהייט און יוגנט
פאַרשוואונדן אין לעבן אַזוי ווי אַ שאָטן —
אזוי ווי זיי וואָלטן דאָס הויז ניט באַרירט גאָר,
און גאָרנישט דעם ווינקל פון אינגל באַטראַטן;
אַזוי ווי ס'וואָלט הינטער דער וואַנט אויסגעגאַנגען
דאָס לעבן מיט גאָר זיינע ליידן און פריידן,
און גלייך ווי די ערד וואָלט זיך ווינטער אין ווייסן
און זומער אין גרינעם גאָר אויפהערן קליידן;
די זון וואָלט זיך הינטערן פענסטער פאַרלאָשן,
און ס'וואָלטן ניט וואַרים די שטראַלן געלויערט
זיך ברעכנדיג צווישן די צווייגן פון דעמבע
וואָס שטייט נעבן פענסטער פון הויז טיף פאַרטרויערט;
ווי ס'וואָלט גאָר קיין ליכטיגע נאַכט ניט געווען דאָ,
דער פרילינג וואָלט גאָרנישט געַכשופ'ט, געצויגן —
און גלייך ס'וואָלט דאָס אינגל גאָר יונג ניט געווען,
אַזוי זיינען גאַנצע זעקס יאָרן פאַרפלויגן.

אין שטייאיג-פאַרשימלטן זומפּ, אין ישיבה,
פאַלט אויך אויס א נייס אין געלויף פון די יאָרן;
עס האָבן די בחורים אויך אין זיך הערצער,
און צוויי מאָל אין יאָר ווערט דער עולם צעפאָרן.
עס ווערט די ישיבה צעריבט און צערודערט
פיל גייען אַוועק, ס'קומען אַנדערע צו —
פיל וואַרפן אַוועק זייער טרויעריג לעבן
און לעבן צופרידן אָן דחקות, אין רו.

א סך גאָר באַזעצן אַרום זיך אין דערפּער,
און עסן זיך „טעג", ווי עס פירט זיך ביי אידן;
און ווייט פונם אויג פונם שטרענגען משגיח
בכבודיג לעבן זיי דאָרט און צופרידן.
אויך טרעפט: מען טרייבט לערנער אַרויס פון ישיבה,
זיי גייען אהיים מיט בזיונות, פאַרשוועכט:
דער איינער — ווייל ער פלעגט מיט מיידלאַך פאַרברענגען,
דער צווייטער — שפּילט קאָרטן דורך גאַנצענע נעכט.
דער דריטער — ווייל ס'האָט אים דער שמש געטראָפן
אום שבת גאָר רויכנדיג אַ פּאַפּיראָס;
ס'האָט איינער זיך מיט אַ טריף־פסול באַהאַלטן,
און דעם — ווייס מען סתם ניט פאַרוואָס.
אויך טרעפט, אַז מען קלייבט וועמען אויס פאַר אַ חתן —
ער פאַלט אין אַ שמאַלצגרוב אריין, אַן אַנטיק.
אויך מאַכט זיך, עס ווערט ווער אַ רב אין א שטעדטל —
אַ וואויל איז דאָס דעם וועמען ס'טרעפט אַזאַ גליק!
נאָר איינער שטייט אַלץ צו זיין אָרט צוגענאָגלט,
און יאָרן און מעשים נאָר הינטער אים פאַלן —
און פאַר אים? פאַר אים שטייט אַ וואַנט ווי פון אייזן,
אַ טונקעלער ווינקל אַן ליכט און אַן שטראַלן.

זינט ס'האָט זיך דאָס אינגל אין ווינקל פאַרקליבן
האָט קיינער באַמערקט זיין אַוועקגיין, זיין קומען;
דער שמש אפילו האָט אויך נישט באַמערקט דאָס —
האָט תמיד געזען אים אין לערנען פאַרנומען.
געוואוסט פון דעם האָבן בלויז דריי: די לבנה,
דער פריאיגער מאַרגן און פינסטערע נאַכט:
די זון האָט אים קיינמאָל, קיינמאָל ניט געזען נאָך,
בעת זי וואַרפט שטראָלן אויף שטראָלן און לאַכט.
באַגינען, וועו שווער איז נאָך אונטערצושיידן
„פון בלוי־פאַרב ביז ווייס, פון אַ וואַלף ביז אַ הונט",
וען ס'גלאַנצן אין טונקעלער שטילקייט די שטערן
אין הימל, וואָס האָט זיך פאַרשפּרייט הויך און רונד.

וועו ס׳זיינען נאָך אַלע אין שלאָף טיף פאַרזונקען
דאָס קרייען פון האָן טוט די שטילקייט ניט שטערן —
און איידער ס׳דערוואַכן גאָטספאַרכטיגע אידן
צו דינען דעם בורא, אים לויבן און ערן;
וועו ס׳וואַרט די נאַטור צו דערוואַכן צום לעבן
צום נייעם, און שווייגט זיס־פאר׳כשופ׳ט און שטיל,
גלייך ווי זי וואָלט טרוימען איר חלום דעם לעצטן,
באַהאַלטנדיג טיף אַ געדאַנק, אַ געפיל
אין די פאַלדן פון שוואַרצן פון אַטלעסנעם קלייד;
און שטיל און באַזאַכט טראָגט זיך ערגעץ אַ ווינט —
דאָן וואָכט אויף פון שלאָף פון זיין קורצן דאָס אינגל
טוט אָן זיך און לויפט צו זיין ווינקל געשווינט.
עס הערט נאָר דאָס זיסע, דאָס גלעטנדע ווינטל
די טריט פון דעם אינגל וואָס גייט זיך זיין וועג,
און שטערנדלעך זענען אים הויך אינ׳ם הימל,
אין הימעל אין טיפן אָן שיער און אָן ברעג.

דאָן טרעפט, אַז עס שפרינגט, מעשה־שטן, אַנטקעגן
אַ שטיפעריש ווינטל וואָס וואַרימט און גלעט;
עס קרייזלט די פּאות פון אינגל מיט ליבשאפט
און סוד׳עט אים זיס אויפ׳ן אויער און רעדט.
און שוואַך קלעפן צו זיך די ברעמען פון אינגל,
אַזוי ווי זיי וואָלטן געבעטן אים שטיל:
„האָב, ברודער, רחמנות און לאָז אונז נאָך רוען,
דו האָסט אונז, אוי ברודער, געמאַטערט צופיל.
דו האָסט אונז אַ זומערטאָג לאַנגן און שווערן
געמאַטערט, געפיניגט ביז שפעט אין דער נאַכט —
גיי לייג זיך און מיר וועלן אויך זיך אויסרוען,
מיר זיינען פון אַרבעט פון שווערער פאַרשוואַכט".
נאָר ס׳פירט פלוצים איבער די אויגן דאָס אינגל
זיין מאָגערע האַנט — און אַוועק דער גענאַנק.
און ס׳הערן די לייזיגע פינסטערע גאַסן
פון אייליגע טריט און געשווינטע דעם קלאַנג.

ס׳פֿאַרקלייבט זיך דער ווינט דאָן אין גרינס פונם גאָרטן
און צערטלט און מורמלט מיט ליבע־געזאַנגען:
זע, קינד מיינס, ווי ווייך איז און פֿריש מיין געלעגער,
לעב אויף נאָך, כל־זמן ס׳איז דיין לונג ניט צעגאַנגען.
„אויך מיר שלאָפֿן" — סוד׳ען די גראָזן פון חלום,
וואָס שטייען מיט טוי ווי מיט פּערל באַצויגן.
עס ווינקען די גאָלדענע שטערן פון הימל:
„אויך מיר שלאָפֿן רואיג מיט אָפענע אויגן".
און ריחות פון גראָזן און בלומען באַרוישן,
און פילן אָן ס׳אינגל מיט לעבן און לוסט;
אַ פֿרישער שטראָם לופט גיסט אַריין זיך אין הארצן
און ס׳לאָזט אָפּ דער ווייטאָג פון ליידענדער ברוסט.
דאָן לאָזט ער די הענט אָפּ מיט שוואַכקייט, אָן כוחות,
גלייך ווי ער וואָלט בעטן: „טראָג ווייטער מיך, ווינט!
דאָס פּלאַץ איז מיר ענג דאָ, ניטאָ מער קיין קרעפטן,
פֿאַרנעם מיך מיט זיך, און פֿארטראָג מיך געשווינט"!
אַ קלאָפּ אָן דעם פֿלויט פון אַ גאָרטן דערמאָנט דאָן
דעם אינגל, אַז ער איז אַרונטער פון שטעג.
דערמאָנט זיך זיין ווינקל, זיין למוד־התורה,
און קערט זיך אום ווידער, גייט ווידער זיין וועג.

עס הערשט אין ישיבה אַ הייליגע שטילקייט —
דער ערשטער צעשטערט זי דער מתמיד, דאָס אינגל;
עס וואַרטן אויף אים דריי חברים געטרייַ,
געטרייַע חברים אין פינסטערן ווינקל:
דער שטענדער, דאָס ליכט, און די ברייטע גמרא.
ער איילט זיך צו זיי, קיין מינוט צו פֿארלירן,
און נעמט זיך צום לערנען מיט לוסט און מיט חשק,
געגאָלט צום פּלאַץ טוט פון אָרט זיך ניט רירן
דעם טאָג דורכאַנאַנד ביז גאָר שפּעט אין דער נאַכט;
דאָרט עסט ער אין ווינקל זיין שטיק טרוקן ברויט —
ס׳איז שטאַרקער פון שטיין און פון אייזן אַ אינגל
אַ אידישס, וואָס לערנט די תורה דורך נויט.

„אוי, אוי, אָמר רבא, אוי, תנו רבנן"!
פרימאַרגן און גאָרטן און ריחות פון פעלד —
אלץ, אלץ ווי אַ וואָלקן צעררונען געוואָרן,
פאַרווישט און פאַרשוואונדן איז אַלץ אין דער וועלט.
די וועלט און אַלצדינג — איז נאָר דאָ, אין ישיבה,
און ס'לויכטן אין ווינקל אים טויזנטער זונען;
עס בליצן מיט ליכטיגע פונקען די אויגן,
דאָ האָט ער התלהבות און ליבע געפונען.
ס'איז רויט שוין דער מזרח געוואָרן אין פלאָמען
און ליכטיג און פריידיג די ערד ווערט באַהעלט;
ס'זאָגט איטלעך באַשעפעניש שירה צום בורא,
באַזינגט הויך די וואונדער פון גאָט אויף דער וועלט.
עס קומען די בחורים שוין אין ישיבה
מיט לאַנגע און שווערע גמרות צוזאַמען;
עס לויכטן די פנימ'ער, שטראַלן די אויגן,
ווי קינדער, וואָס איילן מיט פרייד צו דער מאַמען.
און מונטער, באַגייסטערט, הויבט אָן זיך דאָס לערנען
עס קלינגט די ישיבה מיט הילכיגע קלאַנגען;
עס לויבן, עס בעטן דאָס, דאַכט זיך, דעם בורא
און דאַנקען אים האַרציג די לעבנס געזאַנגען.
אין דרויסן, פונקט איבערן פענסטער, כאָפט אויף זיך
דער נעסט פון די שוואַלבן; עס זינגען די קינדער
אַ לויבליד דער זון וועלכע קאַרגט ניט קיין שטראַלן,
און לעבט אויף די ערד און באַצירט זי אויף וואונדער.
עס ליבט אויך די זון זיך פארקלייבן אין הויז פון
דער גרויסער ישיבה מיט יעדן פרימאַרגן,
און אויסקערן דאַרט מיט איר גאָלדענעם בעזים
די שאָטנס וואָס האָבן זיך טיף דאַרט פאַרבאַרגן.
די זון שטראָמט מיט ליכט אין דער גרויער ישיבה,
און פלאָסטערט מיט גאָלד אויס די ווינקלען פון הויז;
אַ פייגל־געזאַנג נעמט אָרום זי פון דרויסן,
פון אינווייניג קלינגט אַ געפילדער ארויס.

אפילו דער דעמבנבוים, אַלט און פאַרלאָזן,
וואָס שטייט יאָרנלאַנג ביי דעם פענסטער, אַן לעבן,
די וואָרצלען פאַרטריקנט, פאַרעלטערט, און האָט שוין
זיין פרוכט, זיינע ניס, שוין לאָנג אויפגעהערט געבן —
האָט אויך אַצינד אויפגעוואַכט, דאַכט זיך, צום לעבן,
און פייכט איז פון נאַכטיגן טוי נאָך זיין קאָפּ.
ער זעט זיינע פייגל ווי אייגענע קינדער
וואָס גריסן אים פריידיג מיט לידער אַראָפּ.
עס גיסט זיך פול צויבער און כשוף דאָס לעבן
פאַרשטראָמט און פאַרפלייצט אויך די ערד מיט זיך גיך;
זאָל איטלעכער זען און טיף שעפּן פארגעניגן,
און לעבן — ווער ס'האָט אַ נשמה אין זיך.
דאָך רירט זיך פון אָרט ניט נאָר איינער, דאָס אינגל,
עס אָטעמט ניט פריי זיין פארמאַטערטע ברוסט —
ס'איז שטאַרקער פון שטיין און פון אייזן, אַ אינגל
אַ אידיש'ס, וואָס לערנט די תורה מיט לוסט.

אַזוי שטייט דאָס אינגל טאָג־טעגלעך אין ווינקל,
פון פריאיגן מאָרגן ביז שפּעט אין דער נאַכט.
זיין טאָג איז צעטיילט אין חלקים: פאָר זיך איינס,
און דריי טייל אַ קרבן דער תורה געבראַכט.
און איינזאָם, געשמידט צו זיין שטענדער, דאָרט שטייט ער,
דאָס פּנים געקנייטשט און מיט בלאַסקייט באַגאָסן;
ער האָט אין דער גמרא זיין גאַנצע נשמה
אויף אייביג, אויף אייביג, פאַרמאַכט און פאַרשלאָסן.

„אוי, אוי, אָמר רבא, אוי, תנו רבנן"!
צי דאָ ווערט געבוירן דורך פייער און שטראָל
די נשמה פון פאָלק און דאָס אייביגע לעבן,
צי דאָ פליסט פון וואָרעמען פאָלקס־בלוט דער קוואָל?
צי דאָ זיינען ליכטער אין צוקונפט, וואָס שאָפן
און שמידן דעם פאָלק אויס אַן אייביגן גייסט?

וואָס אַנדערש דען זיינען די פלאַמען, די קולות
וואָס טראָגן צום הימל דאָס האַרץ אַזוי דרייסט ?
וועט האָט אין די בלעטער אַ כשוף באַהאַלטן,
מיט וואָס פאַראַ קראַפט איז דאָס וואָרט דורכגעדרונגען
צו צינדן אין טונקעלע אויגן די פלאַמען,
פון הערצער דערשלאָגענע אויסשיסן פונקן ?
„אוי, אוי, אמר רבא!" — צי הערסטו, צי פילסטו
די ליבשאַפט די גרויסע וואָס פלאַקערט מיט גלוט ?
צי רייסט זיך דיין האַרץ ניט אויף צווי, פון די וועלטער
וואָס שלאָגן אויס פונקען און שפריצן מיט בלוט ?
צי גיט דיך אַ מאַכטיגע האַנט ניט אַ שליידער
אין ענדלאָזער הויכקייט, אין וויטקייט אָן ברעג —
און פונקט ווי אַ פיש אין דער נעץ, אַזוי צאַפלט
און רייסט זיך דיין האַרץ אין אַ שטורמיגער שרעק ?
פאַרשטייסטו וואָס ווינט דאָרט, וואָס קלאָגט דאָרט דערשלאָגן
דאָס אָרימע אינגל אין האַרציגן ברומען ;
פון ווינקל ארויס אויף די בלעטער פון תלמוד
וואָס טוט ווי אַ תפלה פון הארצן אים קומען ?
ער שטייט פון באַגינען און שפירט ניט קיין שוואכקייט,
און לערנט מיט חשק, מיט היץ און מיט קראַפט —
די זון זינקט אַרונטער, אַרונטער צו מערב,
און הייזעריג ווערן די שטימען, פאַרשלאָפט ;
ס'ווערט יעדערער מיד, יעדעס האַלז ווערט פאַרטריקנט,
מיט אומגעדולד וואַרטן זיי שוין אויף דער שעה,
ווען דער שמש וועט קומען און אויסרופן : מנחה !
דער אָונט דער לאַנג שוין דערוואַרטער איז דאָ.
אין שיין פון דער זון וואָס גייט אונטער, און וועלכע
באַדעקט אַלץ מיט פורפור, באַגאַלדיגט דאָס הויז —
פול חסד, הנאה, טוט־אַפ זיך די שכינה
און גליטשט אויף אַ גאָלדענעם שטראל זיך ארויס.
דערמאָנט זיך די זון אָן דעם פינסטערן ווינקל,
פאַר'גנב'עט איר שטראַל זיך אַהין און פארקריכט ;

עס צינדן זיך אָן דאָרטן בראָנדיגע פלעקן,
און ס׳ציטערט און וואַרפט זיך דאָס שיינענדע ליכט;
אָזוי לאָזט זיך הערן דאָן ליבלעך און מאַכטיג
דאָס קול פון דעם מתמיד וואָס קלינגט העל און פריש —
ווי אַ קינד אַ פאַרבענקטס, פול מיט קדושה און ליבשאַפט
קלינגט שטאַרקער זיין קול דאָן, באַגייסטערט און זיס.
„אוי, תנו רבנן — ווער ווייס, אויב איך וועל איצט
מיין זעל פאַר אַ קרבן דער תורה אויפברינגען,
קען זיין, וועט מיין שם־טוב די וועלט נאָך אָנפילן,
און ס׳וועט פון מיין ווינקל מיין נאָמען אויפקלינגען."
„אוי, תנו רבנן, — אויך רבי עקיבא
געווען איז אַ הירט ביזן פערציגסטן יאָר —
און האָט ווי אַ שטערן זיין פאַלק אויפגעלויכטן —
און איך בין אַ אינגל אַ יונגער דאָך נאָר."
„גאָט, נעם ביי מיר צו וואָס דו ווילסט און פאַרלאָנגסט נאָר,
איך גיב ביי דער הייליגער תורה דאָס וואָרט:
איך שוועך, ס׳זאָל מיין קול תמיד קלינגען אין תורה,
איך שוועך, ניט צו רירן זיך קיינמאָל פון אָרט.
דאָס האָרץ זאָל ניט ווייסן פון רו, און די אויגן
פון שלאָף, ביז מיין דורשט ווערט איך שטילן נאָך וויסן —
פרימאָרגן זאָל ווקן און שלעפערן האָלבנאַכט,
דער שטראָם פון גאָטס וואָרט זאָל אין מיר זיך צעגיסן.
דאָרום — אמר רבא" . . . און פול נייע כוחות
האָט ווידער דאָס קול זיינס די לופט דורכגעריסן.
מיר דאַכט, אַז אַ שיין אויפן ארון הקודש
האָט זיך ווי אַ שמייכל אַ ליכטיגס באַוויזן.
די שכינה שעפט נחת פון רייד פון דעם אינגל —
און אפשר גאָר לאַכט זי פון אירע קרבנות,
וואָס שליסן זיך איין אין דער פינסטערער תפיסה,
באַגראָבן די יוגנט דאָרט גאָר אָן רחמנות?

די זון איז אין מערב־זייט הימל פאַרזונקען
איר שטראָל אויף דעם לעצטן מיט זיך שוין פארנומען;

און נידעריג ווערן די שטימען און שוואכער
און גלייך ווי פון בינען דאס רוישן און זשומען.
צום סוף האט דער שמש צו מנחה גערופן,
און אויפגעהערט האט באלד צו טומלען, צו ברויזן;
און גיך ווערט דאס דאונען געענדיגט, און ס'איילן
די בחורים אלע אנטלויפן אין דרויסן.
אין וואלד און אין פעלד! דארטן לעבן אויף שארבנס
וואס האבן פון יוגנט קיינמאל ניט געוואוסט —
וואו ס'רויטלען זיך עפל און בעקלעך פון מיידלעך,
וואו ס'אטעמט מיט חשק און כח די ברוסט.
עס קלאפט דאס הארץ מוטיג, און פרייער און שטארקער,
די לופט איז דערפרישענדיג, דורכזיכטיג־קלאר;
עס ווישט אפ דער בחור דעם שווייס פון זיין שטערן,
א ווינטל רירט שטיל די צעשוויבערטע האר.
ס'איז שטיל אין ישיבה. עס שטייען די וועגט דארט
פארהילט און פארוויקלט אין שאטן אין טריבן.
עס זענען פון אלע תלמידים צוויי פרושים
אין ערגעץ א ווינקל פון הויז נאכגעבליבן.
דאן דרינגט פון דעם ווינקל א ווייענדע שטים אויס
און ברומט ווי א טויב אזוי האַרציג און באנג;
וואס ברומט און וואס קלאגט זיך זיין קרענקלעכע הארץ טיף?
וואס וויטאגט און שמערצט זיין פארטרויערט געזאנג?
צי האט אים זיין ארימער פאטער דערמאנט זיך,
זיין עלנטע מוטער — און האט זיך פארביינקט?
און ס'רייסט זיך זיין הארץ ווי א פויגל פון שטייגל,
און צאפלט זיך פיינלעך, פארואמערט, פארקריינקט,
ווי זיי, וואס דערמאנען אין איטלעכער תפלה
זיין נאמען טאג־טעגלעך, און בעטן דעם בורא,
און וואַרטן אויף אים ווי מען וואַרט אויף משיח —
ווען קומט ער צוריק מיט דער קרוין פון דער תורה?
ווער קען די מחשבות די אינגלשע וויסן?
נאר שטענדיג, ווען ס'גייט ווער פארבי פארן הויז

שטעלט אָפּ זיך צו הערן דעם טרויעריגן נגון
וואָס גייט פון צעבראָכענעם האַרצן אַרויס.
און ס׳רייסט זיך אַ תפלה אַרויס אים פון האַרצן
און פליט מיט אַ זיפץ אויף דעם שוועבנדן ווינט:
„געבענטשט איז דאָס קינד וועלכעס מיט זיך אין תורה,
און וואויל איז דעם טאַטן וואָס האָט אַזאָ קינד.״

אוי, אוי, אָמר רבא״ . . . און דאָס וואָס עס שרייט דיר
דאָס לעבן מיט הונדערטער טויזנטער שטימן —
האָסטו פון דעם אַלעם אַזוי ווי אַ טויבער
און שטומער, קיין קלאַנג ניט דערהערט, ניט פאַרנומען.
און דאָס וואָס עס שרייט דיר דיין קראַנקע נשמה
פון טרוקענעם גומען פאַרמאַטערט, פאַרשווערט,
אַז ס׳גייען דיר ביסלעכווייז אויס דיינע כוחות,
האָסטו נאָך ביז היינט גאָר איר קול ניט דערהערט.
דו האָסט יעדן קלענסטן פאַרלאַנג פון נשמה
מיט אייגענע הענט אין דיין יוגנט דערשטיקט;
און יעדווידער בלום וועלכע שפראָצט דאָרט באַהאַלטן,
האָסטו אָן רחמנות צעריסן, צעפליקט.
ביז ס׳איז דיין נשמה פארמאַטערט געוואָרן,
פארשרומפן געוואָרן, פארהונגערט, באַטריבט
פון דורשט און באַגערן וואָס קיינמאָל באַפרידיגט —
ניט זי האָט — קיין צווייטער האָט זי ניט געליבט.
און אויגן, די ליכטיגע אויגן, וואָס זיינען
באַשאַפן געוואָרן צו זעען די וועלט;
זיי זיינען, קיין זאַך ניט פאַרלאַנגענדיג, פינסטער,
און ווערן אין חושך פאַרהילט און פאַרשטעלט.
און לעבט אין אַ לעבן וואָס איז שוין לאַנג בטל,
און קריכט ווי אַ שפּין אויף אַ וועג וואָס איז וויסט —
וואָס ווערן אַזוינע נשמות באַשאַפן,
וואָס גייען זיי אונטער אין לעבן אומזיסט?

פלעגט טרעפן אַמאָל אויך: ס׳געמיט פון דעם אינגל
פלעגט ווערן פון מי פון דער שווערער פאַרביטערט;

און ווינטער, ווען הימל און ערד זיינען פינסטער,
עס קלאָגט בייז דער שטורעם און רייסט און געוויטערט.
עס שלעפן זיך טרויעריג פינסטערע וואָלקנס,
און ס׳ציען זיך לאַנגזאַם, אַן לעבן, די טעג.
די זון זאָל איין שטראָל כאָטש אין ווינקל פאַרוואַרפן,
באַלייכטן אַביסל דעם חושך אַן ברעג.
פון ערגעץ וואו נעמט זיך אַ שפּין דאַן אַ גרינער
און וועבט זיינע שפּינוועבס אין ווינקל אין שוואַרצן —
דער חושך אַרום ווערט אַלץ שווערער, געדיכטער,
און קאַלט איז און פינסטער ביים אינגל אין האַרצן;
דאַן פילט זיך דאָס אינגל, אַז ער איז פאַרגעסן,
זיין האַרץ איז פאַרוויסט און פאַרלאָזן געבליבן;
ער שפּירט, אַז זיין קראַפט ווערט אַלץ ווייניגער, שוואַכער,
דער פלאַם פון זיין האַרץ איז כמעט ווי פאַרטריבן.
און ס׳קלינגט דאַן זיין קול ווי דאָס קול פון אַ מענטשן,
וואָס מיד איז זיין נשמה און גייט־אויס פון אומער;
אַ קול פון אַ האַרץ וואָס איז קראַנק און געשלאָגן,
איז פול מיט תחנונים און גאַליגן קומער.
און ס׳ווערט צו אַ קלעגלעך־געוויין דאַן זיין לערנען,
און ס׳יאָמערט און גייט־אויס אין בעטן זיין האַרץ. —
צי נעמסטו פאַר ליב אָן, מיין קינד, די יסורים?
צי ווייס ער זיין אומגליק, צי פילט ער זיין שמאַרץ?

זיין אומגליק — פאַרוואָס? אָ, ווער קען דאָס דערווייזן,
אַז מענטש איז צו בעסערס באַשאַפן אין לעבן?
פאַרוואָס זאָל דאָס אינגל ניט זיין אויך צופריידן,
מיט דעם וואָס עס האָט אים זיין ווינקל געגעבן?
די תורה די ברייטע, די ליכטיגע תורה
פון אייביג האָט ווינקלען און שאַטנס געזוכט;
גאָטס האָנט האָט בירושה פון טאַטעס צו קינדער
דורך חושך צו לייכטן געבראַכט אונז איר ליכט.
אין קעלערס, אויף בוידעמער — לערנען בגנבה
דארט האָבן זיך אונזערע קינדער באַהאַלטן —

אַראָפּ צו אונז זיינען פון בוידעמער גאונים,
און ליכטער אַרויס פון די פינסטערע שפּאַלטן.
אין צער און אין אָרימקייט האָט זיך די אידישע
אומה ביז היינט אויף דער וועלט אויפגעהיט —
פֿאַרוואָס נאָך זאָל באַנג־טאָן דעם מתמיד דעם אינגל
וועמ׳האָט אים אין וויגקל אין ענגן פאַרשמידט?
אויף אויסווייניג קען ער צוויי סדרים גמרא
מיט אַלע מפרשים, צו ציילן די אותיות. —
עס קוקן די בחורים אָן אים מיט קנאה
און זעען פֿאַראויס אים אַ צוקונפט אַ גרויסע.
וויי גוט און וויי וואויל איז דעם אָרימען אינגל —
און וויי זאָל זיין האָרץ אין אים טיף זיך ניט פרייען:
ער זעט דאָך אַ לוין פאַר זיין מי פאַר זיין שווערער —
מען רופט אים אי מתמיד, אי עלוי, — אין צווייען.
עס שימערט איין קרוין אויפן קאָפּ פון אַ קיניג,
מיט איין לאָרבער־קראַנץ, און ניט מער, טוט מען לוינען
דעם קאָפּ פון אַ העלד, פון אַ געטלעכן דיכטער —
דעם קאָפּ פון דעם אינגל באַצירן צוויי קרוינען.
אי מתמיד, אי עלוי — דאָס זיינען צוויי שטאַפּלען
אין לייטער פון תורה אין ריזיגן־הויכן —
וויי ווייט איז דער שטאַפּל פון גאון פון זיי שוין?
ס׳איז גרינג דען אַזאַ מין מדרגה דערגרייכן?

און ווידער דאָן האָפּט ער — ווייל ס׳האָבן די בלומען
פון האָפנונג זיין צווייפל און טרויער פאַרטריבן;
זיי וויזן דעם אינגל אַ לוין פאַר זיין אַרבעט,
זיי ציען זיין האָרץ צו זיין וויגקל צו ליבן.
און גלייך איינער שלייפט אַ שטיק שטאָל אָן אַ שאַרפשטיין,
אַז ס׳שפּריצן אָפּ פונקען און פליען מיט כח —
אַזוי שלייפט ער אויך אָן די סוגיות די האַרבע
אין ענגן און טונקלן וויגקל זיין מח.
און ווינטער ביינאַכט, וען ער האָט אויף אַ סוגיה
אַ האַרבער געמאַטערט זיך לאַנג און באַנומען —

אַ סוגיה וואָס האָט אים זיין מאַרך אויסגעטריקנט —
דאַן איז אים, ווי ער וואָלט אַ שטאָט בייגעקומען.
דאַן טרוימט ער פון טאָג פון צוריקקער אַהיים,
די סמיכה אין האַנט און באַלאָדן מיט תורה;
זיין שם־טוב אין שטאָט און די עלטערנס שמחה,
וואָס דאַנקען פאַר אים און זיי לויבן דעם בורא.
זיין נאָמען, וואָס איצט איז פאַרהילט אין אַ חושך
וועט קלינגען פון „מיר ביז וואָלאָזין" און גלענצן;
און ס'וועלן אים תמיד גאָטספּאַרכטיגע אידן
מיט כבוד און ליבע דערמאָנען און בענטשן.
דאַרום — „אָמר רבא, אוי, אוי, אָמר רבא" . . .
און וואָס מער ער חלומט, מער ציט זיך זיין האַרץ
צום ווינקל צום ענגן, דער גמרא דער בריייטער,
צו ליבן זיין הונגערן, טרויער און שמאַרץ,
און ס'ברעכט אויס זיין קול מיט התלהבות באַפליגלט.
נאָר ווער גיסט אונז גיפט אין נשמה, פאַרביטערט,
צעריייסט אונז דאָס האַרץ מיט אומענדלעכן צער
וואָס קלינגט אין די גמרא־נגונים און ציטערט?

נאָר דער וועלכער גייט פאַרביי פאַר דער ישיבה
אין פריאיגן מאָרגן, צי שפּעט אין דער נאַכט,
און הערט דורך אַ ליכטיגן פענסטער, ווי ס'טראָגט זיך
אַן איינזאַמע שטים, וועלכע קלאָגט זיך פאַרטראַכט;
וואָס גיסט אויפן סוד'נדן ווינטל, אין שטילקייט
אַ צער וואָס איז אָנגעזאַפּט דורך מיט פאַרגעניגן —
נאָר יענער פאַרשטייט, ווי ס'איז שטעכעדיג־ברענענד,
ווי שמערצלעך, ווי טרויריג עס איז אָט דער ניגון.

ווער האָט אָט די שטימען מיט גיפט אָנגעטרונקען,
וואָס יאָמערט און קלאָגט אייער טרויער־געזאַנג?
באַווייניט איר דאָס אייערע יאָרן באַגראָבענע,
צי ס'טוט אייך אויף אייער פאַרגאַנגענהייט באַנג?
אויף דעם, וואָס די וועלט איז אייך חרוב געוואָרן —
צי דאָס, וואָס די יוגנט פון אייך איז פאַרפלויגן?

צי ווילט איר באַלעבן די וועלטער וואָס האָבן
דעם מוח פון אייערע קעפ אויסגעזויגן?
צי שרייט איר נאָך הילף, און איר רופט אייער גואל,
ער זאָל אייך באַפרייען פון שרעקלעכן שמאַרץ —
אַן אויג זאָל זיין וועלכעס זאָל זען אייער אַרבעט,
פאַרשטיין אייער וויטאָג — אַ פילנדעס האַרץ!
פאַרלוירענע מענטשן — עס הערט ניט קיין אויער —
אַזוי ווי אַ תפלה וואָס לאַנג איז געוואָרן
פאַרטראָגן פון ווינט און פאַרגעסן פון מענטשן,
גייט אויך אייער ביטערער זיפץ דאָ פאַרלאָרן.

נאָר אינער איז דאָ וואָס הערט איין זיך אין שטילקייט
צום קלאָגעדיג קול פון דעם מתמיד, זיין זאָרגן;
צום טרויער־געווין און צום שמערצלעכן נגון
וואָס שוועבט אויף די פליגל פון פריאיגן מאָרגן —
דער ראש־הישיבה, דער אַלטער און גרויער.
ס׳איז תמיד זיין אויער צו הערן אים אָפן —
עס לאָזט אים די פריאיגע שטים פון דעם מתמיד,
דער פיפס פון זיין פויגל, עס לאָזט אים נישט שלאָפן.
ער ליבט דאָן צו הערן דעם קול פון דעם מתמיד
אין שטילקייט, ווען ס׳פליען די קלאָנגען און שוועבן —
דאָס הערט ער דעם אָפקלאַנג פון אייגענער יוגנט,
דאָס זעט ער די קייט פון זיין גייסטיגן לעבן.
און ס׳קייקלען אַראָפּ זיך צוויי טרערן ווי פערל
און פאַלן אין שניי־וויסער באָרד טיף אַריין;
זיי פינקלען און גלאַנצן אַנטקעגן דעם ליכטל
פון אינגל מיט עפעס אַ כישופדיג שיין.
וואָס רייסט זיך דיין האַרץ אין דיר, אַלטער? צי האָסטו
אין אינגל, אַזוי ווי אין שפיגל, געזען
דאָס בילד פון דיין עלנט, פאַרלאָפענער יוגנט,
דיין הונגערן, פרירן — אַלצדינג וואָס געווען?
דערמאָנסט אויך די יאָרן פון לערנען מיט ליבשאַפט —
טאָ וואָס־זשע האָט, אַלטער, דיין האַרץ זיך גערירט?

דו האָסט איבער גאָר דיינע ליידן געשטאַרקט זיך —
גאָט האָט דיך צום לייכטן דורך חושך געפירט.
און אפשר גאָר ווייזט דיר דיין האַרץ בנבואה
די ריזיגע קראַפט וואָס גייט אונטער אַלץ מער ;
וואָס וועלקט ווי אַ בלאָט אויפן ווינט, ווערט צעטריקנט,
און ס׳ווייניט דאָס דיין האַרץ אין דיר ביטער און שווער.
צי אָדער, דו זעסט איצט די צוקונפט פון אינגל,
דו זעסט אַ פאַרבלאָנדזשעטע שאָף וועלכע שמאַכט —
וואָס גייט אין דעם שרעקלעכן שטורעם פאַרלאָרן,
און בלינד, ווי אַ וואַרים אין דר׳ערד און פאַרשוואַכט ?

איך האָב אין מיין יוגנט געהערט אָט די שטימען,
די פנימ׳ער בלאַסע געזעגן זייער פיל ;
די קנייטשן פון שטערן, די אויגן די גרויסע,
זיי האָבן ווי רחמים געבעטן זיך שטיל.
און ספלעגט יעדעס בליק, יעדער קנייטש מיר דערציילן
פון לעבנס פון יונגע אין חושך דערשטיקט ;
און ס׳האָט יעדעס בליק, יעדער קנייטש טיף אין האַרצן
געברענט ווי מיט פייער, אויף שטיקער געפליקט.
נאָר וועג איך דערמאָן זייער טרויעריג קול זיך
וואָס קלאָגט דורך ביינאַכטן, צעבראָכן, פאַרשלאָפט —
דאָן ווייניט מיר מיין האַרץ שווער : רבונו של עולם,
אויף וואָס גייט לאיבוד די ריזיגע קראַפט ?

ס׳איז מיר ניט באַשערט געווען, אַרימע מענטשן,
אַז איך זאָל אינאיינעם מיט אייך גיין פאַרלאָרן ;
געפעלשט איז מיין תורה, אויף אַנדערע וועגן
בין איך אַליין אייניזאַם פאַרלאָרן געוואָרן.
ס׳איז אַנדערע צייטן — און ווייט פון אייך האָב איך
אין אַנדערע ערטער געשטעלט מיין מזבח ;
נאָר געדענקען — געדענק איך אייך אַלעמען אייביג,
עס גייט אייער בילד ניט אַרויס פון מיין מוח.

כ׳געדענק אויך ווי שטאַרק און געזונט איז דער קערן,
די זריעה וואָס ליגט אין דעם פעלד טיף באַהאַלטן ;
ווי גרויס וואָלט די ברכה געווען, ווען עס וואָלט אייך
אַן אייניציגער וואַרעמער זונשטראַל צעשפּאַלטן.
פיל וואָלטן מיר גאַרבן מיט שמחה געשניטן
ווען ס׳וואָלט נאָר אין אייך אַ מילד ווינטל געבלאָזן —
און אָפּגערוימט וואָלט ער דעם וועג צום ישיבה
וואָס איז אַזוי ווילד און אוממענטשלעך פאַרלאָזן.
און כ׳ווייס, אייער סוף ווי פאַרשוועכט איז און שרעקלעך —
מיין אומגליקלעך פאָלק, אָ ווי לייד טוסטו מיר !
ווי טרוקן, פאַרשאָלטן דאַרף זיין שוין די נחלה,
אויב קערנער אַזעלכע פאַרשימלען אין איר !

אין פעלד

[יין], ניט ווי אַ פויגל וואָס כאַפט זיך פון שטייגל ארויס מיט געזאַנג—
און ניט ווי אַ לייב, וועלכער רייסט זיך פון גראַטע אַרויס אויף דער וועלט;
אַזוי ווי אַ הונט נאָר געשלאָגן, געמאַטערט, געפיניגט גאַנץ לאַנג
בין איך היינט פאַרשעמט און דערשלאָגן אַנטלאָפן אין רוישנדן פעלד!

אין טאָל און אויף באַרג — דאָרטן שטייען אין גרינסן באַהאַלטענע שטיבלעך,
דאָרט ליגט אויף די מענטשן גאָטס־ברכה, און לעבן צופרידן און שטיל;
עס וואַקסט זייער גוטס און עס מערט זיך, זיי זעען אַ לוין פאַר דער אַרבעט,
אַהינצו באַגערט מיין נשמה, און ציט זיך מיין האַרצנס געפיל.

איך גיי אום אין פעלד און הער צו זיך, וואָס גאָט רעדט צו מיר דורכן קאָרן,
וואָס סוד'עט דאָס ווינטל זיס־גלעטנד די הויכע און שטאָלציגע זאַנגען?
וואָס וויגן זיי טרוימיג די גאָלדענע פולע און האָריגע קעפלעך,
וואָס שעפטשן די בלויאינקע בלימלעך זיך בויגנדיג פול מיט געדאַנקען?

איך וואַר אין דעם קאָרן פאַרשלונגען, עס נעמען אַרום מיך די זאַנגען,
איך וואַר, ווי אַ שיפל אויף כוואַליעס, פאַרשלעפט אין דעם וואַקסנדן מער;
דער וואַלד שטייט פונווייטן פאַר'חלומ'ט, און וויגט זיינע בוימער פאַמעלעך,
עס סוד'ן זיך זיס גרינע בלעטער — איך שטיי פונדערווייטנס און הער.

איך פאַל צו דער ערד צו דער פייכטער, פאַרגראָב אין אין איר טיף מיין פנים,
און וויין אויס מיט ביטערע טרערן דעם וויטאָג דעם גרויסן פון האָרץ:
דו מאַמע, דו ערד, די געבענשטע, פאַרוואָס, זאָג, פאַרטיילסטו פון מיר נאָר
דיין געטלעכע הימלשע ברכה? ווי גרויס איז און טיף איז מיין שמאַרץ!

ס'איז שטיל אַלץ. די זון האָט זיך הינטער די בערגער די הויכע באַהאַלטן,
פאַרשלאָסן אין וועגט פון די זאַנגען, גיי שטום איך באַזאַכט אויפן שטעג.

עס האָבן זיך טיפבלויע הימלען הויך איבער מיין קאָפּ אויסגעצויגן,
און ס׳ציען אַרום מיר זיך פעלדער מיט זאַנגען אָן שיער און אָן ברעג.

און קלאָרינקע וואָלקנדלעך ציען זיך הויך אינם הימל דעם בלויען,
און קריכן און שוועבן און וואַרפן אַ טונקעלן שאָטן געדיכט,
פאַרהילן די גאָלדענע פעלדער — עס גייט דורך אַווינטל אַ קליינטשיקס,
און וויגט שטיל די גאָלדענע זאַנגען וואָס טרוימען אין שאָטנס און ליכט.

נאָר אָט האָט אַ ווינט זיך מיט מאַכט דורכגעטראָגן
טיף האָבן די זאַנגען צו דר׳ערד זיך פאַרבויגן —
דערשראָקן אַזוי ווי אַ טשערעדע שעפסן,
אין וווייטקייט אַנטלאָפן, פאַרפלויגן.

זיי האָבן פון באַרג אין דעם טאָל זיך פארקייקלט ,
פון טאָל צו דעם רוישיגן וואַלד זיך פאַרטראָגן —
און זיס האָט אַ היימלעך גערויש זיך צעגאָסן,
מיט לעבן און קרעפטן געשלאָגן.

וואו לויפט איר, איר זאַנגען, וואָס רוישט איר און שטורעמט?
ווער שלאָגט אין אייך כוואַליעס, אזוי ווי אין ים׳ען?
פאַרוואָס, זאָגט, באַדעקט איר די פויגלען וואָס פליען
מיט כשופ׳דיג־גאָלדענע פלאַמען?

צי ציט איר אַהין, וואו די וואָלקנדלעך שוועבן?
צום לאַנד לויטער־פרילינג איז אייער פארלאַנגען?
צי אַהין, וואו דער חלום פאַרטראָגט דער נשמה, —
אַהין ציט איר, גאָלדענע זאַנגען?

איך שטיי פאַר דעם פעלד פאַר דעם רייכן, דעם רוישיגן, פריילעכן, ברייטן,
און פיל ערשט מיין אַרימקייט איצטער, און ס׳עגבערן אין קאָפּ די געדאַנקען:
ניט איך האָב דאָס פעלד אויסגעאַקערט, ניט איך האָב מיט קערנער פארזייט עס,
ניט איך וועל, ניט איך, צעניפנעמען די פולע באַלאָדענע זאַנגען.

ניט איך האָב אַ וואַרעמען רעגן פאַר זיי ביי מיין גאַט אויסגעבעטן,
ניט איך האָב מיט שווייס פון מיין פנים דאָס פעלד באַדעקט ווערנדיג מיד;
ניט איך פלעג זיך פרייען צו קוקן ווי ס׳גיסן זיך אַן פול די זאַנגען,
אין שניטצייט — אויף זיי וועט ניט פאַלן מיין פריילעך מיין קלינגענדיג ליד.

און דאָך זייט איר טייער מיר, פעלדער, פון דאַן זינט כ׳דערמאָן מיינע ברידער
וואָס אַרבעטן ווייט אין מיין אייגענעם, ליבן, פאַרלאָזענעם לאַנד.
קען זיין, אין דער זעלביגער רגע קלינגט אויף זייער קול אין אַן ענטפער
צום ווייטן און עלנטן ברודער וואָס לעבט אין דעם גלות, אין שאַנד!

מיט זונפאַרגאַנג

אין וואַלקנס פלאַם און וואַלקנס בלוט —
אין מערב זינקט די זון אין גלוט.

און שטראַלן ליכט פון וואַלקנריס
געשאַסן בלאַנקע, שפּיז נאָך שפּיז.

דעם פעלד מיט קלאָרן ליכט פאַרפלייצט,
דעם גרינעם צוויג מיט פלאַם געריצט.

דעם ווייטן וואַלד באַדעקט מיט שיין,
געשמאַלצן פלאַם אין טייך אַריין.

מיט גאָלד באַגולדט פון באַרג דעם שפּיץ,
אין גרינעם קאָרן גלאַנץ געשפּריצט.

פאַרנויגט, געקושט דעם הימלס זוים —
און לעבעדיג אַריין אין תהום.

איצט ליגט די וועלט אין שאַטנטראַכט :
די נאַכט זי גייט — עס קומט די נאַכט !

אַ ווינטל גייט, אַ ווינטל ווייט,
און קושט מיך שטיל, אַ סוד פאַרשפּרייט.

עס רעדט : אַ האַרץ אַ גלויביג, ריין —
איז ווי דער שטראַל פון אָוונט שיין.

און טעג פון יוגנט, טייער קינד,
פאַרפליען, ווי ס׳פארפליט דער ווינט.

ס׳איז אַלץ דאָ קויטיג, אַלץ איז גרוי —
ס׳איז דאָ אַ וועלט פון לויטער בלוי.

אַ גאַטגעבענטשטער פלאַץ אין ווייט,
פון פרייהייט און גערעכטיגקייט.

פאַראַן פאַר מיר און דיר אַן אָרט —
קום, קינד מיינס, לאָמיר ציען דאָרט.

ניט דאָ איז רו — קום, פלי מיט מיר —
נאָר, האַרץ מיין האַרץ, וואָס איז מיט דיר?

ווער האָט מיט שאָטנס דיך פארפילט,
אין פינסטערניש פון נאַכט געהילט?

פאַרוואָס ביזסטו באַטריבט, פאַרבייזקט —
די וועלט איז ברייט — און דיר איז ענג.

צי טוט דיר באַנג, גייסט אויס פון פיין,
צו זען, ווי נאַכט פאַרשלינגט דער שיין?

וויל וואָס דער וויי, און וואָס דער דראַנג
וואָס קומען מיטן זונפארגאנג,

און ציען ס׳האַרץ פול ערליכקייט
אין עקן וועלט, אין וויטער וויט?

שרעטלעך

אין ליכט פון לבנה וואָס גיסט זיך
אין בלויקייט פון נאַכט צאַרט און זויבער —
פאר׳שכור׳ט דאָס האַרץ ווי אַ חלום,
פאר׳כשופ׳ט די אויגן מיט צויבער;

אין צערטלעכן ליכט פון לבנה —
די וועלט ווערט פארזונקען אין שטילקייט,
עס דעקט זיך דאָס וועלדל ביים בערגל
אין גליווערדיג ליכט און אין קילקייט;

און צווישן די שאַטנס פון וועלדל
אַ זילבערנע נעץ איז פארצויגן —
און ס׳ציטערן ווייך אויף די גרעזער
די רינגען פון ליכט פאַר די אויגן.

אין צאַרט־קלאַרן ליכט, ווי געלייטערט,
דאַרט אונטערן באַרג שעמערירן —
ניט איידעלע שטיינער, סאַפירן —
נאַר טוי־טראָפנס וועקן זיך, רירן.

דאַן נידערט אַ מחנה פון שרעטלעך
אַרונטער פון בארג מיט אַ שאַלן —
פאַרבייגקט, ווי אַ קינדערשער חלום,
און צאַרט, ווי פון לבנה די שטראַלן.

און רונדינקע שוואַרצינקע מיצלעך
די קעפלעך די קליינע פאַרדעקן —

דאָס ציען זיי אַלע צום וואַלד זיך,
פאַרבאָרגענע אוצרות אַנטפלעקן.

זיי גייען — און טרייסלען אַרונטער
דעם טוי פון די גרעזער, און שפריצן
מיט טראָפנס ווי ריינע קרישטאַלן
וואָס פינקלען מיט פונקען און בליצן.

אין יעטווידער צייל זיבן שרעטלעך —
זיי גייען און ציען דעם נגון,
ביז וואַנען זיי קומען אין שאָטן
פון וועלדעל וואָס דרימלט אַנטשוויגן.

זיי לאָזן זיך ראַשיג פאַנאַנדער
צווישן די דעמבעס אין שפאַלטן —
וואו ס'ליגן דאָרט אוצרות און אוצרות
פון מענטשלעכע אויגן באַהאַלטן.

אין אויסגוס פון שאָטנס פון שוואַרצע —
ווערט איינס פון דער מחנה אַצינדער;
זיי טאַנצן און שפרינגען ווי בעקלעך,
און שפילן זיך לוסטיג ווי קינדער.

און ליכטפלעקן בלאַסע און צאַרטע
אויף שוואַרצינקע מאַנטעלעך גלאַנצן;
זיי גליטשן זיך פלינק אויף די מיצלעך,
אין זייערע לאָקנדלעך טאַנצן.

זיי ציען זיך אויס צווישן בוימער,
פאַרמאַטערט פון טאַנצן און שטיפן —
און גראָבן דאָרט אוצרות אויף אוצרות
אַרויס פון די וואַלדיגע טיפן.

מיט פריידיגן קינדערשן לאַכן,
אין ליכט פון לבנה אין שטילן —
טאַנצט אום אויף דער גאָלדענער קופּע
די מחנה פון שרעטלעך אין שפּילן.

און קלאַנג פון די גילדערנע רענדלעך,
און בליץ פון בריליאַנטן און שטראַלן —
זיי מישן זיך אויס מיט געלעכטער,
און שטורמען דעם וואַלד אויף מיט שאַלן.

און שפּיל, און געלעכטער, און גאָלדקלאַנג —
נאָר וויי, ס׳טוט אַ סוף צו אַלץ קומען —
דער האָן האָט געקרייט, — איילט זיך אונטער,
עס האָט זיך פרימאַרגן פאַרנומען.

דאָן הויבט זיך די מחנה אויף האַסטיג —
זיי שטעלן זיך אויס באַלד אין רייען —
אַנטשוויגענע, טרויריגע, שטילע
צום בערגל ארויף דאָרטן גייען.

און ווען די פאַרשעמטע לבנה
פאַרהילט איר בלאַס־פנים אין הימל —
פאַרשווינדן די שרעטלעך אין שאָטן,
צעפליסן, ווי אַ נאַכטיגער דרימל.

אין דער זומערטאָג היץ . . .

אין דער זומערטאָג היץ, ווען די זון צינדט דעם רויס,
ברענט און גליט אַן די לופט, קענסט דערטראָגן עס קוים,
ווען דאָס האַרץ זוכט אַ ווינקל אַ שטילס פאַר זיין טרויס —
קום צו מיר, מידער פריינט, קום צו מיר.

כ׳האָב אַ גאָרטן, און דאָרט צווישן בוימער פאַרשטעקט,
ווייט פון שטאָט און פון מענטש ליגט אַ בערגל צעשטרעקט,
איז אין גאַנצן מיט גרינגראָז און וואונדער געדעקט —
מיר׳ן רו דאָרט געפינען, מיין פריינט.

און פאַרוויגט און אַנטציקט אין באַהעלטעניש קיל,
פאַרנעמען מיר ביידע דעם סוד אין דער שטיל
פון דעם גאָלדיגן שטראָל אין זיין ברען און זיין שפיל
דורך די שוואַרץ־גרינע שאָטנס פון בוים.

און אין ווינטערנאַכט־קעלט, ווען ס׳איז פינסטער די וועלט,
ווען עס יאָמערט דער ווינט, אַזש דער אָטעם פאַרפעלט,
און דער שניי שטעכט מיט נאָדלען אין לייב דיר און קרעלט —
קום צו מיר דאָן, געבענטשטער פון גאָט.

ס׳הויז איז אָרים און קליין, אָן באַפוצונג און ציר,
נאָר ס׳איז וואַרים און ליכטיג, מיט אָפענער טיר
ס׳ברענט אַ פייער אין אויוון, דאָס לאָמפּ בליצט פאַר דיר —
זעץ דיך, וואַרעם זיך, ברודער דו מיין.

אַז דאָס וויינען פון שטורעם אין הויז וועט אַריין
טראַכט פון היימלאָזן מענטשן וואָס גייט אויס פון פיין —

כ׳וועל צום אַרצן דיך צודריקן, ברודער דו מיין,
אויף דיין גורל פאַרגיסן אַ טרער.

נאָר אַז אַסיענצייט שלאָגט, ווען די וועלט איז פאַרצאָגט,
טריב און קויטיג אין גאַס, און דער ערבסטווינט בייז קלאָגט,
ס׳קלאַפט דער רעגן אין דאַך, און אין אַרצן טיף נאָגט —
לאָז מיך, אַרציגער ברודער, צורו.

אין דער וויסטקייט דער דאָזיגער לאָז מיך אַליין —
ווען דאָס אַרץ איז פארקלעמט, ווייל פאַר וויטאָג פאַרגיין
זאָל קיין פרעמדער מיך זען, ס׳וועט קיין פרעמדער פאַרשטיין —
לאָז מיך שווייגן אליין אין מיין פיין.

אַ קלײן בריוול

זי האָט מיר געשיקט אַ בריוול,
דאָס איז וואָס אין בריוול שטייט:
„אַלץ וואָס כ׳האָב געליבט אין לעבן,
וואָס איך האָב אַזוי פאַרצערטלט;
דאָס וואָס איז געווען מיין לעבן,
און מיין האָפנונג און מיין גלויבן —
איז דאָס אַלץ, מיין האַרצגעליבטער,
לעבן מיינס, און מיין נשמה,
איז דאָס אַלץ געווען אַ חלום?

האָסט פאַרגעסן? ניין, דו קענסט נישט,
ניין, דו וואַגסט נישט דאָס פארגעסן —
דאָס וואָס האָט אריינגעגעבן
אין אונז ביידן בלויז אײן אָטעם;
דאָס וואָס האָט אין זון אין הימל
איבער ביידנס קעפּ געצונדן;
האָט אַ טרוים פון גאָלד געגאָסן
און אונז לייב־און־זעל פאַראייניגט —
ניין, דו זאָלסט נישט וואַגן רייסן
יענע בלום, וואָס גאָט אַליין האָט
איינגעפלאַנצט אין אונזער האַרצן".

לייגן איך דעם בריוו און לייגן —
און ווי ס׳וואָלט אַ האַנט אַ צאַרטע
אויסקריצן ביי מיר אין הארצן
נאָכאַמאָל די לעצטע וועדטער:

„ניין, דו זאָלסט נישט וואָגן רייסן
יענע בלום, וואָס גאָט אליין האָט
איינגעפלאַנצט אין אונזער האַרצן".

און אין ליכט פון גאָלד פון קלאָרן
וואָס עס שטראָמט אַריין אין פענסטער,
קומט זי ווידער אין מיין צימער,
איר געשטאַלט צעשטראַלט זיך ווידער:
אָט איז זי אין פולער שיינקייט,
לייכט, אויף פליגל פון אַ ווינטל,
ווי אַ זומערפויגל, שוועבט זי,
דורכאויס ליכט, אַ קינד פון שטראַלן,
ווי פון ליכט נאָר, אום צו לייכטן
האָט דער בורא זי באַשאַפן.
אָט־אָ שטייען אירע אויגן
טויבן צוויי, באַרוט אין שטילקייט,
וואָס פון זייער טיפקייט לייכט זיך
רואיג, שטיל, דאָס ליכט פון פרידן,
ליכט פון צניעות'דיגער ריינקייט.

און אין גאָלד פון ליכט פון קלאָרן —
שטייען אויף מיט שטילן פאָרוואורף
איצט אַנטקעגן מיר די אויגן,
טויטן מיך מיט זייער שטראָפוואָרט.
שטילע שטייען זיי און פרעגן:
איז דאָס אַלץ געווען, געליבטער,
אַ פאַרבלענדעניש אַ פאַלשע,
איז דאָס בלויז געווען אַ חלום?

ניין, געטרייע, כ'האָב געליבט דיך,
און איך ליב דיך איצט אפילו —
האָב איך מיך צוריקגעצויגן,
איז דאָס אויך ניט מער ווי ליבע.

ביסט צו ריין צו זיין מיין פריינדין,
ביסט צו הייליג, אַז מיר זאָלן
ביידע מעגן זיין צוזאַמען.
זיי אַן אַנדיינק מיר פון קדושה,
שטראַל אַרויס צו מיר פון זונליכט,
ווינק צו מיר פון הימלס שטערן,
רוף צו מיר פון פולס פון האַרצן,
ציטער אין מיין טרערס אַ טראָפן —
ניין, עס האָט מיך גאָט באַשאַפן
דיך צו דינען, זיין דיין קנעכט:
מיינע טרערן, מיינע זיפצן,
פולס פון האַרצן, צוג פון אָטעם,
און מיין לעצטער טרוים אין לעבן —
זיינען די קרבנות מיינע
ביז מיין לעצטע שעה וועט שלאָגן!

גראָז איז דאָס פּאָלק

אכן חציר העם . . .
(ישעיה מ׳ ז׳)

פּאָרוואָר, גראָז איז דאָס פּאָלק, אויסגעטריקנט פון זאָפט,
ס׳איז געפּאַלן דאָס פּאָלק און געזונקען אַן קראָפט.
אַז עס דונערט גאָט׳ס קול אַרום, וועקט אין זיין מאַכט,
און עס האָט דאָך דאָס פּאָלק פון זיין שלאָף ניט דערוואַכט.
ניט געטאָן זיך אַ שטעל און אַ בריל ווי אַ לייב,
ניט געטאָן זיך מיט מוט און מיט קרעפטן אַ הייב.
ס׳האָט דאָס האַרץ פונם פּאָלק נישט געציטערט פאַר פרייד,
ניט פון רעכטס, ניט פון לינקס, וואו זיי זיינען צעשפּרייט,
וועו עס האָבן געלאָזט זיך דערקענען צו אים
זיינע קינדער די בעסטע צום רוף פון גאָטס שטים.
נישט די האָנט זיי דערלאַנגט, נישט געוואונטשן קיין גליק
צו די אַלע וואָס זיינען געקומען צוריק.
אַרום גאָלדענעם קאַלב, אין דעם ווילדן געברום,
איז פאַרשלונגען גאָטס קול, און זיין דונער וועט שטום.
און אין בייזווויליג האַרץ, און אויף שאַנד און אויף שפּאָט,
וועט פאַר׳חוזק׳ט און אויסגעלאַכט ס׳וואָרט פון מיין גאָט.

פּאָרוואָר, קליין איז דאָס פּאָלק און געפּאַלן און מיאוס,
איז צעפוילט דורך און דורך שוין, פון קאָפּ ביז די פיס.
האָט ניט אויפגעשטעלט זיך אין זיין אומגליק און שמאַרץ,
מענטש פון מעשים אין וועמען ס׳זאָל שלאָגן אַ האַרץ,
און אין האַרצן אַ פונק וואָס זאָל צינדן זיין בלוט,
און אין מח אַ ליכט, אים צו פירן מיט מוט.
וואָס זאָל טייערער זיין אים זיין גאָט און זיין פּאָלק,
פון די נישטיגע אָפּגעטער — רייכקייט און גאָלד.

וואָס זאָל טראָגן אין זיך אַ סך אמת און קראָפט,
און אַ שנאה אַ גרויסע צום לעבן פֿאַרשקלאַפט ;
גרויס רחמנות און ליבע, ווי גרויס ס׳איז דער בראָך
פון זיין ליידנדן פֿאָלק, און ווי גרויס ס׳איז דער יאָך.
דאָס זאָל ברויזן אין האַרצן, אַזוי ווי אַ ים,
דאָס זאָל צינדן זיין בלוט, זאָל אים גליען אין פלאָם,
דאָס זאָל דונערן תמיד, ווי טאָג אַזוי נאָכט :
שטיי אויף, טו, שטיי אויף, אַרבעט — מיט אונז איז גאָט׳ס מאַכט !

עס גייט אונטער דאָס פֿאָלק, זיין געמיט איז פֿאַרשקלאַפט,
ס׳האָט זיין אַרבעט קיין ווערט, און זיין אויפטו — קיין האַפט.
יאָרן טויזנטער גלות פון ווייַ און פון לייד,
האָבן אויסגעצערט אים און זיין האַרץ אָפּגעטויט.
קען דען איינער, געוואוינט צו דער שטראָפּנדער האַנט,
נאָך דערשפירן די לייד פון נשמה אין שאָנד ?
קען אַ פֿאָלק עפּעס זען, חוץ דער טעגלעכער נויט,
ווען עס טרינקט זיך אין פינסטערן גלות צום טויט —
קען עס האָפּן אויף טאָג, וועלן וואַרטן אויף שיין
זאָגן דורות זיין וואָרט, זען אַ סוף צו זיין פיין ?
וועט ניט אויפכאָפּן זיך, סיידן ס׳בייטשט אים די רוט,
וועט ניט אויפשטעלן זיך, סיידן ס׳גיסט זיך זיין בלוט.
פּוילע בלעטער פון בוים, גראָז צעטריקנט און גרוי,
אַ צעקראָכן געוויקס — קען זיי אויפלעבן טוי ?
און אַז ס׳פלאַטערט די פאָן, און עס רופט דער טראָמפּייט —
קען דען רירן זיך יענער וואָס איז שוין לאַנג טויט ?

אויב דיין נשמה וויל דערגיין דעם קוואל . . .

אויב דיין נשמה וויל דערגיין דעם קוואל, פון וועלכן
עס האָבן דיינע ברידער די פאַרפיניגטע געשעפט
אין צייטן ביטערע, דעם העלדנמוט, מסירת־נפש,
צום טויט גיין ווי צום טאַנץ, צו אויסשטרעקן דאָס האַלז
אַנטקעגן יעדן מעסער, יעדער האַק פאַרהויבענער,
צום שייטערהויפן גיין, אין פלאַם צו שפרינגען,
מיט „שמע ישראל" שטאַרבן אויף די ליפן —

אויב דיין נשמה וויל דערגיין דעם קוואל, פון וועלכן
עס האָבן דיינע ברידער די פאַרפיניגטע געשעפט
דורך גיהנום פלאַמען, צווישן שליינג, מאַרטירערשאַפט —
גאָט'ס טרייסט, בטחון, העלדישקייט און מוטיקייט,
די קראַפט די אייזערנע די ליידן אויסצושטיין,
דעם שולטער אָט דאָס מאוס לעבן צו פאַרטראָגן, ליידן
אָן סוף, אָן גרענעץ, אָן אַ ברעג —

אויב דו ווילסט זען דעם שויס, וואוהין ס'האָבן געשטראָמט
די טערען פון דיין פאַלק, זיין האַרץ און זיין נשמה —
דעם פלאַץ וואו ס'האָט זיך זיין געשריי אַריינגעריסן,
ס'געשריי וואָס האָט דעם טיפסטן גיהנום אויפגעציטערט,
דעם זיפץ וואָס האָט דעם טייוול גופא אויפגעשוידערט,
דעם שלוכץ וואָס קען די שטיינער רירן, נאָר ניט ס'האַרץ פון שונא
פיל שטאַרקער נאָך פון שטיין און גרויזאַמער פון טייוול —

אויב דיין נשמה וויל דערוויסן יענע פעסטונג
וואו ס'האָבן דיינע אָבות זייער הייליגקייט באַהאַלטן,

די תורה, זייער העכסטע הייליגקייט, און זי דערטראָגן —
אויב דוווילסט קענען די באַהאַלטענישׂ אין וועלכער
עס האָט זיך אויפגעהיט דער גייסט פון פאָלק אין גאַנצער ריינקייט,
און ווען אפילו ער איז זאַט מיט שאַנד, מיט חרפה,
האָט דאָך זיין עלטער ניט פאַרשעמט זיין יוגנט —

אויב דו ווילסט קענען דער דערבאַרעמדיגער מאַמען,
דער אַלטער ליבנדיגער און געטרייער מאַמען,
וואָס האָט די טרערן פון איר עלנט קינד צונויפגעזאַמלט,
און אָפגעהיט די טריט זיינע מיט גרויס רחמנות;
און ווער ער קערט זיך אום אונטער איר באַלקן, אַ פאַרשעמטער,
צעבראָכן, מיד — טוט זי אים אָפווישן די טרערן,
פאַרדעקט אים מיט איר פליגל און פאַרשלעפערט אים אויף אירע קני —

אוי, ברודער דו געפיניגטער! אויב ווייסט ניט פון דעם אַלעם—
אין בית־המדרש קום, אין אַלטן און פאַרעלטערטן
אין לאַנגע וויסטע טבת־נעכט,
אין זוניגע און ברענענדיגע תמוז־טעג,
פרימאָרגנס, צי בייטאָג, צי שפעט אין נאַכט;
און אויב ס'האָט גאָט געלאָזט נאָך אַ קליין רעשטל —
וועסטו אפשר נאָך היינט דערזען מיט דיינע אויגן
אין די געדיכטע שאָטנס פון די וועגט, פאַרהילט אין נעבל,
אין איינס פון זיינע ווינקלען, צי ביים אויוון —
ווי לעצטע זאַנגען אויף אַ פעלד אַ האַרבסטיגס
אַ שאָטן בלויז פון דעם וואָס איז פאַרגאַנגען —
אידן פאַר'חושכ'טע, מיט דאַרע און צעקנייטשטע פנימ'ער,
וואָס שלעפן נאָך אויף זיך דעם שוערן גלות־יאָך,
פאַרגעסן דאָס שוער לעבן אין אַ בלאָט גמרא,
פאַררעדן זייער דלות מיט אַן אַלטן מדרש,
און גיסן אויס דאָס האַרץ אין מזמור־תהלים —
(ווייַ־זויי, ווי נעבעכדיג און נישטיג דאָס זעט אויס
ביים פרעמדן, וואָס פאַרשטייט ניט) וועט דיין האַרץ דיר זאָגן:

דאָס שטייסטו אויף דער שוועל פון הויז פון אונזער לעבן,
און ס׳זעט דיין אויג דעם אוצר פון נשמה אונזערער.

און אויב ס׳האָט גאָט זיין גייסט זיין הייליגן
פון דיר נאָך ניט אינגאַנצן צוגענומען,
און האָט אַ שטיקל טרייסט געלאָזט נאָך אין דיין האַרצן
און ס׳גליט אַ פונק פון האָפנונג אמת׳ער אויף בעסערס,
און רייסט נאָך דורך אַמאָל די שוועכע פינסטערניש —
דאַן ווייס און דאַן פֿארשטיי, מיין ברודער עלנטער,
אַז דאָס איז בלויז אַ פונק, אַ קליינער פונק,
וואָס איז ווי דורך אַ נס געבליבן פון דעם גרויסן פייער
וואָס דיינע טאַטעס האָבן תמיד אָנגעהאַלטן
אויף דעם מזבח זייערן.
און ווער קען וויסן, אפשר האָבן דאָס די טערערן זייערע
דערבראַכט אונז און דערטראָגן ביז אַהער,
דאָס האָבן זיי ביי גאָט אונז אויסגעבעטן;
און שטאַרבנדיג, דאָס האָבן זיי אונז אָנגעזאָגט צו לעבן,
צו לעבן ביז אויף אייביג.

אַ ווייטער שטערן

אויפגעבליצט אין חושך האָט אַ ווייטער שטערן —
שטערנדל, באַלייכט מיר, דו, מיין וועג דעם שווערן.

ניין, ניט גיהנום־ליידן שרעקן מיך און פּלאָגן —
מיד בין איך פון לעבן, שווער שוין צו דערטראָגן.

טיף אין יאָך געבראָכן, בעטלער אויף די וועגן,
האָר פון וואַנדער בין איך, טאַנצט מיר נויט אַנטקעגן.

גלות — איז מיין פאָטער, דלות — איז מיין מוטער,
שרעקט מיך ניט מיין שטעקן, בעטלזאַק — נישט ביטער.

גרויזאַמער פון זיי נאָר, שווערער איז מיין לעבן,
אָן אַ פּיצל האָפנונג, אָן אַ ציל צום שטרעבן.

אַ צעפוילט וויסט לעבן, יאוש'דיג פאַרטונקען —
ווי אַ שטיין אין טיפער שוואַרצקייט אינגעזונקען.

הינטיש לעבן מיינער, הונגעריג, אין קייטן —
זיי פאַרשאָלטן, לעבן, אָן אַ טרייסט, אָן פריידן!

נעם, באַלייכט מיר, שטערן, — קראַנק איז מיין נשמה
אין דעם גלות שווערן, אָן אַ שטראַל נחמה.

שטראַל אויף אין דעם חושך, וואָס האָט אַלץ פאַרלאָפן —
גיב מיר ווייטער כוחות, לאָמיך ווייטער האָפן!

וויסט ווער, ביז ווי לאַנג נאָך ס׳וועט די נאַכט געווערן —
ווייפל וואַנדער, חושך, ס׳וועט נאָך גאָט באַשערן.

הויב איך מיינע אויגן פון דעם תהום דעם שוואַרצן,
זע איך נאָר דיין ליכטשטראַל — טרייסטו מיך אין האַרצן.

אויפגעהיט טיף אין מיר טוט אַ טרער נאָך גליען —
לעצטער שפראָך פון האָפנונג זאָל זי מיר צעבליען.

טליעט אין מיין האַרצן נאָך אַ פונק אַן אַלטער —
זאָל ער זיך צעברענען, ליכטיגער, צעשטראַלטער.

רעשט פון אַלטער גבורה גייט אויף אין נשמה —
זיגן אָדער פאַלן — זאָל איך אין מלחמה!

נעמט אָן זיך מיט מוט . . .

נעמט אָן זיך מיט מוט ! שעפּט אָן זיך מיט מוט !

אין וועלדער געדיכטע, אין פעלזיגע שפּאַלטן
דאַרט האָט זיך דאָס הייפל מאַקאַבייער באַהאַלטן :
דאָס קלינגען פון שווערדן און תהלים־געזאַנגען
געוועקט האָבן וועלדער און פעלזן מיט קלאַנגען ;
אין פינסטערע וועלדער און היילן פאַרלאָרן —
איז צייטיג די גרויסע ישועה געוואָרן !
און מיר היינט — א פאַלק וואָס איז שוואַך און צעבראָכן —
קומט, שלאָגט אויף די הערצער פון אונזערע קינדער ;
און זיין זאָל גאָט׳ס וואָרט אונזער טרייסט און בטחון,
און מאַכטיגער האָמער אַצינדער !
ניט גאָר אונזער קראַפט איז געוואָרן פאַרשוואַכט —
אין גאָט אונזער מאַכט !

צוהילף קומט דעם פאַלק, צוהילף קומט דעם פאַלק !
מיט וואָס ? — צו וואָס פרעגן — מיט וואָס נאָר מיר קענען !
מיט וועמען ? — נישט קלייבט — ווער עס וויל מיט אונז בלייבן !
דעם יעניגן וועמען דאָס אומגליק טוט ברענען
נעמט צו אין דער מחנה — ניט טוט אים פאַרטרייבן !
ס׳איז ליב יעדע גאָב, טייער — יעדע מתנה,
מען קלייבט ניט אין צייט פון סכנה !
דאָס לעצט ביסל גוטס, פונק פון האָפנונג און גלויבן
וואָס גאָט האָט אין האַרצן נאָך איבערגעלאָזן —
נעמט זאַמלט צענויף, טוט דעם פייער צעבלאָזן
און טראָגט עס אין קאַמף אַרויס הויך און דערהויבן !

פון מזרח ביז מערב — אַ מחנה געגרייט,
צו העלפן דעם פאָלק אין זיין נויט!

אַנטדעקט אונז דאָס ליכט! אַנטפלעקט אונז דאָס ליכט!

אויב ס׳האָבן די פינסטערע בערג אונז פאַרשאָטן —
דאָך זיינען נאָך ניט אַלע פונקען צעטראָטן!
קומט אויסהאַקן פלאַמען פון פעלזיגע קראַנטן,
פון פינסטערע בערגער — די ריינע ברילאַנטן!
אין טיפקייט פון פאָלק, אין דער טיף פון נשמה
דאָרט לויכט נאָך זיין שכינה און שטראָלט מיט נחמה!
היי, נעמט צו דער אַרבעט זיך לעבעדיג, מונטער —
קומט, קייקלט די פינסטערע בערגער אַרונטער!
גראָבט אויס פון דער טיפקייט דאָס ליכט און דאָס פייער —
איר, קינדער פון די מאַקאַבייער!
דאָס פאָלק זאָל איצט ווערן נאָך אויפגעריכט ווידער!
דאָס ליכט אַנטפלעקט, ברידער!

אַ ליד אַ יתומה

הָאַרְך און פֿאַרנעם: דורך דער טיפֿער געדיכטקייט פון וואַלד
דערטראָגט זיך פֿאַרשעמט און פֿאַרציטערט אַ ליד פון דער ווייט.
דער נאָגנדער אומעט פון וואַלד, און די שרעק וואָס באַפֿאַלט,
זיי ריידן: ווי ס׳איז איבעראיילט אָט דאָס ליד, ווי ס׳איז ניט אין דער צייט.

דו זעסט, ווי אין נאַסקייט און ליים זינקען אונזערע טריט,
דו זעסט, ווי עס הענגען די וואָלקנס טריב־פינסטער ווי בליי;
די ווינטן די בייזע זיי דרינגען אַריין אין געמיט,
דאָס צאַרנדיג וואַסער דערגרייכט ביזן האַלז שוין באַניי.

דער וואַלד — ווי פֿאַרטרויערט דער וואַלד איז, איז שטום ווי דער טויט,
ווי ס׳וואָלט ניט קיין וואַרעמער שטראַל גאָר דערגרייכט דאָ אַהער;
די נאַקעטע בוימער פֿאַרזונקען אין אייביגן חלום פון נויט,
ווי ס׳וועט שוין קיין פרילינג, קיין זומער, ניט קומען דאָ מער.

עס ליגט די צעפּוילטקייט פון ווינטערס און ווינטערס פֿאַרשאַרט,
דאָס פֿאַלן פון בלעטער פון יאָרן און יאָרן פֿאַרקנוילט;
די פֿגרים פון דעמבעס פון אַלטע מיט וואָרצלען פֿאַרדאַרט,
זיי שימלען, אַ דעק אויף אַ דעק, דורכגעווייקט און צעפּוילט.

און פֿונקט ווי מיט שטייגער דריקט שווער די צעפּוילטקייט און דריקט,
און פּרעסט אויפן באָדן פון וואַלד און דערשטיקט יעדע בלום
וואָס וויל אויף גאָט׳ס וועלט זיך באַווייזן — און איידער זיי גליקט
באַלד שטאַרבן זיי אָפּ אין דער פינסטערניש עלנט און שטום.

אין דריקנדן אייז וואָס ליגט האַרט אויף דער ברוסט פון דער ערד,
און ס׳קען נישט קיין שטראַל אים באַהויכן, דערוואַרמען אַמאָל.

אוי, גאָט, וויפיל בלומען עס ליגן שוין דאָרטן פאַרצערט,
און וויפיל נאָך וועלן — וועד וויס, וועד קען טרעפן די צאָל?

און וויסט און פאַרצאָגט איז אַרום: אַלץ איז נאַקעט און הויל,
עס קוקט אויף דיר צאַרניג דער נאַקעטער שטיין פונם פעלד;
אין דערנער וואָס וויגן זיך טרוקענע, שוואַרצע, ווי קויל,
אין אַאיר וואָס ציטערט געשמיסן פון ווינט און פון קעלט.

און אַנדערע לידער גאָר זינגט אונז דער שטורעם אין אויער,
אַ ליד פון אַ לעבן וואָס ציט זיך אַ פינסטערס אַזוי ווי די נאַכט;
עס קלאָגט אַפגעריסן דער שטורעם אין נאַכט, אומגעהויער,
און גרוילט דעם פאַרבלאָנדשעטן טריב אויף אַ פרעמדן געפערלעכן טראַכט.

און דאָן וועז דו ציטערסט אין גאַנצן פון ביטערער קעלט
דאָס ליד פון אַ ברומענדן פויגל פאַרנעמט דיין געמיט —
באַדויערסטו גאָרנישט דעם איינזאַמען זינגער וואָס קלאָגט אויף דער וועלט,
און קלינגט ניט זיין שטים ווי אַן עלנט און יתום'דיג ליד?

פרימאָרגן שדימילעך

מיין מאַמעס קוש, צי דאָס צוויטשער פון שוואַלבן —
וואָס האָט מיר מיין דרימל און חלום צעריסן?
כ'האָב אויפגעכאַפּט זיך, און די בונטן פון שטראַלן —
אין אויג מיר געשלאָגן, אין פנים געשמיסן.
פאַרווישט זיינען נאָך ניט די טרוימען־געוועבן,
מלאכימ'לעך טאַנצן נאָך אום פאַרן קוק;
און ס'לויכט דער פרימאָרגן, דער טאָג ברויזט מיט לעבן,
מיט רעדער־געקלאַפּ אויפן שטאָטישן ברוק.

די נעסט ביים געזימס פון מיין פענסטער שטייט אויף,
און צוויטשערט און צוויטשערט אַן סוף און אַן שיער.
און אין ליכט פון מיין פענסטער, מיט זוניגן רוף,
די שד'לעך פון מאָרגן זייווינקען צו מיר.
זיי טאַנצן און גלאַנצן אין פריילעכן שטיפן,
זיי קלאַפּן אין שויב פון מיין פענסטער ווי טויבן;
זיי גליטשן זיך, שווינדן אין ליכט אינם טיפן,
וואָס גיסט זיך אויף מיר איצט פון אויבן.

זיי ווינקען און רופן, די פנימ'לעך פלאַמען:
„צו אונז קום, דו שטיפער! קום לויכטן צוזאַמען!
אין קינדערשער פרייד, לאָמיר שפילן און בליצן,
און וואָס מיר געפינען — מיט ליכט אויף דעם שפריצן:
אין האָר פון די זאַנגען, אין מיידלשע לאָקן,
אין שפיגל פון וואַסער, אין כוואַליעס וואָס יאָגן,
אין שמייכל פון קינד, אין אַ האַרץ פון אַ מאַמען,
אין טראָפן פון מאָרגנטוי אָנצינדן פלאַמען;

אין מיידלשער בעקל, אין פויגלשן פליגל,
צעבראָכענע שטיקער פון גלעזערן קריגל;
אין קופֿערנעם קנאַפּ און אין ריימען פון לידער —
צו אונז קום, דו שטיפֿער, און לאָמיר זיין ברידער! "
זיי ווינקען און ציען, מיט אויגן וואָס גלאַנצן,
די קליינינקע פּנימ'לעך לויכטן און טאַנצן,
די ליכטיגע פֿליגעלעך שלאָגן און רייצן,
אַ גרויס וואַרעם ליכט טוט מיין פּנים פאַרפֿלייצן. —
איך שליס מיינע אויגן, באַהאַלט מיין געזיכט —
אָ גאָט! ס'האָט פאַרשוועגקט מיך דיין ליכט!

צו מיר טוט זיך, ליכטיגע שד'לעך, אַ טראָג —
און אונטער מיין ליילעך וואָס וויס איז און קלאָר;
מיר וועלן זיך שפּילן ביז ס'וועט גרויסער טאָג, —
טאַנצט אום אויף מיין לייב, אין מיין אויג, אין מיין האָר.
צו מיר אויפן קאָפּ, אויף מיין ברעם, און מיין ליפּ,
צעטאַנצט זיך, צעשטיפּט זיך דאָרט לויטער און ליב.
פאַרפֿלייצט מיך, און שטראָמט אין מיין האַרצן אַריין
און באָדט מיין נשמה אין ליכט און אין שיין!
אַ מידקייט אַ זיסע באַפאַלט מיך, באַפאַלט,
און יעטווידער גליד שטראָמט מיט תענוג און שטראַלט;
דאָס האַרץ גייט אַריבער די ברעגן און קוועלט,
און פֿלייצט ווי אַ ליכטיגער קוואַל אין דער וועלט.
איך שליס מיינע אויגן, באַהאַלט מיין געזיכט —
אָ גאָט, ס'האָט פאַרשוועגקט מיך דיין ליכט!

אַ טרער

[ניט גיך וועט מיין ביטערע טרער נאָך פאַרשווינדן,
די טרער פון דער טיף פון נשמה געצויגן:
כ׳האָב יעטווידן טראָפן מיט פיין פון געבורטוויי,
מיט קריצן פון ציינער געשעפט פון די אויגן.

אַליין, ווי אַ שטיין, אין די נעכט אין די שוואַרצע
געווייטאָגט, געליטן, אין צער און אין צאָרן;
געקריצט מיט די ציין אויף די הערצער די טעמפּע,
געשעפטשעט: „דו אומגליקלעך פאָלק און פאַרלאָרן!"

און טעג און מאָנאַטן געלייטערט אין האַרצן
די טרער — ביז די טרער איז געוואָרן געשליפן;
אַז ס׳האָרץ האָט די לייד ניט געקענט מער פאַרטראָגן —
אָנשטאָט שפייען בלוט — האָט די טרער געטאָן טריפן.

ביים אָנזען פון אויגן און הערצער פאַרשטאָפּטע,
און פלוך פון פאַרפרעמדטקייט פון אַלע פיר זייטן:
פאַרשאָלטן איז דער וואָס קען העלפן — און וויל ניט,
צו לינדערן פיין און דעם אומגליק פאַרמיידן.

און גאָט איז מיין עדות, ווי ערלעך מיין טרער איז,
מיין וויטאָג דער גאַנצער אין איר ליגט באַהאַלטן;
מיט יעטווידן טראָפן אַ שטיק פון נשמה
געפירט צו באַגראָבן אין קבר אין קאַלטן.

נאָר ביטערער, שווערער, ווי די, וואָס געפאַלן —
איז נאָך אַ טרער טיף אין מיין האַרצן פאַראַנען;

איך האַלט זי נאָך אָפּ, נאָר זי רייסט ווי אַ זיפּץ זיך,
אַ פּיינלעכער זיפּץ: „וואו איז הילף און ביז וואַנען?"

ווי אויסצערונג נאָגט זי ביי מיר טיף אין האַרצן,
איך טראָג זי אין זיך מיט א ווייטאָג אַ באַנגן;
דורך טעגלעכער זעאונג און נאַכטיקן חלום,
דורך אַרבעט און רו, טרעט ניט אָפּ פון געדאַנקען.

דאָך גלויב איך, אַ נביא ביי אונז וועט נאָך אויפשטיין,
וואָס וועט פאַר דער וועלט נאָך די טרער אַרויסשעפּן;
ער וועט מיט זיין קלאָגליד די הימלען צעטרייסלען,
פאַרציטערט וועט ווערן ביז גרונט יעדעס לעבן.

מיין ליד

דו ווייסט ווי ביי מיר האָט דאָס ליד זיך געזונגען?

ביים טאַטן אין הויז איז אַ זינגער געקומען,
אַן עלנט־באַשיידענער זינגער, באַהאַלטן
אין ווינקלען פאַררוקטע, אין פינסטערע שפּאַלטן;
בלויז איינעם, אַ ליד, האָט דער זינגער געוואוסט,
אַן איינאיינציג ליד, מיטן זעלביגן גוסט.
און ווען ס׳פלעגט דאָס האַרץ מיר פון ווייטאָגן שטומען,
מיין צונג פלעגט זיך צוקלעפּן שמערצלעך צום גומען,
און ס׳פלעגט דאָס געווין אין מיין האַלז בלייבן שטעקן —
פלעגט ער אויפן ליידיגן מאָגן מיך וועקן.

דער גריל איז געווען דאָס, דער זינגער פון דלות.

אַז דער טאַטע פלעגט מאַכן פון שבת אַ וואַכן,
נישטאָ אויפן טיש, נישט קיין ווין, נישט קיין חלות;
די לייכטער פאַר׳משכנ׳ט, און ס׳רויכן און צאַנקען
צוויי מאָגערע ליכטלעך פאַרשטעקטע אין ליים,
וואָס האָבן אין שאַטנס אין קרומע געבראָכן
די וועגט פון דער עלנטער אַרעמער היים;
עס רינגלען דעם טיש אַרום קינדערלעך זיבן,
טויט־הונגעריג אַלע, די קלענסטע פאַרשלאָפן;
די מאַמע הערט צו זיך צום נגון צום טריבן
פון אונזערע „שלום עליכם" געזאַנגען.
דער טאַטע, ווי אייגער פאַר׳משפט, אַן האָפן,
פאַרלאָרן זיין מוט, שנייַדט מיט שטומפיקן מעסער
אין שוואַרצברויט אין גראָבן און עק פון אַ הערינג;

מיר קייען די סעודה — דער עלנט ווערט גרעסער,
און אייַדער עס עקט זיך ס׳געזאַלצן שטיק ברויט,
אָן טעם און אָן ריח, נאָר ביטער ווי טויט,
וואָס מיר טוען שלינגען באַרויבטע, פאַרשעמטע —
פאַרציען מיר זמירות אין כאָר מיטן טאַטן
מיט בייכער פאַרמאָרעטע, הערצער פאַרקלעמטע —
דאָן פלעגט זיך צום כאָר אויך באַהעפטן דער גריל,
און גרילצן זיין זמירות מיט האַרץ און געפיל.

אין האַרבסטיגע טעג און אין נעכט פול מיט ליידן
פלעגט פינסטער די שטילקייט די גרויסע זיך שפרייטן.
דער חלל פון הויז האָט געשוויגן פאַרביטערט,
געׂחלומ׳ט אָ חלום אָ וויסטן, פאַרציטערט.
אין דרוק פון דעם מיאוס׳ן דלות צעריבן,
וועו ס׳מאָנען אָן ווערטער גאָר קינדערלעך זיבן —
ס׳איז פוסט איטלעך ווינקל, שטיקסט טרערן אין זיך,
די קאָץ ווייַנט און גריבלט אין אַש פון דער קיך,
די מולטער שטייט איבערגעקערט קאָפּ אַראָפּ,
קיין ברויט און קיין קוילן, קיין גרויפּ אינם טאָפּ.
דאָן האָט זיך דער גריל פון זיין שפּעלטל אַנטפּלעקט,
זיין וויסט טרוקן ליד אַלץ געזעגט און געזעגט,
און ס׳ליד האָט אין האַרצן געביסן, גענאָגט —
ס׳איז בייַ ניט געווען, ניט געטרייסט, ניט געקלאָגט,
אַפילו פון שעלטן און פלוך נישט געוואוסט —
געווען איז דאָס ליד זיינס נאָר חרב און פוסט,
און וויסט ווי דער טויט, ווי פון לעבן די שטראָף,
אבלות׳דיג וויסט, אָן אָנהויב און סוף.

און ווייסטו פון וואַנען עס נעמט זיך מיין קרעכצן?

די מאַמע — זי איז אָן אלמנה געווארן,
און מיר זיינען וויסטע יתומים געבליבן;
קיין צייט נאָך צו אויפשטיין פון „שבעה" געלאָזן

און שוין האָט אין האַרצן די זאָרג זיך פאַרקליבן:
ס׳איז יעטווידער קוואַל פון פרנסה געשלאָסן.
זי האָט זיך אַרומגעקוקט: וויסט איז איר וועלט,
און עלנט, אלמנה׳שאַפט הויכן מיט קעלט.
אפילו דער זייגער קלאַפט שטילער אַצינד;
עס ווינען די וועגט פונם הויז מיטן ווינט,
און ס׳שווייגט איטלעך ווינקל טיף אין זיך פאַרביסן.
„אָך, האַר פון דער וועלט — האָט פון איר זיך געריסן —
„איך בין דאָך אַ וויסטע אַלמנה, נישט מער,
„שפייז דו מיינע פייגלעך, ווי ווערים אין דר׳ערד".
דאָן טראָגט זי אין מאַרקפלאַץ איר בלוט און איר מאַרך,
קוים לעבעדיג, קומט זי צוריק אין דער נאַכט.
מיט קללות און צער קומט איר אָן יעדער גראָשן,
באַשפיגן מיט בלוט, און מיט גאַל אָפגעגאָסן.
דערשלעפט זיך אַהיים — אַ געשלאָגענע צויג —
פאַרמאַכט זי ביז שפעט אין דער נאַכט ניט קיין אויג.
זי צירעוועט זאָקן, זי נייט און זי שטריקט,
און קרעכצט פון איר ווייטאָג, פון האַרצן צעפליקט.
פון יעטווידן שאָקל פון קאָפ און פון האַנט
האָט ס׳ליכט זיך געצאַפלט, געוויגט אויף דער וואַנט,
ווי ס׳וואָלט זי באַדויערט: אַ שאָד אויף אַ האַרץ,
וואָס גייט אויס פון פיין, ווערט פאַרשרומפן פון שמאַרץ,
אַ האַרץ פון אַ מאַמען, וואָס ווערט דאָ צעשפרונגען,
דער הויך פון דיין מויל, וואָס אין פלוך ווערט פאַרשלונגען.
און ווען זי איז שלאָפן געגאַנגען גאָר שפעט
האָט לאַנג אונטער איר נאָך געקרעכצעט איר בעט,
ווי שווער וואָלט געווען פאַרן בעט צו דערטראָגן
אַזאַ גרויסע משא פון אַנגסטן און פּלאָגן.
דאָס שפּטשען פון „קריאת שמע" מיט קרעכצן און ברומען
פלעגט לאַנג נאָך ביי מיר צום געלעגער דערקומען;
דאָס ברעכן פון יעטווידן גליד אירס געהערט —
ווי ס׳וואָלטן זיך שלענג אויף מיין האַרצן געגערט.

באַגינען, עס שפּראָצט קוים אויף טאָג — זי איז אויף,
פאַרנעמט זיך אַ שטילע מיט אַרבעט פון הויז;
פון פינסטערן קאַמער פון בעטל אַרויס,
פלעג איך דורך דער טיר זען איר מאָגערן גוף.
זי בויגט זיך אַריבער דער מולטער מיט טייג,
די מאָגערע האַנט אירע קנעט אַלץ און קנעט;
עס וויגט זיך דאָס בענקל, אַ וויג און אַ בויג —
מיט יעטווידן קנעט און מיט יעטווידן גלעט
דערגייט איר שטיל שעפּטשען און טרוקענער קרעכץ:
„גיב, גאָטעניו, כחות, היט אָפּ מיך פון שלעכטס,
„איך בין דאָך ניט מער ווי אַן עלנטע פרוי".
און ס'זאָגט מיר דאָס האַרץ, און איך ווייס עס געוויס:
אַ טרער פון איר אויג איז געפאַלן אין טייג.
און ווען זי האָט שפּעטער אונז, קינדער, באַטיילט
מיט וואַרעם געבעקס — מיטן קוכן צוזאַמען
פאַרשלונגען האָב איך אויד אַ טרער פון מיין מאַמען.

דאָס ליד פון ליכט

כ׳בין איינזאַם אין פריאיגער קינדהייט געבליבן,
געלעכצט האָב איך תמיד נאָך שטילקייט און שאָטן;
פון חומר פון וועלט צו איר ליכט זיך געריסן,
ווי וויין האָט אין האַרצן געוירט און געזאָטן.
פלעג אָפזוכן תמיד באַהאַלטענע ווינקלען —
די וועלט און איר שיין אין דער שטילקייט באַנומען;
דאָרט האָבן צו מיר זיך אַנטפלעקט מיינע חברים,
און כ׳האָב זיי באַהאַלטן אין האַרצן אין שטומען.

און פיל האָב איך חברים געהאַט: יעדער פויגל,
אַ בוים מיט זיין שאָטן, דער הימל דער בלויער;
די בלאַסע לבנה וואָס שיינט אין אַ פענסטער,
די דעמפקייט פון קעלער, דאָס סקריפּען פון טויער.
דער דאָרנבוש הינטער אַ פלויט איינגעבויגן,
און יעטווידער שטראַל וואָס גייט אויף פאַר די אויגן
פון זון, פון אַ ליכט, צי פון גלאָזוואַרג צעבראָכן;
דער בוידים, אַווינקל מיט שפּינוועבס פאַרצויגן,
ס׳געמיש פון אַ שיין וואָס אין חושך טוט טריפן
אַזוי מורא׳דיג זיס אין אַ ברונים אַ טיפן —
מיין אָפשיין און אָפקלאַנג; פון זייגער דאָס טיקן,
דאָס קריצן פון זעג אין אַ קלאָץ אין אַ דיקן,
ווי אויסגעזעגט וואָלט עס גאָטס נאָמען פון דאָרטן;
די זויערע עפּעלעך, באַרעלעך גרינע
וואָס הענגען אַריבער פון שכנ׳ישן גאָרטן;
די קיעלעך „משה רבינו׳ס" די רויטע —
זיי זיינען געווען מיינע פריינט די פאַרטרויטע.

נאָר ליבער פון אַלע, און נענטער, און טרייער —
די פריאיגע שד'לעך פון גלאַנץ און פון פייער.

אין זומערצייט, האָב איך געקענט אַ חבריה
פון ליכטיגע, זוניגע שדימ'לעך פרייע.
זיי האָבן איין טאָג פאַר מיין בליק זיך געצונדן
פון שוועבן אין זון איבער וואַסער און קאַרן;
און ס'האָט זיך מיין נשמה צו זיי צוגעבונדן,
און איך בין געטרייסט און באַפליגלט געוואָרן.
כ'בין חבר מיט זיי — אַלע סודות געוואוסט,
און כ'האָב זיי געליבט, און געהאַלזט, און געקושט.

באַגינען, איך שלאָף נאָך אַנטשוויגן און שטום —
זיי איילן צום פענסטער און קלאַפן זיך: קום.
איך האַלט זיך אין אָנטאָן, און איידער ס'צערינט
דער נאַכטיגער חלום — זיי ווינקען: געשווינד.
און איידער כ'גיפין די פאַרוואָרפענע שיך —
זיי ווינקען: אַ רגע איז טייער — קום גיך!
איך אייל זיך נאָך צוקומען נענטער צו זיי —
זיי רופן אויס: גיכער! עס גיט מיך אַ ווי,
כ'וואר גרינג, איך וואר ליכטיג, אַ זונשטראַל פאַרטראָגט מיך —
איך בין אייך אַ ברודער, נעמט, קומט און דעריאָגט מיך!
קומט פליען, קומט שוועבן אין לאָנקע, פאַרטרויטע,
מיר וועלן זיך שפילן אין גראָזן באַטויטע,
און שיינען אין ליכטיגע פערל וואָס גלאַנצן,
אויף טעפיכער גרינע זיך קייקלען און טאַנצן.

מיר פאַלן אין טויאיגער לאָנקע אַריין —
די לאָנקע האָט אויפגעשטראַלט פלוצים מיט שיין:
דאָס גראָז האָט צעשפילט זיך אין טויזנט קאָלירן,
מיט ליכטיקע טראָפנס טוט אַלץ שעמעריין;
עס ציטערט אַ דימענט אויף יעטווידן דאָרן,
עס ברעכן זיך שטראַלן אָן זייערע שפיצן,
ווי דינינקע גאָלדענע קווייטן וואָס בליצן.

די מלוכה פון שיין איז צעטרייסלט געוואָרן —
ווי איינער וואָלט זיפן דימאַנטן, סאַפירן,
צו ווערן פאַרבלענדט — ס׳האָט געגעבן אַ שפרונג,
אַ קוליע זיך איבער אַ קעלבל אַ יונגס;
אַן עדה פון הינער וואָס גראַבלען און פיקן
צעפליען, און טוען די קוסטעס צעוויגן,
און ס׳שמייכלט די לאָנקע, און גלימצערט, און שטראָלט — —
איך ציטער און פלאָטער פון ליכט אָנגעצונדן,
אַזוי ווי אַ פויגל אין גאָלדנעץ פאַרשפונען,
מיט זיידענע איידעלע פעדים געבונדן —
זיי האָבן מיין האַרץ און נשמה געוואונען.
ס׳האָט ליכטיג אַ קינדהייט אין מיר זיך צעצונדן,
עס לאָכט דאָס מויל פרייַדיג, אין האַרץ גליען זונען.
פון פרייד און פון גליק און פון שטראָלן געפאַנגען,
אָט גלי איך און שעם זיך, אָט ווער איך צעגאַנגען.

איך בין נאָך פאַר׳שיכור׳ט, פאַרפלאָנטערט אין שיין —
די שדימ׳לעך רופן: אין קאָרן אַריין!
און ס׳האָט זיך די חברה אין ליכטיגן שוועבן
אַ שפרייט זיך אַריבער דעם קאָרן געגעבן;
און לייכט אויף די האָריגע קעפלעך פון זאַנגען,
צעשטיפטע, צעבליצטע, אַ טענצל געגאַנגען.
„מיר וועלן אין ליכטיגן ים און אין ברייטן
ביז מיטאָגצייט הוליען אין ליכט און זיך באָדן;
און לייכטינקע וואָלקענדלעך וועלן זיך שפרייטן
און קייקלען אַריבער די קעפ אונז אַ שאָטן".
אָט שווינדן זיי פונקט ווי אין תהומ׳ען פאַרזונקען,
אָט טוען זיי ווידער זיך פרייַדיג אַנטפלעקן —
צעטרייסלען די פליגל און שפריצן מיט פונקען,
און איינער דעם צווייטן טוט שפאַסיג דערשרעקן.

ס׳איז פריילעך אין פעלד איצט: עס טראָגן זיך פויגלען,
און צוויטשערן דורך זייער גרוס און פאַרפליען —

און באַבאַטשקעס לייכט ווי די פעדערלעך ציען
אויף פליגל פון ליכט איבער גאָלדענעם קאָרן.
זיי צאַפלען זיך שטיל אין געפלאַטער און פליטער —
אָט ווייס, און אָט ראָז, און אָט גאָלדיג געוואָרן,
פאַרשלונגען אין שיין — און אַנטפלעקן זיך ווידער.
ווי ס׳וואָלט זיך אַ האַנט אַ פאַרבאַרגענע שפילן —
באַוואָרפן די שד׳לעך די קלייַנע מיט בלומען
ווען זיי זיינען שטיפערש אין טאַנצן פאַרנומען,
און שליידערן פונקען אום הין און צוריק
צום טאַקט פון אַ גרויסער קאַפעליע מוזיק —
פון שפרינגער און קלינגער, פון ביגען און גרילן,
וואָס קלאַפן אַ פריידיג געזאַנג אויס מיט טאַצן;
צערירן די גליאיגע לופט וואָס איז שטיל,
מיט טיף פאַרבאַהאַלטענעם ציטער־געפיל.

דאָס פריילעך געזינטל פון שטראַלן ניט מיד,
רופט אויס: צו דער סאַזשעלקע דאָרט! און פאַרפליט.
ס׳איז הייס און ס׳איז ליכטיג! — און טוען אַ שוועב
צום וואַסער וואָס ליגט אין אַ גרינגראָז־געוועב.

אין היץ דער בייטאָגיגער רוט זיך דאָס וואַסער
אין שטראַליגער זון און אין שאָטן אין טיפן —
אַ טייל איז אַזוי ווי אַ שפיגל געשליפן;
עס טוקן זיך הימלען און וואָלקנדלעך שטיפן,
און ווערן ווי פערל ווי ווייסע אַלץ בלאַסער.
אַ וועלט שפיגלט אָפּ זיך אַן איבערגעקערטע,
אַ קילבלעכע זון, אַ נאַטור אַ פאַרקלערטע,
פאַרהילט אין אַ שלייער פון רו און פון פרידן,
אין קלאָרן און רואיגן וואַסער פאַרטרונקען —
און אַלץ איז דאָרט שטיל ווי אין חלום פאַרזונקען.

אַ טייל ליגט פאַרשוואומען אין שאָטן אין טיפן
און רואיג און גרין ליגט דאָס וואַסער און קוועלט;

מיט טונקלקייט גיסט זיך אַראָפּ פון די ריפן
וואָס הילן, פֿאַרוויקלען די אונטערשע וועלט.
געטאָפלט און איבערגעקערט דאָ פון אונטן —
דאָס גראָז און דער בוים און די פעלזיגע שפּיצן;
אַ שיפל צום קאָמבל פון בוים צוגעבונדן,
אַ באַרג אין די אָדערן־וואָרצלען פֿאַרקילטער,
אַ צוויי ווילדע געזנ און אַ בושל אַ ווילדער
וואָס שווימען אַרום דאָרט אַנטבלויזט, אַזוי לייכט,
און טוען מיט ליכטיגע פּערעלעך שפּריצן —
און אַלץ אַזוי קיל, אַזוי פריש, אַזוי פייכט.

און איין טייל איז ריינגאָלד, צעשמאָלצן, צעפלאָסן
צעבראָכענע שטיקער פון גלימצער און שטראָלן
גינגאָלדענע שופֿן, קרישטאָלענע קייטן —
דאָס ברוך פון צוויי זונען, צעפלאָמט און צעגאָסן,
פון גלאָזוואַרג צעפּיצלט, קרישטאָלן, אָפּאָלן —
אַלץ פינקלט, אַלץ בליצט דאָרט מיט ליכטיגע קווייטן.

צום וואָסער, צום וואָסער — דאָס וואָסער צעוויגט זיך,
די טיפקייט פון גאָלד און פון בלוי איז דערשיטערט;
די שטראָמען פון ליכט האָבן האָסטיג צעקריגט זיך,
געוואָרן אין מיש־מאָש פון פֿאַרבן דערציטערט.
עס ווערן די הימלען די בלויע צעשפֿרונגען,
די זון ווערט אויף זונען אויף זיבן צעשפּליטערט;
אַ זון אויף אַ זון נעמט זיך אימפּעטיג טראָגן
איין זון טוט די צווייטע אויף פּיצלעך צעשלאָגן —
די אונטערשטע וועלט ווערט פֿאַרשלעפּט און פֿאַרטרונקען
אין מבול פון שיין, אין אַ תהו־ובוהו
פון פלאָמיגע ימ'ען און אָפּגרונטן בלויע.

אין פלאָמיגע ימ'ען און שטראָליגע שטראָמען
האָב איך זיך מיט פלאָם און מיט שטראָל אָנגעזאָפּט —

און ריין און געלייטערט אַרויס פון די תהומ׳ען ;
אין אויסברוך פון קוואַלן וואָס ברויזן מיט קראַפט
אַ גאַנצער ים פרייד האָט אין האַרצן געשלאָגן ;
פאַרשוועמקט, ווי פון מעכטיגער זיסער מוזיק,
וואָס טוט זיך פון פידלען פון טויזנטער טראָגן —
זיץ איך אויף דער סאָזשעלקע׳ס גראָזן באַגליקט
און קוק, ווי דאָס וואַסער טוט זיך אַליין צאַמען :
אַ רגע נאָך וויגט זיך דאָס וואַסער און רעגט זיך,
עס צינדן זיך דימענטלעך, לויכטן און גלאַנצן,
און קליינינקע פייערלעך רויטינקע טאַנצן,
און קוילעכלעך בלעזלען און שעפטשען און פלאַמען —
און שטיל ווערט דער אויפברויז, און שטילער, און עקט זיך.

און איצט רוט דאָס וואַסער פון סאָזשלקע ווידער,
ווי פריער געשליפן און גלאַט, און אָן ציטער ;
באַהאַלט אין זיך טיף אָן אַנטשוויגענע וועלט
מיט ווערבעס מיט גרינע און גראָזן פאַרשטעלט.
פון צווייטער זייט סאָזשלקע, מיר פאָר די אויגן,
אַ נעץ שלעפט פון וואַסער אַ פישער אָן אַלטער —
ער טרייסלט זי אויס — און פון נעץ דער צעשטראַלטער
טוט שפריצן מיט אַלע קאַלירן פון בויגן,
ווי ער וואַלט פון קעסל מיט שיין געטאָן גיסן
מיט גאָלדענער זופ אין קרישטאָלענער שיסל.
צום גראָז האָבן טראָפנס ווי פונקען געשפריצט,
ווי ליכטיגע טרוימען געפלאַמט און געבליצט.

פלוצים זע איך, ווי פון וואַסער —
קלאָרע, ליכטיגע און ריינע
זיינען אויפגעקומען מחנות
מאָרגן־שד׳לעך קליינע.

קליינע, שטיפערישע שד׳לעך —
ווי זיי וואַלטן ערשט געוואָרן

אפגעטרייסלט פון אַ פליגל
פון אַ מלאך קלאָרן.

אין די אויגן שיין פון שכינה
האָט ביי זיי זיך אויפגעהיט ;
אָנגענומען פאַר די הענטלעך
זינגען זיי אַ ליד :

צו אונז קום, שיין אינגל,
צו אונז קום, ליב אינגל,
וואָס גייט אויס נאָך זונליכט
ביז ס׳עקט זיך דער טאָג —

מיר וועלן אין שטראָלן
און שיין דיך פאַרטרינקען,
צום ליכט צום פאַרבאָרגן
דיך געבן אַ טראָג.

צו אָפגרונטן טיפע
מיט גלעזערנע טורעמס,
דימאַנטענע זונען,
פאַלאַצן קרישטאָל.

מיר וועלן אַ בעכער
פון ליכט פון פאַרבאָרגן
דיר געבן צו טרינקען —
טרינק אויס מיטאַמאָל.

ביז ס׳וועט פון דיין פנים
און בליק זיך צעשפריצן ;
וועט אָנזאָפן ס׳האָרץ דיינס
און מאַרך און געביין —

ווי טויזנטער קושן
פון טויזנטער שטראַלן —
צו זיס צו דערטראָגן,
דערהאַלטן — צו שיין.

עס קלינגט נאָך דאָס כישוף־געזאַנג אין נשמה —
זיי ווערן צום וועלדל צום גרינעם אַנטרונען.
זיי וואַרפן מיר צו נאָך אַ בליק פון נחמה:
„ביז מאָרגן באַגינען" — און ווערן צערונען.

אין איינעם אַ טאָג — איך געדענק שוין ניט ווען,
און ווייס ניט פאַרוואָס — נאָר ווען כ'האָב זיי געזען —
איז האָבן זיי שטיל מיך באַדויערט, פאַרצאָגט,
און ס'האָט מיר דאָס בליק זייערס גאָרנישט געזאָגט.
גאַנץ פרי, האָט דאָס ליכט פון מיין שלאָף מיך צענומען,
געשטאַכן די אויגן און ליפן מיר שוואַר.
איך קוק דורכן פענסטער: אַ זון, און ניט מער,
נאָר זיי זיינען מער שוין צו מיר ניט געקומען —
דאָס ליד פון דער שיין איז אויף אייביג אַנטשוויגן.
נאָר טיף אין מיין האַרצן איר אָפקלאַנג — טוט ליגן,
און כ'האָב אין די אויגן איר ליכט אויפגעהיט;
מיין חלום דער שענסטער און האַרציגסטע ליד,
מיין ליכטיגסטע זעאונג — אַ שפּריץ פון איר שטראַל,
געלייטערט און קלאָר, און געבענשט פון איר קוואַל.

ביים אָפענעם פענסטער

פַאר די לעצטע פַאר טעג, ווי נאָר ס׳הויבט אָן צו טאָגן,
נעמען שטראַלן אין לאָדנס פאַרמאַכטע זיך שלאָגן,
און זיי פאַלן פאַרשעמטע אין יעטווידן שפאַלט;
דרינגען איין אין דעם שלאָפצימער מיינעם באַשיידן —
עס קלאַפּט אָן זיך אין האַרצן אַ יום־טוב פול פריידן:
שטיי אויף, שלעפער, ס׳איז ליכטיג, סע שטראַלט!

ביז צום בעט טוט דער גאָלדיגער שטעג אַוש דערלאַנגען —
אָבער ביז איך שטיי אויף ווערט דער שימער פאַרגאַנגען:
ס׳ווערט פאַרשלונגען דאָס ליכט און דער שטראַל איז פאַרווייט.
און ווי פריער, געהילט איז מיין צימער אין שוואַרצן,
ווי אָן אָפּגעלעגט יום־טוב ווארפט קומער אין האַרצן,
און נעמט אָפּ יעדע האָפענונג און פרייד.

אָבער היינט, ווי איך האָב נאָר צעעפנט די לאָדן,
האָט אַריינגעשטראָמט פלוצים ,געברויזט און געזאָדן
אַ ים ליכט אין מיין צימער, געפלייצט און געשפריצט —
ס׳זיינען בונטן פון שיין אויף מיין פנים געפאַלן
און געקוואָלן אין אויפגעוואַכט האַרץ האָבן קוואַלן,
און געשלאָגן מיט שיין און געבליצט.

ס׳איז מיין גאַרטן געשטאַנען צעשטראָלט און געלייטערט,
עס האָט הויך זיך דער הימל דערהויבן דערווייטערט,
ס׳ציט אַ ליב פרילינג־קעלטל אין בלוי —
פון צעוואַרעמטער ערד טוט אַ פייכטקייט זיך טראָגן,
פון צעעפנטע ביימער מיט זאַפטן טוט שלאָגן,
און פון ווינטל דעם פרישן און טוי.

און די וואַלקנדלעך ציען איינס איבער דעם צווייטן,
ציען שווייגנדיג־שטיל אין דעם הימל דעם בריטן,
און ווי וויט ס׳אויג קען גרייכן אין ענדלאָזן שטראָם —
טוען קליינינקע וואַלקנדלעך ליכטיג שעמרירן,
ווי געשניטן פון אידעלע פּערל, סאַפּירן,
שטיקער כסא־הכבוד צעוואַרפן אין תהום — —

ס׳אין די וועלט ווי באַנייט: אָט די זון קלאָר געוואָרן,
אָט די ליכטיגע ערד ווי אָט אָקאָרשט געבאָרן,
אויך פון ווייסקייט פון וואַנט און צעשטראַלטקייט פון דאַך —
שעפּ איך לעבן און פרייד, אַ באַנייטער, דערפרייטער,
ס׳פייערט יום־טוב מיין האַרץ און צעעפנט זיך בריטער —
עס האָט גאָט היינט אַ יום־טוב געמאַכט!

ס׳שטראָמען ליכטער אַריין דורך מיין פענסטער און פליסן,
און דעם דיל און די וועגט און די ווינקלען פאַרגיסן,
גיסן ריינגאָלד אין איטלעכן שפּעלטל אַריין;
וואָלסטו, גאָט, זונען זיבן אין הימל צעהאַנגען,
וואָלסטו אַלץ נאָך נאָך ניט שטילן נאָך ליכט מיין פאַרלאַנגען —
מערער שיין, גרויסער גאָט, מערער שיין!

דער ווינט . . .

דער ווינט האָט פאַרווייט מיינע זיפצן,
אין זאַמד מיינע טרערן פאַרלאָרן —
אַ ווינט, זאָג מיין ברודער, פון מיר איז
אַ רויכיגער פאַקעל געוואָרן.

דער ליכטיגער קוואַל פון מיין האַרצן
איז טראָפן נאָך טראָפן פאַרזונקען ;
דאָס פייער דאָס גרויסע פון נשמה
שוין אויסגעברענט האָט זיך אין פונקען.

אַצינד איז מיין קוואַל ווי אַ וואונד נאָר
וואָס טריפט נאָך אין קאַרגע מינוטן ;
און ס'רויכערט מיין האַרץ זיך פאַרבאָרגן,
פאַרוויקלט אין אַש און אין בלוטן.

KORPORATSIOON LIIVLA * TARTU *

עס לויכטן אויף שטערן . . .

עס לויכטן אויף שטערן און טונקלען,
און מענשן פאַרגייען אין שוואַרצן —
מיין פריינט, עס איז פינסטער אַרום מיר,
און פינסטער און שוואַרץ איז אין האַרצן.

עס שפראָצן חלומות און וועלקן,
און ס׳בליען אויף הערצער און שטאַרבן;
מיין פריינט, אַלץ אַרום און אין האַרצן
איז שימל, רואינען און דאַרבן.

און אַלץ טוט זיך ציען צום זונליכט,
און ס׳וויאַנען די ליפן פאַרביטערט;
ס׳אַן אייביגע אַלטע געשיכטע
וואָס חזר׳ט זיך אָבער און ווידער.

און די נעכט — סאַראַ פוילע זיי זיינען —
די טעמפע לבנה אין הימל
אפילו זי גענעצט אַ מידע,
און וואַרט אויפן טאָג פון איר דרימל.

ס׳איז געפאַלן די טרער . . .

ס׳איז געפאַלן די טרער — איז געקומען אַ שטראַל
און האָט זי צעשלאָגן ;
האָט אַ קעלט פאַרקלעמט ס׳האַרץ : נאָך אַ רגע און אויס,
און די טרער ווערט פאַרטראָגן.

און אין עלנט און נויט גיי איך אויס : מיר איז שווער —
זי איז טרוקן געוואָרן ;
און קיין אינציג טעמפּ האַרץ ניט געירט, און ס׳האָט קיינער
קיין מינדסט ביסל שלאָף ניט פאַרלאָרן.

און וואוהין זאָל איך פירן מיין עלנט, און וואו זאָל איך גיין ?
אויף מיין געלעגער דעם האַרטן
וועל איך לאָזן אין טרער נאָך : איין העלפט איז פאַר אייך,
און איין העלפט פאַר מיין האַרצן.

און דאָס ליכט האָט פאַרשפּעטיגט צו קומען, און שוואָך איז דאָס ליכט
מיך צו אויפלעבן ווידער ;
ס׳גליט איין זון בלויז אין הימל, ס׳זינגט איין ליד אינם האַרצן —
און ניטאָ מער קיין אַנדערע לידער.

ניט פון הפקר . . .

ניט פון הפקר איז ס׳ליד מיר געקומען,
ניט פון טאַטן בירושה געקראָגן ;
נאָר פון אייגענעם פעלז אים געשפאָלטן,
פון מיין האַרצן אַרויס אים געשלאָגן.

כ׳טראָג אין האַרצן אַ קליינעם פונק פייער,
קליין דער פונק — נאָר איז מיינער אין גאַנצן ;
ניט געבאָרגט, ניט גע׳גנב׳עט ביי קיינעם,
ער איז מיינער, אין מיר טוט ער גלאַנצן.

אונטערן האַמער פון ליידן פון גרויסע,
ווען מיין האַרץ, שטאַרקער פעלז, טוט זיך שפאַלטן —
פליט דער פונק און שפריצט אָפּ אין מיין אויג זיך,
טוט פון אויג אין מיין פערז זיך באַהאַלטן.

און פון פערז טיף אין אייערע הערצער,
און פאַרלירט זיך אין אייערע גלוטן —
פאַר דער שרפה וואָס איך האָב פאַרצונדן
טו איך צאָלן מיט מאַרך און מיט בלוטן.

אַ ווינטער־ליד

א טאָג האָט אונז גאָט הײַנט אַרונטערגעלאָזט —
גאָט׳ס טאָג איז פון אײַז און פון שניי און פון פראָסט.

דער הימלגעוועלב און דער ערדבאָל געשלאָסן,
דאָס ליכט און די לופט ווי פון אײַן גוס געגאָסן.

ניט אַנדערש, די וועלט האָט געזאָלט זיך צעשיטן —
האָט גאָט אין זײַן ווראָרשטאָט געזומען זי שמידן,

פאַרהויבן זײַן האַמער אין ריזיגן שוואונג,
געוופן דעם כח צוהילף — און קלינג־קלונג.

און צווישן קאָוואַדלע און האַמער — אַ נאַכט —
האָט גאָט אויף זײַן וועלטל פאַרטאָן גאָר זײַן מאַכט.

איז אַרויס מיט פרימאָרגן אַ טאָג ווי געשמידט,
מיט אייביגע כחות פאַרפראָפט און פאַרהיט.

און ס׳הענגט אין דער לופט נאָך בריליאַנטן אַ קנויל
פון געטלעכן אָטעם, פון הויך פון זײַן מויל.

דאָס מאָרגנליכט פלעכט זיך אויף אַלץ ווי אַ קראַנץ,
פאַרקילט איז די הײַ, און געבליבן בלויז גלאַנץ.

קיין סוף צו דער ווייסקייט און שיין אין דעם רוים,
פון אונטן ביז אויבן, פון הויז ביז אַ בוים.

דער שניי, ווי דורך זיפּן געזיפּט, ליגט צעשטרעקט,
מיט גלאַז מיט אַ ווייסן אויף אַלצדינג געדעקט.

די דעכער, ווי מאַרמאָרנע היטלען אַזוי —
אַ האַלבער דאַך ווייס און אַ האַלבער דאַך בלוי.

זיי לויכטן און שפּילן דער זון העל אַנטקעגן —
די ראָבן די שוואַרצע — די איינציגע פלעקן.

זיי גליטשן זיך, קראַצן אין גלעזערנער דעק,
און פּיקן און קראַקן — און פליען אַוועק.

ווי בערד פון מכשפים פון אַלטע — דער רויך
פון קוימענס, וואָס קרויזט זיך און פליסט אין דער הויך.

די פלאַמיגע קעלט גיסט זיך איבער און זידט,
גיסט כחות אין אַלץ, און זי ברויזט און זי בריט.

און דאָ ליגט די גבורה פון וועלט, שטייף און ריין:
שוימט איבער מיט קרעפטן און צוימט זיך אַליין.

אין אויפברויז פון כחות וואָס יוירן באַהאַלטן,
די מעכטיגע דעמבעס אין וועלדער זיך שפּאַלטן.

ווי גרונטן פון ערד פאַרשמידט זיינען געוואָרן,
וועו אויפרייסן האָבן געזאָלט זיי אין צאָרן.

זיי רייסן זיך, רייסן פון זייערע שטריק —
אַט־אָט, און די ערד וועט צעשפרינגען אין שטיק!

*

און אין מענטשן צעבליט זיך די קראַפט און צעשטראַלט —
איז קלאָר אין אַ טאָג אַזאַ, זיכער און קאַלט.

צעשפילט זיך דער כח צעוואַקסט זיך אין בלוט,
פון שעה ביז צו שעה, פון מינוט צו מינוט.

ביז ענג ווערט אין ברוסט, און עס שפּאַרט ביז צעררייסן
די ווענטלעך פון האַרצן, געשמידט ווי פון אייזן.

דאָס פּנים — פלאַמפייער, די מוסקלען ווי דראָט,
און ריזיג און זיכער איז יעטווידער טראָט.

שעפּט אָן פול די ברוסט מיטן אייזיגן גלוט,
צעגיסט זיך דאָס אייזן אין אָרעם און בלוט.

זיין האַנט ווערט געביילט אין אַן אייזערנער פויסט,
אַ תאוה אַ גרויסע דערוועקט זיך און ברויזט:

אַ זעץ מיט דער פויסט, און צושמעטער ביז גרונטן,
דעם הימל פון אויבן און ערד וואָס פון אונטן.

אַז ס׳האַרץ קען דעם כח שוין מער ניט דערטראָגן,
און רייסט זיך פון קייט אים צעגיסן, צעשלאָגן —

דאָן וואַרפט זיך דער מענטש אין אַ שליטן: „געשווינט,
נעם טראָג מיך אין ענדלאָזער ווייט ווי אַ ווינט;

אַהין, וואו עס רויטלט די באַק זיך, און גליט,
און ס׳שטורעמט אין אויפברויז די יוגנט און זידט;

אויף מיידלשער רויערד וואָס קלאָר איז און בריט —
זאָל ווערן די מעכטיגע גבורה פאַרזייט!"

אַליין

ס׳האָט דערווינט זיי פאַרווייט, ס׳האָט דאָס ליכט זיי פאַרשוועבט,
אַ ניי ליד האָט פאַרהילכט זייער לעבנס־פרימאָרגן;
און בלויז איך, צאַרטע טויב, בין געבליבן אַליין,
אונטער פליגל פון שכינה פאַרבאָרגן.

איך בין עלנט געבליבן — און די שכינה האָט שטיל
איבער מיר מיט צעבראָכענעם פליגל געפאָכט;
כ׳האָב פאַרשטאַנען: איר האַרץ האָט געציטערט אין שרעק
איבער מיר, איבער מיר, איר בן־יחיד.

שוין פאַרטריבן געוואָרן פון לעבן — ס׳איז נאָר
אַ פאַרבאָרגן קליין ווינקל איר איבערגעבליבן —
דער בית־מדרש — האָט זי זיך אין שאָטנס געהילט,
איך מיט איר אין דעם טרויער דעם טריבן.

און אַז ס׳האַרץ האָט געריסן צום פענסטער, צו זון,
און אַז ענג איז מיר אונטער איר פליגל געוואָרן —
האָט זי צוגעפרעסט זיך צו מיין שולטער, איר טרער
אויפן בלאַט פון מיין גמרא פאַרלאָרן.

שטיל געווויינט איבער מיר, זיך געטוליעט צו מיר,
מיך געפרופט מיט צעבראָכענעם פליגל פאַרשטעלן:
„ס׳האָט דער וינט זיי פאַרווייט, און צעזייט און צעשפרייט,
און כ׳בין איינזאַם געבליבן און עלנט".

און אַ סוף פון אַ קלאָגליד, אַ ווייטאָגדיגס, אַלטס
און אַ תפלה וואָס בעט זיך אין צער אין שטומען —
אין איר שטילן געוויין און איר זודיגער טרער
האָט מיין אויער פאַרנומען.

מ ת י - מ ד ב ר

(פ ֿ א ֿ ע מ ע)

[יט מחנות פון ריזיגע לייבן באַדעקן דעם מדבר דעם ברייטן,
דאָס ליגט ניט דער בשן מיט גאָר זיינע דעמבעס די שוועָרע געפֿאַלן —
דאָס ליגן אין זונגלוט, ביי צעלטן פֿאַרשוואַרצטע, די ריזן,
דאָס ליגן זיי זיכער אין ברוינלעכן זאַמד פונם מדבר, ווי לייבן.
איינגעפֿרעסט האָט זיך דאָס זאַמד אונטער אייזערנע ביינער,
צוגעשמידט זיינען די ריזן צו דר׳ערד, מיט כלי־זיין באַהאַנגען:
די שוועָרדן די שאַרפּע צוקאַפּנס, די שפּיזן אויף שולטערן ברייטע,
אַנגעפּילט זיינען מיט פּיילן די טאַשן אויף זייערע לענדן.
די קעפּ ליגן שוואָר אויף דער ערד, אינם זאַמד, ווילד־באַוואַקסן,
און ס׳פּלעכטן זיך זייערע לאָקן, ווי גריוועס פון אָפּריקע־לייבן.
ברוין זיינען זייערע פּנימ׳ער, גלאַנצן ווי טונקעלער קופּער —
שפּיגל פֿאַר בלענדיגע שטראַלן און אָפּקלאַפּ פֿאַר מדבר׳שע ווינטן.
פֿאַרהאַרטעוועט זיינען די שטערנס, ווי אייזנס, געוועלדעט צום הימל,
עס ווארפן די ברעמען אַ מורא, אַ שרעק קוקט אַרויס פון די אויגן.
עס פּלאַנטערן זיך ווי די שלאַנגען די בערד די געדיכטע,
און האַרט, ווי פון שטיינער געהאַקט, הויבן אויף זיך די ברוסטן,
בולט, ווי אייזן־קאַוואַדלעס, געגרייט צו די קלעפּ פונם האַמער.
און פונקט ווי דער האַמער פון צייט וואָלט פֿאַרשמידט דאָרטן ריזיגע קרעפּטן
וואָס זיינען אויף אייביג פֿאַרבליבן פֿאַרפֿרעסט און אַנטשוויגן.
מער נישט, דער אייזנקריץ אויף פּנימ׳ער שוואַרצע און נאַקעטע ברוסטן,
דער אייזנקריץ פון פּיילן און שפּיזן, די שריפּט פון די שוועָרדן,
געגליכן צו שריפּט וואָס אויף שטיינער־מצבות, דערציילן דעם אַדלער,
פיל שפּיזן עס זיינען געווארן צעבראָכן, און פּיילן — צעשפּרונגען,
אין דאָזיגע פעלזיגע ברוסטן, אין דאָזיגע אייזערנע לוחות.

אוֹן ס׳גייט אויף די זון אוֹן גייט אונטער ,אוֹן ס׳טראָגן זיך דורות נאָך דורות,
אוֹן שטיל ווערט דער מדבר אוֹן שטורעמט אוֹן ווערט ווידער שטיל ווי געוועזן.
שטאָלץ אין דער אייביגער שטילקייט אוֹן אינזאַמקייט טוען זיך הויבן
די ריזיגע פעלזן, פאַרטיפטע אין דעם וואָס איז לאַנג שוין פאַרלאָפן,
אוֹן הונדערטער מיילן אַרום הערט קיין קלאַנג זיך, קיין שפור פונם לעבן.
ס׳האָט מדבר פאַרשלונגען אויף אייביג דעם יובל פון דור פון די ריזן.
די שטורעמס — פאַרשאָטן די טריט וועלכע האָבן אים שווער אויפגעציטערט,
אַרויסגעשפראָצט האָבן דאָרט זאַמדבערג, אוֹן פעלזן דערהויבן.
פאַרהאַלטן דער מדבר זיין אָטעם, פאַרשלעפערט די ריזן אויף אייביג:
די היץ — זייער קראַפט אויסגעזויגן, די שענקייט געוואָרן פאַרגליווערט;
דאָס זודיגע זאַמד שלייפט די שווערדן פון זייער צוקאָפנס,
די שטראַלן פון גליאיגער זון שלאָגן אָן זיך אָן זייערע שפיזן
אוֹן ווערן צעברעקלט אין פונקען — אוֹן קופער פון פנימ׳ער טונקלט.
אַנטבלויזטע אין זונגלוט דאָ טריקענען זיי דורות נאָך דורות
דער ווינט טריקנט אויס זייער גבורה, דער שטורעם פאַרטראָגט זי אין ווייטקייט.
זי ווערט מיטן שטויב צו אָ לאַנד צו אָ ווייטן פאַרטראָגן, אוֹן ווערט דאָרט
געטראָטן פון קאַרליקעס־מענטשלעך, אוֹן הינט לעקן שטיל די צעפוילטקייט
פון ריזיגע אייביגע קרעפטן — אוֹן ס׳איז נישט קיין זכר פאַרבליבן
פון מענטשן, ווי לייבן, וואָס זיינען אין זאַמד פונם מדבר געפאַלן.

נאָר ס׳טרעפט, אָז אָ שאָטן שווימט פלוצים אַריבער דעם מדבר
אוֹן קומט ביז צום ברעג פון די מחנות מיט פגרים אוֹן טראָגט זיך,
פליט האַסטיג אין לענג אוֹן אין ברייט אוֹן ער זיגזאַגט אין לופטן —
פלוצים פאַרהאַלט זיך דער שאָטן אַריבער אָ גוף אָ צעשטרעקטן,
ס׳לייגט זיך אָ טונקלער פלעק אויפן גוף אוֹן אָ העלפט פון זיין שכן —
די לופט ווערט צעטרייסלט — אָ פאָטש פון די פליגל — אָ פאַלן!
אַפגעקלאַפט זיך מיט זיין שווערקייט דער גאַנצער, צום רויב צוגעפאַלן
אָן אָדלער מיט שטאָלענע פליגל אוֹן שנאָבל, מיט נעגל מיט קרומע.
אַנגעשטעלט האָט ער די נעגל אַנטקעגן דער ברוסט פונם אייזן,
דעם שנאָבל דעם שארפן — אַנטקעגן דעם קופערנעם פנים —
אָט קלאַפט זיך דער אָדלער אָן קערפער, אוֹן ס׳בריאַזגעט אָן אייזן אָן אייזן.
נאָר פלוצים רייסט אָפּ זיך דער רויבער, ציט איין זיינע נעגל
אין שרעק פאַר דער שטילקייט אַרום אים אוֹן שענקייט פון דרעמלענדער גבורה;

ער שפּרייט אויס די פּליגל און טוט זיך אַ הויב קעגן הימל,
ער שלאָגט אין דער לופטן אויס כוואַליעס און שרייט אויס מיט גבורה,
הויבט אויף זיך צום הימל און ווערט אין דעם זונליכט פּאַרשוואונדן.
און לאַנג דערנאָך פּלאַטערט אין לופטן, הענגט אָן זיך אָן איינס פון די שפּיזן
אָן איינציגע פעדער פון אָדלער וואָס ער האָט פּאַרלוירן אין מדבר,
פּאַר'יתום'ט דאָרט גלאַנצט זי און ציטערט ביז וואַנען זי פּאַלט צו דער ערד צו—
און ווידער איז שטיל ווי געווען, און אומגעשטערט ליגן די ריזן.

אויך טרעפט, וען דער מדבר ליגט שטיל אין בייטאָגיגער היץ שטום
פּאַר'חלש'ט,
באַווייזט זיך אַ ריזיגער שלאַנג פון די מדבר'שע גיפטיגע שלאַנגען,
אָט צערטלט ער זיך אויף דער זון מיט די רינגען די ווייכע און גלאַטע,
אָט דרייט ער זיך איין אין אַ ראָד אינם זאַמד, אָן באַווענונג, אָן לעבן,
אָט, דוכט זיך, צעגייט ער פון תענוג, אין היץ פון דעם זוניגן ליכטשטראָם;
און אָט וואַכט ער אויף פון זיין דרימל און ציט זיך און שופט קעגן זון הויך,
צעעפנט זיין מויל צו דעם זונליכט און גלאַנצט מיט די גאָלדענע שופּן,
אַזוי ווי אַ שטיפערייש ליבלינג, אַ צאָרטער בן־יחיד פון מדבר.
פּלוצים דערוואַכט אויף דער שלאַנג און שפּרינגט אויף און קריכט ווייטער,
זיך גליטשנדיג, דרייענדיג, שוועבנדיג איבער דעם זודיגן זאַמד־ים —
ער טרעפט אָן די מחנות מיט פּגרים, שטעלט אָפּ זיך, ווערט פּלוצים אַנטשוויגן,
שטרעקט אויס זיך אַ דריטל פון קערפּער, געשטרייפט היראָגליפיש —
ער הויבט אויף זיין גאָלדענעם קאָפּ, שטרעקט דאָס האַלז, גלאָצט די אויגן,
באַטראַכט די אַנטדרעמלטע מחנה פון שונא פון אין ברעג צום צוויטן:
און שווער איז די מחנה און גרויס, ס'איז קיין שיער גאָר נישטאָ וויפיל פּגרים,
געזיכטער געוועדעט צום הימל, די ברעמען די שוואַרצע פּאַרצאָרנט —
און ס'צינדט זיך די אוראַלטע שלאַנגישע שנאה אים אָן אין די אויגן,
און ברענט מיט אַ גרינלעכן פייער און פלאַקערט, און גליט דאָרט,
און ס'גייט שווער אַ צאָרנדיגער שוידער פון קאָפּ פונם שלאַנג ביזן עק דורך.
און אָט בויגט ער נידריג אַראָפּ זיך און ציטערט און צאָרנט,
און אויסגעשטרעקט שטייט ער אַריבער אַ קערפּער אָזוי ווי אַ שטעקן,
דער שלאַנגענקאָפּ בויגט זיך אַרונטער, עס שיפּעט מיט בייזקייט.
ציטערן, צאָרנען, ברענען די שטעכיגע גיפטנאָדלען זיינע.
נאָר פּלוצים — דער שלאַנג טרייסלט אָפּ זיך און ציט אין זיין גיפטקאָפּ,

אין אַנזיכט פון לויטערער שטילקייט פון פּראַכטיגער דרעמלענדער גבורה —
שפּרינגט אָפּ פּולער לענג אָן אַ זייט פון די פּגרים; קריכט וויטער
שיפּענדיג, ציטערדיג, גלאַנציג אין קלאָרער און ליכטיגער וווייטקייט —
און ווידער איז שטיל ווי געוועזן, און אומגעשטערט ליגן די ריזן.

און אַמאָל, אַז עס לייגט זיך אַ ליכטיגע נאַכט אויף די זאַמדן און פּעלזן,
פּאַרוויקלט אין ווייסן און שוואַרצן דעקט איין און דעקט אָפּ זיך דער מדבר.
ס'וועלן פּאַרלוירן אין ליכט אינם בלאַסן די מיילן און מיילן פון זאַמדן
און ס'לייגן זיך פינסטערע שאַטנס פון פּעלזן פון הויכע,
ווי עלפאַנטן שווערע, ווי חיות וואָס האָבן געלעבט פּאַרן מבול,
וואָס זיינען אַהערצו געקומען באַקלערן אַ סוד אַ פּאַרטיפּטן —
און אַיידער עס שפּראַצט אויס דער מאַרגן פּאַרשווינדן זיי, גלייך ניט געוועזן.
און איבער דרייפּאַכיגן סוד פון דער נאַכט, פון דעם מדבר און אַלטקייט
קוקט שטיל אַ פּאַרבענקטע לבנה און גיסט מיט פּאַרבאַרגענע ליכטער.
פּאַרבענקט ליגט דער מדבר און חלום'ט דעם חלום פון אייביגער פּוסטקייט,
די וויסטעניש קלאָגט און זי וואַיעט דאָ קירצער, דאָ לענגער —
דאָן טרעפּט, אַז אַ מעכטיגער לייב שפּרינגט פון ערגעץ אַרויס
ניט איילנדיג שפּאַנט ער און זיכער, קומט נאָנט צו דער מחנה און שטעלט זיך.
ער הויבט אויף זיין שטאַלציגן קאָפּ אויפן האַלז דעם באַקרוינטן
מיט ברענענדע אויגן באַטראַכט ער די דרעמלענדע ריזיגע מחנה:
גרויס איז די מחנה און שווער, און גרויס איז די שטילקייט אין מחנה,
שווייגנדיג ליגן די ריזן, עס רירט זיך קיין גליד נישט ביי קיינעם.
אַזוי ווי זיי וואַלטן געוועזן געבונדן מיט רימענס מיט שוואַרצע
וואָס לייגן זיך אויס פון די שאַטנס פון זייערע שפּיזן;
בלאַס זיינען זייערע פּנימ'ער, שאַטנדיג זייערע ברעמען.
שטייט טיף פּאַרוואונדערט דער לייב און באַטראַכט די אַנטדרעמלטע גבורה,
פּלוצים — און סברילט אויף דער לייב מיט אַ פּורכטבאַרן דונערן־ברילן —
און הונדערטער מיילן אַרום וועלט פּאַרציטערט דער דרעמלענדער מדבר.
עס האָט זיך דער אָפּקלאַנג צעשמעטערט אָן שווייגענדע פּעלזן
צעברעקלט אין טויזנטער דונערן וויט, אָן די ברעגן פון מדבר,
און ס'ענטפערן אָפּ ווילדע פויגלען און ס'בילן און קלאָגן שאַקאַלן,
עס ברעכן אויס ווילדע געשרייען, און פול וועלט מיט אימה דער מדבר —
דאָס טראָגט זיך דער ביטערער קלאָג און געשריי פונם מדבר, דערוואַכנד

אין שווערע יסורים פאַרמאַטערט, פאַרהונגערט און דורשטיג־פאַרטריקנט.
עס שטייט נאָך אַ רגע דער לייב דאָרט, הערט צו זיך צום אָפּקלאָנג פון דונער,
און קערט זיך שטום אָפּ פון די פּגרים און רויאיג און שטאַלץ ווי געוועזן
פאַרלאָזט ער זיין אָרט אויפן פעלזן און וואַרפט צו אַ בליק פול פאַראַכטונג
ער טרייסלט אַ שטאָלצער די לאָקן, און קעניגלעך־שטאָלץ גייט ער ווייטער.
און לאַנג דערנאָך ציטערט דער מדבר און קען זיך קיין רו ניט געפינען
ער זיפצט און ער קלאָגט און ער וואַיעט, נעמט צו זיינע שמערצן מיט צאָרן.
און קומט דער פרימאָרגן, דאָן דרעמלט ער אין, פון די זיפצן פאַרמאַטערט,
און קלאָגט אין זיין דרימל פאַמעלעך, ווי ס'וואָלטן אים רוחות געשראָקן.
די לבנה ווערט זאַכט אויסגעלאָשן, און בלאָס ווערט דער ראַנד פונם הימל,
עס ווערן צעגאַנגען די שאָטנס וואָס ליגן טיף אונטער די בערגער —
אָפּגעדעקט ווערן די פעלזן — זיי שטייען שטום, גרוי און פאַרצאָרנט;
און ס'ציטערט דער מדבר אַנטשוויגן אין פורכט פאַר זייער גרויסקייט,
אַ רגע נאָך ציטערט ער שמערצלעך, ער ווייניט אָן אַ קול און באַקלאָגט זיך;
די זון שיינט אויף ווערט ער אַנטשוויגן, און שטיל איז צוריק ווי געוועזן,
און אומגעשטערט ליגן די ריזן — און ס'טראָגן זיך דורות נאָך דורות . . .

אָבער ס'טרעפט, אַז דעם מדבר דערעסט אויך זיין טויטע זיין אייביגע שטילקייט,
ס'פאַרגלוסט זיך אים נעמען נקמה פון גאָט פאַר דער אייביגער פוסטקייט,
ער וואַרפט זיך אַנטקעגן מיט שטורעם, און שליידערט מיט זאַמדיגע זיילן,
איז מורד אַנטקעגן דעם בורא, און וואַרפט זיך אין צאָרן
און חוצפה'דיג שטורעמט ער, ווי ער וואַלט ווילן פאַרניכטן
די וועלט און צוריקברענגען תהו־ובהו, ווי פאַר דער יצירה.
אויפגערעגט ווערט דאָן דער בורא, און ס'ווערן פאַרביטן די הימלען
פאַרבויגן זיך איבערן מדבר אַזוי ווי אַן אָנגעבערענט־אייזערנער קובל,
און ס'גיסט זיך אַ פורכטבאַרע רויטקייט, און ס'בלעזלט און צאָרנט
אין חלל פון מדבר און ברענט אויף די גלוטיגע שפּיצן פון פעלזן —
אויפגעברויזט ווערט דאָן דער מדבר און ברומט מיט רציחה און צאָרן
און מישט אויס די ערד און דעם הימל צוזאַמען אין קאָכיגן קעסל.
מיטגעשלעפּט ווערן אויך לעמפּערטן, לייבן, אין טאַנץ פון דעם שטורעם —
צעטומלט, פון מורא צעמישט, מיט צעפּלאָטענע גריווען
שפּרינגען זיי, ברילן, און יאָגן, מיט אויגן וואָס שיסן מיט פּייער
און ס'דוכט זיך, זיי טראָגן אין לופט זיך צעמישט און צעטומלט.

אין יענעם מאַמענט —
און ס'דערוואַכן אין אויסברוך פון קרעפטן די פורכטבאַרע ריזן,
ס'דערוואַכט פלוצים אויף פון איר טויטשלאָף די מחנה גבורים
מיט אויגן — מיט בליצן, מיט פנימ'ער — פלאַמען, מיט גלאַנציגע שוועדן,
עס דונערט אַ שטים פון די זעקס הונדערט טויזנטער העלדן
אַ שטים וואָס שטייגט איבער דעם שטורעם פון ברויזנדן מדבר,
אַרום זיי — דער שטורעם, אַרום זיי דער צאָרן.

עס דונערט:

מיר העלדן!

דער דור וואָס איז לעצטער צו קנעכטשאַפט, און ערשטער — צו פרייהייט!
אונזער אייגענע האַנט, אונזער אייגענע מאַכט
האָט צעבראָכן דעם יאָך אונטער וועלכן מיר האָבן געשמאַכט.
די קעפּ ביז צום הימל פאַרריסן, און ענג האָט אויך דאָרט אונז געשיינט,
די וויסטעניש איז אונזער מאַמע, דער מדבר — אַ פריינט!
אויף שפּיציגע פעלזן, אין וואָלקנס, צווישן
מיט הימלישע אָדלערס פון קוואַל פון דער פרייהייט געטרונקען —
און ווער קען אונז צאַמען?
אויך איצט — כאָטש דער גאָט פון נקמה דעם מדבר אַרום האָט פאַרמאַכט,
קוים האָט אונז באַרירט נאָר דאָס קריג־ליד אין שטורעם —
און מיר האָבן דערוואַכט!
פאַראייניגט, צום קאַמף גרייט, מיט שוועדן, מיט שפּיזן —
צו להכעיס דעם הימל —
קומט לאָמיר אַריבער
מיט שטורעם!

צום קאַמף און צום שטורעם!

אויב גאָט האָט פאַרבאָרגן זיין פנים מיט צאָרן,
און ס'וועט אונז אין קאַמף ניט באַגלייטן זיין אָרון —
דאַן וועלן מיר אויסקומען אָן אים!
און אונטער זיין צאַרנדיג אויג, צום בליץ צו דעם שאַרפן,
די אייזערנע בערגווענט צעברעכן, צעוואַרפן —
פאַרמעסטן זיך כחות מיט אונזערע שונאים!

האַרכט !
עס רייסט זיך דער מדבר אין פורכטבאַרן וואוט :
דאָס שרייט אונז דער שטורעם : פאַרלירט ניט דעם מוט !
צו שווערדן ! צו שפיזן ! און זאָלן זיך ברעכן די בערג און די וואַלן,
אָדער — עס זאָלן דאָ מחנות'וויז אונזערע פגרים אויספאַלן !
מיר מוזן אַריבער
דעם באַרג ! — —

און אויפגערעגט, גרויזאַם אין יענעם מאָמענט איז דער מדבר —
ווער קען אים באַזיגן ?
און ס'טראָגן אין שטורעם זיך קולות פון שרעקן און פיינלעכע זיפצן.
ניט אַנדערש —
דער מדבר באַהאַלט אין זיך שרעקלעכעס עפעס,
א ביטערן גרויזאַמן סוד און א שווערן.

פאַרביי איז דער שטורעם. און ריין ווערט דער מדבר און לויטער, באַרואיגט.
עס בלאַנקען און גלאַנצן די הימלען און גרויס איז די שטילקייט.
אַראַבער־קאַראַוואַנען וואָס ס'האָט זיי דער שטורעם פאַרכאַפט דאָ
הויבן זיך אויף פון די קני און זיי דאַנקען אַללאַ פאַר זיין חסד —
נאָר דאָ ליגן פונקט ווי געווען די הונדערטער טויזנטער ריזן,
און עפעס א ליכט איז אויף זייערע לייבן־געזיכטער צעגאָסן :
דער טויט האָט זיי שלום־געמאַכט אויך מיט גאָט !
און קיינער נישט ווייס מער דעם פלאַץ וואו עס זיינען געפאַלן די העלדן —
עס האָט זיי דער שטורעם מיט ריזיגע זאַמדבערג פאַרשלאָסן.
נאָר ס'טרעפט, אז א רייטער א יונגער רייסט אַפּ זיך פון מחנה
צעהיצט זיין הייס־קאָכיגן פערד און ער לאָזט זיך אין זאַמד־ים,
ווי צוגעקלעפט זיצט ער אין זאָטל און פליט ווי א פויגל.
ער שליידערט זיין שפיז און ער כאַפט אים צוריק אין זיין פליען,
און, ס'דוכט זיך, אַזוי ווי א בליץ וואָלט פאַר אים זיך געטראָגן,
און ער — אָטאָ כאַפט ער אים אָן, אָט באַפרייט ער אים ווידער.
אָט ווערט ער פאַרשוואונדן, און ס'זעצט אויס דאָס פערד און פאַרטראָגט אים
אַרויף אויף א שפיציגן פעלזן, אין וואָלקן — און פלוצים
הויבט אויף זיך דאָס פערד און עס ציט זיך אין מורא צוריקווערט.

דער רייטער בלייבט זיצן פאַרוואונדערט, פאַרשטעלט זיך די אויגן, פאַרקוקט זיך,
און קירעוועט פֿלוצים זיין פערד אויס און פליט ווי אַ פייל פונם בויגן,
און ס׳ליגט אויף זיין פנים אַ געטלעכע מורא צעגאַסן.
ער יאָגט אַן זיין מחנה, פאַרטרויט זיי, וואָס ער האָט געזען ערשט,
עס הערן אַראַבער און שווייגן און קוקן זיך איבער פאַרוואונדערט,
וואַרטן וואָס וועט אויף דעם זאָגן דער זקן פון זייער חבורה.
עס הויבט אָן געלאַסן דער אַלטער: דו גלויביגער, לויב אַללאַ׳ס נאָמען,
איך שווער ביי דער באָרד פונם נביא, דאָס זיינען די טויטע פון מדבר.
געווען איז אַ געטלעכע מחנה, אַ דור פון גבורים, אַן אוראַלטער שבט,
און שטאַרק איז געווען דער שבט און האָרט ווי די פעלזן פון מדבר.
זיי האָבן דערביטערט זייער נביא, און גאָט בייז־דערצאָרנט —
האָט גאָט אין די בערג זיי פאַרשלאָסן, פאַרשלעפערט אויף אייביג.
און גאָט האָט דעם מדבר פאַרזאָגט זיי צו היטן צום אייביגן זכר,
אללאַ זאָל די גלויביגע היטן, זיי נישט צו באַרירן!
ס׳האָט איינער אַמאָל בלויז איין פאָדים פון זייערס אַ בגד געגומען
און אָפּגעדאַרט האָט אים זיין גוף, ביז ער האָט עס צוריק אָפּגעגעבן.
דאָס זיינען די אבות פון „פאָלק פון דער שריפט" . . .

אָזוי ענדיגט דער זקן,

און ס׳הערן פאַרטראַכט די אַראַבער אין געטלעכער מורא,
טרעטן פאַמעלעך ביים זייט פון די קעמלען מיט משא באַלאָדן.
עס גלאַנצן נאָך לאַנג פון דער ווייטן די וויסע טורבאַנען,
און ס׳ווייגן זיך לאַנגזאַם די קעמלען און שווינדן אין ליכטיגער ווייטקייט,
פאַרטראָגן אויף זייערע הויקערס נאָך איינע, אן אַלטע לעגענדע.
און ווידער איז שטיל ווי געווען, און ווידער בלייבט איינזאָם דער מדבר.

צו אחד–העמינן

(געשריבן צו זיין 50 יעריגן יוביליי)

אין מזל וואס האָט ניט קיין נאָמען, צווישן רואינען פאַרלאָרן —
מיר זיינען בני־זקונים געקומען צום פאָלק אויף די עלטערע יאָרן.
דערצויגן פון יוגנט אויף קברים און שאָטן־געוועבן —
מיט יעטווידן גליד זיך געצאָפלט, געריסן, צום ליכט פונם לעבן.
און איטלאָכער איינער פון אונז מיט גאָטס ליכט אין זיין האַרצן
געגאָנגען איז זוכן זיין ליכטיגן שטערן אין הימל אין שוואַרצן.
געווען איז פאַרמישט יעדע גרענעץ אין צייט פון דעם תהו־ובהו:
פון עלטער און יוגנט, פון אָנהייב און סוף, פון צעשטערן און בויען.
און מיר, פון דער איבערגאָנגסצייט, אין באַוואוסטזיין צי ניט,
מיר האָבן זיך שטיל פאַר די צווייאיגע כוחות געבוקט און געקניט.
און הענגענדיג צווישן די דאָזיגע שטאַרקע מאַגנעטן
האָט איטלעך געפיל פונם האַרץ זיך אַ נביא געבעטן:
אַ נביא פון אמת זאָל קומען, דאָס האַרץ אונז באַרירן,
און אָנצינדן איבער די קעפ אונז זיין ליכטיגן שטערן, און פירן.
זיין גייסט זאָל דער קוואַל זיין פאַר אונזערע אַלע פאַרלאָנגען
וואָס זיינען ווי חלומות נישט־קלאָרע געלעגן אין נעבל פאַרהאָנגען.
און ווען אונזער בליק האָט אין פינסטערן וואָלקן פאַרשטעקט זיך,
און מיר, די פאַרצווייפלטע, האָבן געבלאָנדזשעט אָן גלויבן,
געשטאָנען פאַרווירט אויפן שיידוועג: וואו גייט מען? — געפרעגט זיך —
האָט אויפגעלויכט, לערער, דיין שטערן, געוואונקען פון אויבן;
פון נעבל אַרויס אונז גערופן, געצויגן, פאַרנומען —
און מיר זיינען אונטער דיין שטערן צוזאַמען געקומען.

און זינט ס'האָט דיין ליכט איבער אונזערע קעפ זיך צעגאָסן —
האָבן מיר דיך געזען, ווי דעם מלאך פון אמת, אַנטשלאָסן,
אַ גבור פון גייסט, מיט אַ ריינעם געוויסן, באַשיידן
גלויבט אין זיין אייגענעם אמת, נישט אָפהענגיג קיינמאָל פון צווייטן.

טרעט אין זיין אייגענעם וועג זיך, קלאָראויגיג און פעסט,
טראָגט אין זיין האַרצן גאָטס פלאַם, אין די איניגסטע ווינקלען,
דער שומר פון גאָטס לעצטן פונק, אין דער טיפקייט פאַרפרעסט.
געזען דיך, אַזוי ווי אַ שטערן צענטראַלן, וואָס לויכט און טוט פינקלען,
און ציט צו זיין ליכט צו אַרום זיך פלאַנעטן־באַגלייטער,
וואָס צווינגט זיי מיט כח פון ווייטן און שלעפט אין זיין קרייז זיי אַריין;
און ס׳טרעפט זיך, אַז עמיץ קוקט אין זיך אַריין — דאַן פאַרשטייט ער,
אַז פיל פון זיין ליכט איז פון דיר און דורך דיר — און ס׳איז דיין.

נעם צו אונזער ברכה, אָ לערער, נעם צו אונזער ברכה געלייטערט,
פאַר אַלץ וואָס מיר האָבן געלערנט, און וועלן נאָך לערנען זיך ווייטער.
די ברכה — פון יאָרן געוואָרעמט אין האַרץ און געדאַנק,
וואָס קומט איצט אָ קלאָרע פון דאָרטן און זאָגט דיר: „אָ דאַנק!"
נעם צו אונזער ברכה פאַר איטלעכן ליכטיגן קערן,
וואָס דו האָסט אין חרוב׳ן האַרצן פאַרזייט כדי אים צו באַלעבן.
מיר האָבן געלערנט אַ סך, און אַ סך וואָס מיר טוען באַגערן
האָסטו עס געפונען פאַר אונז, און אין האָנט אונז געגעבן.
און אויב עס פאַרלויפט זיך אין אונזערע דורות, אַז ס׳טוט זיך אַנטדעקן
די שכינה, צו איינעם פון פאָלק, העל צעשטראַלט מיט נחמה —
דאָן האָט זי אין קיינעם אַזוי ניט געלאָזט זיך אַנטפלעקן
ווי זי האָט אַנטפלעקט זיך אין דיר, דורך דיין גרויסער נשמה.

ניט גרויס איז דיין חיל, אָ לערער — און דאָך, אונזער כח איז גרויס!
דיין פנים דיין ליכטיגס וועט פירן אין קאַמף אונז פאָרויס!
אויף וועגן אויף זיבן צעשפרייט — וועט אונז זאַמלען דיין שטערן,
פון אומעטום וועלן זיך אונזערע הערצער צו דיין האַרץ זיך קערן,
אַזוי ווי צום הייליגן פלאַץ. און מיר האָפן און גלויבן,
אַז דער וואָס האָט איינמאָל„ ניט דאָס איז דער וועג", געלאָזט הערן,
וועט געבן אין אונזערע הענט אַריין פייער־פאַקעלן
און האָפערדיג וועלן מיר אַלע צום רוף פון זיין שטים זיך צושטעלן,
און העכער, אַלץ העכער, די ליכטיגע פייערן הויבן:
באַווייזן פאַר אַלע וואָס בלאָנדזשען וועג־אין און וועג־אויס,
דעם וועג וואָס טוט פירן צום מזרח:

פאָרויס!

פאַראַיאָריגע רויזן

דו טוליעסט נאָך אַלץ צו דיין האַרצן מיט בענקשאַפט די שטאַמען
פון פאַראַיאָריגע רויזן;
מיין טייערע, זע: אויף די בייטן און בוימער פון גאָרטן
אַ פרילינג אַ נייער טוט ברויזן.

און דאָס רידל גייט דורך, גראָבט אַריין זיך אין שוואַרצלעכן באָדן,
און ס'ווערן געשניטן די בייטן;
ס'ווערט דער פרילינג ניט זיין נאָך אַריבער —און שוין וועלן אויפגיין,
און קלעטערן בלומען אויף פלויטן.

און פון איין בוים צום אַנדערן טאַנצט איצט די שער פונם גערטנער,
די צווייגן די טויטע שניידט אונטער.
מיין טייערע, זע: צו דער ערד אַראָפ פאַלן פאַרוועלקטע,
די געזונטע — צעבליען זיך מונטער.

צי הערסטו דעם זאַפטיגן ריח פון וואַקסן און בליען,
וואָס צעגיסט זיך אין פרוכטבאַרן שוויגן?
דאָס געדייט איצט דער גאָרטן וואָס זויגט און וואָס זעטיגט, און לעבט
מיט גאָר זיינע טויזנטער צווייגן.

און פאַרנאַכטצו וועט קומען דעם גערטנערס שיין טעכטערל —
צענויפשאַרן וועט זי צוזאַמען
דעם אָפפאַל פון שער — און ביינאַכט וועלן אויפגיין אין פייער
די פאַראַיאָריגע שטאַמען.

הימלען...

הימלען, שטעלט איין זיך פאַר מיר!
אויב גאָט איז פאַראַנען אין אייערע טיפן —
נאָר איך האָב אומזיסט אים געפונען —
טוט איר, הימלען, תפלה פאַר מיר!
מיין האַרץ איז שוין טויט, און פאַרשטומט איז מיין תפלה,
און שוואַך איז די האַנט, ס'איז קיין האָפנונג פאַראַנען —
ביז וואַנען, ווי לאַנג נאָך, ביז וואַנען?

דו תליון, דאָ האָסטו מיין האַלז — קום שעכט!
קעפּ ווי אַ הונט מיך — דו האָסט דאָך אַ האַק און אַן אָרעם!
אַ גאַלגאַן פאַר מיר איז די וועלט שוין פון יאָרן,
און מיר זיינען ווייניג — איז רעכט!
ס'איז הפקר מיין בלוט, ס'וועט דיך קיינער פאַרווערן —
הויב די האַק, זעץ אין קאָפּ, און זאָל שפריצן דאָס בלוט,
בלוט פון יונג און פון אַלט אויף דיין העמד —
און זאָל קיינמאָל ניט אָפּגעווישט ווערן.

איז גערעכטיגקייט דאָ — זאָל זי וויזן זיך באַלד —
נאָר אויב זי וועט נאָכדעם, ווי איך וועל פאַרשווינדן,
ערשט נעמען זיך צינדן —
צעשמעטערט זאָל ווערן איר טראָן פון געוואַלט!
דער הימל זאָל ווערן צעפוילט און צענומען —
גייט ווייטער אָן, מערדער, מיט בלוט און רציחה —
און זאָל אייך דאָס בלוט וואויל־באַקומען!

און ווי איז צו יענעם וואָס זוכט גאָר: נקמה!
נקמה פאַר בלוט פון אַן עופה'לע קליין
נישט אויסגעטראַכט האָט נאָך דער טייוול אַליין —
זאָל גראָבן זיך ס'בלוט ביז די תהום'ען!
דאָס בלוט זאָל אין טיפעניש גראָבן זיך, שטראָמען,
און פּרעסן אין חושך, און איינוואַרפן אונטן
די צעפוילטע די ערדישע גרונטן!

מיט זונאויפגאַנג

שטייט אויף, הויבט זיך אויף אין די בערגער באַגינען
דעם לויטערן גאָלד צו געפינען.
זייט ערשטע צום זונליכט, און יעדער זאָל שעפן
דאָס ליכט מיט נשמה און לעבן.
די פֿראַכט פון פרימאַרגן דעם לויטערן, פרישן,
זאָל שטראָמען דורך אייך און זיך גיסן.
זאָל אַלץ וואָס איז אַלט און צעפוילט — זיך באַנייען,
פון שימל און שמוץ זיך באַפרייען!
דער ליכטיגער אוצר זאָל אָפּגעהיט ווערן,
כדי אייער האַרץ צו דערנערן!
אויב אַרים געקומען, מיט חובות באַלאָדן —
צוריק גייט איר רייך, ריין־געבאָדן!
צעפוילטע פון חושך, צעווייקטע פון נאַכט —
טוט תפלה פאַר ליכט און זיין פראַכט!

און פרישע פון טוי און פון זון, אין דער נידער
קערט אום זיך צו אייערע ברידער;
זאָל ברודער צו ברודער, און פריינט צו דעם צווייטן
די בשורה פון בריטקייט צעשפרייטן.
פאַרזייט אַרום אייך אָט די ליכטיגע שטראַלן
זיי זאָלן אין האַרץ אַריין פאַלן;
דעם עלנטן ברודער אין פינסטערן קעלער
באַלייכטן זיין לעבן אים העלער;
וועט ציטערן ס'ליכט אויף זיין האַרצן און טאָפּן,
און שטיל אויף זיין האַרצן זיך קלאָפּן:

„טו תפלה — עס גייט נישט קיין תפלה פאַרלאָרן,
עס איז נאָך קיין האָפנונג צערונען גענוואָרן!"
דיין ברודער פון חושך וועט נעמען זיך וועקן,
צו שיין און צו זונליכט זיך שטרעקן!

נאָר אויב ס'איז אומזיסט אייער זוכן און שטרעבן —
פון גאָרנישט באַשאַפט אים אין לעבן!
האָקט אויס ליכט פון שטיין, פון גראַניט פון דעם שוואַרצן,
שעפט ליכט פון דער טיפקייט פון האַרצן.
איך שווער, אויב דאָס ליכט וועט זיך איינמאָל אַנטפלעקן —
דאָן וועט עס זיך קיינמאָל פאַרדעקן!
עס וועלן נאָך ברידער דאָן קומען מיט גלויבן,
די אויגן צו אייך אויפגעהויבן,
און לייגן אויף אייך זייער האָפנונג אַצינדער —
דאָס לאָזן ירושה פאַר קינדער.
איין דור וועט דעם צווייטן דאָס וואָרט איבערגעבן:
„נאָר אַרבעט, נאָר האָפנונג, נאָר לעבן!"
באַפרייט זיך פון נאַכטיגן חושך און שימל —
אַ ליכטיגע זון צינדט אין הימל!

ווינטער־לידער

א

אויפגעוועקט האָט היינט פון שלאָף מיך
פריע קעלט, אַ קרראַ פון ראָב —
און איך ווייס נישט, וואָס איז פּלוצים
אַזאַ פרייד אויף מיר אַראָפּ.

ווער האָט דאָס געשענקט מיין האַרצן
אומגעריכט אַ גליק אַ נייס;
וואָרום איז מיין צימער פּלוצים
חנ'עוודיג און בלוילעך־ווייס.

זע, אַ וועלדל! אויף די שויבן
וואַקסט עס פריש אין ווינטערפראַכט;
אויפגעבליט, ווי דורך אַ כישוף,
האָט מיין פענסטער איבער נאַכט.

סאָסנעס, דעמבעלעך געשניצטע,
און פון פּאַלמען דאָס געשטאַלט.
אַ גוט־מאָרגן, ווינטער בליאונג,
בראַוואָ, קליינער מילדער וואַלד.

און אַ קאַלטער גלאַנץ אַ קלאָרער
האָט מיין צימער פול געמאַכט;
ווי עס וואָלט אַראָפּ אַ מלאך
און עס אויסגעווייסט די נאַכט.

די „ווינטער־לידער" זיינען איבערזעצט געוואָרן צוזאַמען מיט ז. שניאור

ס׳האָט דער ווינטער־גלאַנץ דער פרישער
די נשמה מיר באַנייט ;
ווי עס וואָלט אַ ווייסער מלאך
זי פון פּיין און זינד באַפרייט.

ב

ס׳האָט דאָס אייז באַדעקט מיין פענסטער
האָט די ליבע זון פאַרשטעלט ;
נאָר אין מיטן האָט אַ פונק זיך
אָנגעצונדן און געקוועלט.

ס׳האָט אַ גאָלדן מאָרגן־שד׳ל,
זונענשטראָל און זונענשטויב —
אומגערן זיך דאָ פאַרפלאָנטערט,
אינם וועלדל אויף דער שויב.

און ער פלאַטערט דאָרט, דער שטיפער,
שמעלצט זיך, פלאָנטערט זיך אַלץ מער ;
פלוצים גיט ער זיך אַ צאַפּל,
און עס ווערט פון אים אַ טרער.

באַלד — אַ טראָפּן נאָך אַ טראָפּן —
ווידער איז די שויב קרישטאָל ;
שפּרינגט אַריין אַ חיל שטראַלן
און באַפאַלט מיך מיטאַמאָל.

זי, די זון, האָט פאָרט דערטאַפּט מיך,
טוט, אין שטוב — און שפּרינג אַריין —
אויסגעשאָסן גלייך אין פּנים
אַלע אירע שפּיזן שיין.

ווידער קוקט אַ טאָג אין פענסטער
אָזוי זיכער, קאַלט און העל ;

ווידער פרענגט מיין האַרץ פון קרעפטן,
איך בין ווידער יונג — און קוועל.

ס׳ווערט מיין האַנט אַ פּלעצל אייזן,
און מיין אָרעם אָנגעשטאָלט;
כ׳וואָלט אַ לייב, מיר דוכט, צעריסן,
כ׳וואָלט אַ ריז אויף שטויב צעמאָלט.

ג

אויך דער שוועל האָט מיך באַגעגנט,
אָפּגעגאָסן אומגעריכט —
כליופּ אין פּנים — כ׳ווייס אַליין נישט
וויפּיל שעפּל קאָלטע ליכט.

און איך ווייס נישט, וויפּיל זונען
האָבן גאָלד אויף מיר געשפּריצט —
ווייט האָט זיך אַנטבלויזט גאָטס וועלטל,
און מיט חוצפּה זיך צעבליצט.

וואו נאָר ס׳קען דאָס אויג דערגרייכן
גלאַנצט די וועלט און שעמערירט;
אויסגעשאָטן מיט בריליאַנטן
און מיט דימענטן פאַרצירט.

ס׳איז דער פּראָסט אַליין דער מושל
שטאַרק און קרעפטיג איז דער ריז —
ס׳דינען קעלט און שיין צוזאַמען:
די מיט נאָדל, דער מיט שפּיז.

אַ באַפּעל, זעט אויס, אַ שטרענגער
דורכגעגאַנגען איז די נאַכט:
„ווייס זאָל ווערן, זאָל זיין יום־טוב,
צירט אייך אויס אין שענסטער פּראַכט!"

און עס האָט אַ שניי אַ פרישער,
ערשט פון הימל, שפאָגל־ניי,
גיך פאַרשאָטן וואו אַ גריבל,
וואו אַ פּלויט פאַרדעקט דערביי.

און עס האָבן מירמל־ווייסקייט,
גאָלד און זילבער און קרישטאָל
זיך צעוואָרפן און צעשאָטן
און צעשפילט זיך מיטאַמאָל.

קלאָרע ליילעכער צעוויקלט —
אויסגעבעט די גאַנצע שטאָט;
זילבער־קייטלעך אָנגעהאַנגען
אויף דעם טעלעגראַפן־דראָט.

טישטעכער געשפרייט אויף דעכער
מיט קרישטאָל'נע פרענדז באַצירט —
גאָטס אַ גרויסער ווייסער יום־טוב
איז געקומען — און רעגירט.

און די ווייסקייט בלענדט און צויבערט —
אין דער הויך, פון אויג פאַרשטעלט,
פלעכט אַ האַנט פון גינגאָלד־פעדים
טויזנט קרוינען גאָר דער וועלט.

שטייט אַ דעמב באָזעצט מיט פויגלען,
דורך באַגלאָזט, דורך בליץ און בלאַנק —
טוט פאַרהילכן דעם פרימאָרגן
מיט אַן איידל גלאָז־געקלאַנג.

ד

הער, צעשפיל דיך, פראָסט, מיט וואוט,
פלאַקער, שטעך און ברען און גלוט!

גיס דיין שטאָל אין האָרץ ביי מיר,
אויף מיין וואָנס דעם הויך באָפריר!

און באַשמיד מיין ברוסט מיט אייזן —
טאָמער וועט זי זיך צעריייסן

פון פיל גבורה און פיל וואוט,
הוליע, פראָסט און ברען און גלוט!

שטרענג די מוסקלען אָן ווי שטריק,
און מיין הויך אין האָלז פאַרשטיק.

פינקל, שטראָל, און שעמעריר —
וואָס אַמאָל אַלץ שטאַרקער פריר!

ה

ציט אַ רויך זיך פון די קוימענס
קרויזט זיך רואיג און באַזאַכט;
אויף דעם ווייסן שניי די ראָבן —
לעבעדיגע שטיקלעך נאַכט.

שריק־שראַק, שריק־שראַק — קריצט דער שניי דאָרט,
און פון אַלע זייטן גאַס
גייט אַ קלאַנג אָן ווי פון מעסערס,
וועלכע שאַרפן זיך מיט כעס.

ווי אַ שווערד־געקלאַנג אין לאַגער
אומעטום נאָר קריצט און קראַכט —
פון דעם שניי וואָס ווערט צעטראָטן
אונטער טריט מיט פעסטער מאַכט.

ס'זיינען מאָרגן־טריט וואָס קריצן
פול מיט לעבן, פריידן פיל.

ס׳פליען פערד — די נעזער פֿאַרן,
ס׳קלינגען גלעקלעך: ציל־ציל־ציל.

פֿורפֿור־נעצן, בלויע נעצן,
פיס געטאָקט און העלזער — רונד,
וואַרפֿן, שפּריצן שניי־רעקעטן
פֿליען דורך — און זיי געזונט.

ס׳ווייזן זיך נאָר אין דעם שטורעם
וועלכער טראָגט הין און צוריק —
ראָזע, פֿלאַמיגע געזיכטער
אָנגעצונדענע פון גליק.

ס׳טראָגט זיי, ווי מיט ווילדע רוחות
ווייט אַוועק דאָרט, פֿאָר נאָך פֿאָר —
ווייט, וואו ס׳וואַקסט דער ווייסער פעפֿער,
העט צו׳ן אַלדע ווייסע יאָר.

פֿונקט ווי ס׳וואָלט איין ווילדער חשק
אָנגעכאַפּט זיי: מיט אַמאָל
אין איין אָטעם איבערפֿליען
שטאָט און פֿעלד און באַרג און טאָל.

הפקר, הפקר! אַלץ איז הפקר!
העי, דו קוטשער, טראָג געשווינט —
וואַרף אַריין מיך אין דעם וויכער,
און צעבלאָז מיך אויפֿן ווינט!

טראָג, פֿאַרטראָג! וואוהין? ניט פֿרעג מיך.
איינס איז אַלץ מיר! וואו נאָר ס׳גליט
בלויז אַ פונק פון פֿרייד און לעבן,
און אַ טראָפֿן בלוט נאָר זידט.

יאָ, איך בין אַ ישיבה־בחור,
ס׳איז ווי קרייד מיין פּנים ווייס;
נאָר אין זיך פֿאַרבאָרג איך קרעפטן
אונטער דיקן פּאַנצער אייז.

און מיין אייז — עס שמעקט מיט פּרילינג
וואָס איז פול מיט פֿראַכט און לוסט.
אַזאַ נייעם פּרישן פּרילינג
האָט קיין מענטש נאָך ניט געוואוסט.

וואָס־זשע ברומט איר טעלעגראַף־דראָטן
אַזוי אומעטיג און קאַלט —
ס׳רוישט אין האַרץ אַ שטראָם פון לעבן
ס׳זינגט דאָס בלוט אין מיר און שאַלט!

העי, אַוועק די מרה־שחורה —
זע, ווי ס׳איז די וועלט פֿאַרצירט.
כ׳וויל דעם לעבנס־כוס איצט טרינקען,
איידער ס׳האָט אים ווער באַרירט.

ביז צום גרונט וויל איך אויסטרינקען
מיט איין זופ דעם גאַנצן כוס;
כ׳וויל צעגיסן היץ און יוגנט
אַן אַ חשבון, אַן אַ מאָס.

וועז דאָס האַרץ וועט ווערן ליידיג,
אויסגעטריקנט, פוסט און קאַלט —
טראָג מיך, ברענג הינטער דער שטאָט ווייט —
דאָרטן וואַרט אַ טיפער וואַלד.

שטייען שטאָלץ דאָרט הויכע סאָסנעס
ווי די זיילן אין אַ שלאָס.

אַלץ איז גרייט און ריין — מען ווייס נישט
צוליב וועמען, צוליב וואָס.

ס'שטייט דער וואַלד פאַרקלערט, פאַרזונקען
אין אַ טיפן ווייסן סוד.
אויף אַן אומבאַפלעקט מזבח
דעמפט ער ווייסן שניי צו גאָט,

קלאָרן שניי נאָך אומבאַרירטן.
כ'ווייס אין יענעם וואַלד אַן אָרט,
שטעקט דאָרט ערגעץ אַ קאָוואַדלע,
און אַ האַמער ליגט אויך דאָרט.

רייס איך דאָן פון ברוסט מיין האַרץ אויס,
ווי אַ שווערד באַדעקט מיט ראָסט,
פון איר שייד . . . און לייג אויף שטאָל דאָס
און צעגלי דאָס אויפן פראָסט.

און כ'וועל שמידן מיטן האַמער:
קלאַפּ און קלאַפּ! זיי שטאַרק און פעסט!
און עס וועט פון וואַלד דער אָפּקלאַנג
ענטפערן: אָמן, שטאַרק און פעסט.

און מיין האַרץ ווערט פול מיט קרעפטן
וואָס ס'האָט קיינמאָל נישט געווואוסט —
שטאַרקער, מוטיגער ווי פריער
וועט עס קלאַפּן אין מיין ברוסט.

נאָך מיין טויט

נאָך מיין טויט — באַווייַנט מיך אָט אַזוי :
ס׳איז געווען אַ מענטש — און ניטאָ אים מער,
פאַר דער צייט איז ער, דער מענטש, געשטאָרבן,
און זיין לעבנסבליד איז אָפּגעהאַקט אין מיטן —
און ווי, ער האָט דאָך נאָך אַ ליד געהאַט,
און פאַרלוירן איז דאָס ליד אויף אייביג,
פאַרלוירן אויף אייביג.

און ס׳איז אַ שאָד !
דער מענטש האָט דאָך אַ האַרץ געהאַט,
אַ לעבעדיגע רעדעוודיגע נשמה.
ווען דער זינגער פלעגט מיט איר זיך דורכריידן,
פלעגט ער אַלע סודות זיינע אויסדערציילן ;
ס׳האָט זיין האַנט די סטרונעס אַלע אויפגערירט,
האָט איין סוד אין זיך נאָר באַהאַלטן טיף,
אַרום־אַרום דעם סוד דאָזיגן
האָבן די פינגער זיינע אומגעציטערט ;
און איין סטרונע בלויז איז פאַרבליבן שטום,
איז פאַרבליבן שטום ביז אויף היינט־צו־טאָג.

אי׳ז דאָס שאָדן גרויס, אוי, זייער גרויס !
ס׳האָט איר לעבנלאַנג די סטרונע זיך געריבן,
און געציטערט שטיל, און געפלאַטערט שטיל,
נאָך דעם ליד אירן, נאָך איר אויסלייזער,
אַלץ געגאַרט, געוואַרט, אַלץ געשמאַכט, געבענקט,
ווי עס בענקט אַ האַרץ נאָך באַשערטן האַרץ ;
האָט דאָס ליד פאַרזאַמט זיך — האָט זי אַלץ געוואַרט,

מיט אַ שטיל געברום אַלץ געוואַרט אויף אים.
און פאַרזאַמט האָט זיך דאָס ליד און נישט געקומען —
נישט געקומען!

אין דער וויטאָג גרויס, אוי, זייער גרויס!
ס׳איז געווען אַ מענטש — און ניטאָ אים מער,
און זיין לעבנסליד איז אָפגעהאַקט אין מיטן.
און, ווי, ער האָט דאָך נאָך איין ליד געהאַט —
און פאַרלוירן איז דאָס ליד אויף אייביג.
פאַרלוירן אויף אייביג.

אַ וואָרט

די פייערקויל פון דיין מזבח, נעם פאַרוואַרף, דו נביא,
און לאָז זי פאַר די מנובלים איבער:
זיי זאָלן האָבן פייער אויף צו קאָכן און צו בראָטן,
די הענט זייערע צו וואַרעמען;
און וואַרף אַוועק דיין פונק פון האַרצן, אַז זיי זאָלן האָבן
מיט וואָס די ליולקע צו פאַררויכערן,
דאָס גנב'יש שמייכל וואָס באַהאַלט זיך אויף די ליפן,
דעם ליגן אין די אויגן זייערע באַלייכטן.
אָט גייען זיי די פיינע לייט, אָט קומען זיי אַנטקעגן —
די תפלה וואָס דו האָסט געלערנט זיי אויף זייערע ליפן,
זיי וויטאָגן דיין וויטאָג, האָפן מיט דיין האָפנונג —
און וואַרטן אויף דעם חורבן בלויז פון דיין מזבח;
זיי וועלן זיך אַ לאָז טאָן דאָן, זיך נישטערן אין הויפן אַש,
צעשלעפּן זיינע שטיינער די צעבראָכענע,
פאַרטאָן זיי אין דעם דיל פון הויז, אין פלויט פון זייער גאַרטן,
מצבות אויפשטעלן אויף טאָטעס קברים —
און וועלן זיי אין אַש געפינען דיין צע'שרפה'ט האַרץ —
דאָן וועלן זיי עס וואַרפן פאַר די הינט.

צעשלייַדער אין פאַראַכטונג דיין מזבח מיטן פוס —
און זאָל ער אויף זיין רויך און פייער זיך צעשיטן.
וויש אָפּ מיט איין מאָך פון דער האָנט די שפּינוועבספעדים
וואָס האָבן זיך ווי פידל־סטרונעס אָנגעצויגן אין דיין האַרצן,
און האָסט געוועבט פון זיי אַ ליד פון אויפלעבונג און הילף —
נביאות פאַלשע און באַטרוג בלויז פאַרן אויער —
צעטרייב זיי אויפן ווינט, זיי זאָלן קלאָר, צעריסן, אומשוועבן
אין קלאָרן, אין סוף־זומערדיגן טאָג,

איין זילבערפאַדים זאָל דעם צווייטן נישט געפינען,
און איין געוועב דעם אַנדערן,
און זאָלן אין דעם ערשטן ווינטערטאָג פאַרלוירן גיין.
און נעם דיין האַמער אייזערנעם, וואָס איז צעבראָכן שלאָגנדיג
אויף הערצער שטיינערנע אָן נוצן —
צעברעך אויף שטיק, צעשמעלץ אים אין אַ רידל,
און גראָב מיט אים פאַר אונז אַ קבר.
און וואָס גאָטס צאָרן וועט דיר לייגן אויף דער צונג—דאָס שעלט,
און זאָל דיין ליפּ נישט ציטערן.
און זאָל דיין וואָרט זיין ביטער ווי דער טויט, דער טויט אַליין —
מיר ווילן הערן און מיר ווילן וויסן.
זע, ס׳האָט אונז צוגעדעקט די נאַכט, דער חושך האָט אונז איינגעהילט,
און ווי די בלינדע טאַפּן מיר.
געשען איז עפּעס וואָס ביי אונז — און קיינער ווייס נישט,
קיין איינער ווייס נישט, און קיין איינער זאָגט נישט,
צי עס האָט אויפגעשיינט אַ זון, צי איז זי שוין פאַרגאַנגען —
און צי זי איז פאַרגאַנגען שוין אויף אייביג.
ס׳איז גרויס דער חורבן אַרום אונז, און שוידערלעך דער חורבן,
און ס׳איז קיין רעטונג נישט פאַראַנען.
און אַז מיר שרייען אין דער פינסטערניש און בעטן —
איז וועמעס אויער וועט אונז אויסהערן?
און אַז מיר שעלטן אויס אַ שווערע שוידערלעכע קללה —
אויף וועמעס קאָפּ וועט זי דען פאַלן?
און אַז מיר קריצן מיט די ציין און ביילן אָן אַ פויסט —
אויף וועמעס קאַרק וועט זי דען נידערן?
די פּוסטקייט וועט פאַרשלינגען זיי, דער ווינט צעטראָגן —
און ווי זיי וועלן אונטערגיין — איז רעכט.
ניטאָ קיין שוץ, ס׳איז אָפּגעלאָזט די האַנט און אויסגעלאָזט דער וועג,
און אַלע הימלען שווייגן.
זיי ווייסן וואויל, ווי שווער זיי האָבן קעגן אונז געזינדיגט,
און טראָגן זייער שולד אין שטילשווייגן.
דעריבער, עפּן דו דיין מויל, דו נביא פונם סוף,
און אויב דו האָסט אַ וואָרט צו זאָגן — זאָג!

און זאָל דאָס וואָרט זיין ביטער ווי דער טויט, דער טויט אַליין —
זאָג !
צו וואָס זיך שרעקן פאַרן טויט—אַז ס׳זיצט זיין מלאך רייטנדיג אויף אונז
און האַלט זיין צוים אונז אין די מיילער ;
מיט אויפלעבונג־געשרייען אויף די ליפן און מיט פריילעכן געפילדער
דאָ טאַנצן מיר אין גרוב אַריין.

און אַז דער מלאך וועט פרעגן . . .

אוֹן אַז דער מלאך וועט פרעגן :
— מיין קינד, דיין נשמה וואו איז? —
פלי אַרויס אין דער וועלט און געפין זי, מיין מלאך!
אַ דאַרף אין דער וועלט איז פאַראַנען, אין וועלדער פאַרטרונקען,
דאָס דאַרף האָט אַ בלויען און ענדלאָזן הימל,
דער הימל פאַרמאָגט אַן איינאייניציגע טאָכטער :
אַ וואָלקנדל צאַרט, וויים און קליין.
פלעגט אַ קינד זיך דאַרט שפילן אין זומער־בייטאָגן,
אַ טרוימענדיג קינד און אַ צאַרטס, און איינאייניציגס —
און איך בין דאָס קינד געווען, מלאך.
איינמאָל האָט ג׳חלש׳ט די וועלט און געבליבן אַנטשוויגן,
און ס׳האָבן די אויגן פון קינד זיך געצויגן צום הימל,
האָט ער זי, דער צאַרטער און קלאָרער, דערזען —
איז זיין נשמה אַרויס, ווי אַ טויב פון איר שלאָג,
צום ליבינקן וואָלקנדל.
— און געווארן צעפלאָסן? —

אויך אַ זון אויף דער וועלט איז פאַראַנען, מיין מלאך —
אַ גאָלדיגער שטראַל האָט אויף איר זיך דערבאַרעמט,
האָט זי אויף די פליגל פון שיין אומגעפלאָטערט,
ווי אַ פויגל אַ וויסער.
איינמאָל, אין פרימאָרגן, האָט זי אויף אַ שטראַל זיך געלאָזן
אַ טראָפן פון טוי זוכן צווישן די גראָזן,
אַ לויטערע טרער אויף מיין באַק האָט געציטערט —
האָט דער שטראַל זיך אַ צאַפל געטאָן אונטער איר
און ס׳האָט מיין נשמה אַרונטערגעגליטשט זיך,
און איז אין אַ טרער איינגעזונקען.

— און טרוקן געוואָרן? —
אָ ניין, אויף אַ בלאַט פון אַ הייליגער גמרא געפאַלן.
געהאַט האָט אַן אָפּגעניצט־אַלטע גמרא מיין זיידע —
מיט האָר פון זיין שניי־ווייסער באָרד אין די בלעטער,
מיט פסול'ע פעדים פון ציצית פון זיין ארבע־כנפות,
מיט פלעקן פֿאַרגעלבטע פון וואַקס און פון חלב —
אין דאָזיגער גמרא צווישן די אותיות די טויטע,
האָט איינזאָם מיין נשמה געצאַפלט.
— און געוואָרן דערוואַרגן? —
אָ ניין, האָט געצאַפלט זיך דאָרט, און געזונגען, מיין מלאך.
אין די אותיות די טויטע האָבן לידער פון לעבן געקוואָלן,
און אין אַלמער פון ספרים דעם זיידנס, דאָרט זיינען
די אייביגע טויטע געקומען צום לעבן.
פאַרשיידענע זיינען די לידער געווען:
וועגן וואָלקנדל קלאָר וואָס שוועבט אום הין־און־הער,
וועגן גאָלדיגן שטראַל און דער לויטערער טרער,
וועגן פסול'ע ציצית און וואַקס־פלעקן טריבע —
בלויז איין ליד נישט געווען, ס'ליד פון יוגנט און ליבע.
און געגאַרט און געוואַרט, און קיין טרייסט נישט געפונען,
געבליבן פאַר'חלש'ט און באַנג אויף צום שטאַרבן.
איינמאָל, האָב איך אומגעזוכט דאָרט אין דער אַלטער גמרא —
איז מיין נשמה געווען שוין פאַרפלויגן.

אָון זי וואַנדערט נאָך אַלץ, טראָגט זיך איבער דער וועלט,
און זי בלאָנדזשעט און זוכט, קען קיין טרייסט נישט געפינען.
און אין אָנהויב פון חודש, אין נעכט פול מיט צניעות,
וען ס'טוט די וועלט תפלה, די לבנה זאָל ווערן פאַרפולט —
דאָן קלאַפּט זי אָן שטיל אין דעם טויער פון ליבע,
און שלאָגט מיט איר פליגל און ווינט שטילערהייט,
איז מתפלל פאַר ליבע.

געווים איז דאָס אַ שטראָף פון גאָט . . .

געווים איז דאָס אַ שטראָף פון גאָט און האַרבע תוכחה,
וואָס איר זייט פאַלש צו אייער אייגן האַרצן.
איר זייט אויף יעדן וואַסער אייער טרער די הייליגע
און הענגט זי אָן אויף יעדן פאַלשן שטראַל.
איר גיסט אויס אייער גייסט אין יעדן פרעמדן מירמל,
אין פרעמדן שטיין פאַרזינקט איר אייער זעל.
און ווען עס בלוטיגט אייער לייב אין אייער שונא׳ס ציינער,
דערלאַנגט איר זיי די נשמה אייערע צו שלינגען.
איר בויט פאַלאַצן, איר בויט שטעט פאַר אייערע האַסער,
און מויערט אין די קינדער אייערע פאַר ציגל ;
און ווען עס שרייט אַרויס צו אייך די נשמה זייערע
אַרויס פון פרעמדע שטיינער און פון העלצער —
פאַלט טויב זייער געשרייַ אויף אייער אויער.
און אַז עס פיקט זיך אויס אַמאָל פון זיי אָן אַדלער —
פאַרטרייבט איר אים פון אייער נעסט אויף אייביג.
און אַז ער שנייַדט זיך מעכטיג, זונדורשטיג אין הויכקייט —
איז ניט צו אייך ברענגט ער דאָס ליכט אַרונטער ;
און אַז ער שפאַלט דורך וואַלקנס, לייגט זיין וועג צו זונען —
איז ניט אויף אייך גליטשט זיך דער שטראַל אַרונטער ;
וויי־וויי, אויף פעלזנשפיצן, הילכט זיין אויסגעשריי —
און ס׳טוט זיין וויידערקלאַנג אייך ניט דערגרייכן.
אָזוי פאַרלירט איר אייניציגווייז די בעסטע אייערע,
ביז איר וועט איבערבלייבן עלנט.
און אָפגעטאָן וועט ווערן פראַכט פון אייער וואוינונג,
און וויסט און אָרעם וועט פאַרבלייבן אייער צעלט —
גאָט׳ס חסד וועט מער אויף זיין שוועל זיך ניט באַווייזן,

און פרייד וועט אויף זיין פענסטער מער ניט קלאַפן.
איר׳ט קומען צו דער חורבה תפלה טאָן, און וועט נישט קענען,
אַ טרער פון טרייסט זוכן — און נישט געפינען.
דאָס האַרץ איז טרוקן, ווי אַ הענגל אויסגעפרעסטע טרויבן,
פאַרוואַרפן אין אַ ווינקל פון דעם קעלטער —
פון וועלכן קענסט ניט אויסדריקן דעם מינדסטן טראָפן
אויף צו דערכאַפן און דערקוויקן ס׳האַרץ.
און טאַפן וועט איר דאָן די שטיינער פון דער חורבה —
נאָר, ווייַ, ווי אויסגעלאָשן־קאַלט זיינען די שטיינער,
די קאַץ בלויז גריבלט זיך און קלאָגט אין קאַלטן אָש.
און איר וועט בלייבן וויסטע עלנטע אבלים:
די קעלט די אייביג־גרויזאַמע אין דרויסן,
און אָש און שטויב אין אייער האַרצן אינווייניג;
מיט אויגן אויף די טויטע פליגן וואָס אין פענסטער,
און אויף די שפינען אין די וויסטע ווינקלען.
דער דלות וועט אויף אייך אין קוימען ווייַנען,
און ס׳וועלן ציטערן פון קעלט די וועגט פון חורבה.

די שלאַנגען רופט . . .

די שלאַנגען רופט, זיי זאָלן אייער צאָרן אין עק ווערט פאַרנעמען.

איר ליגט פאַרוואָרפן אין אַ מדבר, צוגעשמידט צום טויטן פעלזן,
עס שפרייט זיך וויסטעניש אַרום אייך אוּן גאָט'ס שטומע קללה;
אוּן אָפגעריסן פון דער ערד האָט איר דעם ריח פון דער מאַמע־ערד פאַרגעסן,
פאַרגעסן, ווי זעט אויס דאָס גראָז, זיין ריח נאָכן רעגן,
וואו ליגט די גבורה פון אַ וואַלד, ווי קלינגען שטראָמען־וואַסערן —
דעם שאָטן פונם בוים פון לעבן, וועלכער גרינט אוּן בליט ביז אייביג.
אוּן וועו די לעצטע ברעקלעך, קערלעך פון נשמה זיינען אויסגעאַנגען —
האָט איר געקייט דעם שטיין, געלעקט דעם פעלז דעם טרוקענעם אין דורשט.
אַ שלאַנגען־צישן אייער תפלה, וויסטער מדבר אייער האָפן.
ביז מיד געוואָרן אייער אויג צו קוקן אין דער נאַקעטקייט פון ערד אוּן הימל,
וואו גאָרנישט איז פאַרבליבן אָפצופרישן אייער האַרץ אוּן אויגן,
וואו צאָרנדיג איז גאָט'ס האַנט, זיין אויג איז קאַרג אוּן שלעכט,
צו לאָזן וועו פאַרבלאָנדזשען דאָרט אַ וואָלקן, אוּן אַ ווינטל פעכערן,
אוּן ס'וועלקט דאָס לעבן אייערס נאַקעט, וויסט אוּן טרוקן, —
איר בעט אויף זיך דעם טויט, אוּן שרייט אין די יסורים פונם לעבן.

די אָדלערס רופט, זיי זאָלן אייער וויגעשריי פאַרטראָגן אין די וואָלקנס.

דערמאָנט געווארן איז דער מדבר אייערער מיט ווינט אוּן וואָלקנס
פון עקן וועלט זיינען געקומען שלוחים מיט דער בשורה: אויפלעבונג!
אַ מחנה פולע פלינקע וואָלקנס — פרייד פאַר לעכצענדיגע אויגן,
זיי טראָגן אויפלעבונג פונווייטן — קוויקונג פאַרן דאָרשטיגן, פאַרשמאַכטן.
דער דונער דרעמלט טיף אין זייער שויס, אוּן פאַרויס טאַנצן בליצן,
זיי טאַנצן, פלעכטן זיך אין זיגזאַגן אויף קעפ פון פעלזן —
די וואָלקנס גרייכן שוין צו אייך, עס בליצט שוין אין די אויגן אייך,

דער דונער כאַפּט זיך אויף, צעשמעטערט זיך איבער די קעפּ אייך,
און אויפגעציטערט ווערט דער מדבר, אייער פּעלץ צעוויגט זיך,
איר כאַפּט זיך אויף פּאַרטומלטע, דערשראָקענע, פּאַרבלענדטע,
פון ליכט אין פינסטערניש געשליידערט, טונקט זיך אָפּ אין ביידע,
איר שטרעקט צום וואָלקן אויס די הענט, נאָך רעגן קוקן־אויס די אויגן —
נאָר די געבענשטע וואָלקנס ציען דורך, פּאַרשווימען ווי געקומען,
געלאָזט פּאַר אייך דעם דונער־קלאַנג, דעם רעגן פירן זיי ווען אַנדערש.
פּאַרשמאַכטע מיט די שטיינער און די מדבר־דערנער בלייבט איר איבער
מיט וועלקנדיגער תפלה און אַ בייזער קללה אויף די ליפּן,
איר בעט אויף זיך דעם טויט און שימלט אין דעם זומפּ פון לעבן.

די וואָלקנס רופּט, זיי זאָלן אייער טרויער אין דעם טיפּן ים פּאַרוואַרפן!

פון צער און צאָרן

איך ווייס, אין אַ נעבלדיגער נאַכט,
וועל איך זיך, ווי אַ שטערן, פלוצים אויסלעשן —
און ס׳וועט פון מיין קבר קיין שטערן ניט וויסן.
נאָר ס׳וועט מיין צאָרן לאַנג זיך רויכערן נאָך מיר,
ווי ס׳רויכערט זיך דער קראַטער פון וואולקאַן
דערנאָך ווי ס׳איז זיין פייער אויסגעלאָשן —
און לעבן צווישן אייך כל־זמן דער דונער דונערט,
און כוואַליעס כוואַליען זיך אין אָקעאַנען.
וויי, וואָלט זיך אייער גרויסער טרויער איינקנעטן
אין שויס פון גאַנצער וועלט,
און אָנזאַפן מיט זיך דעם הימל און די ערד —
שטערן און גראָזן —
און לעבן אין זיי און זיי רעגן,
זיך עלטערן מיט זיי, און זיך מיט זיי באַנייען,
פאַרוועלקן מיט זיי שטום און ווידער אויפבליען —
און אָן אַ נאָמען, אָן געשטאַלט, אָן היימאַטלאַנד,
אָן עדות זאָל ער זיין אויף אייער לייד ביז לעצטן דור;
און אָן אַ קול, אָן ווערטער, זאָל ער שרייען
צום הימל און צום גיהנום —
און אָפהאַלטן די גאולה פון דער וועלט.
און אַז אין סוף פון טעג וועט אויפשיינען אַ פאַלשע זון
פון ליגנערשער גערעכטיגקייט,
באַלייכטנדיג די קברים פון הרוגים אייערע —
און, פאַלשע פאָן, געווייקט אין אייער בלוט, וועט חוצפה׳דיג
אויף די קעפּ פון אייערע רוצחים פלאַטערן;
און גאָט׳ס געפעלשטער זיגל אויף דער פאָן פאַרקריצט
וועט אויסשטעכן די אויגן פון דער זון;

און טאַנץ פון גאוה׳דיגע פיס, און יובל פון דעם פאַלשן יום־טוב,
זיי וועלן אויפרירן די ביינער הייליגע אין קברים —
וועט פלוצים ס׳ליכט פון הימל נעמען ציטערן,
און ווערן שוואַרץ מיט אייער טרויער;
די זון וועט זיך פאַרוואַנדלען אין אַ פלעק פון אייער בלוט,
אַ קין־צייכן אויפן פנים פון דער וועלט, און שוואַכקייט־צייכן
פון גאָט׳ס אַרעם דעם צעבראָכענעם.
אַ שטערן צו אַ שטערן וועט אַ ציטער טאָן:
דאָס איז דער גרויסער ליגן! ס׳איז דער גרויסער טרויער!
און גאָט פון ראַכע, אַ פאַרוואונדעטער אין האַרצן,
ער וועט זיך אויפשטעלן און אַ געשריי טאָן, —
און מיט זיין גרויסן שוועדר אַרויסגיין.

די מגילה פון פייער

א

א גאַנצע נאַכט האָבן געזאָדן פייערדיגע ימ׳ען, און פייער־צונגען זיך געוואָרפן איבערן הר־הבית. שטערן האָבן געשפריצט פון די צע־ברענטע הימלען און פונקענווייז זיך געשאָטן אויף דער ערד. צי האָט גאָט זיין כסא־הכבוד אומגעוואָרפן און זיין קרוין צעשמעטערט אויף פיצלעך?

און שטיקער צעריסענע וואָלקנס, אָנגעזאָפט פייער און בלוט, האָבן אין בריייטקייט פון נאַכט אומגעוואָנדערט, און פאַרציילט אין די ווייטע בערג דעם צאָרן פון אל־נקמות, און זיין גרימצאָרן צווישן די שפיציגע פעלזן פון מדבר פאַרטרויט. צי האָט גאָט זיין פורפור־מאַנטל צעריסן, און זיינע שטיקער אויפן ווינט צעשפרייט?

און אָ געטלעכע פורכט איז באָפאַלן די ווייטע בערג, און אָן אימה פון גאָט האָט פאַרכאַפט די ברוגז־פאַרכמאַרעטע פעלזן פון מדבר: אל־נקמות, אל־נקמות! גאָט פון צאָרן און נקמה איז דערשינען!

אָט איז ער, דער גאָט פון נקמה און צאָרן! ער זיצט אויף אָ פייערדיגער שטול אָנטשלאָסן און פורכטבאָר אין האַרצן פון די פלאַמיגע ימ׳ען. זיין מאַנטל — אָ פורפורנער העלישער פלאַם, און זיין פוסבענקל — גליאיגע גלוטיגע קוילן. עס האָבן פאַרכאַפט אים די גרויזאַמע גיהנום׳דיגע פייער־טענץ, און געדרייט זיך אַרום אים. איבער זיין קאָפּ וואַרפט זיך שטורעם־דיג דאָס פייער, שלינגענדיג דורשטיג דעם חלל פון וועלט. און ער זיצט אָנטשלאָסן און פורכטבאָר, די הענט פעסט פאַרלייגט אויפן האַרצן. מיטן בליק פון זיין אויג מאַכט ער גרעסער דעם פייער, מאַכט טיפער דעם גיהנום׳שן בראָנד מיט אָ צוק פון די פאַרצאַרנטע ברעמען. הוי, זאָל גלוטיגער הוליען דער העלישער פלאַם! זאָל זיך אַלץ ווילדער צעשפילן דער גרויזאַמער טייוולשער טאַנץ!

אוּן אַז דער פּריאיגער מאָרגן האָט אַ שפּראָך געטאָן אויף די הויכע בערג, אוּן בלאַס־בלוילאַכע נעבלס האָבן אויבער די טאָלן זיך אַריבערגעצויגן — זיי־נען שטיל געוואָרן די פּייערדיגע ימ׳ען, אוּן פּאַרשטיקט די פּלאַמענצונגען פּון געטלעכן היכל אויפן הר־הבית.

אוּן אַז די מלאכי־השרת האָבן, ווי זייער שטייגער איז יעדן פּרימאָרגן, זיך כּתות׳ווייז צונויפגעקליבן זאָגן שירה, האָבן אויפגעעפנט די פּענסטער פּון הימל אוּן אַרויסגעשטרעקט די קעפּ צום הר־הבית — זען, צי עס זיינען שוין אָפּן די טויערן פּון היכל, אוּן צי עס גייט שוין אויף צום הימל דער רויך פּון דעם קטורת?

האָבן זיי דערזען ווי גאָט־צבאות, דער אוראַלטער גאָט־צבאות, זיצט אין מאָרגן־דעמערונג אויף די חורבות. זיין הילע — וואָלקנס רויך, אוּן זיין פּוסבענקל — שטויב אוּן אש. זיין קאָפּ אַראָפּגעוואויגן אונטער בערג פּון טרויער צווישן זיינע אָרעמס. שווייגנדיג זיצט ער אוּן קוקט אויף די חורבות. דער צאָרן אוּן טרויער פּון טויזנטער וועלטן האָבן פּאַרפינסטערט זיין פּנים, אוּן אין די אויגן איז פּאַרגליווערט געוואָרן די גרויסע, די אייביגע שטילקייט.

אוּן דער הר־הבית האָט זיך נאָך אינגאַנצן געוויכערט. בערגלעך אש, גליענ־דיגע האַלאָוועשקעס, הויפנס ברענענדיגע קוילן, האָבן געפינקלט אוּן גע־גלאַנצט ווי דימענט־שטיינער אין דער שטילקייט פּון פּרימאָרגן.

אוּן דער פּייערדיגער לייב, וואָס פלעגט תמיד, טאָג ווי נאַכט, ליגן אויפן מזבח — איז אויך אויסגעלאָשן געוואָרן. נאָר איינאיינציגער פּאר׳יתום׳טער לאָק פּון זיין גריווע האָט געוויכערט נאָך, געציטערט אוּן גע׳גוסס׳ט אויף דעם הויפן צעברענטע שטיינער אין דער שטילקייט פּון פּרימאָרגן.

אוּן די מלאכי־השרת האָבן פּאַרשטאַנען וואָס גאָט האָט געטאָן, אוּן זיינען פּאַרציטערט געוואָרן, אוּן אַלע מאָרגענשטערן האָבן מיט זיי צוזאַמען מיט־געציטערט. אוּן די מלאכים האָבן פּאַרשטעלט די פּנימ׳ער מיט די פליגלען, ווייל זיי האָבן מורא געהאַט צוצוזען גאָטס צער.

אוּן זייער שירה אין יענעם טאָג איז פּאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ קינה, אין אַ שטילן רחמנות׳דיגן געוויין. שטיל האָבן זיי זיך אָפּגעזונדערט, יעדער מלאך פּאַר זיך, אוּן געווויינט. אוּן די גאַנצע וועלט האָט מיט זיי אינאיינעם מיט־געווויינט.

און אַ שטילער זיפץ, אַ ווייטאָגלעכער זיפץ, האָט פון עק וועלט אַרויסגע־ בראָכן, פאַרשפרייט זיך איבער דער וועלט, און אַן שטילן געוויין זיך אָנגע־ שלאָגן. און דאָס האַרץ פון דער וועלט איז געוואָרן צעבראָכן, און גאָט האָט זיך מער ניט געקענט באַהערשן. ער האָט דערוואַכט, אַ געשריי געטאָן ווי אַ לייב, און פאַרבראָכן די הענט. און די שכינה האָט זיך באַהאַלטן אין איר פאַרבאָרגעניש.

ג

און דער מאָרגנשטערן האָט געשיינט אין זיין אומשולדיגן טרויער איבערן הר־הבית. פון טיפן בלויען הימל האָט ער אויף די חורבות אַראָפגעקוקט, און זיינע זילבערנע ברעמען האָבן שטיל געציטערט.

און אַ יונגער מלאך מיט פאַרבענקטע אויגן און קלאָרע פליגל, וואָס היט די פערל־טערן פון שטומן טרויערבעכער — האָט פון מאָרגנשטערן דערזען דעם פייערדיגן לאָק פון פייערדיגן לייב, ווי ער רויכערט און ציטערט און גוסס'ט צווישן די צעברענטע שטיינער פון הר־הבית.

און אויפגעציטערט האָט דעם מלאכ'ס האַרץ, און באַנג האָט אים געטאָן, אַז גאָטס לעצטע קויל זאָל פאַרלאָשן ווערן, אַז דאָס הייליגע פייער אויף דער ערד זאָל אויסגיין, און די לעצטע האָפנונג פון גאָטס פאָלק זאָל אויף אייביג פאַרלוירן גיין.

און דער מלאך איז אַרונטערגעפלויגן פון מאָרגנשטערן אויף די חורבות פון הר־הבית, האָט פלינק צוגעשוועבט צום הייליגן מזבח, אַרויסגעכאַפט דעם געטלעכן פלאָם פון דער שרפה, און — אַוועקגעפלויגן.

און אַ פערל־טרער איז אַראָפגעפאַלן פון מלאכ'ס אויגן, און זידנדיג פאַר־ זונקען געוואָרן אין אַש. ס'איז די אייניציגע טרער וואָס דער מלאך האָט פאַרלוירן פון שטומן טרויערבעכער, אַ טרער פון דערבאַרמונג און האָפנונג פאַרן לעצטן פלעמל פון געטלעכן פייער.

און דער מלאך איז לאַנג געפלויגן דורך די קלאָרע זילבערוואָלקנס מיטן הייליגן פייער אין האָנט. ער האָט דאָס פייער צוגעדריקט צום האַרצן און עס גע־ טראָגן צו די ליפן. אַנטקעגן אים לויכט און שיינט און טאַנצט דער מאָרגנ־ שטערן און אין זיין האַרצן שלאָגט אַ קוואַל פון האָפנונג און טרייסט.

און געבראַכט האָט ער דעם פייער אויף אַ וויסטן פאַרלאָזענעם אינזל, און עס אַוועקגעלייגט אויף אַ הויכן שפיציגן פעלזן. ער האָט אויפגעהויבן זיינע פאַרקלעמטע אויגן צום הימל און זיינע ליפן האָבן געמורמלט אַ תפלה: — גאָט פון דערבאַרמונג און רעטונג, פאַרלעש ניט דיין לעצטע קויל אויף אייביג!

און גאָט האָט צוגעהערט די תפלה פון קלאָרפליגלדיגן מלאך און האָט אויפגעלעבט דעם פלאָם. און אָנגעזאָגט האָט גאָט דעם מאָרגנשטערן: גיב אַכטונג, קינד מיינס, אויף מיין קויל, עס זאָל ניט אויסגיין, ווייל טייער איז די קויל מיר ווי דער שוואַרצאַפּל פון אויג. וואַך איבער דעם פלאָם און היט!

און דער מאָרגנשטערן האָט זיך געשטעלט אין מיטן הימל אַנטקעגן פלעמל, און אַראָפגעקוקט צו אים פון דער הויך מיט שטומער ליבע און צאַרטער בענקשאַפט. ער האָט עס אָפגעהיט אויפן וויסטן אינזל: אויפוועקן פלעגט ער עס יעדן פרימאָרגן מיט זיין לויטערן גלאַנץ, און עס גלעטן מיט שטראַלן פון געגאָד און טרייסט.

און דער יונגער מלאך מיט די פאַרבענקטע אויגן איז צוריקגעפלויגן צו זיין פלאָץ, אָפצוהיטן די פאַרבאָרגענע טרערן אין שטומען טרערנבעכער, ווי פריער. נאָר זיינע אויגן זיינען טיפער און פאַרבענקטער געוואָרן ווי פריער, און אין זיין האַרץ און אויף זיינע ליפן האָט ער אַ פייערבראַנד געטראָגן, ווייל דאָס געטלעכע פייער האָט זיי באַרירט.

ד

און אין יענער צייט, האָט דער שונא אַוועקגעפירט אין שיפן, פון דער גע־פאַנגענשאַפט פון ירושלים, צוויי הונדערט אינגלעך און צוויי הונדערט מייד־לעך. אַלע — ריינע און ליכטיגע, פראַכטיגע גאַזעלן פון יהודה'ס בערג. זייערע לאָקן זיינען נאָך פייכט געווען, באַשפריצט מיט יוגנט־טוי, און פון זייערע אויגן האָט דאָס ליכט פון ציון'ס הימלען נאָך געפלאָסן. זייער פאַ־טער — דער פראַכטיגער הירש פון די וועלדער, און זייער מוטער — די שלאַנקע אינדין פון די פעלדער.

און עס איז ווייניג געווען דעם שונא, וואָס ער האָט דאָס הייליגסטע אין זיי צעטראָטן, און אויף אייביג פאַראומריניגט און פאַרשמוצט דאָס ליד פון זייער יונג בליענדיג לעבן — און פארגלוסט האָט זיך אים זייער נשמה צו פאר־

מאַטערן, און דורך אַ לאַנגזאַמען טויט, פון דורשט און הונגער, זיי טויטן. האָט ער זיי אויסגעטאָן נאַקעט, און זיי אַראָפגעלאָזט אויפן וויסטן אינזל: די אינגלעך באַזונדער אויף איין זייט אינזל, און די מיידלעך באַזונדער, אויף דער צווייטער זייט אינזל — און אַזוי זיי איבערגעלאָזט.

וויל אַזוי האָט געטראַכט דער נידערטרעכטיגער שונא: זאָלן זיי זיין צעטיילט — און טאָפלט שוואַר וועט זייער אומגליק ווערן. זאָלן זיי, צעטיילט, אומוואַנדלען אויפן וויסטן אינזל זוכנדיג איינע די אַנדערע, ביז טרוקן וועט ווערן זייער נשמה, צעגאַנגען זייער האַרץ, און פאַרלאָשן דאָס ליכט פון זייערע אויגן. און וען איין טריט נאָר וועט צווישן זיי אָפטיילן, און איינער צו דער אַנדערער וועט די הענט אויסשטרעקן — וועלן פלוצים זייערע פנימ'ער זיך אויסקרימען, זייערע קני וועלן זיך אונטערברעכן, און פאַלן צו ערד און שטאַרבן אַ שוידערלעכן טויט, אויף ערד פון אייזן, אונטער הימלען פון קופער, אָן נחמה און אָן טרייסט.

זיינען זיי געגאַנגען דריי טעג און דריי נעכט אויף דעם וויסטן אינזל, און נישט געפונען קיין שפייז און קיין וואַסער. שווייגענדיגע, טרויעריגע זיינען זיי געגאַנגען מיט אויגן פאַרגראָבענע אין הייסן זאַמד, די קעפ געבויגן אונטער דער גליאיגער זון. די שטיינער האָבן זיי מיט פייערדיגע שפיזלען געשטאָכן, און די שטעכיגע ווילדע דערנער האָבן פון זייערע ליידן זיך אויסגעלאַכט.

וויל גאָט האָט פאַרשאָלטן יענעם אינזל פון אייביג־אָן, און געווען איז ער וויסט און אומפרוכטבאַר, באַדעקט מיט שטיינער און שפיציגע דערנער, און אָן אַ פיצל גרעזל, אָן דעם קלענסטן שאָטן, אָן דער מינדסטער באַווע־גונג פון לעבן — אַרום און אַרום האָט געהערשט נאָר אַ פאַרטריקנטע שטיל־קייט, און בראַנד פון די הייסע מדבר'שע ווינטן. מיד זיינען זייערע אויגן געווארן, טרוקן און פאַר'חלש'ט זייער האַרץ; שוואַך, צעברענט פון היץ, איז געווארן זייער נשמה, און זייערע אָטעמס האָבן זיך ווי פייערדיגע פעדים געצויגן. איינזאָם איז דער קלאַנג פון זייערע טריט אָפגעשטאָרבן, און זיי־ער שאָטן, — וואו געפאַלן — פאַרברענט געווארן.

און אויסגעטריקנט איז דער קוואַל פון זייער גייסט געווארן און אָנטשוויגן, און זייער נשמה האָט זיך אין אַ פינסטערן ווינקל פאַרקליבן. און אויסגע־גאַנגען איז יעדער פאַרלאַנג, אָנמאַכטיג איז יעדע האָנט געבליבן, און, פון זיך אַליין, האָבן זיך אַלע אויגן געשלאָסן. און געגאַנגען זיינען זיי נישט־וויסנדיג, נישט־פילנדיג, אַז זיי גייען.

נאָר אַז אַלץ אין זייער נשמה האָט זיך אויסגעלאָשן, און אַלץ אַרום זיי איז אַנטשוויגן געוואָרן — איז פלוצים אַ קלאַנג פון זיכערע מעסיגע טריט אַרויס־געשוואומען, ווי די טריט פון אַן אָנקומענדיגן גלויבן, ווי דאָס קלאַפן פון אַ רו־איג זיכער האַרץ. און נישט געוואוסט האָט קיינער, פון וואַנען די טריט קומען, און וועמעס טריט זיי זיינען. ווייל דערהערט האָבן זיי עס פון אייגענעם האַרצן אַרויס, און פון דער טיפענישׂ פון זייער אייגענער נשמה איז עס געקומען. דערשפירט האָבן זיי, אַז איינער, אַ וואונדערבאַרער, געפינט זיך צווישן זיי, אין וועמעס האַרץ אַלע הערצער גיסן זיך צוזאַמען. זיי האָבן זיך געצויגן נאָך די טריט פון וואונדערבאַרן, ווי פריער, מיט פאַרמאַכטע אויגן, און זייער נשמה האָט ציטערדיג די שפורן פון זיינע טריט געזוכט און נאָכגעפאָלגט.

און עס איז געווען, אַז עמיץ פלעגט צונויפנעמען אַלע זיינע כוחות, און אַ קוק טאָן דורכן שפעלטל פון די אַראָפגעלאָזטע אויגנדעקלעך — פלעגט זיין אויג זיך אָפשטעלן אויף צוויי בחורים. ביידע מיט אַ קאָפ העכער פון אַלע בחורים, ביידע געהיימניספולע מיט גרויסע ווייט־צעעפנטע אויגן. נאָר איינער — אַ צאַרטער, מיט אויגן קלאָרע, אויפגעהויבענע צום הימל, און גע־דאַכט האָט זיך, אַזוי ווי ער וואָלט דאָרטן זיין שטערן געזוכט. און דער צוויי־טער — אַ פורכטבאַרער מאַן מיט צאָרנדיגע דרינגענדיגע בליקן צו דער ערד צוגעשמידט, גלייך ווי ער וואָלט געהאַלטן אין אַרומזוכן די אבדה פון זיין לעבן. און דער עמיץ פלעגט נישט וויסן, ווער פון די ביידע איז דער וואונ־דערבאַרער וואָס פירט זייערע טריט: דער צאַרטער בחור מיט די וויכע טרוימענדיגע אויגן, אָדער דער פורכטבאַרער מאַן מיט די טיפע צאָרנדיגע בליקן?

ה

אויף דער דריטער נאַכט—אַ נאַכט פון לויטער בלוי און שטערן—זיינען די בחורים צוגעקומען צו אַ גרויסן פעך־שוואַרצן טייך, און מיט פרייד אויסגעשריען: וואַסער! וואַסער! — און זיי האָבן זיך אַ וואַרף געטאָן צום וואַסער, זיך אָנגעטרונקען, און זיך אויסגעצויגן אויפן ברעג פון טייך.

און צוויי בחורים האָבן פלוצים אויסגעשריען: גרינס! גרינס! — זיי האָבן זיך ווידער אַ וואַרף געטאָן אויף די גרינסן, זיך אָנגעגעסן, און ווידער זיך צעלייגט אויפן ברעג פון טייך.

אוּן נישט געוואוסט האָבן זיי, אַז זיי האָבן פון טייך פון אומקום געטרונקען, אוּן זיך אָנגעגעסן מיט טייוולשע פאַרשאָלטענע קרייטעכער.

נאָר איינער פון זיי, דער צאַרטער בחור מיט די קלאָרע אויגן, האָט פון טייך נישט געטרונקען אוּן פון גרינס נישט געגעסן. אַן איינזאַמער, האָט ער זיך אָנגעשפאַרט אַן אַ פעלזן, אין הימלשן בלוי זיין בליק פאַרטרונקען, פאַר־טיפט אין איניגסטן ליד פון זיין האַרצן.

אוּן פלוצים האָט זיך אויפגעשטעלט דער מאַן מיט די פאַרצאַרנטע ברעמען, איז צוגעגאַנגען צו די בחורים, אוּן געזאָגט:

— ברידער, האָט איר פאַרגעסן דאָס ליד פון שנאה אוּן פאַרניכטונג?

נאָר די בחורים האָבן געשוויגן, אוּן גאָרנישט ניט געענטפערט, ווייל זיי האָבן זיך געשעמט מודה זיין, אַז זיי האָבן דאָס ליד קיינמאָל נישט געקענט. נאָר אַ אינגל מיט גאָלדענע לאָקן האָט זיך געוואָלט אויסבאַרימען, אוּן זיך אַרויסגעכאַפט:

— צי דען קען דער לייב פאַרגעסן זיין געבריל, אָדער . . .

אַ ברענענדיגע פייל פון וואונדערבאַרנס אויגן האָט דעם ליגן אויף דעם אינגלס ליפּן אָפּגעטויט, אוּן געצאָרנט האָט דער וואונדערבאַרער אוּן געזאָגט:

— דער לייב איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ הונט פון מדבר.

דאָס אינגל איז רויט געוואָרן, אַראָפּגעלאָזט זיינע אויגן צו דער ערד, אוּן מיט די פינגער אַ דין שטיינדל אויף זאַמד געמאָלן. אוּן די נאַכט האָט אים אין איר שלייער איינגעהילט, אוּן קיינער האָט אים אין זיין חרפה נישט געזען.

אוּן דער וואונדערלעכער מאַן איז געזעסן אויפן ברעג פון טייך, אוּן זיינע גליענדיגע בליקן זיינען אין די שוואַרצע אָפּגרונטן פאַרזונקען אוּן פארלוירן גע־גאַנגען. אוּן די בחורים האָבן געשוויגן אוּן פאַרהאַלטן זייער אָטעם, ווייל אַ געטלעכע מורא איז אויף זיי אָנגעפאַלן, אוּן מיט אַ פאַרבאַרגענע שרעק האָט זייער האַרץ געקלאַפּט. אוּן אָנגעשטרענגט האָבן זיי זיך צו דער שטילקייט צוגעהערט, פונקט ווי דער דאָרשטיקער לייגט צו זיין אויער צום טרוקענעם פעלזן אין מדבר, גאָרנדיג דאָס רוישן פון אַ פאַרבאַרגענעם קוואַל צו דער־הערן.

אַ רגע שפּעטער האָט זיך אַ שטיל געזאָנג געלאָזט הערן פון דעם וואונדער־לעכן מאַן. שטיל, פאַר זיך אַליין, האָט דער מאַן געזונגען אויף אַ נידעריגן

קול. פינסטער, וואונדערלעך און רוהיג איז דאָס ליד געפאַלן, און פאַרגליווערט די הערצער מיט זיין אייזיגער שטילקייט. מ'האָט נישט געקענט וויסן, צי דאָס ליד איז ווי אַ שוואַרצע גיפטיגע שלאַנג ארויסגעקראָכן פון אַ ווינקל פון זיין נשמה און צום וואָסער זיך געצויגן — אָדער, זיינע אויגן האָבן עס ארויסגעשלעפט פון טייכס אָפגרונט, און עס האָט זיך געצויגן אין זיין נשמה.

און אַזוי האָט דער מאַן געזונגען:

עס דרעמלען די תהום'ען פון אונטערגאַנג פינסטערע, טיפע
און ריידן פון אייביגן רעטעניש: טויט.
און ס'זינקען אין זיי, ווי די שטיינער, די ליידן פון וועלטן,
און אייביגע יאוש־געשרייען.
און וואו איז די גאולה? זי האָט, ווי אַ זונה, פאַרקויפט זיך
צום הימל און צו זיינע געטער;
באַהאַנגען מיט פייקלעך, דאָרט טאַנצט זי איר טאַנץ פאַר די שטערן
אויף שפיצן פון פעלזן.

שווייגעדיגע, זייערע בליקן אין טייך פארטרונקען, זיינען די בחורים געזעסן. דער פינסטערער תהום האָט זייער נשמה אָנגעפילט מיט שרעקן, און גאָלדענע שטערנדלעך האָבן זיך געריבן מיט זיי פון דער שוואַרצער טיפעניש.

און דאָס פאַרשעמטע אינגל האָט, קינדיש־שפילנדיג, אויפגעהויבן אַ שטיינדל פון ברעג טייך, און אין וואָסער אַ וואָרף געטאָן. און אַ ציטער געטאָן האָט דאָס האַרץ פון טייך, און צערונצלט איז דער שוואַרצער שפיגל געוואָרן און צעקנייטשט. די גאָלדענע שטערנדלעך האָבן זיך צעניפגעפלאָכטן ווי קליינע פייערדיגע שליינגלעך, און האָסטיג, אין ציטערניש, אויף אַלע זייטן זיך פאַנאַנדערגעלאָפן. און אויפגעשוידערט האָבן אַלע בחורים, און דערשראָקן זיך, אַליין נישט וויסנדיג, פאַרוואָס. אַ שוואָרץ פייער האָט זיך אָנגעצונדן אין די אויגן פון וואונדערלעכן מאַן, דאָס פייער פון שטן. דאָס קול זיינס האָט זיך געביטן און שטאַרק געוואָרן, און ציטערדיג־צאַרנדיג געקלונגען:

פון תהום'ען פון אונטערגאַנג ברינגט מיר דאָס ליד פון חורבן
שוואָרץ, ווי אייער קויל־פאַרברענט האַרץ.
און טראָגט אָט דאָס ליד צווישן גאָט'ס פאַרשאָלטענע פעלקער,
וואַרפט אויף זייערע קעפ זיינע קוילן.
פאַרזייט דאָרט אויף זייערע פעטע און פרוכטבאַרע פעלדער

פאַרניכטונג און אומקום;
און וועט אייער שאָטן באַרירן אַ בליענדע ליליע —
פאַרטריקענען זאָל זי און שטאַרבן;
אַז פאָלן וועט אייערס אַ בליק אויף אַ מירמל־סטאַטוע,
זאָל ברעכן עס באָלד ווי אַ שאַרבן.
און נעמט מיט זיך מיט אַ געלעכטער, אַ גרויזאַם געלעכטער,
מיט וועלכן דאָרט טויטן זאָלט איר — — —

און דער בחור מיט די קלאָרע אויגן, וואָס איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אַנ־
געשפאַרט אָן פעלזן, זוכנדיג זיין שטערן אין הימל, איז לאַנגזאַם צוגעגאַנגען
צו די בחורים, און מיט גרויס רחמנות זיי געפרעגט:

— ברידער, און דאָס ליד פון נחמה און צוקונפט ווייסט איר?

נאָר די בחורים האָבן זיין פראַגע נישט געהערט, זיך פון אָרט נישט געריבט,
און זייערע אויגן פון פינסטערן טייך נישט אָפגעריסן — ווייל דאָס ליד פון
וואונדערלעכן האָט זייערע נשמות פאַרשלונגען. שווייגעדיגע, שטומע, זיינען
זיי אויפן ברעג פון טייך געזעסן, און אויסגעזען האָבן זיי ווי שוואַרצע מצבות
אויף זייערע אייגענע קברים.

נאָר דאָס פאַרשעמטע אינגל מיט די גאָלדענע לאָקן, וואָס איז די גאַנצע צייט
געזעסן און זיך געשפילט מיט שטיינדלעך האָט זיך דאָס מאָל אויך אַרויסגעכאַפט
צו ענטפערן, און געזאָגט:

— צי קען די אינדין פון די פעלזן איר בענקעניש פאַרגעסן, אָדער . . .

אָבער דאָס אינגל האָט נישט פאַרענדיגט. זיין האַרץ האָט אים נישט דער־
לאָזט ליגן זאָגן, ווייל עס האָבן זיך אויף אים אָפגעשטעלט די צוויי קלאָרע אויגן.
מיטן פינגער אין מויל, מיט אַ שעמעוודיג שמייכל אויף די צאַרטע בעקלעך, אַ
שמייכל פון אָן אומשולדיג קינד, איז ער געזעסן. און דער בחור מיט די קלאָרע
אויגן האָט צו אים צוגעשמייכלט פון ווייטן מיט אַ גוטן שמייכל. נאָר מיט אַ
טרויעריג געמיט האָט ער זיך ווידער געשטעלט אויף זיין אָרט, מיט אויגן
געווענדט צום הימל, ווי פריער.

און דאָס ליד פון וואונדערבאַרן מאָן אויפן ברעג טייך איז געוואָרן שטאַרקער
און רוישנדיגער, און איז איבערגעגאַנגען אין אַ שטורעם־געשריי. און די

כוואַליעס פון ליד האָבן אלע בחורים מיט זיך פאַרטראָגן, און געבריל‌ט האָבן זיי ווי לייבן. און וואָס מער זיי האָבן געזונגען, אַלץ מער האָבן די כוואַליעס פון שנאה, ביטערער פון טויט, אין זייער האַרץ זיך צעוואַקסן, געשלאָגן און זיי פאַר'שיכור'ט, אויסגעקרימט זייערע פנימ'ער, און אַ שוואַרץ העליש פייער אין זייערע אויגן אָנגעצונדן. און דער שוואַרצער טייך האָט זיך אַ וויג־געטאָן מיט אַלע זיינע וואַסערן פון אין ברעג צום אַנדערן, אַזוי ווי אַ קינד אין וויגל. און וואָס מער דאָס וואָסער האָט זיך באַוועגט, אַזוי האָבן זיך געמערט און געווימלט די פייערדיגע שלאַנגען פון די גאַלדענע שטערן אין זיין טיפעניש:

דאָס איז דאָס געזאַנג פון צאָרן געבוירן דורך פייער און פלאַמען
אין ביטערער נאַכט;
אין בלוטן פון זקנים און קינדער און ליכטיגע מיידלשע לייבער,
וואָס זיינען, פאַרשוועכטע, געפאַלן.

פלוצים איז דאָס אינגל מיט די גאַלדענע לאָקן אויפגעשפרונגען פון זיין אָרט, זיין האַנט אויפגעהויבן צום שפיץ פון אַ הויכן ריזיגן פעלז אויף דער צווייטער זייט טייך, שרייענדיג: „זעט, זעט!" — און די בחורים האָבן זייערע אויגן אויפגעהויבן, און זייער האַרץ איז אָפּגעשטאָרבן: אויף יענער זייט טייך, אויף די שפּיצן בערג, שוועבט און ציט זיך אַ לאַנגע שורה פון קלאָר־ווייסע מיידלעך, די הענט אויסגעשפרייט צום הימל, אינגאַנצן באַגאָסן מיט לבנה־שיין, מיט פאַרמאַכטע אויגן, אַזוי ווי נאַכט־וואַנדלערינס. זייערע קעפּ זיינען מיט דערנער־קרענץ באַקרוינט, און אויף זייערע פנימ'ער זיינען די משיח־ליידן פאַרגליווערט געווארן. אונטער די געדיכט־אַראָפּגעלאָזענע ברעמען דרעמלט דאָס אייביגע גלויבן, און אויף זייערע ליפּן ליגט אַ שטראָ־ליגער שמייכל אַנטשלאָפן.

און די בחורים האָבן זיי דערקענט, און זייער האַרץ איז אָפּגעשטאָרבן. זיי האָבן דערזען ווי די מיידלעך קומען צו אַלץ נעענטער מיט פאַרמאַכטע אויגן צום ראַנד פון פעלזן וואָס הענגט אַריבער ווי אַ גלייכע וואַנט איבערן טייך. אט־אָט — און איך טריט נאָר וועט זיי אָפּטיילן פון אָפענעם אָפּגרונט. זיי זיינען אַלע אויפגעשפרונגען פון די ערטער, געשריען צו זיי מיט אַ גרויס געשריי, און געמאַכט צו זיי מיט די הענט. אָבער די מיידלעך, נישט זעענדיג און נישט הערנדיג, זיינען פאַרויס געגאַנגען מיט לייכטע פלינקע טריט, מיט געשלאָסענע אויגן אין איין שורה. אָט איז שוין דער לעצטער טריט: אַ

לאַנגע פּערלשנור פון פֿלוצים־געעפּנטע אויגן האָט אַ גלאַנץ געטאָן אַ רגע, אַזוי ווי שטערן, — און באַלד פּאַרלאָשן געוואָרן, אַרונטערפֿליענדיג ווי אַ מחנה ווייסע בושלען אין דער שוואַרצקייט פון וואַסער.

און די בחורים האָבן זיך אַ ריס געטאָן מיט אַ שרעקלעך געשריי, און זיך אַרײַנגעוואָרפן אין וואַסער. זייערע לאָקן האָבן זיך אויפֿגעשטעלט ווי לייבנ־גריוועס, און מיט די הענט האָבן זיי געשפּאַלטן דעם טיפֿן וואַסער, שווימענ־דיג אַלץ נענטער צום פּעלזן. אָט זיינען זיי שוין אין מיטן טייך. און גע־צאַרנט האָט דער טייך און געשטורעמט, און געוואָרפן און צעשפּילט האָבן זיך די וואַסערן. אַ גרויסע שוואַרצע כוואַליע האָט זיך פון טיפענישׂ ווי אַ רי־זיגער באַרג אויפֿגעהויבן און די העזה׳דיגע שווימער צוריקגעשליידערט. אָבער זיי, אומדערשראָקענע, זיינען ווידער געשוואומען, און אויפן רוקן פון דער כוואַליע זיך אַרויפֿגעכאַפּט. אויף אַ רגע איז די כוואַליע אַנטשוויגן געוואָרן און זיך באַרואיגט, געבליבן שטיין פֿאַרגליווערט, ווי אַ וואַנט — אָבער טיף אין זיך האָט זי אַ טייוולשע מחשבה פֿאַרבאָרגן. און די בחורים שווימען אַלץ ווייטער און ווייטער, קומען אַלץ נענטער און נענטער. אָט זיינען זיי שוין אויפן שפּיץ פון דער כוואַליע, אָט הערן זיי שוין דאָס געשריי פון די מיידלעך פון צווייטער זייט כוואַליע — און פּלוצים האָט דער באַרג זיך צע־שפּאַלטן און זיך ווי דער גיהנום געעפּנט. די בחורים האָבן זיך אַרײַנגע־גליטשט אין דעם צעעפּנטן שלונד, און מיט די קעפּ זיך אַנגעשלאָגן אַן די מיידלשע קעפּ, וואָס זיינען זיי אַנטקעגן געשוואומען.

און אַ שווערע שטילקייט, די רו פון אַן איבערזעטיגטער חיה, האָט זיך פֿלוצים אויפן טייך אויסגעלייגט. פּאַרשלונגען האָט דער שטראָם די יעניגע וואָס האָבן געוואָגט זיין רו צו שטערן, און אויפן שוואַרצן שפּיגל פון וואַסער איז ווי אַ גרויסע, שווערע און שוואַרצע זאַך דורכגעשוואומען — און שטיל נאָך די פֿאַרשוועמטע קערפּערס זיך געטראָגן. איז דאָס געווען אַ שוואַרצע שיף, צי גאָר אַ טויטן־אָרון?

און דער צאַרטער בחור מיט די לויטערע אויגן, וואָס איז איינער אַליין איבערגעבליבן פון אַלע בחורים — האָט זיך פֿלוצים אַ וואַרף געטאָן צו דער ערד, און באַהאַלטנדיג זיין פּנים אין די הענט — געווויינט, געווויינט.

אוּן אַז דער בחור האָט זיך אויפגעשטעלט פון דער ערד, און אויפגע־
הויבן זיינע אויגן צום הימל, ווי זיין שטייגער איז געווען — האָט ער דער־
זען קעגנאיבער אים אויפן שפּיץ פעלזן, ווי אַ מלאך פון צניעות און ליכט,
אַ מיידל מיט אַ מירמלקלאָרן גוף, מיט טרויריגע אויגן געווענדט צו אים, —
און איבער איר קאָפּ האָט דער מאָרגנשטערן געשימערט.

אוּן האָסטיג האָט געקלאַפּט דעם בחורס האַרץ, און צום ערשטן מאָל אין
לעבן האָט ער זיינע צניעות'דיגע אויגן צו דער ערד אַראָפּגעלאָזט; ער האָט
פאַרזונקען זיין בליק אין טייך, און אויף דער מיידלס בילד, וואָס האָט זיך
דאָרט אָפּגעשפּיגלט צוזאַמען מיטן מאָרגנשטערן, זיך אָפּגעשטעלט.

דאָס איז דאָס ערשטע מאָל געווען, וואָס דער בחור האָט אין יענער נאַכט
אין תהום אַריינגעקוקט.

פּלוצים האָט ער פאַרן געשטאַלט אין וואַסער זיך געשטעלט אויף די קני,
די אויגן אין פּיין פון ליבע צום אָפּגרונט צוגעשמידט, און זיינע ליפּן האָבן
שטיל מיט אַ ליידנשאַפטלעך־בענקען געמורמלט:
— שוועסטער, דו ביסט עס?

אוּן דער בחור איז אַנטשוויגן געוואָרן, און נישט געקענט מער ריידן —
ווייל אַ רוישיגער שטראָם געפילן האָט אים פאַרטומלט, און זיין נשמה האָט זיך
אין שטראָם פאַרלוירן.

אַ רגע שפּעטער האָט ער אויפגעוואַכט, ווייט צעפּענט די אויגן, און טיף
פאַר'חלומ'ט זיינען די אויגן געווען. און אַ פאַרמאַטערטע נשמה, פאַר־
וואונדעט פון ליבע און אָפּגייענדיג מיט בלוט, האָט אין זיי זיך געצאַפּלט. ער
האָט ווידער פאַרמאַכט די אויגן אין גרויסן טרייען ווייטאָג פון האַרצן, און אַ
וואונדערלעך שעפּטשען, דער אויסדרוק פון טיפן פאַרבאָרגענעם צער, ווי דאָס
ריזלען פון אַ שטראָמיגן לויטערן קוואַל, אָוונטצייט, צווישן גראָזן — האָט
אין אַ תפלה זיך אַרויסגעריסן, און געשטראָמט פון זיינע ליפּן:
— ביסטו עס מיין נשמה, דאָס ליכט פון מיין לעבן און דער גוטער מלאך
פון מיין האַרצן פון קינדהייט אָן ביז איצט? האָסטו עס אויף דעם דאָזיגן
וויסטן אינזל אונטער די פליגל פון אָנקומענדיגן פרימאָרגן און זיין שטערן
אַנטפלעקט זיך צו מיר? און איך — מיט טויזנטער שטימען האָט מיין נשמה

גאָר די טעג פון מיין לעבן צו דיר געפֿונען, און דורך טויזנטער פֿאַרהוילענע פֿאַרפלאָנטערטע שטעגן זיך צו דיר געריסן. נאָך אין פֿריאיגן מאָרגן פון מיין קינדהייט האָט מיין אויג דיין שיינקייט געזען, און ליידנשאַפֿטלעך, אין איינזאַמקייט פון פינסטערע נעכט און ראָזע פֿרימאָרגנס, געלעכצט נאָך דיין פֿאַרבאָרגן ליכט. אין די בערג פון שומרון, אונטער די ווייטשטאָקן פון די געפֿלאָכטן העט מיך מיין מאַמע געבוירן. מיין וויג איז געפֿלאָכטן געווען פון גרינע לולבים, און פויגל־געזאַנג איז געווען מיין וויגליד. הויכע, בליענדיגע, פֿרוכטבאָרע פעלדער תבואה האָבן מיין קינדהייט געבענטשט; געדיכטע, פֿרישע וועלדער מיט לינדנבוימער און שאָטנדיגע צווייגן פון בוקסן האָבן מיר זייערע סודות פֿאַרטרויט. און איך האָב ליב באַקומען דעם גאָט פון דער ערד, דעם גאָט פון די בערג און די טאָלן — און מורא געהאַט פֿאַרן גאָט פון הימל. יעדן פרימאָרגן, מיט זונאויפגאַנג, ווי נאָר עס פלעגט אין שטיל־קייט פון דער וועלט דער ערשטער פֿאַסטוך־האָרן זיך צעטראָגן אויף די שפּיצן בערג, און אַ פֿאַרבאָרגענע זיסע מורא פלעגט מיך פֿאַרכאַפֿן — פלעג איך באָלד פון מיין איינזאַם ביידל זיך אַרויסכאַפֿן. איך פלעג אויף אַ גרין בערגל אַרויפשטייגן, מיינע פיס אין מאָרגנטוי גע'טובל'ט און מיינע אויגן אין דעם טיפֿן הימלבלוי. און געזען האָב איך דיין גרויסקייט אין מאָרגנשטערן, און אין זיין באַשיידענעם גלאַנץ — דיין הייליגקייט דערשפּירט. און אַראָפּ־געשיינט האָסטו צו מיר מיט שטילער ליבע, און מיטן אויפציטערן פון דיינע ברעמען האָסטו מיין האָרץ אויפגעשטורעמט. און ליב באַקומען האָב איך אויך דעם גאָט פון הימל צוליב דיר —

און דער בחור האָט ווייטער געזעדט פון זיין שטורעמדיג געמיט:

— דערנאָך בין איך אַן עלנטער יתום געבליבן. מיין טאַטע איז מיט אַ גרויזאַמן טויט, פון גאָט פֿאַרשאָלטן, אין מלחמה געפֿאַלן, און מיין מאַמע האָט אין אַ פרעמדן לאַנד איר האָרץ פֿאַרשוועכט פֿאַר אַ הויפן געלט. און איך בין פֿאַרבליבן עלנט. און געבלאָנדזשעט האָב איך גאַנצע טעג, אַן איינזאַמער, צווישן די בערג, און אין די נעכט, פלעג איך מיך צו אַ פעלז, ווי צו אַ מאַמען, צודריקן. היענעס האָבן אַרום מיר זיך געדרייט אין דער פינסטער, און די סאָווע האָט מיט איר קלאָגן, געשראָקן. און איך בין געווען אַזוי צאַרט, איינזאַם און טרוימעריש; כ'האָב גאָרנישט ניט פֿאַרמאָגט, אַ חוץ אַ נשמה אַ ציטערדיגע ווי אַ פויגל, און אויגן, וואָס האָבן אויף אַלץ מיט פֿאַרוואונ־דערונג געקוקט. און פלוצים האָסטו זיך צו מיר, דו ליכטיגע און טרויער־

דיגע, באַוויזן פון נאַכטיגן נעבל, און אויף מיין אייגזאַמן באַרג, ביים שטיין פון מיין צוקאַפּנס זיך געשטעלט. און אויפגעוועקט האָסטו מיך יעדן פרימאָרגן מיט דיין שטראָל פון חסד, און מיט מוטערלעך רחמנות האָט דיין גאָלדן אויג מיך געגלעט. און אָנגעפילט האָסטו מיין האַרץ מיט פאַרבאַרגענעם טרויער, פאַרשוויגענע ליידן און יסורים פון ליבע. פרי־באַגינען פלעגן מיינע אויגן זיך עפענען דיך צו באַגריסן, און וואַרטן אויף דיר, ווי אַ ציטעריג קינד אויף זיין מאַמען. און אין איינעם אַ פרימאָרגן האָט אַן אָלטער מאַן פון יהודה מיך געפונען ליגנדיג אין די בערג. דער מאַן איז איינגעהילט געווען אין אַ לאַנגן מאַנטל, אַ פינסטערער, אַ שווייגנדיגער, באַוואַקסן מיט לאַנגע צעשויבערטע האָר. דאָס איז געווען אַ הייליגער געטלעכער נזיר, ווייס ווי די זילבער־וואָלקנדלעך אין הימל, צי ווי דער אייז אַנטקעגן פרי־מאָרגן. און דער זקן האָט אויף מיר רחמנות געהאַט, האָט מיך אין זיין באַהאַלטן געצעלט צוגענומען. און אין שאָטן פון זיין ווייסער ציטערדיגער באָרד מיך פאַרשטעלט. און געלערנט האָט ער מיך זיינע וועגן, זיין גאָט צו דינען, מיין נשמה פון יעדן תענוג אָפּצושיידן, און צום הימל מיינע אויגן וועגדן. און אייניציגווייז האָט ער אַלע בלומען פון מיין יוגנט אָפּגע־פליקט, אַלע מיינע פאַרלאַנגען הייליג געמאַכט צום הימל — און אַוועק זיינען מיינע טעג אין תענית־ים און מיינע נעכט אין תפלות — אַזוי ווי זיינע. און מורא האָב איך געהאַט פאַרן זקן, אַזוי ווי דאָס בלימל האָט מורא פאַר קעלט. מיין פנים איז אָפּגעצערט געוואָרן און מיין שטערן איז בלאַסער געוואָרן פון טאָג צו טאָג — נאָר מיינע האָר זיינען אויסגעוואַקסן און זיך געקרויזט אין לאָקן, און אין האַרצן האָט אַ פרישער וואַלד פון חלומות געבליט. און איך, אַ צאַרט קינד, האָב זיך אין דעם דאָזיגן וואַלד פאַרלוירן, און בין געווען געגליכן צו אַ פאַרבלאָנדזשעטן הירש צווישן די צעדער פון לבנון. צייטנווייז פלעגט דער וואַלד אין מיין האַרצן זיך פאַרוואַנדלען אין אַ פּראַכטיגן גאָרטן איינגעטונקט אין בלומען און באַגאָסן מיט זונשיין — און דו, געוועבט פון ליכט און שטראָלן, אַ פרוי און גאָט צוזאַמען, דו גייסט אָרום צווישן די בייטן מיט אַ געטלעכן שמייכל אויף די ליפן, און איך, — אַ פאַרליבטע טויב — ציטער און פלאַטער אויף דיין ווייסן שולטער. און אין יענע טעג בין איך נאָך ריין געווען, שעמעוודיג און באַשיידן. מיין נשמה איז קלאָר געווען און לויטער ווי אַ שפּריץ טוי אויף אַ פרישער ליליע, און מיין האַרץ — אַ טראָפן שלוח׳ס וואָסער אין אַ קרישטאָלן בעכער. דער אָטעם פון אַ פרוי האָט מיך נאָך נישט באַהויכט, און איר דופט איז מיר נאָך נישט געווען באַ־קאַנט. נאָר מאַכטיגע לעבנסקוואָלן האָבן אין מיין האַרצן געשטראָמט און

מיין נשמה האָט אַ ים ליבע, א ים ליבע געבעטן. און דיין געשטאַלט האָט אומגעריכט פאַר מיר אויפגעבליט פון מיינע חלומות, און באַוויזן האָסטו זיך צו מיר אַ פרוי און גאָט צוזאַמען, און נישט געווואוסט האָב איך, וועו און ווי אַזוי, עס איז דאָרט אויסגעוואָקסן. און אַמאָל פלעגט זיך מיר דוכטן, אַז גאָט האָט פון אייביג אָן דיין בילד אין מיין האַרצן איינגעפלאַנצט, און לאַנג צוריק אויף איינעם פון די שטערן, אַדער אין אַ לאַנג שוין פאַרגעסענעם חלום, בין איך פאַרביי דיר דורכגעגאַנגען, און דו האָסט מיך ביי מיין נאָמען גערופן. און דיין געדעכטעניש האָט תמיד געברענט פאַר מיר מיט אַ ווייסן פייער, און געפילט האָב איך דיין זיסן דופט פון די רעטענישן פון מיין ווייטער קינדהייט, און פון אירע אומפאַרשטענדלעכע חלומות דיין בת־קול געהערט. בייטאָג, גייענדיג מיט אויגן אויפגעהויבענע צום הימל, האָב איך ווי אַ בלינדער דיין שאָטן געטאַפט, און אין שלאָפלאָוע נעכט אויף מיין געלעגער דיך געזוכט. און אַמאָל, אַז דער זקן פלעגט אין מיטן נאַכט אויפשטיין, און ביים אָפענעם פענסטער צום מזרח זיך שטעלן — זיינע אויגן געוועגדט צום הימל, זיינע ליפן זינגען צוזאַמען מיט די שטערן אַ הייליגע תפלה צום גאָט פון זיין לעבן — פלעג איך אַנטקעגן אים ליגן אין דער פינסטער, ברענענדיג פון קאָפּ ביז צו די פיס, זיך וואַרפנדיג אין שוועָרע יסורים פון זינד. און מיין נשמה ציטערט און צאַפלט זיך, ווי אַ קליין שפּעלע אין די ציין פון אַ הונגעריגן לייב. און די אויגן ווייגען, און די ציין קריצן, און מיינע ליפּן שפּטשען לײדנשאַפטלעך, ציטערנדיג, אַ זינדיגע תפלה צום גאָט פון מיין לעבן. און אַריינגיסן זיך אין מיר פלעגט דאָס געזאַנג פון זקן, ווי אַ ריינער קוואַל וואָס פאַלט אַריין אין אַן אויפגעברויזטן שטורעמדיגן ים. און קליין בין איך אין מיינע אייגענע אויגן געווארן, און געפיניגט האָב איך זיך, און האָב זיך צוגעזאָגט נדרים אין דער פינסטערניש פון מיין נשמה. און פאַרן זקן האָב איך מורא געהאַט, טאָמער וועט ער מיין נשמה זינדיג דערוויסן, וועט ער זי פאַרברענען מיטן פלאַם פון זיינע אויגן. און איך האָב מער נישט געוואָגט אויפצוהויבן מיינע אויגן צום הימל, נאָר איך האָב זיי איינגעגראָבן אין תהום פון מיין פינסטערער נשמה, און אַזוי ווי אַ וואַרים אין האַרבסטיגן טאָג זיך איינגעקאַרטשעט. נאָר דו, אומשולדיגע, צניעותדיגע, דערבאַרימדיגע, האָסט אויף מיר רחמנות געהאַט, און מיך פון זיך ניט פאַרשויסן. פון דער הויך האָסטו שטראַלנדיג צו מיר אַראָפגעקוקט, ווי אין אַמאָליגע טעג צו מיר געוואונקען, און פון זינד מיך גערייניגט. און דיין ליכט האָט מיין האַרץ ריינגעוואַשן, און ליכטיגער פון שניי איז עס געווארן. איך בין אַוועק צום

טייך זיך טובל'ען, און מיין נשמה הייליגן צו גאָט. אַ פרישן שטראָם קדושה האָבן די באַרגיגע ווינטן אויף מיר געבלאָזן, און געגאַנגען בין איך, ווי איינער וואָס גייט אַ הייליגן סוד אַנטקעגן. און אַ געטלעכע גבורה איז אויף מיר אַרונטער, מיין האָרץ איז באַנייט געוואָרן, מיין גייסט קלאָר און ליכטיג, און מיין נשמה האָט געזונגען — און איך האָב זיך אַליין נישט דערקענט. און בריית צעעפנט האָב איך מיינע אויגן, הויך האָב איך מיין קאָפּ אויפגעהויבן, און טיף אין טייך זיך אונטערגעטונקט. פלוצים האָט דער וואָסערקלאָנג, ווי אַ קרישטאַלענער שטראָם דורך מיך דורכגעפלייצט, און ווי אַ האַרפנכאָר האָט ער אין מיינע אויערן געקלונגען. איך האָב זיך אַרומגעקוקט — און בין געבליבן צעטומלט: אַנטקעגן מיר אין טייך, האָב איך דערזען אַ מיידל, איר צאָרט קלאָר לייב האָט צו מיר פון האַלבער טונקלקייט אַרויסגעבלאָנקט — און מיך פאַר'שיכור'ט. און געוואָלט האָב איך אַ וואַרף טאָן זיך צו איר, ווי אַ לייב, — נאָר דאָס בילד פון דעם גרייז דעם נזיר איז פאָר מיר אַרויס־געשוואומען, און מיין תאוה האָב איך מיט אַ געבריל פון לייב אין זיך דער־וואַרגן. איך האָב זיך אין אַ פעלזנשפאָלט באַהאַלטן, און פון דאָרטן אויף דעם קלאָרן גוף געקוקט. מיט מיינע אויגן האָב איך איר צאָרט קלאָר לייב גע־שלונגען, אין מיין נשמה האָט זיך דער ציטער פון איר יונגער מיידלשער ברוסט געצאַפלט. און מיט די ציין האָב איך געקריצט, מיין פויסט געביילט אַנטקעגן הימל — נישט וויסנדיג אַנטקעגן וועמען, צי אַנטקעגן גאָט, וואָס שטעלט מיך אין אַזא נסיון, אַדער אַנטקעגן שטן, וואָס טוט זיך מיט מיר רייצן און מיך פּיניגן. און אַראָפּגעלאָזט האָט זיך מיין פויסט, ווי אַ האַמער, אויפן פעלז, און צעברעקלט איז דער פעלז געוואָרן, און מיינע פיס האָבן די שטיינד־לעך אין שטויב געמאָלן. און אַז די שיכרות איז פון מיר אַוועק — האָט מיך אַן אימהדיגע פינסטערניש פאַרנומען, און איך האָב פאַר זיך אַליין, פאַר מיין אייגענעם תהו־ובהו מורא געקראָגן. ווייל דערזען האָב איך מיין נשמה דורך און דורך, און געווען איז זי שוואַרץ און וויס אינאיינעם, אַ געמיש פון ליכט און שאָטן; און אין מיין האַרצן האָב איך אַריינגעקוקט — און גע־וען איז עס אַ שלאַנגען־הייל און אַדלער־נעסט צוזאַמען. צי אפשר דערפאַר האָט תמיד מיין נשמה נאָכן פרימאָרגן געדאָרשט, און אין דער אייגענער צייט נאָכן פינסטערן אַוונט געבענקט? אַ דערשלאָגענער בין איך אויפן ברעג פון טייך געזעסן, די אויגן צום וואַסער צוגעשמידט, און מיין קאָפּ אונטער אַ שווערער משא פון שוואַרצע זינדיגע מחשבות געבויגן — און געדוכט האָט מיר, ווי איך וואָלט אויפן קרייצוועג פון פלוך און בענטשונג געזעסן. פלו־

צים האָב איך מיינע האָר ווּאַסער דערזען, ווּילד און לאַנג אָפּגעווּאַקסן, פֿאַרהענגען מיין פּנים, ווי מיט אַ שווּערן פֿאַרהאַנג פּון שלאַנגען שווּאַרצע, ווּאָס ווּילן מיין נשמה כאַפּן אין זייער נעץ. איך בין אויפּגעשפּרונגען פּון מיין אָרט, און מיינע לאָקן הייליג געמאַכט צום הימל — און מיין גורל איז געווּאָרפּן געווּאָרן. מיט האַרצקלאָפּעניש האָב איך מיין סוד דעם זקן אַנטפּלעקט, און ער האָט מיט אַ בליק פּון זיינע אויגן מיך געבענטשט, און באַגינען, מיט זונאויפגאַנג, מיך קיין ירושלים אַרויסגעלאָזט. און אַריינגע־קומען בין איך אין די טויערן פּון מקדש מיט אַ קרבן און מתנות. און געזען האָב איך דעם געטלעכן היכל, די פּראַכט און רום פּון די כהנים און באַדינער, די רייכקייט און די שענקייט האָב איך געזען, און האָב מיך אינגאַנצן פֿאַר־לוירן. און אָפּגעשניטן האָב איך מיינע לאָקן איבערן בלוט פּון מיין קרבן, און אויפּן מזבח, פֿאַרן פייערדיגן לייב, זיי אַרויפּגעווּאַרפן — און אין איין רגע זיינען זיי מיטן פלאַם פּון מיין קרבן צום הימל אויפּגעגאַנגען, און די צירונג פּון מיין יוגנט איז אין אַש — אַ מתנה צו גאָט — פֿאַרוואַנדלט גע־ווּאָרן. אַ שווּאַרצע כוואַליע רויך, ווי דער רויך פּון מזבח, האָט זיך פֿלוצים פּון מיין נשמה אַרויסגעריסן, דאָס ליכט פּון מיינע אויגן פֿאַרשטעלט — און געווּאָלט האָב איך זיך צעברילן ווי אַ לייב פֿאַר ווייטאָג — נאָר אין דער מינוט האָט דער כאָר לווּיים אויף מיר אַ גאָס געטאָן אַ ים געזאַנג, און מיין נשמה פֿאַרשווּעבט. די קלאַנגען פּון טרומפּייטן און האָרפֿן האָבן מיין יוגנט־געשריי פֿאַרטויבט, און אין ערוויש פּון פּויקן און טאַצן איז מיין האַרץ פֿאַר־לוירן געגאַנגען. אַנמאַכטיק בין איך צו די פּיס פּון גרייז־גרויען, ווייסגע־קליידטן, כהן, צוגעפֿאַלן, מיין קאָפּ אין די פֿאַלעס פּון זיין ווייסן מאַנטל איינגעגראָבן, און לאַנג האָב איך געווייַנט, זיך מתודה געווּען און גע־ווייַנט — — —

— און אַרויסגייענדיג פּון בית המקדש — האָב איך אַ קליינעם לאָק, אַן אַנטרונענעם פּון פייער, דערזען ליגנדיג אין אַ ווינקל פּון מזבח, האָב איך צר־געזומען דעם לאָק ווּאָס האָט געהערט צו גאָט, אים באַהאַלטן אין שויס און מיט זיך אַוועקגעטראָגן. איך האָב אים לאַנג, אויפּן האַרצן געטראָגן, ווי אַ קמיע אויף מיין האַלז אָנגעהאַנגען. און אַז מיינע לאָקן האָבן ווידער אָנ־געהויבן אָפּוואַקסן — האָב איך אים פּון מיין האַלז אַראָפּגענומען, אַ קוש גע־טאָן, און מיטן ווינט אים אַוועקגעלאָזט — מיין גנבה צו גאָט אומגעקערט.

— און איצטער, זע, ווי דער הימל האָט זיך פּון מיר אויסגעלאַבט, און ווי גרויזאָם ער האָט מיך אָפּגענאַרט. מיין קינדהייט, מיין יוגנט — אַלץ, אַלץ,

האָט ער פון מיר צוגענומען, און מיט קיין זאַך מיך נישט באַלוינט דערפאַר. אונטערטעניג, ווי אַ קנעכט, האָב איך תמיד מיינע אויגן צום הימל געהאַלטן אויפגעהויבן, און שטיל, ווי אַ הונט, זיך נישט באַקלאָגנדיג, האָב איך געוואַרט אויף מיין גורל. נאָר שטאָלץ האָט דער הימל איבער מיר געשוויגן, און מיט פאַלשקייט מיין יוגנט צוגענומען. און אָט בין איך ווידער אינזאַם אין מדבר געבליבן, און מיין באַרויבטער פרילינג האָט שוין אָנגעהויבן אַ בייזער, אַ פאַרצאָרנטער, זיך אָפּטאָן פון מיר, אָן איין ליבלעכן קוש, אָן איין פריינטלעך וואָרט. און איך יאָג מיך נאָך אים, האַלטנדיג אים ביים זוים פון זיין קלייד; איך צאַפּל זיך און בעט: פאַרלאָז מיך נישט! — און פלוצים האָסטו זיך צו מיר באַוויזן, דו הערשנדע מלכה פון מיין האַרצן, און אָט שטייסטו פאַר מיר אין דיין פולער פראַכט אויף דער ערד, דאָס צעפּטער פון גליק אין דיין האָנט, און די קרוין פון הילף און רעטונג אויף דיין שטערן. און איך — קוים האָב איך דיך דערזען — און אַלע מיינע אונטערדריקטע געפילן האָבן פלוצים, ווי די פארמאָרעטע שלאַנגען, אַרויסגעקראָכן פון זייערע לעכער מיט זייערע האַלבע גופן, און ציען זיך און ציטערן, הונגעריגע, דאָרשטיגע, צו דיר, צו דיר, — און אַ ווילד פייער, אַ פייער פון מרידה, פלאַקערט און גליט אין זייערע אויגן. און זע, מיין גאַנצן הימל זילבערנע און גאָלדענע שטערן וועל איך דיר פאַר איין הויפן ליבע, פאַר איין אינציגן באַריר פון דיין גאָלדן צעפּטער, אַוועקגעבן. ווייל וואָס נאָך האָב איך פון הימל צו דערוואַרטן, נאָכדעם ווי דו האָסט אים צוליב מיך פאַרלאָזן, און דיין ליכט האָט זיך פון אים אָפּגעטאָן? שוואַנ און דערשטערט זיינען געוואָרן די זיילן פון הימל, און חרב איז געוואָרן גאָט'ס היכל, זיין כסא־הכבוד צעבראָכן, און די געטלעכע טויערן אין אַש צעברענט. — און איך בין אויסגעוואַקסן שטאַרק און שיין, מיט אַן אומגעבראָכענעם שטאָלץ אין נשמה, מיט אַ לייבנגעשרייי אין מיין ברוסט, און דו ביסט מיט מיר — באַפּייל, און איך וועל מיינע לאָקן אַ טרייסל טאָן, און, ווי אַ שטרוי, וועל איך די צעשיטערטע הימלען פון מיין קאָפּ אַראָפּוואַרפן; גיב דיין וואָרט — און פאַרזינקען וועל איך אין גיהנום'שן תהום מיין לעבן, און ווי איך האָב מיינע אויגן אין אים אַראָפּגעלאָזט קוקנדיג אויף דיין בילד, וועל איך זיי שוין אויף אייביג צום הימל ניט אויפהויבן. שוועסטער, דערבאַרעם זיך אויף מיר, נעם מיך צו זיך, אין דיין האָנט גיב איך זיך איבער. דריק מיך צו, ווי אַ ברודער, צו דיין האַרצן — אָדער, לאָז מיך זיין דאָס בענקל פאַר דיינע פיס. ווי אַ הונט וועל איך ביים זוים פון דיין קלייד ליגן, און דעם קלענסטן צוק פון דיינע ברעמען היטן; דעם מינדסטן פאַרלאַנג דיינעם אויספירן, אָדער,

אַזוי ווי לייב, צו דיר אַ שפרונג טאָן, און אין אַ פעלזנשפאַלט דיך פאַר־שלעפן . . .

און דער בחור האָט זיך פלוצים באַהערשט, און אויף אַ בעטנדיג קול וויי־טער געזעדט:

אָדער, נייע הימלען וועל איך פאַר דיר באַשאַפן, און מיט אַ נייער בלויקייט און נייעם ליכט וועל איך דיך איינהילן. און איינפאַסן וועל איך דיך, ווי אַ זון, אין מיין לעבנס־ספער, און אין ליד פון מיין נשמה וועל איך דיין אָנ־דענק אַרייננוועבן. פון מיינע תפלות וועל איך קרוינען פאַר דיין קאָפּ פלעכטן, און מיט מיינע ווייסע בלומען וועל איך די ערד פאַר דיינע פיס אויסבעטן. ווי אַ פייערדיגער אָדלער וועל איך אַרום דיין טראָן אומשוועבן, און פלאַמען אָנ־וועיען אויף דיר מיט מיינע פליגל. מיט דיינס אַ וואָרט — וועל איך אין אום־באַגרענעצטער הויך זיך אויפהויבן, און ביז די ווייטסטע זונען וועט מיין גליקסגעשריי דערגרייכן.

און צעעפנט האָבן זיך דעם בחור'ס אויגן, אין וועלכע ליכט און פייער האָבן זיך געראַנגלט. ציטערדיג און ברענענדיג אינגאַנצן, האָט ער זיין בליק מיט גרויסער ליבע צו דער מיידל אויפגעהויבן — און אַ קוק־טועדיג, איז ער פאַרשטיינערט געוואָרן. דאָס מיידל איז פאַרשוואונדן געוואָרן פון שפיץ פעלזן, נאָר איר געשטאַלט האָט זיך נאָך אין טייך אָפּגעשפיגלט, און צוזאַמען מיטן מאָרגנשטערן האָט זי צו אים פון שוואַרצער טיפענים אַרויסגעקוקט.

און אַ העליש פייער האָט דעם בחור'ס האַרץ אַרומגעכאַפט, און געברענט און געפלאַקערט. דראָענדיג מיט די פויסטן — האָט ער אין די גרויסע ליידן פון זיין נשמה אויסגעשריען: „פייער, פייער, פייער!" — און פון צווייטער זייט טייך, פון שפיץ פעלזן, האָט דער וויידערקלאַנג אָפּגעענטפערט: „פיי־ער, פייער!" — און דער טייך האָט געציטערט, און מיט פלאַם זיך אַנגע־צונדן, און איבערן גאַנצן אינזל האָט זיך אַ פלאַם־פייער געשריי געטראָגן.

און נאָכן געשריי, האָט זיך די גרויסע שטילקייט, די פרימאָרגן־שטילקייט זיך צעלייגט. אָנמאַכטיג איז דעם בחור'ס קאָפּ אויף זיין ברוסט צוגעפאַלן, און זיינע אויגן האָבן צו דער שוואַרצער טיפענים פון טייך זיך צוגעשמידט. טרויעריג־שטיל איז אין דער פינסטערניש אַרום אים געווען, און אָנטשוויגן און שטום איז געווען אין דער פינסטערניש פון זיין האַרצן. אַ שוואַרצער טרויער־פליגל האָט איבער אים געפאָכט, און פינסטער, ווי דער תהום, זיינען זיינע מחשבות געווען.

נאָר הויך, אין מיטן הימל, איבער דעם בחור'ס קאָפּ, האָט אין אויג, אַ גרויס, ליכטיג, גאָלדן אויג מיט ליבע אויף אים אַראָפּגעקוקט — געוועזן איז עס דאָס אויג פון מאָרגנשטערן.

און דער מאָרגנשטערן האָט אין הימל זיך געשטעלט, און פון דער ווייט הימלישע ברכות אויף דעם בחור'ס קאָפּ געשעפטשעט, און געגלעט און גע־וואונקען צו אים — נאָר דער בחור האָט עס נישט באַמערקט.

און פּלוצים האָט דער בחור דערוואַכט. זיינע אויגן פון גיהנום'שן אָפּגרונט אָפּגעריסן, און זיי אין ליכט פון הימל פאַרטרונקען, און געדוכט האָט זיך, ווי ער וואָלט מיט זיינע אויגן געוואָלט דערפאָרשן: הימל, אָדער גיהנום?

און דער הימלשער בלוי האָט זיינע אויגן קלאָר געמאַכט, און זיי האָבן צוריק זייער פריערדיגן אומשולדיגן גלאַנץ באַקומען, און ס'איז נישט גע־ווען צו דערקענען, אַז אַ העליש־פייער האָט ניט לאַנג צוריק אין זיי געברענט.

און אַ פרימאָרגן־שטילקייט האָט זיך אין זיין האַרץ צעגאָסן, ווי מיט באַלזאַם אויף זיינע וואונדן געטריפט, און באַרואיגט, אונטערטעניג איז זיין האַרץ געוואָרן.

ער האָט אויפגעהויבן צוריק זיינע אויגן צו דעם שפּיץ פעלזן און דערזען, ווי הויך איבער זיין קאָפּ הענגט אַן אייניגיג קלאָר וואָלקענדל, און ווי אַ האָנט וואָלט זיך פון געפליגלטן וואָלקנדל אַרויסגעשטרעקט. איז עס געווען דאָס געשטאַלט פון מיידל, אָדער אַ ליכטיגער מלאך?

און זיין בליק האָט זיך צוריקגעצויגן צום מאָרגנשטערן, און זיין נשמה האָט זיך אין זיינע שטראַלן אַריינגעפלאָכטן. טרויערדיג, לויכטנדיג און שיי־נעדיג, איז ער נאָך אַלץ אַזוי ריין און אומבאַפלעקט ווי אין ערשטן טאָג פון וועלטבאַשאַף. דאָס ליכט זיינס ווערט ניט פאַרלאָשן, און זיין פונק נישט פאַרטונקלט. און יעדן פרימאָרגן ווען די וואונדערבאַרע מענער, די גרויסע יחידים, איינזאַמע יתומים אויף דער ערד, בלאָנדזשען דורך די נעבלען פון די סטעפּעס, און לייגן אויס מיט זייערע טריט די ערשטע שטעגלעך צו די שפּיצן בערג — דאָן גייט ער, דער וואונדערלעכער און איינזאַמער ווי זיי, אַרויס — באַגריסט זיי מיט קלאָרן ליכט, מיט זיין שטענדיגער ברכה, און ווינקט צו זיי מיט זיין גאָלדן אויג: זייט ריין, זייט ריין, זייט ריין! — און גיסט צונויף אַלע זייערע גרויסע נשמות, פון אַלע עקן פון דער וועלט, אין איין ליכטיגן פונקט, אין מאָרגשטערן.

אוּן אַ גרויסע אומגעהויערע בענקשאַפט האָט דעם בחור אָנגענומען, אוּן אַ ליבע צו גאָט, שטאַרקער פון טויט, האָט, ווי אַ שטראָם, זיין האַרץ דורכגעשוועמט. ער האָט געטרונקען דעם הימלשן בלוי מיט די אויגן, אוּן איז פאַר'שיכור'ט געוואָרן. ער האָט זיך אויסגעלייכט, די הענט צום הימל אויפגעהויבן, אוּן אויסגעשריען:

— גאָט, אויך דעם פייער פון האַרצן בין איך מקריב צו דיר!

אוּן אַ גרויס ליכט האָט נאָך דער הייליגער שבועה אין זיינע אויגן אויפגעלויכטן; ער האָט דערזען, ווי דער מאַרגנשטערן שיינט אוּן ווינקט צו אים מיט שמחה אוּן בענטשט אים מיט אַ געטלעכער ברכה. אוּן איינגעטרויט האָט ער זיך אין זיין שטערן אוּן געגלויבט אין אים. ער האָט פאַרשטאַנען, אַז דאָס האָט גאָט אים געשיקט, אוּן זיין געטלעך פייער אים איינגעטיילט. אוּן געשפירט האָט ער, אַז עפּעס גרויסעס האָט גאָט באַשטימט פאַר אים אויפן וויסטן אינזל — אוּן נישט געוואוסט וואָס.

ער האָט זיך אויפגעמונטערט, זיך פון אָרט געריסן, אוּן מיט אַ זיכער רואיג האַרץ איז ער מיטן ברעג טייך געגאַנגען צו זיין גורל. דאָס געשריי פון פייער האָט נאָך געקלונגען אין זיינע אויערן, אוּן זונאויפגאַנג האָט נאָך געשפילט אין זיינע אויגן.

אוּן ס'בילד פון מיידל אין וואַסער אוּן קלאָר וואָלקנדל אין הימל, האָבן אויך פון זייער אָרט זיך געריסן, אוּן אים פאַרויס־געגאַנגען.

נאָר דער בחור האָט זיך שוין מער ניט געוואונדערט, ווייל אַ פיל גרעסערער וואונדער איז אין זיין האַרצן אַריין — איז ער שטיל אוּן שווייגנדיג געגאַנגען אַנטקעגן מאַרגנשטערן.

ז

אוּן אַז דער בחור איז ווייט אַפגעגאַנגען -- האָט ער באַמערקט, אַז דער ברעג פון טייך מיט וועלכן ער גייט, דערהויבט זיך אַלץ העכער אוּן העכער, ביז ער גלייכט זיך אויס מיטן פעלזן אויף דער צווייטער זייט. אוּן ביידע פעלזן קומען זיך צונויף, דערנענטערן זיך, אוּן בויגן זיך אַריבערן טייך וואָס ליגט אונטער זיי איינגעשלאָסן. אוּן געדוכט האָט זיך, אַז די צוויי ריזן האָבן געשלאָסן אַ בונד צווישן זיך: דעם תהום אין זייער טיפענישן צו פאַרנאַרן, אוּן אין דער פינסטער אים דערשטיקן.

רואיג, אומדערשראָקן, האָט דער בחור אין טיפענישׂ פון תהום אַראָפּ־געקוקט, און זיך געפרעגט:

— צי קען אַ מענטש, זיך וואַרפנדיג אין דאָזיגן תהום, נאָך בלייבן לעבן?

נאָר ער האָט זיך אויף אַ רגע ניט אָפּגעשטעלט, און איז ווייטער געגאַנגען — אַלץ העכער און העכער צום שפּיץ פון פעלזן. דאָס וואָלקנדל פון הימל און דער מיידלס בילד אין וואַסער זיינען אים פאָראויס געגאַנגען.

און פלוצים האָט דאָס קלאָרע וואָלקנדל זיך אָפּגעשטעלט, און געהרט אי־בער דעם שפּיץ פעלזן. און דער בחור האָט אַ קוק געטאָן און דערזען, ווי אַ גרויסער שוואַרצער שטיין הויבט זיך אַרויס פון די פרימאָרגן־נעבלען, און דער שטיין איז הויך און שפּיציג, און זיצט אויף די פלייצעס פון פעלזן. אונטן וואַרפט זיך דער טייך פון אונטערגאַנג, און אויבן — ברענט אַ קליין פּייערל.

און דעם בחור'ס האַרץ האָט פון ווייטנס דערשפּירט דעם הייליגן פּייער, און איז געוואָרן פאַרציטערט. אָט איז עס גאָט'ס באַהאַלטענע ליכט, ציטערט דורך מדבר'שע נעבלען און ווינקט פון די שפּיצן פעלזן. עס צאַפּלט דאָס ליכט און ציטערט, און ווינקט מיט וואונקען פון דער גאולה. וועט האָט אויפן שפּיץ פעלזן דאָס דאָזיגע ליכט אָנגעצונדן, און וואו איז יענער ריינער און לויטערער וואָס זאָל צום ליכט זוכה זיין? איז עס נישט צומאָל זיין גורל וואָס גאָט האָט אים אויפן וויסטן אינזל באַשערט?

און אַ שטאַרקע געטלעכע פרייד, אַ נישט־באַגרענעצטע פרייד, איז ווי אַ מאַכטיגער שטראָם אין זיין האַרצן אַריין, און זיין האַרץ האָט זיך געפרייט און געשראָקן, און געקלאַפּט מיטן ציטער פון האָפענונג און גלויבן. זיינע פּיס זיינען לייכט געוואָרן, און זיינע טריט — אויסגעבריטערט, און ער איז געגאַנגען און געשוועבט אַנטקעגן הייליגן ליכט. אין זיינע אויערן האָט נאָך געקלונגען דאָס געשריי פון פּייער, און אין זיין האַרצן האָט די ברכה פון מאַרגנשטערן געזונגען.

און דער פונק פּייער איז פאַר זיינע אויגן אַלץ געוואַקסן. אָט איז עס ווי אַ קליין פּייערדיג צינגל וואָס טאַנצט מיט ליבע אַנטקעגן זיין שוועסטער, דער זון. און אָט איז עס ווי דער פּייערדיגער לאָק, ווי דאָס פּייער פון מזבח, וואָס ער האָט געזען אין דעם טאָג פון זיין נזירות.

און דער בחור האָט דעם געטלעכן פייער דערקענט, און דער אָדלער אין נעסט פון זיין האַרצן האָט דערוואַכט, און האָט מיט אַ דערהויבן געשרייַ דורך זיין מויל זיך אַרויסגעריסן: „גאָט'ס פייער! גאָט'ס פייער!" — און דער בחור האָט פאַרגעסן אַן טיפן תהום, אויפן שפּיץ פעלזן אַרויפגעקלעטערט, דאָס הייליגע פייער אָנגענומען, און עס אויפגעהויבן אָנטקעגן הימל. אין פּראַכט פון יוגנט און שיינקייט איז ער אין דער הויך געשטאַנען. הויך זיין באַקרוינטן קאָפּ אויפגעהויבן, און דער פאַקל פון הילף האָט אין זיין האַנט געברענט. דאָס קלאָר־ווייסע וואָלקנדל האָט געשוועבט איבער זיין קאָפּ ווי אַ מלאך, און דער מאָרגנשטערן האָט זיין מוטיקייט באַגריסט.

און אַ מאַכטיגע פרייד־געשרייַ איז געווען גרייט זיך אַרויסצורייסן פון בחור'ס ליפּן — נאָר אין דער מינוט האָט זיך וויידער פאָר אים, פון פינסטערן תהום אַרויס, דער מיידלס בילד באַוויזן. וואונדערלעך, אין איר שיינקייט און יוגנט, איז זי פאר אים דערשינען, און זונאויפגאַנג האָט אין אירע אויגן געלויכטן. אירע בליקן זיינען גלייך אויף אים געפאַלן, גלייך ווי זי וואָלט אַ נעץ אין זיין נשמה פאַרוואָרפן, כדי אים צו פאַנגען. שטיל ציט זי זיך צו אים אין דערהויך, און שטיל ציט זי אים צו זיך אין אָפגרונט. אירע הענט זיינען צו אים אויסגעשפרייט אים אויפצונעמען, און זיך אים אָפצוגעבן געגרייט. איר בליק — טויטלעכע ליבע, וואָס מעסט מינוטן דורך אייביקייטן.

און דער בחור האָט פעסט דעם הייליגן פייער צום האַרצן צוגעדריקט, האָט צוגעמאַכט אין ציטערניש די אויגן, אויסגעשריען: הימל — גיהנום — דו . . . און זיך אַראָפגעוואָרפן פון שפּיץ פעלזן אין די אָפענע אָרעמס פון טיפן אָפגרונט.

און גאָט'ס ליכטלעך פון הימל זיינען אויסגעלאָשן געוואָרן, און דער הימל איז בלאָס געוואָרן און נאַקעט, ווי גאָט'ס פעלד נאָכן שניידן. און דאָרט, אַן אַ זייט פעלד, איז געלעגן אַוועקגעוואָרפן, ווי אַ נוצלאָזע כלי, דער סערפּ פון דער לבנה.

און דאָס ווייסע וואָלקנדל האָט אַ ציטער געטאָן און צעגאַנגען געוואָרן, און דער מאָרגנשטערן האָט אַ צאָפּל געטאָן — און פאַרשוואונדן געוואָרן. די זון האָט זיך אויפגעכאַפּט אין איר קעניגלעכער שטאָלץ, און איז אויפן הימל אַרויסגעטראָטן, אַ טרייסל געטאָן מיט אירע גאָלדענע לאָקן, און איר שיין האָט זיך אויף די ווייטסטע בערג צעגאָסן.

און די וואַסערן האָבן דעם בחור אויסגעשפּיגן אין זייער אַ ווייטן לאַנד, אין אַ פרעמדן לאַנד, אין גלות־לאַנד.

און ער האָט אומגעוואַנדערט אין אַלע לענדער צווישן די גלות־קינדער, און איז געגאַנגען צווישן זיי ווי אַ לעגענדע פון פאַרצייטן, ווי אַ וויזיע פון דער צוקונפט, און פרעמד און סודותדיג איז ער זיי פאַרגעקומען.

און פרעמד זיינען אים הימל און ערד געוואָרן. ער האָט אויסגעלערנט זיינע אויגן גראַד, אַנטקעגן אים, ביז עקן וועלט, צו קוקן — ווי עס האָט געקוקט אויף אים גראַד דער מיידל׳ס בליק אין יענעם פרימאָרגן.

ווען האָט ער יענעם פרימאָרגן געזען?

און דער בחור האָט געבלאָנדזשעט אויף דער ערד, אַזוי ווי אַ געפאַלענער שטערן בלאָנדזשעט אין חלל פון הימל, און ער האָט גאָרנישט ניט פאַרמאָגט אַ חוץ דאָס גרויסע פייער אין האַרצן, און אַ חוץ דעם זונאויפגאַנג אין זיינע אויגן.

ווען איז דאָס פייער אין זיין האַרץ אַריין?

דען אין אַ דרייפאַכיגן שמעלצפורעם איז זיין האַרץ געלייטערט געוואָרן, און אַ דרייפאַכיגער פלאַם האָט אין אים געברענט: דאָס פייער פון גאָט, און דאָס פייער פון שטן, — און דאָס שטאַרקסטע פון זיי ביידע — דאָס פייער פון ליבע.

האָט ער געטראָגן דעמדאָזיגן פייער אין אַלע פיר ווינקלען פון דער ערד; מיטן הויך פון זיין מויל האָט ער הערצער אויפגעפלאַמט, און אין פאַרלאָשענע אויגן האָט ער ליכט אָנגעצונדן.

און זיינע פאַרוואָגלטע ברידער איז ער אַרויס, און זיי געזען אין זייער דערנידערונג און פיין — האָט ער מיט זייער פיין געווייטאָגט, און מיט זייער זיפץ געזיפצט. און הימלשע געשרייען, גיהנום־ליידן, גאָט׳ס נקמה און זיין שטורעמדיגער צאָרן האָבן זיך געהערט אין זיין זיפץ; דאָס געשריי פון אַ נשמה וואָס גייט־אויס אין יסורים פון אַן אומזיסטער נישט־געענטפערטער ליבע, און דאָס זיפצן פון דער וועלט אין נאַכט פון חורבן.

און אַמאָל — אַז דער בחור פלעגט אַנטשוויגן ווערן אין זיינע גרויסע ליידן, און זיין געשריי פלעגט פאַרוואַנדלט ווערן אין שטילקייט — איז קיין גרעסערער טרויער נישט געווען פון זיין טרויער, און קיין טיפערער צער פון זיין צער נישט געווען.

און קיין איינציגער מענטש האָט זיין גראָדן בליק נישט געקענט אויסהאַלטן. מענטשן פלעגן פון אים זייערע אויגן אָפּוועגדן: ווער עס פלעגט זיי צום הימל אויפהויבן, און ווער צו דער ערד אַראָפלאָזן. און דער בחור פלעגט נאָכקוקן דעם יעניגן ביז ער פלעגט פאַרשווינדן, און ער האָט אויף יענעם גרויס רחמנות געלייגט.

און ער האָט אויך אויף זיין וועג געטראָפן מענטשן פון שנאה און האָס — און זיי פלעגן פון זיין בליק פאַרציטערט ווערן און איילנדיג פון אים זיך אָפּקערן; דער שטערן זייערער פלעגט זיך קנייטשן, מיט די געדיכטע ברע־מען פלעגן זיי די אויגן צודעקן און אויף דער ערד אַראָפקוקן; זייער האָנט לייגן זיי אויף זייער האָרץ — און געדוכט האָט זיך, ווי זיי וואָלטן וועלן באַ־האַלטן אַ גנבה פון די אויגן פון סודות'דיגן מאָן.

אָבער דורך און דורך האָט ער זייער האָרץ געזען, און אין זייער נשמה, ווי אין די טויערן פון אַ געפאַלענער פעסטונג, אַריינגעדרונגען. און געזען האָט ער אָלע זייערע ווייטאָגן, צוזאַמען מיט זיי האָט זיך זיין האָרץ געצאָפלט און געווייטאָגט, און מיט זייער פיין — מער פון זיי זיך געפייניגט.

און אַמאָל — אַז ער פלעגט טרעפן אַ זאָטן צופרידענעם מענטשן, פלעגט זיין קוק אין יענעמס האָרץ זיך אַריינשטעכן, און ביז צום טויט אים קראַנק מאַכן; די רו פלעגט שוין פון יענעם מענטשן אַנטלויפן, און ביינאַכט אויף זיין געלעגער פלעגט דער שלאָף פון אים ווייכן.

און מענטשן פלעגן צו אים קומען און שטיל זייער קאָפּ פאַרבויגן אונטער זיין ברכה און קללה. שטראָף און טרייסט פון זיינע ליפן געזוכט, תפלה און רחמים פון זיינע אויגן געבעטן. אַ ים רחמנות פלעגט זיך איבערגיסן אין זיין האָרצן, און זיין טרייסטוואָרט פלעגט פאַלן ווי מאָרגנטוי אויף די צע־

בראָכענע הערצער. מיט גרויס רחמנות פלעגט ער אויף זיי קוקן, און אין זיין בליק האָט דער פרימאַרגן געלויכטן.

ווייל געטראָגן האָט ער אין זיין האַרצן דאָס גרויסע ליכט פון דער ליכטיגער זון צוזאַמען מיט דער פינסטערניש פון נאַכט און אירע סודות — נאָר זיינע אויגן האָבן תמיד נאָך זונאויפגאַנג געדאָרשט. אין זיין נשמה האָט זיך אָפגעשפיגלט זונשיין און זונאויפגאַנג איז געווען זיין לעבנסליד.

*

און אַז דאָס האַרץ פלעגט אים פאַרקלעמען — וועָן זיינע גרויסע חלומות און אומבאַגרענעצטע ליידן פלעגן רוישן אין אים ווי כוואַליעס אין צעברויזטן ים — פלעגט ער מיט זונאויפגאַנג, אויסער שטאָט, ביים ברעג טייך, אַרויסגיין, און אָן אַן איינזאַמן בוים זיך אָנשפאַרן. זיינע אויגן פלעגט ער צום מאָרגנשטערן אויפהויבן, און אין וואַסער פון טייך האָט ער זיין אָפשפיגלונג געזוכט. דערנאָך פלעגט ער די אויגן צומאַכן און אין תהום פון זיין נשמה אַרייַנקוקן. און לאַנג פלעגט ער אַזוי שטיין, און שווייגן מיט דער גאַנצער וועלט אין זיין גרויסן טרויער, דער טרויער פון דעם יחיד.

און דער יונגער מלאך אויפן מאָרגנשטערן, מיט די קלאָרע פליגל און בענקענדיגע אויגן — האָט זאַכט דעם שטומן טרויערבעכער אייַנגעבויגן, און שטיל, טרער נאָך טרער, געגאָסן אין דער שטילקייט פון פרימאָרגן.

דו גייסט פון מיר אַוועק . . .

דו גייסט פון מיר אַוועק — איז גיי מיט פרידן,
און זאָל דיין ווילן זיין דאָס ליכט פאַר דיינע טריט —
זאָלסט רו געפינען וואו נאָר דו וועסט קומען.
און איך — זאָל דיך ניט אַרן, כ׳בין ניט איינזאָם נאָך:
כל זמן עס שיינט די זון ביים אויפגיין און ביים אונטערגיין,
און ס׳זיינען נאָך גאָטס שטערן מיד ניט מיר צו ווינקען —
בין איך נאָך ניט קיין יורד גאָר אין גאַנצן,
און קוואַל פון טרייסט איז נאָך נישט אויסגעטריקנט.
ס׳איז וואָר, דו פעלסט מיר אויס, דאָך זע: ס׳איז נאָך
פאַרבליבן מיר געגנוג: ס׳איז מיינס די גאַנצע וועלט;
איז פראַכטיג ווי זי איז: מיט אירע גרינע פרילינגס,
מיט איר סוף־זומערדיגן גאָלד און ווינטער־וויסקייט.
און כ׳האָב נאָך אויך אַ האַרץ — אַ נעסט פאַר מיינע טרוימען
וואו ס׳האַלט זיך אויף מיין טרויער דאָרט דער הייליגער;
איך טראָג מיט זיך אַ ריינעם מלאך מיט — דיין ליכטיג בילד,
וואָס שוועבט איבער מיין קאָפּ ווי גאָט׳ס אַ חסד
און בענטשט מיך שטילערהייט אַ ציטעריגס, אַ צאַרטס,
ווי ס׳איז דער מאַמע׳ס טרער אַריבער שבת־ליכט;
ווי יענער ציטערדיגער שטערן אינם הימל
וואָס קוקט אויף מיר אַראָפּ מיט טרייסט און ליבע
און שטרעקט מיר אין דער פינסטער אויס זיין גאָלדן צעפּטער.

אַיך ווייס נאָך וואויל —
עס וועלן זיך נאָך אויף דער ערד צעשפּרייטן
אויף בלויע טעפּיכער מיט גאָלד געהאָפטן,
ווי שוואַרצע נעגער־שיינקייטן — די זומער־נעכט,
די זיסע ברענענדיגע שווייגנדיגע נעכט,

געהילט אין שוואַרצן און באַצירט מיט שטערן —
און יעדער שטערן, ווי אַ מילגרוים, ווי פון גאָלד אַ מילגרוים;
און אַ פאַר'שיכור'טע פון תאוה, מיד פון לוסט —
די וועלט זי ליגט פאַרטייעט אין דעם שויס פון נאַכט.
און פלוצים לאָזט אַרונטער זיך די גרויסע שטילקייט
און ס'לויפט אַדורך דער וועלט אַ תאוה'דיגער ציטער;
עס ווערן שטערן אין דער הויך צעוויגט, צעטרייסלט,
און גיסן זיך, און פאַלן צו דער ערד אַראָפּ אין שטראָמען,
ווי ס'פאַלן בלעטער גאָלדענע אין וואַלד אין בלעטערפאַל.
און דורכגעברענט פון תאוה, און פאַרצערט פון לוסט,
שלייכט יעדער אייגער מיט זיין דורשט און הונגער זיך אַרויס
און טאַפּט די וועגט ווי בלינד, און האַלזט דעם האַרטן שטיין,
און קלאַפּט זיך אָן דער ערד, קריכט ווי אַ וואָרים אום,
איין גאָלדיג טראָפן אויפצוקלייבן, בלויז איין ברעקל
דערפון וואָס ס'האָט זיין שטערן אים אַראָפּגעוואָרפן —
איין טראָפן ליבע אויסצוזוכן, בלויז איין פּיצל גליק.

אין יענער שעה — אויס ס'וועט דיין בענקשאַפט דיך באַהערשן,
און מיד און דורשטיג אויב דיין אויג וועט וואַנדערן
און האָפנונגסלאָז אַרויסקוקן אין נעבל —
און אויסגיין וועט דיין האַרץ נאָך גאָט און ליבע —
זאָלסטו, אַזוי ווי איך, די אויגן אויפהויבן
און לערנען זיך פון הימל רואיגקייט און שטילקייט.
דו זעסט, וויפיל אָזוינע און אַזעלכע שטערן
זיי גייען יעדע נאַכט פאַרלוירן פאַרן הימל —
און ער, דער הימל, שפּרייט זיך אַלץ נאָך רייך און רואיג
און שפּירט ניט זיין אבדה, ווי ס'וואָלט קיינמאָל גאָר
פון אים קיין פּיצל גאָלד ניט זיין געמינערט.

ראָמאַנס

דו האָסט, ווי אַ שטורעם, געטאָן זיך אַ ריס,
און פֿלוצים דיין תפיסה צעשאַטן;
און האָסט דאָרט אַרום דאָס געצעלט מיינס פאַרווישט
דעם שפֿור פון דיין טריט און דיין שאָטן.
דו האָסט מיט אַן אימפּעט געלאָזט זיך אין וועג,
פאַרנומען צוזאַמען מיט דיינע געפּעק,
דיין גלעקל דיין גאָלדנס, דיין קלינגענדיג לאַכן,
דיין פּייער פון האַרצן און פלאַמיגע פּריידן.
נאָר איינס: האָסט פאַרגעסן מיט מיר זיך צו שיידן,
אין איילעניש האָסטו געלאָזט אַ פּאָר זאָכן:
אַ זיידענעם שיכל אין ווינקל פּאַרוואָרפן,
און דאָרט אויפן פענסטער געלאָזט מיינע רויזן,
דעם בינטל פון מיינע חלומות וואָס ברויזן,
און מיך. — — —

וואו נאָר דו וועסט זיין — זיי געבענטשט, זיי געגריסט!
אין שטורעם מיט דיר בין איך וואו נאָר דו ביסט!
אויב דו ביסט אין מעכטיגן שטורעם געבאָדן,
און איך בין מיט טרוימען באַשוווערט און באַלאָדן —
ביז העכסטע שפּיץ בערג און ביז פינסטערע תהומען
וועט טרויער פון טאָג און מיין נאַכט דיך באַגלייטן.
ביי דיר אויף די פליגל — און גאָר אָן דיין וויסן —
וועל איך ווי אַן איינזאַמער וואָלקן זיך שפּרייטן;
און וואו איך וועל שטראָמען,
און וואו איך וועל פליסן,
אַ שאָטן פון שרעק און פון שווערן געמיט —
וועל שפּאָלטן די וועלט מיט מיין דונער און בליץ,
און וועל זי דערפּרישן מיט רעגן־געשפּריץ,
און מיין ליד.

די סאַזשעלקע

איך קען אַ וואַלד, און אין דעם וואַלד
איז מיר באַקאַנט אַ צנועה'דיגע סאַזשעלקע;
אין דער געדיכטענישׂ, ווייט אַפּגעזונדערט פון דער וועלט,
אין שאַטן פון אַ הויכן דעמב,
פון זון געבענשט, פון שטורעם אויסגעפרופט —
דאָרט חלומ'ט זי דעם חלום פון אַן אומגעקערטער וועלט,
טוט פישן שטיל די גאָלדענע פישלעך אירע —
און קיינער ווייס ניט, וואָס עס טוט זיך אין איר הארצן.

פרימאָרגנס —
ווען ס'וואַשט די זון די צעפּ פון שטאָלצן וואַלד
און גיסט אַ ים מיט שיין אויף זיינע לאָקן —
און ער, דער גבור, שטייט אין נעצן גאָלדענע פאַרשפונען,
ווי שמשון אין די הענט ביי דלילה'ן,
ער גיט זיך וויליג איבער מיט אַ לייכטן שמייכל
אין שיין פון ליבהאָבער וואָס שפּירט די כחות אייגענע,
אין נעץ דער גאָלדענער, נעמט זיין געפאַנגנשאַפט מיט ליבע אָן;
ער הויבט זיין קרוין אויף צו דער גבורה פון דער זון,
ווי ער וואַלט זאָגן איר: פאַרפליי'ך מיך, צערטל מיך, צי בינד מיך,
און טו מיט מיר וואָס נאָר דיין האַרץ באַגערט.
די סאַזשעלקע, אין יענער שעה —
צי זי איז יאָ זוכה, צי ניט זוכה: איין שטראַל
איין גאָלדענעם צו קריגן פון דער הויך —
פאַרטייעט זיך אין שאַטן פון איר שיצער, דעם פילצווייגנדיגן,
טרינקט אָן די וואַרצלען זיינע, און איר וואָסער רוט;
ווי זי וואַלט שטילערהייט געפרייט זיך מיט איר חלק

וואָס זי איז זוכה, זיין אַ שפּיגל פֿארן מענטיגן פון וואַלד.
און וועך קען וויסן, אפֿשר חלומ'ט זי אין זיך פֿארבאַרגן,
ניט בלויז זיין אָפּשפּיגלונג און וואַרצלען זיינען טיף אין איר,
נאָר ער אין גאַנצן וואַקסט אין איר.

און אין אַ לבנה־נאַכט —
וועך ס'ליגט אַ שווערער סוד איבערן וואַלד צעלעגט,
און ס'פליסט אַ סודות'דיגע ליכט צווישן צווייגן,
וואָס גנב'עט זיך אַרונטער איבער קאָמבלען,
און וועבט אין זילבער און אין בלוי
געוועבן וואונדערלעכע —
און שטיל איז יעדער צוויג, און שטיל איז יעדער בוים.
שטייט איטלעך איינציגער פֿאַרשאָטנט מיט זיין בלעטערקאָפּ
און טראַכט אין שטילקייט זיינע טראַכטונגען.
און ס'איז דער וואַלד געלאָדן מיט געדאַנק,
און היט אַ מלכות'דיגן סוד, אַ פּראַכטיגן און אַלטן,
אַז דאָרט אין טיפֿסטער טיפענישׂ, אין זיין באַהעלטענישׂ, —
אין גאָלדן בעט, פֿארהוילט פון יעדן לעבעדיגן, שלאָפֿט
אין אומשולד און אין פֿראַכט, אין יוגנד אייביגער,
אַ יונגע בת־מלכה וואָס ליגט פון לאַנג פֿאר'כשופ'ט —
און ער, דער וואַלד, דאָרף ציילן יעדן אָטעמצוג,
און הייליג אָפּהיטן איר יונגפֿרוישאָפֿט —
ביז קומען וועט דער בן־מלך, איר ליבהאָבער, איר אויסלייזער,
און וועט זי אויסלייזן —
די סאַזשעלקע אין יענער שעה ;
צי איז זי יאָ זוכה, צי ניט זוכה,
איין שוואַכן לבנה־שטראַל צו קריגן פון דער הויך —
כּאַרטייעט זיך אין שאָטן פון איר שיצער, דעם ברייטצווייגנדיגן,
און דאָפּלט טיפֿער איז איר שווייגן,
ווי גאָר די שטילקייט פון דעם וואַלד און גאָר זיין סוד,
געלעגן וואָלטן דאָ צענויפֿגעקנוילט
ביי איר, אין דרעמלענדיגן וואָסער־שפּיגל.
און וועך קען וויסן, אפֿשר חלומ'ט זי דאָ שטילערהייט,

אַז בלויז אומזיסט לויפט אום און בלאָנדזשעט אום דער בן־מלך
און זוכט אין וועלדער אייביגע, מדבריות זאָמדיגע, אויפן דעק פון ים'ען
דער בת־מלכה דער לאַנג פאַרלוירענער —
אַז ס'איז דער אוצר אָט דער דאָזיגער אין גאַנצער שיין
פאַרבאָרגן דאָך ביי איר אין אירע טיפקייטן —
אין האַרצן פון דער דרעמלענדיגער סאָזשעלקע.

און אין אַ שטורעם־טאָג:
אַ מחנה וואָלקנס האָט זיך איבערן קאָפּ פון וואַלד
פאַרזאַמלט קריגעריש:
זיי האַלטן זיך נאָך אָפּ און צוימן זייער צאָרן,
און ס'ציטערט זייער לייב מיט ברום פון דונער.
איין וואָלקן צו דעם אַנדערן, ווי אַנזאָגער פון וויסטע בשורות
שיקט בליץ־סיגנאַלן פלינקערהייט:
„זיי גרייט!"
און איידער ס'איז באַקאַנט, ווער ס'איז דער שונא,
און אויך פון וואַנען ס'וועט דער שונא קומען —
דער וואַלד ער שטייט אַ פינסטערער, געגרייט
צו אַלע צרות אויף דער וועלט.
און פלוצים — בליצט דער בליץ! פלים־פלאַם! דער וואַלד ווערט בלאַס,
די וועלט — זי בלינצלט!
טראַך־טראָך! ס'האָט אויסגעפלאַצט דער דונער, זיך צעשאָטן,
דער וואַלד האָט זיך צעריט און אויפגעזאָטן.
און זעכציג רבוא ווילדע ווינטן
וואָס זענען אַלץ און ווערן נישט אליין געזונן —
זיי האָבן מיט געפייף און ווילדן ברומען
אַ לאָז געטאָן זיך אויף די בוימער זיינע,
זיי אָנגענומען פלוצים פאַר די גריווע,
און זיי געוואָרפן וואַרפנדיג, געשלאָגן אין די קעפּ —
און דונער פלאַצט נאָך דונער!
פון שטורעם רייסט זיך דאָס געברום פון וואַלד
בריים־רוישנדיג, שווער־ברויזנדיג,
ווי כוואַליעס וואַסער אָנגעגאָסענע —

ביז כ׳פלעג דורך שטרויכלונגען פון נעצן גאַלדענע
אַריינקומען אין קדשי־קדשים פון דעם וואַלד —
צו זיין שוואַרצאַפּל:

דאָרט אינווייניג, אַהינטער בלעטערנעם פרוכת
איז דאָ אַ אינזל קליין, מיט גראָזן אויסגעבעט,
אַן אייגנאַם אינזל, ווי אַ קליינע וועלט פאַר זיך,
אַ שטילער היכל, אויסבאַהאַלטענער אין שאַטנס,
פון וואַלד־זקנים, בריים־צווייגעדיג, מיט וואָל באַוואַקסן.
דער באַלקן זיינער — איז אַ בלויער קליינער הימעל
וואָס בויגט זיך רונד, ליגט ממש אויף די בוימער.
זיין דיל פון גלאָז: אַ סאַזשעלקע מיט קלאָרן וואַסער
אַ זילבער־שפיגל אין אַ ראַם פון פייכטן גראָז.
און דאָרט איז נאָך אַ קליינע וועלט פאַראַן, אַ צווייטע וועלט,
און אין דעם הימל אין דעם דאָזיגן, אין מיטן פון דער סאַזשעלקע,
איינס קעגן אַנדערן, צווויי דימענטן דאָרט זיינען אינגעפאַסט,
צווויי גרויסע שטראָלנדיגע דימענטן —
צווויי זונען.

און זיצנדיג ביים ראַנד פון סאַזשעלקע, און קוקנדיג אַריין
אין רעטעניש פון וועלטן צווויי, פון צווילינג וועלטן,
נישט וויסנדיג אַוועלכע פון די צווויי קומט פריער,
מיין קאָפּ געבויגן אונטער ברכה פון די זקנים־בוימער
וואָס טריפן ליכט און שאָטן, ליד און זאַפט אינאיינעם —
פלעג איך בחוש דערפילן, ווי עס פליסט אַריין
אַ נייער פרישער שטראָם אין מיין נשמה,
און סהאַרץ מיינס דאָרשטיג נאָכן סוד דעם גרויסן
וועלט אָנגעפילט מיט גרויסער שטילקייט פון אַ האָפנונג,
ווי עס וואָלט מאָנען נאָך און נאָך, און וואָרט און גאָרט
אויף דער אַנטפלעקונג פון דער שכינה,
צי אויף דעם נביא אליהו׳ס קומען.
און אַז מיין האַרץ פלעגט בענקען, אויסגיין אין אַ הייליגן פאַרלאַנג
און אַז דאָס ווידערקול פון גאָט וואָס פאַרבאַהאַלט זיך

פלעגט פלוצים פון דער שטילקייט אָפּקלינגען:
„וואו ביסטו? "
פלעגט פול ווערן דער וואַלד מיט גרויסן וואונדער,
און בוקסנבוימער, אַלטע בירגער איינגעוואָרצלטע,
זיי פלעגן מיך מיט גדלות אָנקוקן, און שטיל זיך וואונדערן:
„ווי קומט דער דאָזיגער צווישן אונז? "

ס׳איז דאָ אַ שטילע געטער־שפּראַך, אַ שטילער לשון,
וואָס האָט קיין קול און קלאַנגען ניט, בלויז פֿאַרבן און קאָלירן;
די שפּראַך האָט כישוף, פּראַכטבילדער און זעאונגען —
אויף דער שפּראַך טראַכט דער האַר פון וועלטן זיינע טראַכטונגען,
אין איר פֿאַרקערפּערט יעדער קינסטלער זיינע זעאונגען,
געפּינט באַשייד אין איר פֿאַר זיינע חלומות;
דאָס איז די שפּראַך פון זעאונג, וואָס אָנטפּלעקט זיך
אין פֿאָס פון בלויען הימל, און אין זיינע ברייטקייטן,
אין קלאָרקייט פון די זילבער וואָלקנדלעך, און אין די שוואַרצע כמאַרעס,
אין ציטער פון די תבואות גאָלדענע אויף פעלדער,
און אין דער שטאָלציגקייט פון שטאַרקן צעדער;
אין פלאָטער פון דעם ווייסן פליגל פון אַ טויב,
און אין די מעכטיג־אויסגעשפּרייטע אָדלער־פליגל;
אין שיינקייט פון דעם מענטשנס קערפּער, אינם ליכט פון אויג,
אין צאָרן פון דעם ים, אין ברויז פון כוואָליעס און אין זייער שפּילן,
אין פּינסטערניש פון נאַכט, אין שטילשווייגן פון פֿאַלנדיגע שטערן,
אין רעש פון פּייערן, אין ברען פון פלאַמענדיגע ימ׳ען,
פון זונען־אויפגאַנגען און זונען־אונטערגאַנגען —
אין שפּראַך דערדאָזיגער, דער שפּראַך פון שפּראַכן, האָט די סאָשעלקע
איר רעטעניש די אייביגע געפּרעגט מיך.
באַהאַלטן אינם שאָטן, דורכזיכטיג און שווייגנדיג,
וואָס קוקט אויף אַלץ, און אַלץ טוט שפּיגלען זיך אין איר,
און האָלט זיך אין איין ענדערן מיט אַלץ —
האָט זי מיר אויסגעזען ווי ס׳אויג דאָס אָפּענע
פון האַר פון וואָלד דעם גרויס־סודות׳דיגן
און לאַנג־צווייגנדיגן.

זעער, אַנטלויף

(עמוס ז, י"ב).

„אַנטלויף?"—עס קען דאָך ניט אַ מענטש ווי איך אַנטלויפן—
פֿאַמעלעך גיין, געלערנט האָבן מיך די רינדער;
אויך ריידן שיין האָט מיין זיך צונג ניט אויסגעלערנט,
און ווי אַ האָק אַ שווערע פּאָלט מיין וואָרט אָצינדער.

און אויב אומזיסט צערונען איז מיין קראָפט — בין איך ניט שולדיג
ס'איז אייער שולד, און איר וועט מוזן די זינד טראָגן:
מיין האָמער האָט קיין אייזן אונטער זיך געפונען,
מיין האָק האָט אין צעפוילטן האָלץ זיך אָנגעשלאָגן.

איז גאָרנישט! איך וועל מיט מיין גורל מאָכן שלום,
פֿאַרשטעקט אין גאַרטל מיינע ווערקצייג און פֿאַרנומען
און טאָג־געדונגענער ווי כ'בין, אָן לוין פֿאַר מיין טאָג אַרבעט
וועל איך מיך שטיל צוריקקערן, ווי כ'בין געקומען.

איך וועל מיך אומקערן צו מיין געצעלט און זיינע טאָלן,
און מיט די וואַלד־בוימער זיך ברידערן, פֿאַרבינדן;
און איר — איר אַלע זייט צעפוילט און ווערעמדיג צעפרעסן,
און מאָרגן וועלן איך פֿאַרטראָגן שטורעם־ווינטן.

פאַרן ספרים־אַלמער

[עמט צו מיין גרוס, פאַרגעלבטע אַלטע בלעטער,
נעמט אַן מיין קוש פאַר ליב, איר שלאַפּעדיגע אינם שטויב.
פון ווייטע אינזלען האָט זיך מיין נשמה אומגעקערט —
און ווי אַ וואַנדערטויב, מיט פליגל מיד און ציטערדיג,
קלאַפּט אַן זיך ווידער אויף איר יוגנט־נעסט.
דערקענט איר מיך? — איך בין דאָך אייך אַן אייגענער.
איך שטאַם פון אייך אַרויס, אַ נזיר אויף דער וועלט.
פון אַלע גאָטס מתנות אויף דער גרויסער ערד —
האָט דאָך מיין יוגנט אייך, בלויז אייך, געקענט.
אַ גאָרטן זייט איר מיר געווען אין זומערהיצן,
אַ קישן פאַר מיין קאָפּ אין קאַלטע ווינטערנעכט;
כ'האָב אויסגעלערנט זיך, מיין גייסט ביי אייך באַהאַלטן
און מיינע טרוימען אין די שורות אייערע פאַרפלעכטן.
געדיינקט איר מיך? — איך האָב אייך ניט פארגעסן —
אין בוידעם־שטיבל פון אַן אַלטן בית־המדרש,
בין איך דער לעצטער פון די לעצטע דאָרט פארבליבן.
אויף מיינע פרישע ליפן האָט געצאַפּלט זיך
און אָפּגעשטאָרבן שטיל די תפלה פון די אבות
און ס'האָט אין טיפן ווינקל ביי דעם ארון־קודש,
פאַר מיינע אויגן, דער נר־תמיד זיך געלאָשן.
אין יענער צייט בין איך נאָך יונג געווען —
קיין סימן נאָך פון באָרד אויף מיינע פרישע באַקן —
האָט מיך די בייזע ווינטערנאַכט געטראָפן,
פאַרטיפט, געבויגן איבער אַלטע ספרים
מיט אָפּגעריסענע פאַרפלעקטע בלעטער —
אַן איינזאַמען, מיט מיינע טרוימען און מיין צער.

ס׳האָט אויפן טיש פאַר מיר געצאַנקט דאָס לאָמפּ
מיט זיין פארקוילטן קנייט אין לעצטן נאָפּט,
און ס׳האָט אַ מויז געגריבלט זיך אין שמות.
אַ לעצטע קויל האָט נאָך געגליט אין אויוון —
און איך — געציטערט האָט מיין לייב פאַר מורא,
אין טויטשרעק האָט געקלאַפּט מיר צאָן פאַר צאָן.
דאָס איז געווען אַ נאַכט פון גרויל, אַ גאָטס פארשאָלטענע,
אין דרויסן, הינטער פענסטער דעם בלינדאויגיגן,
האָט בייז געריסן זיך דער שטורעם און געוויטערט ;
די לאָדנס זיינען אויפגעפראַלט געוואָרן,
די אייזערנע פאַררוקערס אָפּגעשפרונגען,
און שדים העלישע האָבן די וועגט געלעכערט.
איך האָב דערזען : מיין פעסטונג איז געפאַלן —
געזען, ווי עס פאַרלאָזט איר פלאַץ די שכינה,
פון אונטער דעם פּרוכת זיך ארויסגעשלייכט.
און דאָס געשטאַלט פון זיידן מיינעם, מיין באַשיצער,
מיין שטריינגער עדות און מיין שטומער שופט —
איז אויך פון מיינע אויגן דאָן פארשוואונדן.
ס׳האָט נאָר דער פלאָם פון לאָמפּ נאָך אַלץ גע׳גוסס׳ט,
זיך אומגעוואָרפן הין און הער אין טאָנץ פון טויט —
און פלוצים האָט דאָס פענסטער זיך צובראָכן,
פאַרלאָשן איז דאָס לאָמפּ — און איך, אַ צאַרטער פויגל,
איך בין ארויסגעשטויסן פון מיין נעסט געוואָרן
אין הערשאַפט פון דער נאַכט און אירע פינסטערנישן. — —

און איצטער, נאָכן גאַנג פון לאַנגע יאָרן —
מיט טיפע קנייטשן אויפן שטערן און נשמה,
האָט מיך דאָס ראָד פון לעבן ווידער אומגעקערט
און מיך אַוועקגעשטעלט פאַר אייך, באַהאַלטענע אין אַלמער,
פון וואָנען איר שטאָמט אָפּ דאָרט : פון סלאָוויטע,
פון פראנקפורט, אַמשטערדאָם, און לעמבערג.
און ווידער מישט מיין האָנט די בלעטער אייערע,
און ס׳טאָפּט מיין אויג, אַ מידע, צווישן שורות

און פלעכט זיך אין די שטריכן פון די אותיות,
וויל אָנכאַפֿן די שפּורן פון מיין נשמה,
דעם שטעג געפינען פון די ערשטע צאַפּלענישן אירע,
אין איר געבורטספּלאַץ, אין איר קוואַל פון לעבן.
און זעט, איר יוגנט־וועגווייזער, עס שווייגט מיין האָרץ
און ס׳ציטערט נישט קיין טרער אויף מיינע ברעמען.
איך קוק, איך זע — און טו אייך ניט דערקענען, זקנים,
עס קוקן ניט אָרויס מער פון די אותיות אייערע
קיין אויגן אָפענע אין תהום פון מיין נשמה —
די טרויעריגע אויגן פון די אַלטע זקנים ;
איך הער ניט מער דאָס שעפּטשן פון די ליפּן זייערע
אַרויס פון אַלטע קברים לאַנג־פאַרגעסענע.
ווי שנורן שוואַרצע פּערל, וועמעס פאָדים
עס איז צעריסן — זיינען איצט די שורות אייערע ;
די בלעטער זיינען טרויריגע אַלמנות,
און יעדער אות באַוונדער איז אָ יתום —
איז דען מיין אויג שוין בלינד, מיין אויער — טויב ?
צי, אפשר, מתים אייביגע, איר זייט צעפוילט
און ס׳איז פון אייך קיין שריד און קיין פּליט נישט געבליבן —
און כ׳האָב אומזיסט נאָר, ווי אָ גנב אין זיין אונטערגרוב,
אָן ליכט און אָן לאַמטערן, מיט מיין ברוכאייזן,
געטאָפּט אין היילן ערד, קאַנאַלן פינסטערע,
און טאָג ווי נאַכט געגראָבן זיך אין קברים ;
געגאַנגען אויסגראָבן די סודות פונם לעבן,
געגראָבן אָן אָ זייט און אונטער זייער וואָרצל —
וועג זיי, די סודות, האָבן העכער איבער מיר געשטעקט,
און איבער שטאָט און מענטש און באַרג געפלאַטערט,
און אויף דער זון האָט זייער פרוכט געלויכטן, —
געהאַלטן אַלץ אין טאַנצן זייער טאַנץ,
און מיר צום אויער איז דער ווידערקלאַנג
אפילו נישט דערגאַנגען.
און ווער קען וויסן,
אָז איך וועל ווידער אין רשות פון נאַכט אַרויס

פון גראָבן זיך אין קברים, חורבות גייסטיגע,
און גאָרנישט אויפברינגען, און גאָרנישט ראָטעוועז,
אַ חוץ דאָס צוגעוואָקסן ברוכאייזן צום האַנט,
און חוץ דעם אַלטן שטויב אויף מיינע פינגער —
אויב איך וועל ניט נאָך אָרימער און ליידיגער
פאַרבלייבן ווי געווען — אויב כ'וועל ניט צו דער נאָכט
די שטומע הענט מיינע אין תפלה אויסשטרעקן,
אַ וועג אין איר פאַרהוילענישׂ צו זוכן,
אַ צודעק אין איר וויכן שוואַרצן מאַנטל
אויף טויט פאַרמאַטערט, בעטן: קום שוין, נאָכט,
נעם צו מיך, גרויסע נאָכט, און דעק מיך אין,
און זיי ניט פרעמד צו מיר: כ'בין דער אַנטרונענער פון קברים
און רו באַגערט מיין האַרץ, און שטילקייט אייביגע.

און איר, גאָט'ס שטערן, די באַגלויבטע פון מיין נשמה,
און אויסטייטשער פון האַרצן מיינעם —
וואָס שווייגט איר אַלע, וואָס באַטייט דאָס שווייגן?
איז וואָר, אַז אייער גאָלדן אויג האָט גאָרנישט ניט,
אפילו ניט דעם קלענסטן וואונק צו געבן מיר?
צי אפשר, יאָ — איר האָט אַ סך צו זאָגן,
נאָר איך האָב אייער שפראַך שוין לאַנג פארגעסן,
פאַרשטיי ניט אייער לשון מער, מיט זיינע סודות? —
גאָטס שטערן, ענטפערט מיר — ווייל מיר איז אומעטיג.

און אַז איר וועט געפינען . . .

און אַז איר וועט געפינען אין בלאָטע פאַרוואַלגערט
מיין האַרצנס מגלה, די לידער —
זייט וויסן: געלעבט האָט אַן ערלעכער פשוט'ער מענטש,
אַ שוואַכער, אַ מידער.

האָט דער מענטש זיך געלעבט און געאַרבעט באַשיידן
אין ווינקל אין שטומען;
און שטיל צוגענומען, אָן ברכות, אָן קללות,
וואָס אים איז געקומען.

נישט געיאָגט, נישט געקרימט, איז דער מענש זיך אַ גראָדער
זיין וועג אַלץ געגאַנגען:
פון קליינס נישט געווייכט, און נאָך גרויס נישט געלאָפן —
נישט דאָס זיין פאַרלאַנגען.

און אויב ס'איז צום סוף, אויף זיין וועג, אומגעבעטן,
דאָס גרויסע געקומען —
זיך אָפגעשטעלט האָט ער, געקוקט, זיך פאר'חדוש'ט —
און וויטער אין וועג זיך פארנומען.

און אַז אָנגעקלאַפט האָט זיך דאָס גרויסע — האָט ער עס
צו זיך נישט געלאָזן;
האָט ביידע געהאַסט: אי די הינטישע חוצפה,
אי די צדקות פון האָזן.

און דער מענטש האָט אַ קליין אויבערשטיבל געהאַט זיך,
אַ פענסטער מיט ליכט און מיט שאָטן —

אַהין האָט קיינמאָל ניט פאַבלאָנדזעט קיין מלאך,
און ס׳האָט נישט געוועלטיגט קיין שטן.

און דער מענטש האָט איין תפלה געהאַט — פלעגט אין נויטן
אַהינצו זיך לאָזן ;
ער קניט ביי דער פענסטער, און ברענט און ער ציטערט —
זיין האַרץ אויסגעגאָסן.

און אַ לעבנלאָנג האָט זיך די תפלה געצויגן —
נאָר ס׳האָט גאָט נישט פאַרגונען ;
געקראָגן נישט דאָס וואָס געוואָלט, און וואָס ער האָט געזוכט
האָט ער קיינמאָל געפונען.

און ביז לעצטן טאָג האָט דער מענטש ניט פאַרצווייפלט,
זיין זעל האָט געהאָפט אַלץ אַ שטילע —
און זיין האַרץ האָט געבעטן, געבעטן — און געשטאָרבן
אין מיטן דער תפלה.

וועט אוו וואָס בין איך . . .

וועט און וואָס בין איך, אַז אַ גאָלדיגער שטראַל זאָל מיך גריסן ?
אַ ווינטל, צאַרט־פליגלדיג, ווייך, זאָל מיין פנים מיר גלעטן ?
ווי זאָל די פעלדבלום אַרום מיר זיך פלעכטן,
און ווי זאָל ס׳פרישע גראָז די טריט מיר קושן ?
פאַרשפעטיגט האָט גאָט׳ס ברכה, זיין חסד האָט פאַרזאָמט צו קומען,
און קענען שוין ביי מיר קיין רו געפינען.
איז זאָלן זיי שוין גיין וואוהין זיי זאָלן, און איך איינער
וועל אין מיין שטילקייט, ווי איך בין געווען, שוין בלייבן.
איך וועל ניט בעטן, ניט פרובירן מער, קיין זאַך ניט זוכן,
ווי בלויז איין שטיין איינאיינציגן פאַר מיין צוקאָפנס —
אַ שטיין אַ חרוב׳ן, אַ טויטן שטיין, נישט מער צו נוצן,
אין וועלכן ס׳איז דער לעצטער פונק פאַרלאָשן.
איך וועל זיך צודריקן צו אים, וועל זיך מיט אים באַהעפטן
די אויגן מיינע צושליסן און גליווערן —
און מיין האַרץ וועט ווי זיין האַרץ שווייגן.
קיין חלום און קיין זעאונג זאָל צו מיר ניט גרייכן,
קיין האָפנונג, קיין געדענקניש ניט, קיין נעכטן און קיין מאָרגן.
זאָל אַלצדינג גליווערן אַרום, זאָל מיך די שטילקייט אייביגע פאַרשלינגען,
קיין שאָרך, קיין קלאַנג זאָל זי ניט דורכברעכן ;
אַ בוים זאָל איבער מיר זיין בלאָט נישט מאַכן ציטערן,
קיין גרעזל זאָל מיך ניט באַדויערן,
קיין שטעג זאָל אין מיין גבול ניט צוקומען.
אַ זונשטראַל וועט אַריבער איבער מיר, און מיך נישט זען,
אַ פויגל־צוויטשער — זאָל עס פאַלן טויט ביי מיר צופוסנס —
בלויז איין קליין וואָלקנדל אין הימל וועט אַ פלאָטער טאָן,
זיך צוקוקן — און שווייגנדיג אַוועקשווימען זיין וועג.

זאָל זיין . . .

זאָל זיין, דער מאַן וואָס וועט נאָך מיר קומען
וועט זיין אַ פרייער מענטש, אַן אויסגעגלייכטער מער פון מיר ;
זאָל זיין, אַז שענער וועט זיין לעבן זיין פון מיינעם —
און וועט ער יאָ פאַרשטיין, צי ניט פאַרשטיין, מיין גאַנצן מיין,
איינס בין איך זיכער דאָך און שרעק זיך ניט : ער וועט
די ליידן פון מיין האַרצן נישט פאַראַכטן,
פון וויטאָג פון נשמה מיינער זיך נישט אויסלאָכן.
אַליין, וואו ער וועט זיין —
וועט ער זיך מיט מיין לעבנס־בוך מיחד זיין —
זיין קאָפּ פאַרזינקען אין די שמות, מיינע בלעטער,
און וועט זיך אָנטרינקען מיט אַלע ביטערנישן מיינע
וואָס וועלן זיך צעגיסן, ווי אַ ברענענדיגער פּעך,
אין זיינע ביינער ; ס׳האַרץ מיט משוגעת צו שלאָגן,
און פון זיין טיפּעניש אַרויסצוברענגען דעם געשריי
פון איינעם, וואָס וועלט לעבעדיגערהייט
געבראָטן אויף זיין אייגענעם פלאַמפייער.
און ס׳וועט זיין —
אַז ער וועט מיד ווערן צו שלעפּן זיין נשמה דורך די שורות,
דעם וועג פון פייער און פון שניי מיט בלוט באַשפּריצטן,
און אַז ער וועט פאַרציטערט ווערן פון די שלאַנגען־וועלטער,
וואָס בייסן זייער אייגן לייב פון בייזקייט,
און שטעכן, גיפטן ביז דערשטיקט צו ווערן —
פון שוואַכקייט און פון טראָציקייט צוזאַמען ;
אזו אַז ער וועט זיך אָנטרינקען ביז שיכרות מיט דער גאַל,
און ביז צו שפייען אויפן פיין פון טאָטע־מאַמען,
און ביז צו לעסטערן דעם נאָמען פון זיין גאָט —
וועט ער אַ וואַרף־טאָן זיינע אויגן אָן אַ זייט,

צום טיר פון זיין געצעלט, וועט ער דערזען:
די נשמה מיינע שטייט אַ שווייגנדיגע דאָרטן,
אַ נאַקעטע מיט אַלע אירע פלאָגן שטייט זי,
מיט אַלע אירע ווייטאָגן די בייזע,
און מיט איר גאַנצער שוואַכקייט און געפאַלנקייט:
„זע, אָט שטיי איך דאָ פאַר דיר,
„זע, וואָס אַזוינס מיין לעבן איז געווען,
„און וואו מיין כח איז געלעגן, און מיין גלויבן, און מיין וויידערשטאַנד."
ער וועט פאַרשטיין — דער פונק פאַראַכטונג אין זיין בליק,
וואָס האָט זיך אָנגעצונדן — וועט זיך אויסלעשן,
די שטראָפרייד אויף די ליפן וועלן אָפשטאַרבן.
און קומען וועט די טרער, אַן אויסקויף פאַר מיין לעבנס־חרפה,
פאַרגעבונג פאַר דער שאַנד פון מיין געפאַלנקייט.

אַ צווייג . . .

אַ צווייג האָט אַראָפגעגליטשט זיך אויף אַ פלויט
און שלאָפט — אַזוי שלאָף איך אויך;
אַרונטערגעפאַלען די פרוכט — און וואָס גייט מיך אָן שטאָם,
וואָס גייט מיך אָן צווייג אין דער הויך?

אַרונטערגעפאַלען די פרוכט, ס'איז פאַרגעסן די בליט,
די בלעטער נאָר פלאַמען נאָך רויט;
ס'וועט פלוצים דער שטורעם אַ יאָג טאָן, און זיי —
זיי פאַלן צו דר'ערד אַראָפּ טויט.

דערנאָך וועלן שלעפן זיך גרויליג די נעכט,
אָן אָנהויב, אָן סוף;
כ'וועל אומלויפן, קלאַפּן זיך קאָפּ אָן דער וואַנט,
אָן רו און אָן שלאָף.

און וויידער וועט קומען אַ פרילינג — און איך אויף מיין שטאָם
וועל זיך אָנהענגען שטום;
אַ נאַקעטער צווייג, אָן אַ בלעטל, אָן קנאָספּ,
אָן פרוכט און אָן בלום.

זאָל זיין ווי אייערער מיין גורל . . .

זאָל זיין ווי אייערער מיין גורל, מענטשן שטילע און באַשיידענע,
וואָס וועבן זייער לעבן אין פאַרבאַרגענישׂ, באַשיידן אין געדאַנק און מעשים.
איר אומבאַאַנטע טרוימער, קאַרג אין וואַרט און רייך אין שענקייט,
באַהאַלטן איז דער פיינער גייסט, ווי פּערל אויפן דעק פון ים'ען,
און אייער שענקייט בליט און פרוכפּערט זיך, ווי וואַלד־קערלעך אין שאַטנס.
ס'איז אייער האַרץ אַ היכל, און די ליפּן טויערן פאַרשלאָסענע,
פירשטן זייט איר — און איר ווייסט נישט, פרינצן גייסטיגע—און
קיינער זאָגט ניט.
די קינסטלער פונם פיינעם שווייגן, און די פריסטער פון גאָטס שטילקייט.
עס פאַלט ניט קיין פרעמד אויג אויף אייער יום־טוב און אויף אייער טרויער.
עס לויכט דאָס זעלבע שמייכל אויפן מויל, פאַרשטענדיג און פאַרגעביג,
מיט וועלכן איר באַגריסט אַ יעדן איינעם וואָס קומט אַן אַנטקעגן,
דאָס גרויסע ווי דאָס קליינע, דאָס גערעכטע, ווי דאָס אומגערעכטע;
פאַמעלעך, ווי אויף שפּיצן פינגער, גייט איר דורך דעם וועג פון לעבן;
דאָס האַרץ איז אויף, דאָס אויער האַרכט, און אייער אויג טוט וואַכן,
און די נשמה ציטערט אויף פון מינדסטן ריר און גלעט פון שענקייט.
איר גייט אַדורך, און זייט אַרום אַן האַנט און אַן כוונות,
דעם גלויבן און דער ריינלעכקייט וואָס טריפט פון אייער וועזן,
ווי ס'פּליסט מיט בלוי דער הימל, און דער וואַלד — מיט שאַטנס.

פאַרוואָר, איר זייט געוואוינט צום שווייגן, אַן אַ קול, אַן ווערטער,
עס רעדט נישט הויכע רייד' דאָס מויל, און אייער האַנט באַשאַפט ניט גרויסע,
די וואונטשן און די בענקענישן גייען אויס אייך אין די הערצער,
איר האָט קיין אַרט ניט צווישן קינסטלער, פלאָץ אין די מוזעאומס,
עס שטאַרבט אַפ אייניאָם אייער טריט אַן אָפּקלאַנג און אַן רושם,
נאָר אייער לעבן איז די בעסטע שאַפונג, אייער וועזן העכסטע קונסטווערק.
איר היטער איר געטרייע פון גאָט'ס אויסזען אויף דער וועלט!

טאָג־טעגלעך, טראָפנסווייז, אין ליכט פון אייער בליק און פּנים־שטריכן
אַריינגעגאָסן ווערט די שענקייט פון דעם לעבן אייערן
אין חלל פון דער וועלט — ווי ס׳גיסט אַ קוואַל זיך אַ פּאַרשלאָסענער
אין שטראָם פון טייך אַריין, אים אויפצולעבן, און ער ווייס נישט!
ווי גאָט איז וואָר—אויב ס׳וועט פאַרלוירן גיין אין בליק פון אייער אויג,
און אויב די קלענסטע רעגונג אייערע וועט גיין לאיבוד.
זיי וועלן אייביג ציטערן אין רוים פון וועלט, ווי דאָס געזאַנג פון שטערן,
און ביזן לעצטן דור, אַז ס׳וועט שוין לאַנג ניט זיין קיין זכר
פון הימן און ידותונ׳ס לידער—אַז ס׳וועט קיין שפור ניט מער פאַרבלייבן
פון גאָר דער חכמה פון די מאַרגנלענדער—וועלן זיי אַלץ לעבן
אין ליכט פון איינעם דאַרט אַ מענטשן — אין די שטריכן פון זיין פּנים.

איינציגוויז, פון קיינעם נישט באַמערקט . . .

איינציגוויז, פון קיינעם נישט באַמערקט, ווי שטערן אין פרימאָרגן,
געלאָשן האָבן זיך די וואונטשן מיינע, און אין טרויער אויסגעגאַנגען.
נאָר ס׳לעבט דער לעצטער וואונטש אין מיר, מיין וואונטש פון גאַנצן לעבן,
דער רויש פון טאָג קאָן אים ניט אָפטויטן, קיין טייוול קען אים ניט פאַרווישן,
אַז איך זאָל ווערט זיין נאָך ביי גאָט, און איידער ס׳שלאָגט מיין לעצטע שעה,
צי אויף דער וואָר, צי אין מיין חלום, זאָל מיר איינמאָל נאָר,
זאָל זיין איינמאָל, זאָל זיין בלויז אויף אַ קורצער רגע,
די ערשטע זעאונג פון מיין קינדהייט זיך צו מיר אַנטפלעקן,
און ס׳זאָל מיין לעבנסמאָרגן דורכציען דורך מיר מיט גאָר זיין פרישקייט.

ס׳איז וואָר, מיין לעבן איז פאַרשמוצט, מיין קרוין מיט אייגן האַנט פאַרשוועכט,
דעם וועג צו גאָט פאַרגעסן, קלאַפּ נישט מער אין טויערן פון רחמים;
פאַרשטאָפּט מיין אויער פאַר זיין רוף, און פאַר זיין וואונק מיין אויג געשלאָסן,
דערווייטערט בין איך פון זיין הימל, פון זיין שטערנליכט פאַרשטויסן,
די פעלדבלום קען מיך נישט שוין מער, די זאַנג טוט מיך ניט בענטשן;
מיין זעאונג אָפּגעטאָן פון מיר, מיין גייסט איז אָפּגעפרעמדט.
נאָר ערגעץ אין אַ פלאַץ, אין שויס און אוצר פון דער וועלט,
וואו קיין זאָך גייט פאַרלוירן, וואו עס ווערן נישט פאַרווישט קיין שפורן,
איז אויפגעהיט ביז היינט צו טאָג, און אין זיין פולער גאַנצקייט,
ווי ס׳איז גאָט׳ס זיגל אויף זיין האַנט, דאָס בילד פון קינדהייט מיינער,
שטייט אויסער גאַנג פון צייט, אַ נישטבאַרירטע, נישטבאַפלעקטע,
און שטראַלט צו מיר אַרונטער ווי דער מאָרגנשטערן,
היט אָפּ די וועגן מיינע, ציילט און מעסט די טריט מיר,
און ציטערט איבער מיר, און שיקט מיר זיין געצערטלט ליכט.

און מיין געבורטספלאַץ, ראַם וואָס האָט מיין קינדהייט איינגעפאַסט,
די גרונטן פאַר מיין וואַרצל, קוואַל פון גייסט, מיין בענקשאַפט און מיין חלום,

דאָס בעסטע ווינקל אויף דער וועלט, און ערד — געהויבנסטע ;
ס׳איז גרינערס נישט פאַראַנען פון זיין גראָז, אוּן בלויערס פון זיין הימל.
זיין אָנדענק וועפט ניט אויס, ווי גוטער וויין, פון מיינע בלוטן,
און אין מיין האַרצן בלאַנקט די קלאָרקייט פון זיין ערשטן שניי —
דאָס פּלאַץ פון מיין געבורט, וואו כ׳האָב מיין ערשטן בליק געוואָרפן,
אַן איינזאַם רואיג פּלאַץ, באַשיידן אין זיין יוגנט־שיינקייט,
אין בערג און וואַלד פאַרשטעקט, דער אינגסטגעבוירענער פון ערד און הימל,
שטרעקט אויס זיך וועגן אין די טאָלן, שטעגן אין דעם קאָרן —
רייַמט שטילערהייט די טעג און נעכט, די אָוונטס און פרימאָרגנס,
עס איז דאָך נאָך, וואו עס געפינט זיך אויף דער גרויסער ערד
מיט יעדן איינקריץ זיינעם, מיט זיין פולער ערשטער פראַכט,
ווי ס׳האָט גאָט׳ס פינגער אים אַמאָל אריינגעקריצט אין מיין נשמה,
און ווי איך טראָג אים ביז מיין לעצטן טאָג, ביז עקן וועלט,
צאַרטפרילינגדיג, קלאָרזומערדיג, האַרבסטטרויערדיג, פראָסטווינטערדיג.
ס׳איז נאָך אין גאַנצן ווי געווען, און גליווערט אין זיין שטילקייט,
איז זיכער מיט זיין ליכט בייטאָג, און זיינע סודות אין די נעכט —
היט אָפּ מיין ריינעם אָטעם, וואַכט איבער מיין ציטער הייליגן,
אין שויס פון יעדן שטומן שטיין, אין שאָטנדיגן ווינקל,
אין פלאַטער פון אַ בלאַט, אין שאָטן פון דעם מינדסטן וואָלקן ;
עס שטייען נאָך די וועלדער אויף דער וואַך, און פלעכטן זיינע שאָטנס,
געמינערט נישט קיין צווייג, קיין נעץ איז נישט צעריסן,
ס׳איז פול זייער באַהעלטעניש מיט מיינע זיסע שרעקן,
און מיינע טרוימען ליגן אונטער ביימלעך נאָך פאַרוואָרפן.
עס שטייען נאָך די בערג אויף זייער ערשטן שטאַנד, פונקט ווי געשטאַנען,
אין ליכטיג קלייד, פאַרוועבט אין גראָזן און באַשפריצט מיט טויען,
מיט אָפדרוקן פון מיינע טריט, מיט אַלע מיינע שפורן.
דאָס ערשטע ליכט פון לעבן מיינעם ליגט אויף זיי צעגאָסן,
מיט עכאָ פון מיין פריידגעשריי אין שפאַלטן זייערע,
און ס׳בלאָנדזשעט אום מיין גייסט דאָרט אין פאַרוואונדערונג, מיט שטומער צונג.

אוּן ארעם־נעסט פון טאָטע־מאַמע, דאָס געצעלט פון פרידן,
מיין מאַמע׳ס היים, וואו ס׳האָט איר ליכט זיך אויפגעהאַלטן,
באַהעלטעניש פון פליגל אירען און איר שוץ, און אירע קושן —
די שטוב איז אויך דאָך, ווי געווען אַמאָל, אין ווייטן דאָרף :

עס שטייט נאָך אויפן בערגל אונטערן קאַשטאַנענבוים,
און זעט אויס ווי געווען: אַ קליינטשיקס, ווייס און טייערס,
מיט נידריג־צוגעפלעטשטן דאַך און קליינע פענסטערלעך.
די קלעצער־אויסגעבעט מיט מאָך, און גראָז וואַקסט פון די שפּאַלטן,
מיט גערטנער אומגערינגלט, און מיט לאָנקעס ווילד־פֿאַרוואַקסן.
שטיל, מיט די וואָלקן־קאַראַוואַנען, ציט זיך צייט פֿאַר איר פֿאַרבי,
און זי שטייט אויפן בערגל, טאָג ווי נאַכט אַוועקגעשטעלט,
און היט דעם גאַנג פון וועלט, און חלומ׳ט וועגן מיר פון ווייטן,
טראַכט תמיד וועגן מיר, און ס׳בענקען אירע וועגן נאָך מיר, —
אין אַלע שפּאַלטן אירע איז באַהאַלטן טיף מיין אָנדענק,
און שאָטן פון מיין לעבן אין די וועגן אירע פֿאַרזיגלט.

אין ווייס, אַז אינמאָל טרינקט דער מענטש פון גאָלדענעם בעכער,
די זונפֿאַרפֿלייצטע זעאונג חזר׳ט זיך שוין מער ניט איבער;
דער הימל איז קאַלירט אין בלוי, דאָס גראָז אין גרין געפֿאַרבן,
די וועלט האָט איר פֿאַרהוילן ליכט, גאָטס יעדע אַרבעט טראָגט איר שיין,
וואָס זוכה איז דאָס קינד דערצו איינמאָל — און קיינמאָל מערער.
נאָר גאָט האָט אויך אַן אומגעריכטע ברכה פֿאַר זיין ליבן:
עס זעט קיין אויג איר שטראָם, ס׳ווייס קיינער נישט ווען זי וועט קומען,
כ׳וואַרט אויף איר קומען שטיל, און טאָג ווי נאַכט באַגער איך זי,
און ווי אַ האַרף מיט סטרונעס אָנגעצויגענע בין איך געגרייט.
איך ווייס נישט וואו און ווען, מיט וועלכן וועג זי וועט נאָך קומען,
און ווער — דער מלאך וואָס וועט מיר די ברכה ברענגען?
נאָר איינס זאָגט מיר מיין האַרץ, און מיין נשמה ווייס אויף זיכער,
די זעאונג וועט זיך אָנקלאָפן צו מיר, מיין וואונטש וועט קומען.
און אַז די גרויסע רגע וועט זיך אָנקלאָפן צו מיר,
וועט זי אַרונטער ווי אַן אויגנבליק פון גרויסער אייביקייט,
אַ קוק אויף מיר דורך פענסטער אויפגעריסענעם פון הימל —
די אויגן מיינע וועלן, ווי די אויגן פון אַ קינד, זיך עפענען
און אַלע בילדער פון מיין קינדהייט, אין אַ שווינדיגן געלאַף,
מיט דער נאַטור אַרום, זיי וועלן דורכציען דורך מיין נשמה,
און דורכשוועבן ווי קלאָרע און פרימאָרגנדיגע טרוימען.
און פֿלוצים וועט דאָס ווייטע וועלן נאָנט, און טויטע שטימען אויפלעבן,

קאַליר און ריח — טויטע, וועלן אויפקומען צום לעבן.
אַ רגע בלויז וועט אַנהאַלטן די זעאונג, און וועט מיך פאַרפלייצן,
מיין גאַנצע לעבנסזאַפט, צום לעצטן טראָפּ, מיך מאַכן טרינקען.
און ווידער וועל איך שטיין פאַרבליפט, פאַר וואונדערלעכער ריינער וועלט,
אַ פרישן גאָרטן אַ פאַר׳חתמ׳עטן, אַן אָפּגעשלאָסענעם,
פאַרזייט מיט רעטענישן און מיט וואונדערלעכע זאַכן —
נאָך נישט באַרירט פון הענט, נאָך נישט באַהויכט פון ליפּן.
מיין האַרץ וועט אויפברויזן צעשפילט, גאָט׳ס וואונדער אויפן פּנים,
אין אויג אַ טרער, און אין נשמה קלינגט מיט שטומען שאַלן.

דיין אָטעם, גאָט . . .

דיין אָטעם, גאָט, איז מיר פאַרביי, האָט מיך באַהויכט און מיך פאַרפלאָמט,
און ס׳האָט דיין פינגערשפּיץ מיין האַרץ באַרירט איין קליינע רגע —
און כ׳האָב מיך איינגעקאָרטשעט שטיל, פאַרהאַלטן דאָס געבּרום פון האַרצן ;
מיין האַרץ אין מיר האָט זיך צונויפגעפּרעסט, און מיין געזאַנג
האָט ניט אַראָפּגעפּלייצט פון מיינע ליפּן : מיט וואָס זאָל איך
אין הייליגקייט אַריין, און ווי זאָל ריין זיין גאָר מיין תּפלה ?
אַז ס׳איז מיין שפּראַך געוואָרן אומווירדיג, אַ טרפה שפּראַך געוואָרן,
קיין וואָרט ניטאָ אין איר וואָס איז ניט טמא ביזן וואָרצל,
קיין שפּרוך ניטאָ וואָס ליפּן שמוציג האָבן ניט פאַראומרייניגט,
קיין אויסדרוק דאָ וואָס איז אין שאַנדהויז ניט געשלעפּט געוואָרן.
די ווייסע טויבן וואָס איך האָב פּרימאָרגנצייט געשיקט צום הימל
זיי זיינען אָוונטצייט צוריקגעקומען — שוואָרצע ראָבן,
מיט מיאוסן געשריי אין קעל און מיט נבלה אין די שנאָבלען.
עס זיינען מיך באַפאַלן גראַגרדיג ווערטער, ווי אַ טשאַטע זונות,
פאַרשלייערטע אין פאַלשן ציר מיט שווינדלערישע חנדלעך,
די אויגן אָנגעפאַרבן, און די ביינער דורכגעפוילט פון זנות,
מיט טרפה קינדער אין די פליגל, די ממזרים פון געדאַנק און פּעדער.
זיי זיינען חוצפה׳דיג און פאַלש, די הערצער — פּוסט, די צינגער — גאווה׳דיג,
ווי ווילדגראָז פרוכפערן זיי זיך — און ניטאָ וואוהין אָנטלויפן.
טאָג־טעגלעך, מיטן אויסגיסן פון טמא־וואַסער אין די רינוועס
דערגרייכט זייער געשטאַנק צום יעניגן וואָס שליסט זיך אָפּ, באַהאַלטן,
זיין האַרץ אין ריינער תּפלה אויסצוגיסן — זיין אָטעם מאַכן אומריין,
און ריינקייט פון זיין גייסט צו מאַכן טמא.
וואו זאָל איך פון געשטאַנק אַוועק ? וואו זאָל איך מיך פון זיי באַהאַלטן ?
וואו איז דער מלאך וואָס זאָל כשר׳ן מיין מויל מיט פייערדיגער קויל ?
איך וועל אַרויסגיין צו די פויגל אין פעלד, וואָס צוויטשערן מיט זונאויפגאַנג,
און אפשר, צו די קינדער אין די גאַסן גיין, וואָס שפּילן אומשולדיג —
איך וועל זיך אויסמישן מיט זיי, זייער געריידט און פלאַפּל לערנען,
פּזו זייער אָטעם ריין ווערן, מיין מויל מיט זייער ריינקייט אָפּוואַשן.

מײַן מאַמע, זכרונה לברכה . . .

(פון וולעדניקער רבֿיינס מעשות)

מײַן מאַמע, זכרונה לברכה, געווען איז אַ גרויסע צדקת,
אַ וויסטע אלמנה געזעסן.
אײַן פרייטאָג פֿאַרנאַכט — ס׳גליט די שקיעה אין שפּיצן פון בוימער —
און אין שטוב — נישט קיין ליכט, נישט קיין עסן.

זי זוכט — און מיט נסים פון הימל — געפֿונען צוויי פּרוטות —
„ברויט אָדער ליכט?" — מיט דער דעה געשלאָגן.
זי לויפֿט, קומט צוריק — אין איר מאָגערער האַנט אַ מתנה:
צוויי ליכט אויף צום בענטשן געטראָגן.

דער הימל פֿאַרמאָגט זיבן שטערן, דער שבת דער מאַמעס
האָט אויך זיבן ליכט, זיבן שטראָמען;
וועט גאָט דען פֿאַרשטערן זיין שבת? — און וואָס קען זי העלפֿן?
געלויבט פֿאַר די צוויי איז זיין נאָמען!

וועט בענטשן די ליכט אויף אַ ליידיגן טישטעך, אָן חלה —
פֿאַרפוצט זיך אין הויב אין דער בריייטער;
געביטן איר קלייד און זיך מכין געווען פֿאַר גאָט.
פֿאַרן הייליגן שבת אַ גרייטע.

געצונדן די ליכט — האָט זי מער ניט געקענט זיך באַהערשן,
ווייל ס׳האָרץ האָט מיט בלוט זיך באַגאָסן;
אַרויס מיט געוויין, און אַ טרער איז אַרונטערגעפֿאַלן —
אײַן ליכט איז געוואָרן פֿאַרלאָשן.

פאַרשעמט, איז דער שבת, אויף איין אויג אַ בלינדער, געשטאַנען —
די פרוי איז פאַרציטערט געבליבן:
„פאַרשעמסט אַן אלמנה'ס אַ גאָב? אויב דיין דינסט האָט געזינדיגט,
צו וואָס נאָך דעם שבת באַטריבן?

וואָס האָסטו זיין אויג אויסגעשטאָכן?" — מיט אויגן פאַרמאַכטע,
פאַרדעקט מיט די הענט און פאַרביטערט,
אין פאַרקלעמטן געווייַן, און אין פלאַמיגער תפלה
האָבן פלייצעס און הויב אומגעציטערט.

אין האָרץ האָבן תהום'ען געברויזט, די אמהות און כרובים
זיי האָבן פון האָלז זיך געריסן —
ס'האָט די שכינה נאָך קיינמאָל געהערט און געזען,
ווי אַ מענטש טוט אַזוי זיך צעגיסן.

און דאָן איז נאָך איינע אַ טרער פון צדקת געפאַלן,
אַ זודיגער פלאָם פון די גרונטן —
און טאָפלט איז ליכטיג געוואָרן: ס'פאַרלאָשענע ליכטל
האָט נאָכאַמאָל זיך אָנגעצונדן.

און ווען ס'האָט די מאַמע געעפנט די אויגן, האָט ליכט פון בראשית
פון זיי זיך געגאָסן אין שטראָמען —
ווייל ס'האָט זיי די שכינה געקושט. — דער זכות פון צדקת זאָל ביישטיין
אונז און אַלע אידן. אָמן.

דער לייב

אפילו ווען ער טוט זיך שוין ביז טיפסטער טיפעניש אַנטפלעקן—
ניט יובל'ט, און ניט נעמט זיך איבער:
דאָס האָט ער אומ'רחמנות'דיג אייך אויסגעלאָכט,
און שפּאָט געמאַכט פון אייך, ביז צום באַדויערן.
צו נישטיג זייט איר, אַז ער זאָל איין טויזנט־חלק אייך אַנטפלעקן
פון וואָס ער טראַכט פון אייך ביי זיך אין האַרצן.
דערפאַר אַנטפלעקט ער זיך — כדי זיך נאָך מער צו פאַרדעקן,
און כדי אייך נאָך מער צו פאַרנאַרן.
אומזיסט נאָר זוכט איר אים אין דער באַהעלטעניש פון זיינע ריימען —
זיי זיינען בלויז אַ קלייד פאַר זיין פאַרבאַרגענישׂ.
פון צווישן שורות, ווי דורך גראַטעס פון אַ לייבנשטייג —
קוקט דורך אַ לויערדיגער פלאַמעדיגער לייב.
איז רואיג, דוכט זיך, אויפן אויסזען, איז געצאַמט, ברומט אונטער,
נאָר ס'גליט אַ פייערדיג געשריי אין זיינע ביינער.
ס'וועט קומען ווען עס איז אַ נאַכט פון נעכט,
און אין דער מיט פון אייער זיסן שלומער,
וועט אייך זיין דונערדיגער קנאַל צעטרייסלען;
פון אומגעריכטער ווייט, פון וויסטן מדבר, וועט ער אייך דערגרייכן —
און איר וועט נישט באַנעמען.
צעבראָכן איז דער שטייג, צעשפּליטערט זיינע ריגלען —
דער לייב האָט זיך אַרויסגעכאַפּט צו זיך אַהיים.
גאַנץ פרי, מיט זון־אויסברוך, אַ מעכטיגער און פּרעכטיגער,
וועט ער דערשיינען אויפן שפּיץ פון פּעלזן:
ער גליט אין גאָלד פון לאָקן און מיט לייבנקרוין,
און ס'רעדט זיין גאַנצער אויסזען: קיניג.
עס פייערן די אויגן זיינע מיט פאַראַכטונג,
און זיינע נאָזלעכער דערשמעקן רויב —
און ס'ציטערן פון זיין געבריל פון בערג די גרונטן!

ווידער האָב איך אייך דערזען . . .

וו**ידער** האָב איך אייך דערזען אין אייער געפאַלנקייט,
און מיין האַרץ איז אַ שאַל טרערן —
ווי אַרים איר זייט געבליבן פֿלוצים, ווי הילפלאָז איר זייט געוואָרן!
ווי עלנט פאַרלאָזן איר זייט, אָן אַ וועג, אָן עצה אין לעבן!
און קיינער ניטאָ וואָס זאָל גנעדיגן טרייסטן, און אָפּהיטן אייערע טריט אייך.
ווער האָט די פרייד פון דער גאולה פון אייער אויג פאַרווישט,
ווער האָט איר פייער פאַרלאָשן?
פאַרוואָס איז פאַרוועלקט אייער ליפּ, און וואָס איז אייער קול היינט געפאַלן?
און נעכטן נאָך האָט איר פאַרקלונגען דאָס אויער,
און באַלקנס האָבן אָפּגעהילכט פון אייער שאָלן!
ווער האָט דעם מאַרגענשטערן אייערן פאַרלאָשן, איידער ער האָט זיך צעצונדן?
ווער האָט די פרייד פון האָפענונג און פון ציל פון אָרימנס געצעלט פאַרשניטן,
געלעכטער און געזאַנג פון קינדער, פריידיגן געוויש פון פאָלקס־פאַרזאַמלונגען?
ווער האָט אייערע בחורים פאַרנאַרט, געטאָן זיי פון דעם יוגנט־וועג פאַרפירן,
פּטר'ן די יוגנט־קראַפט אויף גאָרנישט, און געמאַכט צו שאַנד זיי —
ווער האָט די מיילער אויפגעריסן זיי, מיט פוסטן ווינט זיי אָנגעבלאָזן?
ווער האָט זיי דעם געדאַנק אַרייַנגעגעבן, וועלן לערער, וועלן פירער,
אָנשטאָט אַליין צו לערנען זיך און האָרכן.
און וואָס איז דער שטענדיגער גוסשטראָם
פון יעדער עסטראַדע אויף אייערע קעפּ —
אָן אויסגוס פון ליידיגע ווערטער, אָן אָפּפאַל פון שטרויענער פלעווע,
וואָס מאַכט אייער ליכטיגסטן חלום פאַר אומווירדיג, מיאוס און העסלעך.
ווער האָט אויף אייער לייב צעבליט די קרעץ פון די געמיינע נביאות־אָגער,
די טמא־נפשות, פאַרשטעלטע צדיקים, מיט נעסטן פון שרצים אין האָרצן,
וואָס רייסן דעם גאַנצענעם טאָג זיך, אין ווילדע קאָנוואולסן,
מיט שוים אויף די ליפּן, צום גרויסן;
כאָפּן זיך אָן מיט די ליפּן אָן גרויסע, און מאַנענדיג גרויסעס פון צווייטן,
איז יובלען זיי הילכיג, און ס'שטרעקט זייער האַנט זיך נאָך שכר,
ווי זיי וואָלטן דאָס גרויסע געפאַקט שוין,

וועך האָט אויף אייך אָנגעשיקט די מחנה פון פעדער־און־צונג שאַרפער —
די קרעציגע מחנה, צעפרעסן פון שנאה, פאַרברענטע פון קנאה,
צו אָנרייצן ברודער אויף ברודער, מאַכן דאָס אייגענע לייב אייך צו עסן,
פאַרשמוצן דאָס הייליגסטע אין אייך, מיט אומריינע אָטעמס און הענט?
וועך האָט אייער בונט היינט צעריסן, פאַרטיילט עס צו נאַרישע אינגלעך,
וואו זיינען צעשפרייט די פאַרבינדעטע אייערע,
וואָס שפּעטיגט זיך אייער פאַרזאַמלער?
וואו האָט די באַפוילנדע שטים זיך באַהאַלטן,
פאַרוואָס גרייכט עס מער ניט צום אויער?
ס׳האָט אויסגעלאַכט גאָט זיך פאַר אייך, פון אַזעלכע נביאים פאַרפירטע —
און מאָרגן וועט ער אייך, פאַרשעמט, באַלײדיגט, אומקערן צום וועג פון טרויער,
כדי אייך פֿרובירן, צו פייניגן אייך ביז צום טויט, און נאָך ערגער פון טויט.
אויפן בויך אומצוקריכן, אַן אויסוואורף פון אַלע משפחות פון וועלט דער גרויסער,
געטראָטן פון איטלעכס פוס, אַ חרפה פאַר מענטשן,
צו טרינקען דאָס שפּאָט אָנשטאָט וואַסער, און שפייעכץ שטאָט וויינען צו שלינגען,
און קייען די שערבלעך פון גיפטיגן בעכער,
וועך אויסגעזופט איז שוין זיין הייוון —
ביז קומען וועט איר צו דעם טיש פון די גאָטגעלאַדענע אויסגעלייזטע פעלקער,
וואָס שליסן דעם בונד פון אַן אייביגן שלום איבער אייערע קרבנות
און קלייבן וועט איר אונטער זיי די פינגער אָפּגעהאַקטע פון אייערע הענט און פיס.

און איז איטלעכנס האָנט ביי אייך טויט, אַז איר קענט זיך אַליין שוין ניט העלפן?
איז גאָרנישט ניטאָ שוין אַ מאַן אין יהודה, קיין איינער אין אייערע לאָגערן,
אַ מאַן פון גבורה, אַ מעכטיגער הערשער, אַ גייסטיגער גבור, אַ פירער פון פֿאַלק,
אַ ליכטיקער גייסט, מיט אַן אייזערנע רוט און פאַרשטענדעניש,
וואָס זאָל אָננעמען אייך פאַר די קעפּ, מיט מעכטיגע הענט אייך צעטרייסלען,
ווי מען טרייסלט אַ שיכור׳ן אויף, וועלכער וואַרגט זיך אין אייגענעם מייקעס, —
כדי אייער קראַפט אויפצוועקן, אייך אויפלעבן, און אויף די פיס אייך צו שטעלן.

ווי אַרים איר זייט פלוצים געבליבן, ווי הילפלאָז איר זייט געוואָרן!
ווי עלנט פאַרלאָזן איר זייט, אַן אַ וועג, אַן אַן עצה אין לעבן —
ווידער האָב איך אייך דערזען אין אייער געפאַלגקייט,
און מיין האַרץ איז אַ שאָל טערען . . .

אויטאָביאָגראַפישע פּאָעמען

א

מיין טאַטע

ס׳איז אויסטערליש געווען מיין לעבנסוועג, זיין גאַנג — אַ רעטעניש :
געשלייכט זיך צווישן הייליגקייט און טומאה ; שבת־קודש
האָט זיך מיט וואָך געמישט, דאָס ריינע פונם אומריינעם צעטראָטן.
אין אַ מסיבה פון שיכורים, אין דער טומאה פון אַ שיינקשטוב,
אין דאָמף פון בראָנפן־בילִיגן, אין נעבלען ליולקע־רויך —
אַהינטער בראָנפן־פעסלעך, איינגעבויגן אויף אַן אַלטן ספר,
האָט זיך אַנטפלעקט צו מיר דעם טאַטנס קאָפּ, אַ קאָפּ פון אַ פּאַרפיניגטן,
ווי אָפּגעשניטן פון די פלייצעס, אומגעשוואומען אין דעם וואָלקן רויך.
דאָס פּנים — אויסגעקרימט פון צער, די אויגן — פליסנדיג מיט בלוט.
איך שטיי צווישן זיינע קני, די אויגן מיינע אָנגעהאָנגען
אויף זיינע ליפן ; שיכורים טומלען, קייקלען זיך אין זייער מייקעכץ,
די פּרצוף־פּנימ׳ער צעפלאָמט, און שטראָמען שמוץ — די מיילער —
עס האָבן אָזש די וועגט און פּענסטער זיך געשעמט דאָס אויסהערן.
בלויז צו מיין אויער, אויער פון אַ קינד אַ ריינס, איז צוגעקומען,
געפלאָסן שטיל און קלאָר דאָס שעפטשען פון די ריינע ליפּן,
פון תורה, תפלה, און דאָס וואָרט פון לעבעדיגן גאָט.

איך האָב אים ניט אויף לאַנג געזען, ניט לאַנג איז ער געווען מיט מיר צוזאַמען.
כ׳בין נאָך אַ קינד געווען, און איידער כ׳האָב זיך אָנגעפרייט מיט אים,
ווען מיינע אויגן האָבן נאָך אַרויפגעקוקט צו אים נאָך רחמים,
און ס׳האָט מיין קינדיש קאָפּ די שוץ פון האַנט זיינער געזוכט —
האָט צוגענומען אים דער טויט, און האָט אויף תמיד אונז צעשיידט.
נאָר זיין געשטאַלט געבליבן איז באַהאַלטן אין מיין האַרצן,

איך רוף — און דאָס געשטאַלט שטייט אויף פאַר מיר ווי לעבעדיג :
פונקט ווי אַ מידער אָקס וואָס שלעפט זיך אָנגעשטרענגט, פאַמעלעך,
ער שפּאַנט אין שוועריע יאָך זיינעם, ברייטבייניקדיג, שווערפיסיג ;
פאַרגליווערט, גלייכגילטיג, געדולדיג — אַלעמאָל דער אייגענער :
אין צאַרנדיגע האַרבסט־טעג ווי אין ברענענדיגע זומער־טעג.
ער שלעפּט, אַ פינסטערער, דעם שווערן וואָגן פון זיין לעבן,
מיט שטייניקער אַ באַלאַדענעם, דורך וועגן ליימיגע און זומפיגע,
דורך שטעגן זאַמדיגע, מיט זיילן שטויב פאַרוואַלקענטע.
געבויגן איז דער קאַרק, צעאַקערט איז פון זאַרג דער שטערן,
און זיינע אויגן — האָפנונגסלאָזע בריניקער פון טרויער,
וואָס קוקן אויס אויף יעדן וועג און שטעג : באַווייזט זיך ניט
פון ערגעץ אייניקער וואָס זאָל אויסלייזן און זאָל דערבאַרימען ?
אַזוי האָב איך געזען אים יעדן אינדערפרי, און האָב געווייטאָגט,
ווי ער פלעגט איבערגעוואַלט זיך אָפרייסן פון גאָט, זיין לעבנסקוואַל ;
ער לייגט צענויף דעם טלית און די תפלין, זיינע ריינע קליידער —
און ווען די אויגן זיינען נאָך פאַרטיפט אין זיך, אין זיין נשמה,
און ס'טוט זיין האַרץ נאָך ברומען ווי אַ האַרף, און ווען זיין אויער
איז נאָך געווען געניגט צום וווייטן ליד פון מאַרגנשטערן —
פלעגט ער אַרויסגיין שטיל און אונטערטעניג, ווי אַ נאַכטוואַנדלער,
צוריק אין שפּאַן פון זיינע טעג און צו זיין בזויה'דיגער אַרבעט.
דעם גאַנצן טאָג אין רעדל פון שיכורים, אין דער שיינקשטוב,
זיך אָנצוטרינקען מיטן הויך פון זייער מויל און ווערן טמא,
טאָג־אין־טאָג־אויס אויף פיין, טאָג־אין־טאָג־אויס — אין לייבנגרוב.
און ווען ער קומט ביינאַכט צו זיך אין חדר, דורכגעווייקט אין שמוץ,
ווי פון אַ מיאוס'ן זומפ אַרויסגעשלעפּט, ביז טיף אין דער נשמה, —
האָט ס'האַרץ געוויינט מיר אויף זיין צער, זיין פיין האָט מיך באַצוואונגען :
וואָלט איך נישט אַזוי קליין געווען, וואָלט איך נישט אַזוי שוואַך געווען,
וואָלט איך מיין פלייצע צוגעשפּאַרט, מיין האַלז מיט זיינעם אייניגעשפּאַנט,
געשלעפּט מיט אים אינאיינעם, אפשר וואָלט אים לייכטער וועלן —
נאָר שוואַך געווען מיין האָנט און נישט דערהערט מיין תפלה ;
און ער, אַן איינזאַמער, האָט זיך געשלעפּט דעם וועג פון ליידן.
ביז צו דער ערד פון לאָסט און פיין האָט זיך געבויגן זיין נשמה,
און אַז צו שווער געוואָרן איז די לאָסט — האָט ס'האַרץ נישט אויסגעהאַלטן :

ער איז געפאַלן פלוצים און געשטאַרבן אין די האַלבע יאָרן,
איז ווי אַן אָקס אין מיטן וועג געפאַלן און זיך אויסגעצויגן,
זיך מער נישט אויפגעהויבן.
און אין ווינקל פון בית־עולם
אַרויס פון סמאָלע־גאַס, די היים פון אַרימסטע פון אָרימע,
צווישן קברים פון זיין גלייכן — מענטשן עלנטע, באַליידיגטע,
וואָס זיינען פאַר דער צייט, ווי ער, אַוועק אין יונגע קברים —
געוואַשן פונם שטויב פון וועלט, גערייניגט פון דעם שמוץ פון לעבן,
אין פרישן לייוונט, קלאָר ווי דער פרימאָרגנשניי, פאַרוויקלט,
פאַרהילט אין טלית, אַ פאַרגעלבטן ווי די ספרים זיינע,
און אָנגעזאַפּט, ווי זיי, מיט תפלות און מיט רחמים,
געקושט פון ציטערדיגע ליפן, געגלעט פון ליבענדיגע הענט —
דאָרט האָבן זיינע ביינער אונטער דין און אָרים ברעטל
אין איינעם אַן אלול'דיגן טאָג געפונען מנוחה.
די קורצע אויפשריפט, אויסגעקריצט פון נישט קיין קינסטלערהאַנט,
דערציילט דער וועלט: „פ. נ. איש תם וישר".

ב

„ ש ב ע ה "

. . . אַ וואָלקן איז אַרונטער אויפן הויז, צעלייגט אונטערן באַלקן,
אַ שווערער באַרג אבלות, אַ פאַרגליווערטע שטיק פינסטערניש, —
אַריינגעפרעסט זיך אין דער לופט, און אָנגעפילט מיט אָנגסט די ווינקלען.
עס האָבן אונטער אים געבויגן זיך די מאַמע מיט דריי קינדער,
פאַרכאַפּט פון אימה ווי די פויגלען אין אַ בייזן שטורעם —
זיי האָבן זיך צונויפגעדריקט, זיך צוגעטוליעט איינס צום צווייטן.
אויף דר'ערד געזעסן, אויסגעטאָן די שיך, אין אבל'דיגן קנויל,
גאָט'ס מורא אין די ביינער, און דאָס לשון אָפּגענומען.
עס קאָרטשען זיך די וועגט פאַרזונקענע אין תהום פון טרויער,
דאָס מעבל שטייט פאַרשטומט און וויקלט זיך אין זיינע שאָטנס —
עס שווייגט, עס האַלט זיך איין, באַהאַלט נאָך אין זיך זיין אבלות,

נאָר נאָך אַ ווייל — און דער פֿאַרשטיקטער שלוכץ וועט אויספֿלאַצן,
די וועגט וועלן פֿאַרגיין אין קלאָג, די טירן וועלן יאָמערן.
דאָס בייזע אומגליק איז געשען, זיך אויסגעגאָסן אויפֿן הויז,
און חרב איז די קליינע היים, דער שטילער נעסט איז אויסגעריסן,
פֿאַרלאָרן איז דאָס ליכט פון הויז, זיין שיינקייט איז פֿאַרפֿלויגן.
עס לויערט, רוקט זיך נענטער, דאָס פֿאַרזעעניש, דער דלות,
און גלאָצט פון איטלעךווינקל מיט די בייזע שפּינען־אויגן —
אָט־אָט וועט ער אַריינשטעכן די מיאוסע נעגל אין די וועגט,
וועט ווי אַ בייזער אייטערדיגער קרעץ זיך איינעסן,
און וועט פֿאַרווארצלען זיך און שפּרייטן זיך אין אַלע ווינקלען.
די בלאַנקע קופּערפֿאַנען פון דער פֿאַליצע אַנטקעגן
דערזען האָבן זיין מאוס פֿרצוף — און געווארן טונקל ;
די פֿאַרבן פון געשטיקטן „מזרח" האָבן אָפּגעשאָסן,
פֿאַרוועלקט זיין בליט־און־בלום, דאָס גאָלד איז שוואַרץ געווארן,
זיין לייב און הירש, מיט קעפּ אַהינטערווויילעכס, זיך דערשראָקן.
דאָס שפּיגל האָט באַהאַלטן זיך, זיך איינגעדעקט אין ליילעך.
דער זיגער שטייט, די צייט האָט איצט איר אָטעם איינגעהאַלטן.
דערבאַרעמדיגע ווייבער, הערצער וויסטע און צעבראָכענע,
באַהאָוונטע אין תחינות און אין מענה־לשון, שוועסטער
פון עלנט און פון נויט, וואָס ווייסן וואויל דעם טעם פון צרות,
די פּנימ'ער צעקרימט פון אייביגן געוויין, מיט רויטע אויגן —
די יעניגע וואָס רייסן אין די קברים אויף בית־עלמנ'ס,
און קלאָפּן אין די טויערן פון הימל און פון גיהנום —
ווען זיי האָבן אין טאָג באַוויזן זיך מנחם־אבל זיין,
גאָר גרייט זיך נעמען צו די כלים — האָבן זיי די שוועל באַטראָטן,
דאָ זיינען זיי געבליבן שטיל, און זיך אַרויסגערוקט אָן ווערטער —
און שוואַרצער, שווערער, האָט די שטילקייט זיך צעגליווערט.
ס'האָט ציטערדיג און בלאָס, פֿאַרכאַפּט פון סודות'דיגער אימה,
דאָס קנייטל שטיל געצאָנקט מיט זיין בלינד פלעמל, ווי אַ טונקל אויג,
אַראָפּגעקוקט פון פענסטער־שוועל, נישט אויפּגעהערט צו צוקן,
אין בוימל אומגעשוואומען (דאָס נשמה־ליכט פֿאַרשטאַרבענעם)
און איינגעטיילט אַ ביסל שיין, אַ צאַרט און איידל ליכט,
פונקט ווי דער טרויער דער געלייטערטער, דעם נאָנטן שכן זיינעם :

דעם גלאָז מיט קלאָרן וואַסער און דעם שטיקל ריינעם לייוונט,
(אַ מקוה פאַר דעם טויטנס נשמה מיט אַ האַנטיכל אַ ריינס)
געטריפט מיט ווייטאַגלעכן טרויער אין דעם ים פון שטילקייט.
טאָג־טעגלעך, אין דער פרי און אָוונט, ווי דער דין איז ביי אבלים,
קומט זיך צענויף צום אָפּגעכאַפּטן אומעטיגן דאַוונען
אַ מנין אידן, אויפגעכאַפּט פון גאַס, געדונגענע פאַר פרוטות —
און ווען דער בעל־תפילה הויבט זיין קול אויף צו „מחיה־מתים",
וועקט אויך זיך ס'פלעמל פונם קנייטל, טוט זיך אויפהויבן,
און האָט דאָס אויסזען פון אַ קליין געשליפן גאָלדן צינגל —
טוט פלוצים זיך אַ טרייסל און אַ צאַפּל ווי אַ שיכור:
דאָס פאַרהאַנגל פון פענסטער פלאַטערט, ס'לויפט אַדורך אַ ווינטל,
ס'ווערט אויפגעציטערט איטלעך האַרץ פון אַ געהיימער מורא:
צי קומט דאָס ניט די נשמה פונם טויטן דורכן פענסטער,
אין קליינער מקוה אין דער גלעזערנער אַצינד זיך טובל'ען?
זי טונקט זיך אונטער דאָרט אַ קורצע רגע אינם וואַסער,
און גייט אַרויס, און טריקנט אָפּ זיך מיטן ריינעם האַנטוך —
און ריין און קלאָר גייט זי צוריק פון וואַן זי איז געקומען.
ווי, ווי, נשמה ריינע, אויב ס'איז אמת, אַז דו קומסט אַהער,
דיין פריערדיגע היים באַזוכן — וואַרט נאָר אויף אַ קליינע רגע,
ביז ס'וועט זיך ענדיגן דאָס דאַוונען, וועסטו זען און הערן —
און דו וועסט אויך צעגיין פון צער, פון ווייטאָג און רחמנות —
דעם קדיש דעם צעבראָכענעם, פאַרשלונגענעם אין טרערן,
וואָס קומט באַטריבט, פאַרביטערט, פונם מויל אַרויס
פון בלייכן בלאַסן קינד, אַ קליין און נישטגעלערנט עופה'לע,
וואָס זיין מלמד האָט אים אויף אַ באַנק געשטעלט, אויף אָנצוקוקן —
צעטומלט און צעקלאַפּט, צעגייט פון טרערן און פון יאָמער —
דיין יתום איז דאָך דאָס, דערקענסט דאָך אים, וועסט דאָך פאַר אים זיך מיען.

די מאַמע איז געזעסן און געשוויגן, אַ פאַרגליווערטע.
דאָס פנים — אַ שטיק אייז, איר האַרץ — אַ טויטער שטיין. די מורא
פאַר מאָרגעדיגן טאָג — האָט איר די האָר פון קאָפּ געהויבן.
געבויגן איבערנאַכט, ווי בערג וואָלטן אויף איר געלייגט זיך:
ווי וועט זי אויסהאַלטן איין טאָג מיט דריי יתומים אויפן האַלז?

ווי וועט זי אויסטראָגן פון זייער טאָג און נאַכט די משא?
ווי וועט זי זיי מפרנס זיין, באַקליידן און באַשוכן?
וועך וועט אויף זיי השגחה טאָן, אין גראָדן וועג זיי פירן?
וועך וועט אויף ספרים הייליגע גאָט'ס ליכט ביינאַכט אָנצינדן,
באַשטראָלן די פרימאָרגנס אירע מיטן קול פון דאָוונען?
וועך וועט פאַרבעטן די מלאכים פרייטאָג־נאַכט אין הויז אַריין,
וועך וועט דעם יום־טוב־טיש באַשיינען מיט געזאַנג פון זמירות?
דעם טאַטנס שטול איז פוסט, פאַרשעמט איז דער בכבודיגער אָנלעזן,
דער טלית־זאַק איז ליידיג, אַ צעקנייטשטע און פאַרשוועכטע טאָרבע,
זיין סידור צוגעמאַכט, פאַרשעמט אויף אייביג זיינע בלעטער;
אַן אבל איז דער ספרים־שראַנק, יתומים — זיינע ספרים,
ס'באַרירט זיי מער קיין האַנט ניט, רוישט ניט אויף די בלעטער. —
אַזוי איז זי געזעסן זיבן טעג, אַן אָנגעטרונקענע מיט שרעקן,
אויפן אַכטן טאָג זיך אויפגעכאַפט, און אַרויס איר גורל אָנטקעגן.

ג

אלמנה־שאַפט

אוי, טעג פון שרעקן, גאָט־פאַרשאָלטענע, וואָס זייט איר ניט געווארן אָפגעווישט אין גאַנצן פון מיין האַרצן און נשמה —
צי נאָך בעסער, וואָלט איר מיט אייער גאַנצן טיפן שוידער,
געמינערט נישט קיין האָר, געבליבן תמיד פאַר די אויגן
און וואָלט געשעפט, טאָג־אין־טאָג־אויס, פון טיפסטער טיפעניש
איר ווייגעשריי פון צער און דאָס געברום פון איר רחמנות.
פאַרשוואונדן זיינען לאַנג שוין יענע טעג, נאָר זייער מורא
איז תמיד פריש — און פונקט ווי איינער צוגענאָגלט צו זיין קרייץ,
אַזוי בין איך גענאָגלט צו דעם בילד פון דיין אלמנה'שאַפט —
מיין מאַמע אָרעמע, דו נישט־געטרייסטע, נישט־דערבאַרעמטע!
זע, מיינע שלייפן גרויען שוין, מיין שטערן איז צעקנייטשט, צערונצלט,
פיל חרפה בין איך אויסגעשטאַנען אין די יונגע יאָרן,
און פיל האָב איך זיך אויסגעלערנט שפעטער צו פאַרגעבן —

די חרפה אָבער פון דיין עלנט ברענט נאָך אַלץ אין מיינע ביינער,
און כ׳קען נישט מוחל זיין. אויך דיר, מיין גאָט, קען איך ניט מוחל זיין!
פון אַלע מיינע לידער שפּאַלטן זיך אַרויס די פּלאַמען אירע.
צי דען איז דאָ באַלוינונג פּאַר אַ מאַמע׳ס לייד? פּאַרגיטיגונג
פּאַר דער געשענדטער שענקייט פון אַ מענטשן? ווי האָב איך צוגעזען,
און נישט געוואָרן בלינד? ווי האָט גאָט צוגעקוקט און שטילגעשוויגן,
ווי ס׳איז זיין צלם־אלהים געוואָרן אָפּגעמעקט?
פּאַרוואַנדלט איז די אינדין פונם הויז אין אַ פּאַרזעעניש!
צעקלאַפּט, צעשלאָגן, ווי אַ הערבסטיג־בלאַט פוןווינט געטראָגן,
איז זי געבליבן שטיין איבער די חורבות פון איר לעבן.
אַ נאַקעטע, אַ הוילע, אָן אַ שוץ און אָן אַ זיכערקייט
אַנטקעגן שטורעם פון די שוואַרצע טעג און זיינע שרעקן.
אַליין, מיט הענט מיט ליידיגע, אָן איינזאַמע אין איר געפּאַלנקייט,
האָט זי זיך מיט איר גורל מיט איר ביטערן געראַנגלט:
און ס׳זיינען פול געווען די טעג מיט לייד, די נעכט — מיט שרעקן.
די זאָרג די אייביגע האָט אויסגענאָגט די מאָרך פון אירע ביינער
און אָנגעפילט דאָס האָרץ מיט טעמפּער מורא. ווי אַ טויב צעשראָקן,
האָט זי אַרומגעפלאַטערט גאַנצע טעג, אָן צוויק, אָן זינען,
אַרומגעשלאָגן זיך אומזיסט־אומנישט, אָן לייב און לעבן.
באַגינען האָט זי פון איר בעט געטריבן צו דער אַרבעט,
געיאָגט מיט פייערדיגע ריטער ביז אַ שטיק אין אָוונט —
און נישט געלאָזט דעם אָטעם אָפּכאַפּן — די קינדערס בליקן.
די חרפה האָט פּאַרשוואַרצט איר פּנים, און דער כעס צעקאָכט די בלוטן.
די אומזיניגע אַרבעט האָט געבראָכן זי, געשטויסן,
די האָפּנונגסלאָזיגקייט האָט אויסגעלאָשן אירע אויגן,
פּאַרמאַטערט ביז צום חלש׳ן, ביז פּליקן זיך דאָס אייגן לייב
צוזאַמען מיט די שוואַרצע, טרויעריגע אלמנה־קליידער,
זיך קלאָפּן קאָפּ אָן וואַנט, און ברומען ווי אַ בעריכע
וואָס איז פון אירע יונגע בערעלעך באַרויבט געוואָרן.
אויף וועלכן טויער פון רחמנות האָט זי דען נישט אָנגעקלאָפּט?
אויף וואָסער שוועל פון האָפּנונג האָט זי זיך נישט אויסגעזויגן?
צו וועלכן אומריינעם פרנסה־קוואַל איז זי נישט צוגעפּאַלן?
ווי אַ צעבראָכן פלאָש, צי ווי אַן אַלטער און צעפוילטער שוך,

פון שמוץ פן שיינקשטוב אויפן מיסט פון מאַרק אַרויסגעשליידערט,
צו ווערן אויסגעריסן פאַרן שטיקל ברויט; אַ וואַרים
צווישן מענטשן־ווערים פונקט ווי זי, פאַרווייטאַגטע נפשות,
ווי לעבעדיגע פּעק יסורים, גייענדיגע לאָגלעך טרערן,
ווי טאַרבעס אויף צוויי פיס, מיט דורכגעפּוילטע ביינער,
מיט אויסגעצערטע לייבער, לונגען — דורכגעלעכערטע,
אין וועמעס אויגן ס'איז פאַרגליווערט שוין אַ האָפנונגסלאָז געבעט.
געמיטער אויפגערעגטע, אויפגערייצטע, פּעך און שוועבל,
וואָס צינדן זיך פון זיך אַליין פאַנאַנדער, מיט צעפּליקטע נערוון;
די ליפּן — בלוי און גייען אום אויף שרויפן, טוען גיסן
מיט צעבערס אומריין וואַסער איינע אויף דער צווייטער.
דערצאַרנטע, צעררייצטע בריות, פּעסער פול זלזולים
וואָס בראָטן לעבעדיגערהייט זיך אויף די אייגענע קוילן
און פרעסן זיך דאָס לייב פאַר וווייטאָג. צינגער — שאַרפע מעסער.
און האַלז — אַ וועריימדיגער נעסט פון קללות. מאַרק־וווייבער
מיט שוידערלעכע פנימ'ער און העסלעכע געשטאַלטן,
פאַרגעסענע פון פרויען־חן און רייץ, פון וועלכע ס'איז פאַרווישט
דער מינדסטער שפּור פון פרוי און מוטער; אַ געזעמל
פון בייזע און צעווילדעוועטע מענטשנטעכטער, בייזער נאָך
פון ווילדע קעץ וואָס שטייען אין אַ ביטערן געראַנגל
פאַר יעדן ברעקל ביין, פאַר איטלעך שטיק פאַר'מיאוס'ט פלייש,
וואָס ווערט אין מיסט אַרויסגעוואַרפן; אויפגעשטעלט די האָר ווי נאָדלען,
דאָ קעמפן זיי פאַר זיך און קינדער מיט די ציין און נעגל
אַנטקעגן יעדן איינעם, גרייט צו רייסן און צעריסן וווערן,
די אויגן אויסדראַפן דעם יעניגן וואָס קומט אין זייער גבול —
דערבאַרימדיגער גאָט פון מאַמעס! וווי קומט זי אין זייער רעדל?
ווי וועט זי קענען זייער לשון און זיך לערנען זייער דרך?
ניט איינמאָל האָב איך זי געזען באַגינען גייענדיג צום מאַרק,
ווי זי פאַרהאַלט זיך ביי דער טיר, מיט טרייסלענדיגע קניען,
מיט ציטערדיגע הענט אויף דער מזוזה, אויגן אויפגעהויבן,
אין גאַנצן אַ פאַרביטערטע, פאַרצאַפּלטע אין שטומען שרעק:
מיט וואָס גייט זי צום שווערן טאָג, ווי וועט זי אים באַקעמפן?
ווי קען זי אין סמבטיון גיין, און ניט פאַרשלעפּט וווערן

אין מוטנעם שטראָם? וואו נעמט מען כח זיך ניט אויסצוגליטשן?
וועך וועט זי פירן ביי דער האַנט, וועך וועט צוהילף איר קומען?
וועך וועט זי אויפהויבן פון דר׳ערד, אויב זי וועט אומפאַלן?
כ׳האָב מיטגעפילט איר שרעק, און ס׳האָרץ איז אויסגעגאַנגען —
געוואוסט האָב איך, אַז אַוונטצייט וועט זי אַהיים צוריקקומען
מיט פיס פאַרשוואָלענע, מיט ברעכעניש אין קריין, פאַרשעמט,
דאָס פּנים פינסטער, שוואַרץ ווי קויל, דאָס האָרץ פאַרברענט אויף אַש.
אין דרייען איינגעבויגן שלעפט זי זיך אין הויז אַריין —
און טרעפט די דריי יתומים אירע זיצנדיג צונויפגעדריקט,
פאַרשלונגען אין דער פינסטערניש פון נאַכט, מיט אויגן
פאַרהויבענע צו איר, און שלינגען זייער שפייעכץ מיט די טרערן —
און זי קומט אָן מיט ליידיגן — און האָט נישט וואָס צו זאָגן.

איר, גאָט־געבענטשטע לייט פון סמאָלע־גענסל, איר וואָס האָט
טאָגטעגלעך אייער ברויט — זאָל זיין אפילו טרוקן שוואָרצברויט
וואָס קומט מיט גרינער גאַל — וועך צוגעקומען איז צו אייך די נייס
פון דער אלמנה וועלכע וואוינט אין אייער שכונה, אַז זי האָט
איין טאָג זיך אויפגעהויבן און פאַרבויגן איר רחמנות,
איר יונג צאַרט פויגעלע אַרויסגעלאָזט פון נעסט, פאַרשיקט
אים אין דער פרעמד — באַשוועך איך אייך מיט אַלע אירע ווייטאָגן,
איר זאָלט זי ניט פאַר׳משפּט׳ן, און זאָלט זי ניט פאַרדענקען.
ס׳דערציילט איר פּנים, און ס׳איז גאָט אַן עדות: וויפיל נעכט אַן שלאָף
זי האָט אַוועקגעגעבן אידער זי האָט זיך אויף דעם באַשלאָסן.
וועך קאָן אַ מאַמעס האָרץ מיט אַלע זיינע ווייטאָגן?
איר פרעגט ביים קישן פון איר נאַכטיגן צוקאָפּנס,
פרעגט אַן די שבת־ליכט אויף וועלכע זי פאַרטרויט זיך,
וואָס האָרכן אויס איר שעפּטשען און איר וויגעשריי —
איר פרעגט דעם קרבן־מנחה און דעם תהלים, דורכגעווייקט פון טרערן,
און פרעגט די קופּער און די זילבער כלים, רעשטלעך פּן ירושה
און חתונה־מתנות, פון די בעסערע געציילטע טעג,
ווי זיי האָבן זיך אייגציגוויין, אין טונקעלע פאַרנאַכטן,
פאר׳גנב׳עט אונטער פּאָלע פון איר מאַנטל צו דעם מלוה.
און פרעגט דעם הילצערנעם פאַרהאַרטעוועטן ברעטל

וואָס אויפן קבר פון איר מאַן, געשלאָגן פון איר פויסט דעם מאָגערן
אין טרויערדיגע אלול־טעג און יעדן ערב־חודש —
און אויך דעם לעצטן פלאַץ פון הילף, געשטורעמט פון איר ווייגעשריי
אין די פרימאָרגנס: פרעגט דעם ארון־קודש אין בית־מדרש
פון סמאָלע־גאַס. און אויב ס'איז זייער לשון פרעמד צו אייך —
פרעגט ווייטער זיך ביי הגר'ן, דער וואַנדלערן אין מדבר:
וואו איז איר האַרץ געווען, פאַרלאָזנדיג איר דורשטפאַרברענטן קינד
דאָרט ערגעץ וואו אונטער אַ ביימל — וועט איר אפשר אויך באַנעמען
וואָס מיט מיין מאַמען איז געשען, ווי ס'איז געווען איר אויפן האַרצן
אין ביטערן, אין יענעם אויפדערנאַכט וואָס פאַר דער שיידונג:
וואָס האָט זי מיך געטוליעט, אויפגערעגט, צעטראָגן,
געדריקט צום האַרצן מיך אַזוי מיט לאַכן און מיט קלאָגן.
אריינגעקוקט, געזוכט דאָרט אין דער טיפעניש פון מיינע אויגן
ווי זי וואָלט איר גזר־דין פון זייער קוק אַרויסגעצויגן.
און וואָס זי האָט געקושט מיך אַזוי שטאַרק דורך הייסע טערערן,
געראַנגלט זיך מיט זיך אַליין, איידער זי האָט מיך געלאָזט הערן,
אַרויסגעשטאַמלט דורך געווייַן, אַז ס'איז ביי איר באַשלאָסן,
קיין אַנדער אויסוועג איז ניטאָ, ווי נאָר ביים זיידן מיך צו לאָזן.

ד

צ ע ש י י ד ו נ ג

אַין איינעם אַ פרימאָרגן אַ קרישטאָלענעם פון ליבן פרילינג,
ווען ריין און לויטער איז די וועלט ווי באָלד נאָכ'ן באַשאַף, און איידער
די פאַרשטאָט כאַפט זיך אויף מיט טומל און געפילדער אים באַשמוצן —
(ניט אַנדערש אין אַזאַ פרימאָרגן, האָט אברהם אונזער פאָטער
געפעדערט זיך צו פירן יצחק'ן, זיין זון, צו דער עקדה)
איז פרי די מאַמע אויפגעשטאַנען פון איר שלאָף, האָט אָפגעדאַוונט,
פאַרפאַקט דאָס בינטל אַלטוואַרג, אויסגעלאָטעט נאָך פון נעכטן:
די צוויי־דריי העמדער און די זאָקן און דעם נייעם ארבע־כנפות.
דערצו אַ צוגאָב פון אַ האַרציגער געטרייער מאַמע:

אַ טרוקן מאָנקוכן פון אייגענעם געבעקס, ווי איך האָב ליב געהאַט
און איינציגע ירושה אויף מיין טייל: דעם טאַטנס אַלטן סידור.
(די מאַמע האָט צוויי מינים שפּייז פאַרגרייט: איינס פאַרן טרויערוועג,
וואָס ציט זיך פאַר איר יתום היינט, און ס'צווייטע פאַר זיין לעבנסגאַנג),
געמאַכט פון דעם אַ פּעקל — אי אַ נישטיגס, אי אַ טייערס.
זי האָט זיך איינגעוויקלט אין פאַטשיילע, און איך האָב געזומען
געזעגענען זיך מיט ברודער און מיט שוועסטער; צוגעפאַלן איינמאָל,
און נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל געקושט מיט ברען און פייער,
מיט וויפיל כח ס'איז געווען, אַז ס'איז דאָס האַרץ פאַרגאַנגען,
און אויך אַזוי געקושט פון אַלע טירן די מזוזות.
כ'האָב אויך זיך מיט די שאָטנס פון די יונגע טעג מיינע געזעגנט,
וואָס ליגן דאָ באַהאַלטענע, פאַרשטומט פון טרויער, אין די שפּאַלטן,
און אין די שוואַרצעווינקלען פונם הויז דאַרט: פרידן, שאָטנס.
און זיי געזונט אויך דו, דער נאָנטער שכן אונזערער,
מיין פילבאַליבטער און געטרייער בוים, בעריאָזע ליכטיגע!
האָסט היינט זיך אויסגעפוצט לכבוד מיר מיט דיינע לאָקן,
זיך אויסגעצירט מיט רינגען און מיט געלע אוירינגען —
געבענטשט זאָלסטו מיר זיין אויף אייביג! דו האָסט יעדן פרילינג
געגעבן טרינקען מיר די קילע זאַפט וואָס פליסט פון שטאַם דיינעם.
ס'איז אמת, אָרעם איז געווען דיין טרונק, אין טעפּל ליימענעם,
אַ כלי פאַר דער אָרעמקייט, אָבער דיין זיסקייט וואָס דערקוויקט
ליגט אַלץ מיר נאָך אין טעם און אין געביין אַזויפיל יאָרן,
באַ'טעמ'טער פאַרן בעסטן וויין אין בעכער גאָלדענע.
אויך דו זיי מיר געזונט, דו עלטסטער פון די פאַרשטאָט־בירגער,
באַשירמער מעכטיגער, געדיכטער שאָטנדיגער לינדנבוים —
מיט יאָרן און מיט צווייגן שווער, מיט שטורעמס און מיט בליצן זאָל.
דיין אויסגעהוילטער שטאַם (צי אויסגעבראָקט פון הענט? געכאַפט פון פוילעניש,
צי אויסגעברענט פון בליץ?) אַ וואוינונג איז אַ שטענדיגע געווען
פאַר שטאָקן רוישיגע פון בינען, און זיין שויס אַ זיס באַהעלטעניש
פאַרן קאָפּ מיינעם, דעם בינשטאָק פון געדאַנקען. אין די זומערהיצן,
האָב איך מיין קינדהייט־טרויער אָפּט געפירט ביי דיר אין שאָטן,
און דיר צופוסנס אויסגעבעט מיין קלעמעניש און בענקעניש
נאָך עפּעס וואָס איך האָב אַליין גאָרנישט געוואוסט. האָסט אויך ניט איינמאָל

דעם שאַרפן ביס פון דיינע בינען מיר געגעבן צו פאַרזוכן,
און זייער קאַרגן האָניג. נעם מיין ברכה צו פאַר ביידע,
דו מעכטיגער און פרעכטיגער! צו אַלע מיינע טרוימען אויף דער וואַך
וועט פון היינט אָן באַגלייטן מיך דאָס איינגעהאַלטענע גערויש
פון דיינע בלעטער; ס'וועלן מיך אויף יעדן וועג און שטעג באַגריסן,
און טאַנצן פריידיג מיר אַנטקעגן דיינע שטראַלן־קינדער,
ווי פלינקע גאַלדנע מייזלעך; און פון אַלע שענסטע בשמים
וועט דופטן בעסער מיר, און פון דער ווייטסטער וויט מיר גרייכן,
דער דופט פון דיינע בליטן, די בני־זקונים דיינע, אין מיטזומער.
אויך איר נעמט צו מיין אָפשיידסגרוס און ברכה, שטיבלעך אָרעמע,
מיט דעכער אָפגעריסענע, מיט וועגט פון אַלטקייט אויסגעקרימטע,
וואָס שטייען ביזן העלפט אין דר'ערד פאַרזונקען — פרידן אַלעמען.
און טאָפלט פרידן צו דעם לעצטן פון די לעצטע אייערע,
צום נידריגסטן, געזונקענסטן, צום קליינפאַרשעמטן שטיבל
וואָס שטייט אָן איינזאָמס אָן אַ זייט פון געסל אָפגעזונדערט,
ווי אַ געדולדיג קעמל אָנגעהאַרבט מיט זיינע הויקערס,
און קוקט דערשראָקן פון באַהעלטעניש אַרויס מיט האַלבע פענסטער.
ביז אייביג פרידן דיר! כ'בין נאָך אָן עופה'לע געווען, און איידער
איך האָב געקענט נאָך דאָס וואָרט „טאַטע" גוט אַרויסברענגען —
בין איך אין שטיבל דאָ, אין חדר שוין געבראַכט געוואָרן,
געטראָגן אויפן טאַטנס הענט, פאַרוויקלט אין זיין טלית,
פעסט צוגעדריקט צום האַרצן זיינעם, פון זיין בארד באַשירעמט —
אַ ציטערדיג געשאַנק צו גאָט, און אַ פּקדון אין זיין האַנט.
ס'איז וואָר, דער רבי האָט אַ שווערע האַנט געהאַט, פאַרביטערט, האַסטיג,
און אָפט האָט ער זיין ביטער האַרץ אויף מיינע ביינער אויסגעלאָזט —
נאָר איצט בין איך פאַרגיביג, כ'טראָג קיין כעס ניט אין מיין האַרצן.
אין טרויערדיגער אָפשיידשעה פון דעם פרימאָרגן, שטעלנדיג
צום ערשטן מאָל מיין ציטערדיגן טריט אויף נייע וועגן —
ווי ליב און טייער זייט איר אַלע מיר, אָט ווי איר שטייט און גייט,
מיט אַלע קרומענישן, מיט די איינגעליגטע פלייטן פון די הויפן,
מיט אַלע בערגלעך מיסט, מיט אייער גאַנצער אָרעמקייט —
איר זייט מיר ליב און טייער אַלע היינטיגן פרימאָרגן.
און זעט, ניט גרויס און שווער אין אויסזען און געוויכטיגקייט,

איז היינט די משא וואָס די מאַמע האָט מיר מיטגעגעבן;
כ׳האָב גאָרנישט ניט מיט זיך אַ חוץ מיין קליינעם גוף און אָרעם פּעקל —
און דאָך ווי אָרעם און ווי קליין איך בין, בין איך ניט פּוסט און ליידיג
ווען כ׳גיי פון אייך אַוועק. אַן אַנדער משא, פּול מיט וואונדער אַנגעלאָדן,
טראָג איך אין האַרצן מיט אַצינד, פּאַר׳חתמ׳עט אין די ביינער —
דאָס איז די משא וואָס איר האָט מיר אין נשמה אַנגעלאָדן.
איר האָט מיט יעדן טאָג, מיט יעדער שעה, איר טויער אייגנעבראָכן,
אַרייגעריסן זיך ווי אין אַ שטאָט אַן אויפגעשפּאַלטענער,
און מיך האָט איר נישט אַנגעפרעגט — אַליין נישט וויסנדיג,
האָב איך זיך אַנגעזאַפּט מיט אייך. אַצינד וועל איך אייך מיטנעמען
וואוהין איך גיי — און איר וועט אייביג לעבן אין נשמה.
אַז ס׳וועט מיר שלעכט זיין אין דער פּרעמד, די בענקשאַפט וועט באַפאַלן מיך,
וועל איך אין ווינקל זיך פאַרקלייבן, וועל אייך איינציגוויין אַרויסציען,
ביז איר וועט אַלע אויפלעבן פאַר מיר, אַ גרויסע שווערע מחנה —
געלייטערטע פון פּסולת וועט איר פלוצים זיך אַנטפלעקן,
און איר זייט וואונדערשיין אין חסד און רחמים.
מיט פּרישן ריינעם בלוי וועט אייער הימל טריפן,
די תבואה אייערע פון פעלד וועט שימערן אין גינגאָלד,
דאָס גראָז וועט שפּרייטן זיך אין גרינגעשטיקטע טעפּיכער,
און אייער שניי וועט גלאַנצן מער פון בראשית׳דיגע שנייען;
עס וועלן אייערע פּרילינג־שטראָמען פליסן קלאָרן זילבער,
ווי דער לבנון רוישן אייערע וועלדלעך אינם טאָג פון שטורעם,
און אין אַ שטילן טאָג וועט שפּרייטן זיך אַדאָרט גאָטס שטילקייט.
איך וועל צעעפענען די אויגן מיינע ברייט פון וואונדער
צום רוף פון קוקו ווען עס קומט פון דער געדיכטעניש בייטאָג,
און ס׳האָרץ וועט אויסגיין פון געזאַנג פון נאָכטיגאַל ביינאָכט.
די בינען ברומען ווי די האָרפן און די זשאָבעס זינגען שירה.
אָט דאָן וועסטו, מיין רבינס הויז, נאָך וועלן אויפגעריכט; וועסט פעלזנשטאַרק
אַרויסוואָקסן פון דר׳ערד. די הורבע מיסט ביי דיינע זייטן —
וועט זיך פאַרוואַנדלען אין אַ גרינעם באַרג, מיט אוצרות אין זיין טיפקייט,
דיין טייטל, רבי אָרימער, אַ צעפּטער אין אַ האָנט פון מלך.
אַזוי אַ וועט איר שטיין פאַר מיר צעשטראָלט און אויפגעלויכטן,
און גרויס און שיין ווי ס׳האָט זיך אייך קיינמאָל גע׳חלום׳ט.

נאָר העכסטע שענקייט, טיפסטע פראַכט האָב איך פונדיינטוועגן באַהאַלטן,
געקריוודעטע פון פרויען און פון מוטערס, מאַמע טייערע!
דאָס שענסטע פון מיין לעבן וועל איך קענן דיר צעשטראַלן,
וועסט לויכטן ווי די מאָרגנזון אין הימל פון מיין לעבן.
אַז טריב פאַר'יתום'טע מינוטן וועלן צו מיר קומען,
דאַן וועלן מיינע אויגן צו דיין ליכט זיך ווענדן, כ'וועל געדענקען
די אָוונטן וועו דו האָסט צערטלעך איבער מיר געבויגן זיך,
מיין קאָפּ געגלעטן, געדריקט מיך צו דיין האַרצן מיט דערבאַרמען.
האָסט מיך באַטרונקען מיט דיין טרער און אַלע קוואַלן מיינע אויפגעברויזט.
אויך דאָס וואָס דו האָסט נעכטן זיך צו מיר געטוליעט, צערטלענדיג,
געקוקט אין ד'אויגן מיר מיט ווייענען און מיט לאַכן און מיט קושן —
כ'געדענק און איך באַנעם, ווי טיף עס איז אַ מענטשנס עלנט
אויף אונזער ערד. נאָר כ'שוועך ביי גאָט, אויב ס'וועט אין טרער דיינע
פאַרלוירן גיין אומזיסט. פון טיפסטער טיף, וואו נאָר די טרער געפינט זיך,
אַ פערל אויפן גרונט פון ים, וועל איך זי אויפברענגען,
און וועל זי שלייפן, און זי איינפאַסן אין קרוין דער שענסטער
וואָס וועט שעמרירן אויפן קאָפּ פון אויסדערווילטן פון אַ פאַלק;
קען זיין, די קרוין וועט לויכטן אויפן קאָפּ גאָר פון אַ יתום
פאַרלאָזן פון זיין מאַמען, פן די בריידער זיינע אָפּגעריסן,
אַ יתום פונקט ווי איך, אַ שענקער'ס אינגל פון דער סמאַלע־געסל.
זאָל דיך ניט ערגערן דאַרום וואָס דו האָסט מיך אַוועקגעשיקט —
מאָרגן איז ערב ראש־חודש, אַז דו וועסט קומען אויפן טאַטנס קבר,
זאָלסטו אים אויסדערציילן גאָר דיין פיין, און דיינע ווייטאָגן —
ער וועט פאַרשטיין און גלויבן, און וועט מוחל זיין.
אַזוי האָב איך געטראַכט,
וועו כ'האָב פאַמעלעך זיך געשלעפט דעם וועג צוליב דער מאַמען,
און אויך צוליב די אַלטע שטיוול, צווויי מאָל גרעסער פאַר מיין מאָס,
געשלעפט זיך טראַכטנדיג, און ס'פעקל האָט געקלאַפט זיך אין די זייטן.
און אַז איך האָב מיך אויפגעכאַפט — בין איך פאַרגאַפט געבליבן;
פון אַלע זייטן האָבן מויערן אַרום מיר זיך געקליבן,
און איך שפּאַן אין די גאַסן פון אַ כרך אַ גרויסן, ברייטן.
עס שטייען הייזער ווי פאַלאַצן, איינס שענער פאַרן צווייטן.
איך האָב מיך איינגעשרומפן, געוואָרן קליין ביי זיך אין די אויגן, —

נאָר ס׳איז די שטאָט געפעלן מיר, זי האָט מיין האַרץ צוגעצויגן,
ווייל די פרימאָרגן־שענקייט איז נאָך אויף איר געלעגן.
די מאַמע פירט דורך גאַסן און דורך מערק, דורך אָפּגעלייגטע וועגן,
און איך — איך גאַף און שטוין פון אַלץ וואָס קומט מיר אָן אַנטקעגן.
צום סוף, זיינען מיר אַרויס אין געטנער און אָפענע פלאַכן,
און כ׳האָב זיך אָנגעשעפט, געוואָרן מיד, פון נייע וואונדערלעכע זאַכן.
ערשט מיטאָג־צייט זיינען מיר צום זיידנס הויז צוגעקומען
וואָס האָט זיך אין צווייטן ברעג שטאָט צווישן געהילץ־לאַגערן געפונען.

איבערזצונגען פון:

מאַני לייב
א. ליעסין
ש. גינזבורג
אברהם רייזען
ש. הורוויץ
א. ש. שוואַרץ
י. מה־יפות

דאָס ליד פון ישראל

אָ גאָט צו דעם שאַל פון מלחמה
בין איך ניט געפוכן געוואָרן.
מיין האַרץ וועלט פאַרצווייפלט אין פחד
ביים ריח און רויך פון מלחמה.
און ס'חלש'ט מיין בלוט ווען איך הער
אין די רוימען דעם קריגערישן האָרן
וויל צווישן דעם שווערד און דעם פידל —
צום פידל נויג איך מיין נשמה.

נאָר וואויל איז דעם גיבור
וואָס לעבט אויף זיין שווערד און אויף גרויסן נצחון,
וואָס שטרעקט אויס זיין האַנט און זיין גבורה
דעם שפל'ן שוואַכן באַזיגן;
און ווי איז דעם דיכטער וואָס שוואַך איז זיין מוט,
און זיין האַרץ איז געבראָכן,
וואָס זינגט פון זיין ליבע אויף הערצער
אויף טעמפע זיין עלנטן ניגון.

וויל וואָס איז דאָס ליד פון ישראל אין גלות? —
אַ שפראָך אין דער גסיסה,
אָן טוי פון אַ שטראַלכל
וואָס זאָל זיינע בלעטלעך אַ זאַפטיקייט געבן;
אַ קנאַספּ וואָס פאַרטריקנט און שיילט זיך
אין פינסטערן קעלער פון תפיסה,
אַ קערנדל וואָס איז אַרונטערגעפאַלן אין קויט
און עס וועלט דאָרט פאַרטריקנט אָן לעבן.

מאַקי ליב

אויף אייער האַרץ, וואָס איז וויסט

די מזוזה איז פּסול אין חורבה פון האַרצן,
דאַרום טוט דער שד דאָרט אַ הוליע;
עס ברומען ניט־גוטע אין טאַנץ אין אַ שוואַרצן
און מאַכן דאָרט חוכא און טלולא.

צי זעט איר אים שטיין הינטער טיר דאָרט, דעם יאוש,
דעם שמש פון חרוב'ע טעמפלען?
אָט קומט ער און וועט אַלע לצים אָן שהיות
ביי אים אונטער בעזים צעטרעמפלען.

גייט אויס אייער פלאַם אייער לעצטער, פאַרשטומען
וועט דאָן אייער מקדש דער טמא;
די קאַץ פון די פּוסטקעס צעווויינט זיך באַנומען
ביים וויסטן אַלטאַר פון נשמה.

ח. ליעסין

„יונגע"

[ייע פויגלען, נייע לידער —
וואָס זשע ליאַרעמט דאָרט סכנות?
איז עס טאַקע די מלחמה,
אָדער מער ניט די הכנות?

אָדער איז עס גאָר דער זיג שוין?
הייסט עס, אונזער וועג איז פריי נאָך!
ניט פאַרשעמט איז אונזער אַלטקייט,
אונזער צייט איז ניט פאַרביי נאָך!

לאָזט זיי שטיפן, ביז זיי פאַלן
מידע אויף די נעזולעך שלאָפן,
קומען דאָן מיר און פאַרוויגן
זיי מיט אונזערע אַלטע סטראָפן.

און ביז וואַנען זיי דערוואַכן,
פול מיט קרעפטן, צו סערווירן
אונז דאָס טעלערל פון הימל —
מוזן מיר זיך איינפאַך פירן.

און געלינגט עס זיי דער וואונדער,
גיבן דאָן מיר אויף דעם יחוס;
בויגן איין זיך, און די קינדער
גיסן שפּאָט אונז אויף די פּליכעס.

ח. ליעסין

וואו ביסטו ? . . .

וואו ביסטו ?

פון דאַרטן, וואו דו ביסט, מיין אייניציגע באַשערטע,
און שכינה פון מיין טרוים, געגלוסטע און באַגערטע —
אַנטפלעק זיך שוין און קום, און קום געשווינד פון דאָרט
אין מיין באַהאַלטן אָרט.
און כל־זמן ס׳איז נאָך צייט — קום מיר אַ תקון געבן
און קיניג אויף מיין לעבן,
און גיב מיר מיין גערויבטע יוגנט היינט צוריק —
און ברענג מיך אום צוזאַמען מיט מיין גליק.
און אונטער דיינע ליפן זאָל מיין פונק דערגליען,
און לאָמיך אויף דיין ברוסט מיין טאָג דערציען,
ווי צוגעטוליעט פעסט צום בלומענשויס
דער שמעטערלינג פאַרנאַכט גייט אויס.

וואו ביסטו ?

אַז דו ביסט נאָך געווען אַ ווייטע, אומבאַקענטע —
געפופן האָבן דיך די ליפן די צעברענטע ;
און מיין געלעגער האָסטו גאַנצע נעכט געהיט,
און ווי אַ פייערקויל ביי מיר אין האָרץ געגליט.
איך האָב געווויינט דורך נעכט, מיין קישן שטיל געביסן ,
און ס׳האָט מיין לייב געשמאַכט און זיך צו דיר געריסן ;
און אויף דער ברייטער גמרא גאַנצע טעג פאַרטרוימט —
אין וואַלקענדל מיט גאָלד באַזוימט,
אין לויטערסטן געבעט, אין מיינע ריינסטע פריידן
און אין די הייליגסטע פון מיינע ליידן —
האָב איך נאָר איינס געגאַרט, נאָר איינס געזוכט האָב איך :
נאָר דיך, נאָר דיך, נאָר דיך . . .

ב. גינזבורג

ביינאַכט

פֿול די שטילע נאַכט מיט סודות,
ס׳איז די גאַנצע וועלט אַנטשוויגן;
נאָר די וואַסער־מיל — זי וואַרפט זיך,
לאָזט דעם טייך ניט רואיג ליגן.

ס׳וועט די שוואַרצקייט אַלץ געדיכטער,
שאַטנס מערן זיך און מערן;
זאַכט אין ים פון נאַכט און שוואַרצקייט
פֿאַלט אַ שטערן נאָך אַ שטערן.

שטיל אַרום. מיין האַרץ נאָר, פֿיל איך,
וויל ניט שווייגן, וויל ניט שטומען —
און איך הער אַ קוואַל אַ ריינעם
אין מיין האַרצן רוישן, ברומען.

און עס רעדט פֿאַמעלעך: „קינד מיינס,
ס׳וועט מקוים דיין באַגערן.
זעסט אַ שטערן פֿאַלט פון הימל,
גלויב, מיין קינד, ס׳איז ניט דיין שטערן.

דיינער זיצט נאָך פּעסט און פּינקלט
אין דער שטערן־קייט דאָרט אויבן;
גיב אַ קוק, דו זעסט? — ער ווינקט דיר,
און זיין בליק איז טרייסט און גלויבן.״

און איך קוק אַהין צום שטערן,
ווי עס וועט די וועלט אַנטשוויגן —
מיין וועלט, ווייס איך, איז נאָר איינע,
כ׳פֿיל זי אין מיין האַרצן ליגן.

לנגסטן רייזען

אויפן בית עולם

שטיל האָבן די בוימער צו מיר זיך געבויגן:
רו אָפּ אינם שאָטן, דו פּרואוו דיך דאָ לייגן.

אַ מצבה אַזאַ, און אַזאַ בערגל ערד —
און יעטווידער צער וואָלט גלייך אויפגעהערט.

וואָס טויגן דיר הונדערטער טויטן אַ טאָג? —
שטאַרב איינמאָל און וועסט מער ניט וויסן קיין קלאָג.

מיר וועלן צעטיילן זיך שטיל מיט דיין קראַפּט:
אַ טייל פּאַר די ווערים, אַ טייל אונז אויף זאַפּט.

דען אומעטום פּליסט עס דאָס לעבן מיט שוים —
קענסט בליען אין בלימל, קענסט בילדן אַ בוים.

וועסט אומעטום לעבן — און ס'וועט דיר זיין גוט . . .
דו קום נאָר צו אונז, אַהער, פּלייש־און־בלוט!

ב. הורוויץ

וואַנדערער פון מדבר . . .

וואַנדערער, ס׳איז צייט שוין דעם מדבר צו פאַרלאָזן,
און צום קאַמף דעם גרויסן אין דעם וועג זיך לאָזן.

שוין גענוג געבלאָנדזשעט אין דעם מדבר בריטן —
און אַ וועג אַ פרייער טוט פאַר אייך זיך שפרייטן.

פערציג יאָר צווישן בערג דאָ אומגעטראָטן,
זעקס מאָל הונדערט טויזנט אין דעם זאַמד פאַרשאָטן.

זאָל אייך נאָר ניט באַנג טאָן, לאָזט די שקלאַפן ליגן,
טרעט פאַרביי זיי מונטער, גייט פאָרויס צו זיגן.

אויף די פּעק צעשטרעקטע פוילן זיי אין שמאַך דאָ,
פּעק, וואָס פון מצרים האָבן זיי געבראַכט דאָ.

ציבעלעס מיט קנאָבל זאָלן זיי גיין אַנטקעגן,
גרויסע, שווערע פליישטעפּ פולע ביז די ברעגן.

היינט נאָך, אַדער מאָרגן ,וועט דער וויינט דער פרייער
טיילן זייער לעצטן פּגר מיטן גייער.

און די זון וועט פריידיג מיט אַ גלאַנץ אַ נייעם
לייכטן אויף אַ דור אַ העלדישן, אַ פרייען.

און דער דור צום ערשטן מאָל זיין קאָפּ וועט הויבן
מיט געזאַנג צום זונליכט, פול מיט פרייד און גלויבן.

שטייט זשע אויף, איר וואָגלער, מוטיגער און גיכער,
מאַכט נאָר נישט קיין טומל, רוהיג שפּאַנט און זיכער.

איר זאָלט ניט דעם מדבר און די טויטע שטערן —
קלאַנג פון טריט אין האַרצן זאָל נאָר יעדער הערן.

יעדער אין זיין האַרצן זאָל גאָטס קול דערשפּירן:
גיי! צום לאַנד צום נייעם טוסטו היינט מאַרשירן!

ניין, ניט מן פון הימל, ברויט פון לופט געגומען —
מיטן שווייס פון פּנים וועט דיין ברויט דיר קומען.

ניט קיין לופט־פּאַלאַצן, ניט קיין שפּינס־געוועבן —
וועסט אַ היים אַ פעסטע בויען זיך אין לעבן.

ס'איז ביי גאָט פאַראַנען נאָך אַ וועלט אַ ברייטע,
חוץ דעם וויסטן מדבר און צעפוילטע טויטע.

וויי פון מדבר'ס ברומען, וויי פון מדבר'ס שטומען
ליגט אַ וועלט אַ נייע — לויטער ליכט און בלומען.

ח. ב. זוסמן

אַנהויב פרילינג

אַ ניי ווינטל איז דורך . . . הויך — דער הימל געוואָרן,
ס׳האָט אַנטפלעקט זיך די ווייטקייט אין ליכט נייגעבאָרן —
אויפן באַרג האָט דער פרילינג געשטעלט זיך;
מיטן זונאויפגאַנג וואַרעמע נעבלען זיך שפרייטן,
אויף די בוימער די פייכטע צעלאָזן זיך קווייטן —
אַ ניי ווינטל צעשפרייט אויף דער וועלט זיך.

נאָך ניט שאַרף איז דאָס ליכט און עס הילכן ניט קלאַנגען,
ווי פון זיך אַליין זינגען זיך שטילע געזאַנגען —
ס׳גייט אַ ליכטיגקייט אויף נאָר אַ צאַרטע;
נאָך אַ רגע — און מעכטיג ברעכט דורך זיך דאָס לעבן,
עס אַנטפלעקט זיך די גבורה פון יוגנט אין וועבן,
אַלע פרוכטבאַרע כוחות, געגאַרטע.

און ווי פריש איז דאָס ווינטל, ווי זיס זיינען שטראַלן!
אַלצדינג פריידט זיך און קוועלט, וואו דיין אויג טוט נאָר פאַלן
שטראַלט אַ צווייטע אויג פריידיג אַנטקעגן.
און פון אַלץ און צו אַלץ פעדים גאָלדענע ציען —
נאָך אַ ווייל — און אין וויסקייט פון בלומען וואָס בליען
פלייצט דער יוגנטשטראָם איבער די ברעגן.

ס׳וועלן באלד זיך צעגיסן אין בלומען צעשטראַלטע
אויך מיין יוגנט די נייע און חלומות די אַלטע —
אויך אין זיי האָט דאָס ווינטל געבלאָזן;
כ׳וועל אַראָפריידן אַלץ פון מיין האַרצן דעם שווערן,
מיין שוואַרץ־יאוש פאַרשווינקען מיט ליכטיגע טרערן —
אַ ניי ווינטל איז דורך אין די גראָזן! . . .

ח. ב. שוואַרץ

אַ תּפלה

נעם מיך אונטער דיינע פליגל —
מאַמע, שוועסטער זאָלסט מיר ווערן;
אין דיין שויס מיין קאָפּ זאָל רוען,
מיינע תּפלות זאָלסטו הערן.

און פֿאַרנאַכט, ווען ס׳גלוסט זיך ווייַנען,
הער דעם סוד פון מיינע ליידן;
עפּעס רעדט א ווילט פון יוגנט —
וואו איז מיינע? וואו די פרייַדן?

נאָך אַ סוד האָב איך: אַ פּייער
האַלט מיין האַרצן אין פֿאַרצערן;
עפּעס רעדט אַ ווילט פון ליבע —
וואָס איז ליבע? לאָז מיך הערן.

ס׳האָבן מיך פֿאַרנאַרט די שטערן,
גאָרנישט איז פון טרויס געווואָרן;
כ׳האָב קיין זאָך נישט מער אין לעבן,
אַלץ פֿאַרלאָרן, אַלץ פֿאַרלאָרן.

נעם מיך אונטער דיינע פליגל —
מאַמע, שוועסטער זאָלסט מיר ווערן;
אין דיין שויס מיין קאָפּ זאָל רוען,
מיינע תּפלות זאָלסטו הערן.

מיטן זונאונטערגאַנג . . .

מיטן זונאונטערגאַנג קום צו נענטער, מיין שוועסטער,
צו דעם פענסטער וואו ס׳שפיגלען זיך פלאַמען;
נעם מיין האַלז מיר אַרום, טוליע צו זיך וואָס פעסטער,
קאָפּ־צו־קאָפּ לאָמיר שטיין דאָ צוזאַמען.

און פאַראיניגט, געקייטלט — צום ליכט צום פאַרנאַכטיגן
וועלן שטילע די אויגן מיר הויבן;
און אַרויסשיקן פריי אין דעם ליכט־ים דעם פראַכטיגן
די געפילן פון ליכט און פון גלויבן.

און זיי וועלן ווי טויבן גערוישיג צעפליען
און ווערן צום הימל פאַרפלויגן;
און פאַרשטילטע אַרונטער אויף אינזלען וואָס גליען,
אויף די בערגער מיט פורפור פאַרצויגן.

יענע וועלטן די הויכע, די אינזלען די ווייטע,
יענע טרוימען וואָס האָבן אין לעבן
אונז פאַר פרעמדע געמאַכט און פאַר קנעכט ניט־באַפרייטע,
און דעם גיהנום אויף דר׳ערד אונז געגעבן.

יענע גאָלדענע אינזלען וואָס האָבן געצויגן
אונז צו זיך ווי אַ היימלאַנד אַ טרייע;
און פון וועלכער מיט ציטער פון ליכט אין די אויגן
אַלץ דערציילט האָבן שטערנדלעך פרייע.

איבער זיי זיינען עלנט פאַרבליבן מיר ביידע
ווי צוויי בלומען אין מדבר, אָן רעגן;
ווי צוויי וואָגלער וואָס זוכן אומזיסט אַן אבדה
אויף די פרעמדע פאַרלאָרענע וועגן.

תקון־חצות

אַ שוואַרצע נאַכט. אַווינט אַ מאַכטיגער
האָט וואָלקנס אָנגעיאָגט אָן סוף;
און ס׳זינקט — אין טויטקייט אין דער נאַכטיגער —
די שטאָט אין בלאָטע און אין שלאָף.

די גאַסלעך שווייגן נישט־באַטראָטענע,
נאָר רעגן רוישט און ברויזט און שלאָגט;
און שטיבלעך קרומע האַלב־צעשאָטענע
זיי שטייען טרויערדיג פאַרצאָגט.

און ווי יתומים לאַנג־פאַרגעסענע,
וואָס גייען אָן אַ בגד אום;
דאָ אונטער דעכער דורכגעפרעסענע —
זיי שטייען אייגעהויקערט שטום.

און ווי אין שווייגן אין געדולדיגן
מחשבות בייזע קלערן זיי —
צי קלאָגן אָן זיי און באַשולדיגן
אי מענטש, אי וועלט אין זייער וויי.

ווי שטראָמען טרערן ווילד געטריבענע,
דער רעגן זעצט אין וועגט און פליסט;
עס זינקען דעכער אויסגעריבענע —
מיט טרערן ס׳גאַנצע שטעטל גיסט.

דעם מאָרגן און די טעג די נעכטיגע
די מענטשן פלוכן איצט אין שלאָף;

שלאָפט רואיג, בעטלער, קנעכט אָנמעכטיגע,
און חלומ׳ט אויס אַ גוטן סוף.

פון שפּאַלטן רייסט דער ווינט זיך, קלאָגנדיג,
און פרירט אין בלוט און אין געביין —
קען זיין, דיין ברודער׳ס קללה, נאָגנדיג,
באַהאַלט זיך דאָס אין דעם געוויין?

קיין מינדסטער שטערן ווייזט ניט אויבן זיך,
קיין פּיצל פונק לייכט ניט אַרויס;
נאָר פון איין פענסטער ליכט נעמט הויבן זיך —
אַ איד שטייט־אויף צו תקון־חצות.

אונטער דער משא . . .

(געשריבן צו דער פייערונג פון זיין פופציג־יעריגן יוביליי)

פון משא פון אייער גרויס ליבשאַפט
שטיי איך געבויגן־פאַרלאָרן ;
וויי מיר, וואָס איך בין אַ גראָשן
ביי אייך אין דער פושקע געוואָרן.

וואָס זייט איר מיין הויז מיר באַפאַלן ?
קיין טאַדל, קיין כבוד פאַרדין איך —
נישט דיכטער בין איך און נישט נביא —
אַ פשוטער האַלצהעקער בין איך.

די האַק איז מיין חבר מיין טרייער,
אין אַרבעט אַ טאָג אָפגע׳פטר׳ט ;
ס׳ווערט אָוונט, די האַנט איז פאַר׳חלש׳ט,
און טעמפּ רוט מיין האַק, ווי פאַרמאַטערט.

פאַרדונגען מיין טאָג איז דער קורצער,
אַ פועל אין אייערע ערטער ;
איר האָט נישט פאַרוואָס היינט צו יובלען,
און איך האָב קיין צייט נישט פאַר ווערטער.

ווי קענען מיר ווייזען דעם פנים,
וואָס קענען דעם מאָרגן מיר געבן ?
זאָל יעדערער גיין צו זיין משא,
צום חשבון פון אייגענעם לעבן !

ח. ב. זוסמן

פאָלקס־לידער

א

צווישן פרת, חדקל — דאָרטן . . .

צווישן פרת, חדקל, — דאָרטן
בליט אַ פייגנבוים אין גאָרטן,
און אַ פּאַווע אין די צווייגן
זיצט אַ גאָלד'נע, פּיקט די פייגן.

פּאַווע, פּלי אין ווייטע ערטער:
דאָרט איז ערגעץ מיין באַשערטער;
טרעפסט אים — זאָלסט אים גאָרניט זאָגן,
בינד און ברענג מיר אים צוטראָגן!

האָסט קיין פּאָדעם ניט פון ליינען? —
פּרואוו מיט גוטן מיט אים טענה'ן:
זאָג אים, פּאַווע, זאָלסט געדענקען,
אַז מיין האַרץ גייט אויס פון בענקען.

זאָג, אַ גאָרטן בליט אַ שיינער,
נאָר עס ווייס דעם וועג ניט קיינער,
און אַן עפּל זאַפטיג־זיסן
איז ניטאָ, ווער ס'זאָל גענישן.

ווידער זאָג אים דאָרט מיין חתן:
ס'ווערט ביינאַכט מיין בעט באַגאָסן

פון די טרערן, — און מיין קישן
ברענט אונטער מיין לייב דעם פרישן.

וויל ער אַלץ ניט — זאָג מיין סוד אים:
אויסגענייט מיט זיידן־פאָדעם
ליגן צוויי טוץ העמדער גרייטע,
חופה־קליידער — שוין געגייטע;

פוך און פעדערן געפליקטע,
ציכלעך זיידענע געשטריקטע: —
ס׳האָט מיין מאַמע און מיין באָבע
אָנגעגרייט מיין גאַרדעראָבע.

גאָלד־געוועבט און פרעכטיג זייער
ליגט און וואַרט מיין חופה־שלייער;
גרייט נדן, איך בין אַ גרייטע, —
וואָס־זשע זאַמט ער זיך דער שוטה? . . .

*

— ווייער, שלייער, חופה־שטאַנגען —
האָט די פאַווע אָנגעפאַנגען, —
היינט ביינאַכט וועט דיין באַשערטער
וויסן דיינע הייסע ווערטער.

כ׳וועל פון דיינטוועגן אים גריסן,
ווייזן אים דיין בילד דעם זיסן, —
וועט ער קומען פון דערווייטן
אויף אַ קאַטשערע צורייטן.

ער וועט קומען שנעל צושוועבן
און וועט זאָגן: — אַך מיין לעבן!
וואָס מיר קליידער, ווער מיר געלטער! —
איך האָב דיך פון אַלע העלטער.

כ׳וויל פון פּוך און זייד ניט וויסן,
ס׳איז פּאַר מיר דיין שויס אַ קישן,
און דיין האָר איז זיידנס ריינער, —
ביסט מיין אוצר דו אַליין נאָר.

רייך געגוג איז דיין געטרייער:
שוואַרצע האָר, אַ האַרץ מיט פייער,
ביידע וועל איך דיר איצט געבן —
קום זשע, קום צו מיר, מיין לעבן!

*

ס׳איז אַ צויבערנאַכט געקומען
און די פּאַווע איז פאַרשוואומען,
צו די הימלען אויפגעשטיגן
און געזאַגט, ווייזט אויס, אַ ליגן.

טעג נאָך טעג זיינען פאַרלאָפן
און איך האַלט נאָך אַלץ אין האָפן;
קלאָרע הימלען, הימלען זיבן!
ווייסט איר אפשר פון מיין ליבן? . . .

ב.

אין מיין גאָרטן

אין מיין גאָרטן האָט אַ ברונען
מיט אַן עמער זיך געפונען;
אַלע שבת קומט דעריבער
טרינקען וואַסער דאָ מיין ליבער.

אַלע בוימער שטייען שטילע,
ס׳שלאָפט דאָס ווינטעלע אפילו;
נאָכן טשאָלנט, אַלע שלאָפן,
נאָר מיין האַרץ אין וואַך און אָפן.

ווי מיין האָרץ, דער עמער וואַכט,
טריפט זיין גאָלד אין ברונען זאַכט,
טריף אַ פערל, טריף אַ צווייטער:
אָט־אָ גייט ער, אָט־אָ גייט ער . . .

שאַ, מיר דוכט, עס קלינגען טריט!
איז דאָס ער? און אפשר ניט? . . .
גיכער, גיכער קום מיין שיינער!
כ'בין אַליין און ווייטער קיינער . . .

זעצן מיר זיך דאָ ביים וואַנט,
קאָפּ צו אַקסל, האַנט אין האַנט;
כ'וועל דיר פרעגן אַ פּאָר זאַכן,
זאָלסט, איך בעט דיך, נאָר ניט לאַכן:

זאָג, פּאַרוואָס דער עמער, זאָג,
ווייגט און ווייגט אַ גאַנצן טאָג?
טריף, טריף, טריף — און מאָדנע רייד
רעדט ער עפּעס שטילערהייט . . .

און פון וואַנען קומט דער שמאַרץ,
ווי אַ וואַרעם נאַגט דאָס האַרץ? —
ס'האָט געהערט מיין מאַמע ריידן,
אַז דו ווילסט זיך מיט מיר שיידן? . . .

זאָגט מיין ליבער: — „גיי שוין, גיי!
שונאים זאָגן דאָס אַזוי, —
נאָך אַ יאָר, אַז גאָט וועט וועלן,
וועלן מיר אַ חופּה שטעלן.

אַ גאָלדנער זומער־טאָג וועט זיין,
וועט אונז אָפּגיסן מיט שיין,

און באַגריסן וועט אונז יעדער
צווייג מיט פירות פון די סעדער.

פעטערס, מומעס, פריינט געדיכט,
אַ עולם מענטשן, העגט מיט ליכט,
און סע וועלן אונז באַגלייטן
פידלען, פויקן און טרומייטן.

נעבן פלייט, צו נעבן שטיין,
— קלייב אויס, וואו דו ווילסט אַליין, —
וועלן שטיין די חופה־שטאַנגען,
וועסט אַ פינגערל דערלאַנגען;

און איך וועל דיר פיין און גלאַט
אַפּזאָגן דעם „הרי־אַת", —
שונאים וועלן שטיין און קוקן
און פון קנאה זיך צעפּוקן...

ג

נעבן טייכל שטייט אַ פּיכטע...

נעבן טייכל שטייט אַ פּיכטע
אַ פּאַרצווייגטע, אַ געדיכטע,
קוקט אין וואַסער, האַלט אין קלערן, —
וואָס דער סוף פון איר וועט ווערן?...

אויסגעוואַקסן, רייף געוואָרן;
ס'לויפן ביסלעכווייז די יאָרן;
האַרבסט... די זון הערט אויף צו שיינען, —
און די פויגעלעך וואו זיינען?...

און ביי זיך אין צימער שטייט
ס׳מיידל לאַנג פאַרטראַכטערהייט,
קוקט אין שפיגל האַלט אין קלערן,
וואָס דער סוף פון איר וועט ווערן?...

אויסגעוואָקסן, רייף געוואָרן;
ס׳לויפן ביסלעכווייז די יאָרן;
נעכט פון טרערן, טעג פון קלערן, —
וואו זיינען די קאַוואַלערן?...

ד

ס׳איז אַרויס אַ נייע מאָדע

ס׳איז אַרויס אַ נייע מאָדע:
רויטע סטיינגעס, ווייסע קליידער;
און אין סעדל נאָכן טשאַלנט
לאַכט מען, קושט מען זיך כסדר...

ס׳איז אַרויס אַ נייע מאָדע:
שיכלעך, טיכלעך און פּאַרפומען; —
און אַרום איין מיידל טאַנצן
בחורים אַ גאַנץ מזומן.

נייע מאָדעס אויפגעקומען,
נעכטן רייזלען, מאָרגן בליומען;
אָבער חאַצקעלע מיין שיינער
איז פאַר מיר, פאַר מיר אַליין נאָר!

ה

ניט בייטאָג און ניט ביינאַכט

ניט בייטאָג און ניט ביינאַכט —
גיי איך מיר אַרויס באַזאַכט;

ניט אויף באַרג און ניט אין טאָל —
שטייט אַ וועלבע פון אַמאָל.

און אַ נביא'טע אַ גרויסע
איז די וועלבע, אַלצדינג ווייס זי.

ביי דער וועלבע וועל איך וועגן
מיין באַשערטן טאַקע פרעגן.

און זי וועט מיר אַלץ דערציילן:
צי מיין חתן קומט פון פוילן,

צי פון ליטע, צי פון זשאַמעט?
אַ באַנקיר, צי אַ מלמד?

קומען איז באַשערט צופוס אים,
צי מיט ברענענדיגע סוסים?

און וואָס ברענגט ער מיר? — כ'וואָלט וועלן
פערל מיט אַ שנור קאָרעלן . . .

איז ער בלאָנד, צי אַ ברונעטער?
נאָך אַ בחור? אַ גע'גט'ער?

אפשר גאָר אַן אַלטן אידן?
בין איך, וועלבע, ניט צופריידן!

איך וועל זאָגן: טאַטע, טויט מיך,
נאָר ניט צו דעם שידוך נויט מיך!

אוי, איך וועל דאָס ניט דערהאַלטן:
כ'וויל ניט, טאַטינקע, קיין אַלטן!

ו

מע ווייס ניט . . .

מע ווייס ניט, ווער איז זי, פון וואַנען געקומען —
און באַלד האָט זי אַלעמענס אויגן פאַרנומען.

געקומען פון ערגעץ אַ וויייטער מדינה
מיט האַרציגע אויגן און ליכטיגער מינע;

און לופטיג און דופטיג און לוסטיג צום טאַנצן, —
דאָס שטעטעלע האָט זי פאַרלויכטן אין גאַנצן.

אין וועלדל אין גרינעם געוואַרן איז היימלעך,
עס לאַכן די קוסטן, עס טאַנצן די בוימלעך.

און ס'איז נאָך אַ טאָג אַדער צוויי ניט פאַרלאָפן,
און בחורים קאָנען שוין נעבעך ניט שלאָפן;

און ס'איז נאָך אַ טאָג אַדער צוויי ניט אַריבער, —
און ס'ריידן שוין מאַנען מיט וווייבלעך זיך איבער.

און ס'שושקען זיך וווייבער ביים שטריקן די זאָקן,
און אַלטע לייט „אייקען" אַביסל צעשראָקן.

און עלטערן האָבן קיין נעכט ניט געשלאָפן:
ווער ווייס, וואָס עס האָט מיט די איידעמס געטראָפן? . . .

אין איינעם אַ שיינעם פרימאָרגן — ניטאָ איר! —
אויף אַלץ איז געפאַלן אַ שאָטן פון טרויער.

געפלאָטערט אַ שמעטערלינג צווישן די בלומען, —
און פלוצים פאַרשוואונדן, ווי פלוצים געקומען.

געוואָרן אַן אומעט אין וועלדל אין טיפן,
מע הערט שוין דאָרט קיינעם ניט לאַכן און שטיפן.

אַ פאָר טעג גערעגנט, אַ בלאָטע געוואָרן;
די אויגן — דעם גלאַנץ און דעם פייער פאַרלאָרן.

אַ בחור זיצט אַרטיג און לייענט גאַזעטן . . .
חתנים און כלות — זיך איבערגעבעטן.

עס זיצן פאָר־פאָלקן ווי שטילינקע טייבלעך
און איידעמלעך גענעצן נעבן די ווייבלעך.

און שטיל זיינען איצט יענע פינסטערע געסלעך,
ווואו ס'פלעגן אַרומדרייען זיך באַלעבעסלעך.

און טאָטעס און מאַמעס — זיי שלאָפן די נעכט שוין;
און אַלטע — מע הערט זיי ניט אייקן און קרעכצן.

הכלל: אַ מחיה און שטיל אַ פאַרג'ניגן,
עס קרייען די הענער, עס מעקען די ציגן.

I

גלין־גלינג — שוין ניטאָ איר . . .

„. . . גלין־גלינג — שוין ניטאָ איר, גלין־גלינג — אָט מיר פאָרן;
גלין־גלינג — און פאָר דיר איז שוין אַלצדינג פאַרלאָרן . . . "

דער מזל האָט, ליבסטע, געוואָלט אונז צעטיילן,
און כ׳האָב נאָך אַזויפיל געוואָלט דיר דערציילן;

נאָר אומגעריכט, פלוצלינג — מיר האָבן צעשיידט זיך
און כ׳האָב נאָך אַ וואָרט דיר צו זאָגן געגרייט זיך;

חדשים האָב איך אים אין האַרצן געטראָגן
און אַלץ זיך געקליבן: אָט, אָט איך וועל זאָגן.

מיט איינמאָל איך הער: — „נו, אַ גוטן, מיין ליבער!" —
אַ קנאַק מיט דער בייטש — און אַליין בלייב איך איבער.

דו פליסט מיט אַ שטויביגן וואָלקן אינאיינעם,
אָט ביסט שוין ביים וועלדל דעם גרינעם, דעם שיינעם;

איך זע נאָך עס פלאַטערט דיין שאַלכל דער ווייסער,
איך הער נאָך דעם וויטיגן „היי!"... פון דעם שמייסער.

און קוים עס דערטראָגט זיך צו מיר פון דערווייטן
דאָס שפאָטישע קלינגען פון גלאָק דעם פאַרשייטן:

„גלין־גלינג — שוין ניטאָ איר, גלין־גלינג — אָט מיר פאָרן,
גלין־גלינג — און פאר דיר איז שוין אַלצדינג פאַרלאָרן..."

ח

יענער האָט אַ הויכן מויער

יענער האָט אַ הויכן מויער,
דער — אַ שטיבעלע אָן שויבן; —
חיה די אלמנה האָט
אַ נעסטעלע, געבענטשט פון גאָט,
אַ נעסט מיט זיבן טויבן.

איינע שוואַרץ און איינע קלאָר,
איינע האָט געקרויזטע האָר,
איינס אין איינס אַלץ מיידלעך ברען! —
ניט ליבן אַלע זיבן קען
אַ פּראָ־אָדם נאָר . . .

איינער האָט געפילטע שלייען,
איינער האָט אַ טאַרבע קלייען,
ווילסטו אָבער שנאַפּס מיט טאָרט,
דאַרפסטו ניט קיין אַנדער אָרט,
ווי ביי אונזער חיה'ן.

ס'איז אַן אוצר מיט אַנטיקן:
לעקעכלעך מיט הייסע בליקן,
און עס שפילט אין גלאָז די טיי,
ס'שטיבל ריין, דער טישטוך — שניי,
פּשוט צו דערקוויקן!

שלמה האָט זיך טויזנט ווייבער,
איך האָב איינע, קאָן זי שרייען;
זאָל מיר צו קיין גנאי ניט זיין,
אין אָוונט כאַפּ איך מיר אַריין
אַ ווייליקע צו חיה'ן.

קום איך נאָר, באַפאַלן מיך
טייבעלעך פון אַלע זייטן:
ס'ווערט אַ פּלאָנטער — העכט און פיס,
אַזוי מחיה'דיק און זיס! —
די מאַמע קווילט פון ווייטן.

וועס ס׳האָט פערל

דער פאַרמאָגט פערל און זיידענע בגדים,
און יענער—קדחת מיט כשר׳ע פאָדים.

און איך האָב דריי טעכטער, דערוואַקסענע מיידן,—
זיי דאַרפן שוין מאַנען, ניטאָ וואָס צו רעכט!

זיי דאַרפן שוין מאַנען, וואו זאָל איך זיי זוכן? —
איך האָב ניט צו קליידן, איך האָב ניט צו שוכן.

היינט וויל יעדער חתן, (נו, וואָס קאָן איך טאָן אים!):
צייל אָפּ און דערלאַנג די נדן מזומנים.

נו, גייען אַוועק די חתנים מיט גאָרניט;
אַ שאַנד און אַ וויי־טאָג, עס מאַכט זיך קיין פּאָר ניט.

דער „כיבוד" שפּאַצירט, — און דער זעלביגער דוקא, —
פון שאַפקע צום טיש און פון טיש צו דער שאַפקע.

דער „כיבוד" — דאָס זיינען די דריי אַפּעלסינען,
וואָס העלפן מיר זוכן, חתנים געפינען;

און ניסלעך אַ טעשל, וואָס יעדערן וויז איך . . .
און יוגנט פאַרגייט און כאָטש נעם און צערייס זיך!

און יוגנט פאַרגייט . . . און פון טעג ווערן יאָרן, —
די עלטערע, נעבעך, שוין גרוילעך געוואָרן.

די דריי אַפּעלסינען—זיי פוילן צוביסלעך,
דער טישטוך פאַרשעמט און פאַרשימלט די ניסלעך . . .

יאָ, ס׳וועלדט זיך אָן מזל: דעם—זיידענע בגדים
און יענעם—קדחת מיט כשר׳ע פאָדים;

און האָב איך דריי טעכטער — — — —

איינס, צוויי, דריי, פיר . . .

איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף, זעקס, זיבן —
קריגסט אַ כלה—ניט געקליבן!

קלער קיין סך ניט, מאַך קיין שהיות:
כאַפּט אַ צווייטער אויס, איז מיאוס!

איך האָב אויך אַמאָל געפונען
האָניג, נאָר עס איז צערונען.

איינע עטקע — אַ ברונעטקע,
איינע מינקע — אַ בלאָנדינקע,

שוועסטער — ליאַלקעס צוויי געטאַקטע,
אויגן קאָרשן, קעפּ געלאָקטע,

ניט קיין מיידלעך, פשוט בילדער,
איינע פון דער צווייטער מילדער;

זייער לאַכן! זייער ריידן! —
און איך האָב געליבט זיי ביידן;

און כ׳האָב ניט געוואוסט דעריבער,
וועמען פון זיי האָב איך ליבער.

איז אַוועק אַפאַר מאַנאַטן,
און איך האָב מיך אַלץ באַראַטן, —

פֿלוצלינג האָבן אַ פּאָר שדים
אויסגעכאַפּט, אוי וויי, זיי ביידן!

איצטער שטיי איך אויף דער עלטער,
ווי אַ נאַר אַן אויסגעשטעלטער.

ווי אַן אַלטער, אַלטער למד,
און איך דאגה און איך קלעם מיך . . .

על כן זאָג איך, קאָוואַלערן, —
אויב איר ווילט מיין עצה הערן:

איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף, זעקס, זיבן —
קריגסט אַ כלה — ניט געקליבן!

קלער קיין סך ניט, מאַך קיין שהיות:
כאַפּט אַ צווייטער אויס, איז מיאוס!

יא

גלויב ניט . . .

גלויב ניט, וואָס עס ווינקען דיר
און ס׳זאָגן צו די שטערן:
גנבים, ליגנער זיינען זיי,
ניטאָ זיי וואָס צו הערן.

אַמאָל נאָר האָט אַ שטערן מיר
אַנטקעגן שטוב געפינקלט,

געגריסט, געטרייסט און האָט מיט גאָלד
מיין האָפענונג באַשפרינקלט.

און וועלטן האָט ער צוגעזאָגט מיר
אויף זיין צויבער־לשון,
און ביז היינט בין איך אויף צרות,
חלש פאַר אַ גראָשן.

איז שיין אַזוי צו זאָגן ליגן,
שטערנדל פון אויבן!
פיין! . . . אַזוי באַצאָלט מען דאָס
פאַר האָפן און פאַר גלויבן? . . .

גלויב ניט, וואָס עסווינקען דיר
און ס'זאָגן צו די שטערן,
גנבים, ליגנער זיינען זיי,
ניטאָ זיי וואָס צו הערן.

יב

פליט אַוועק די גאָלדענע פאַווע

פליט אַוועק די גאָלדענע פאַווע,
— וואו זשע פליסטו, ווייל איך וויסן?
— כפלי איבערן גרויסן ים . . .
— וועסטו דאָרט מיין חתן גריסן?
— גוט, איך ברענג אַ בריוול דיר,
וואָס ער שרייבט דיר דאָרטן, ווייס איך:
„טויזנט קושן, און די חופה
גלייך, אם ירצה־השם, נאָך פסח".

יג

עס טרעפט, דו מיינסט . . .

עס טרעפט, דו מיינסט, דו כאַפסט אַ רויז
און לאָזט זיך אויס — אַ דאָרן:
האָסטו, ברודער, ניט קיין מזל —
ווער גאָר ניט געבאָרן!

ווער וואָלט דאָס געריכטן גאָר
און ווער וואָלט דאָס גאָר קלערן,
אַז אַזאַ מין בייזן סוף
וועט מיר גאָט באַשערן . . .

קיין טאַטע־מאַמע ניט געהאַט
און ניט געהאַט אַ פרוטה,
האָב איך געלערנט שוסטעריי
ביי שואל דעם לאַטוטע.

האָט אים גאָט געשענקט צוויי טעכטער:
פערעלע און מייטע, —
די ערשטע שיין, ווי גאָר די וועלט,
אַ מיאוסקייט די צווייטע.

כ׳האָב פערעלען דערזען, בין איך
געוואָרן אַ צעקאַכטער!
און טאָג און נאַכט האָב איך געקלערט
נאָר וועגן שואלס טאַכטער.

ויהי היום, רופט ער זיך אָן:
איך מיין . . . היות . . . אַזוי ווי . . .
דו ביסט אַן עלנטער . . . און איך,
איך מיין דאָך נאָר דיין טובה . . .

און איך, נו, האָב אַ כשר׳ע,
אַן אָרנטלעכע בתולה, —
בכן, פֿאַרשטייסט . . . מען דאַרף מיט דיר
ניט ריידן דאָך קיין פּולע ! . . .

און שואל האָט ניט לאַנג געוואַרט,
געמאַכט דעם עסק שנעלער :
בראָנפֿן, קיכלעך . . . און אַ תּנאים
און געבראָכן טעלער.

נאָר אַ קלייניער בייזער טעות,
הערט איר, איז געשען דאָ :
איך מיין פֿערעלען, זיי — מייטן,
און אַ סוף, אַן ענדע !

אַזוי האָט דאָס מיך אָפּגענאַרט
רב שואל אויף אַ שטייגער,
און האַלט זיך, ברודער, מיטן פּעקל,
האַלט זיך מיט דיין פּגר !

האָסטו, ברודער, ניט קיין מזל, —
וועט גאָר ניט געבאָרן !
אָדער נעם אַ שטריק און הענג זיך
אין די יונגע יאָרן . . .

אויטאָביאָגראַפישע נאָטיצן

ביז אויף מיין זעקסטן יאָר האָב איך זיך געהאַדעוועט אין דאָרף ראַדי (וואָלינער גובערניע) צווישן וואַלד און פעלד, אין אַ שטילער היים פול מיט צניעות'דיגער שענקייט פון אַ פשוטער געזונטער נאַטור, וואָס איז צופרידן מיט איר חלק און באַגנוגנט זיך מיט ווינציג. שיין פון הימל, ברייט־קייט פון פעלד און שטילקייט פון וואַלד וואָס טענה'ט: לערן מיך! אין יענעם פלאַץ האָב איך איינגעזאָפט די ערשטע איינדרוקן פון וועלט און נאַטור. אין דער דאָזיגער תקופה פון מיין קינדהייט, פלעג איך צייטנווייז האָבן וויזיעס אויף דער וואַך. מיין ליד „נאַכט־קאַרליקלעך" און דאָס ער־שטע ליד פון מיין לידער־זאַמלונג „אין אַ האַרבסט־טאָג" זיינען געבויט אויף אַזעלכע וויזיעס. דאָס ערשטע—פון מיין גליקלעכער צייט אין דאָרף, און דאָס צווייטע—פון דער צייט וואָס איך בין פאַר'יתום'ט געוואָרן. פון מיין פריסטער יוגנט ביז היינט ליגן די אַלע איינדרוקן אויף מיינע שאַפונגען ווי דער פרימאָרגנטוי אויף די גראָזן פון פעלד און ווי אַ לייכט שטויבעלע אויף אַ פרישער אָנגעגאָסענער פרי. אויף מיין זעקסטן יאָר האָבן מיר אריבער־געצויגן קיין זשיטאָמיר און זיך באַזעצט אין אַ נייער דירה, ערגעץ אין אַ פאַרשטאָט, אויך אַ מין דאָרף, אין שכנות מיט דער נאַטור. דאָרט בין איך אָנגעקומען אין חדר און געלערנט חומש מיט רש"י און תהלים. דעם רבי'נס שטיבל איז געשטאַנען צווישן זאַמדיגע בערג, אין דערהויך אויף אַ באַרג, און געהאַלטן יעדע רגע ביים אַריינפאַלן אין אַ טיפן תהום צופוסנס. און דאָרטן, אויפן גרונט פון תהום, האָבן קוואַלן געשטראָמט פון די בערג אָרויס, און געברומט, געבלעזלט און געטענצלט; מיר געהאַלפן איינ'חזר'ן בנעימות די קאַפּיטלעך תהלים, וואָס מיר האָבן זומערצייט געלערנט אונטערן פרייען הימל, צי אונטער דער סכך פון סוכה. אָנטקעגנאיבער האָט זיך געבויגן דער טייך און דער וואַלד האָט אויף אונז אַראָפּגעקוקט.

דער טאַטע האָט געצויגן זיין קאַרגע חיונה פון אַ שענק, וואָס ער האָט געעפנט אין הויז פאַר די דורכפאָרער־פויערים, אָבער די דאָזיגע מיאוסע פרנסה האָט פון אים אַ תל געמאַכט. (בשעת ער פלעגט אָנגיסן אַ גלעזל בראָנפן פאַר אַ פויער, פלעגט ער מיט די אויגן אריינקוקן אין אַ אָפענעם

משניות) די פֿרנסה האָט אים קראַנק געמאַכט. (פֿריהער פֿלעגט ער ציען זיין חיונה פון וואַלד און וואַסערמיל.) וועז איך בין אַלט געוואָרן זיבן יאָר איז דער טאַטע געשטאָרבן. האָט מיך די מאַמע אַוועקגעפֿירט צום זיידן. ער האָט געוואוינט אין אַ צווייטן ברעג שטאָדט, אויך אַ פֿאַרשטאָדט, שיטער פֿאַר־בויט, מיט אַ סך גערטנער. דער זיידע האָט זיך נישט דערפֿרייט מיט דער מתנה מיט וועלכער מען האָט אים אויף דער עלטער מזכה געווען, נאָר אַזוי ווי ער האָט קיין ברירה נישט געהאַט, האָט ער אויף זיך „מקבל־דין" געווען און מיך געהאָדעוועט ביי זיך, זיך אָפּגעגעבן מיט מיר אויף זיין עלטערלעכן שטייגער, און אויפגעפֿאַסט אויף מיר אין פֿרומקייט, ביז צום האָר.

ער — אַ טיפֿער זקן, אַ קפֿדן, וואָס האַלט אַ גאַנצן טאָג אין איין לערנען, און איך — אַ אינגל אַ שטיפֿער, אַ צעלאָזענער יתום, אַ צאַם־ברעכער בטבע. פֿאַרשטייט זיך, אַז מיר זיינען גאָר זעלטן געווען צופֿרידן איינער מיטן אַנדערן. די רביים, צו וועלכע ער האָט מיך אַוועקגעגעבן לערנען, האָבן זיך צו מיר געגנומען מיט אַ שטאַרקער האַנט און מיך פֿאַרביטערט דאָס לעבן. בין איך אַרויפגעקראָכן אויף אַ טעלעגראַף־סלופּ — שמיץ! האָט מען מיך געכאַפּט ווינטער זיך גליטשנדיג — שמיץ! האָב איך אַרונטערגעקרייט, ווי אַ האָן, פון ערגעץ אַ דאַך — חיות ניט זיכער! פונדעסטוועגן, האָבן זיך אַלע מלמדים געיאָגט נאָך „ר' יעקב משה'ס אייניקל", וואָס ווי גרויס דער שייגעץ איז געווען, אַזוי גרויס איז אויך געווען זיין קנענן — אַ פלינק, שאַרף קעפּל גע־האַט, פלאַמפּייער.

אין צייט פון אַ „גרויסער מלחמה", וועז דער זיידע, דער חלוש, האָט שוין מער ניט געקענט אויסהאַלטן פון מיינע שלעכטע מעשים — פלעגן זיך צענויפֿלויפֿן די מאַנספֿאַרשוינען פון דער גאַנצער משפּחה, פּעטערס און שוועסטערקינדער, זיך האַלטן אַן עצה און מיר מקיים־פּסק זיין, ווי ס'געהער צו זיין. אַביסל, האָט עס געהייסן, צוליב רחמנות אויפֿן זיידן, און אַביסל לשם־שמים, לערנען דעם יתום דרך־ארץ. געלערנט מיך דרך־ארץ האָט מען אַזוי: איינער האָט געהאַלטן פֿאַר די פּיס, דער צווייטער פֿאַר די הענט; איינער שפּיליעט־אַפּ די הייזלעך, דער צווייטער ציט מיך אויס איבער זיינע קני; איינער שמייסט און דער צווייטער ציילט: אָט אַזוי, שייגעץ איינער! וועסט שוין וויסן נאָכאַמאָל ניט צו זיין קיין שייגעץ!

און איינעם אַ שוועסטערקינד האָב איך געהאַט, אַ בחור אַ טיפּש, וואָס אַז איך פלעג זיך מיט עפּעס פֿאַרזינדיגן, פלעגט ער מיך אַוועקשלעפּן אין בית־הכסא און מיך שמייסן מיט ריטער. געשלאָגן און געלאָכט, געשלאָגן און

געלאַכט... און איך האָב פּאַר בושה איינגעהאַלטן מיין כעס, און פּאַר קיינעם זיך נישט באַקלאָגט.

שנאה און נקמה האָבן געפּלאַמט אין מיין נשמה און געברענט אין קליינעם הערצל. אַז איך וועל אויסוואַקסן וועל איך אָן זיי זיך נוקם זיין — אַזוי פּלעג איך זיך תמיד טרייסטן, און פּלעג זיך צושטיפן נאָך ווילדער און שטאַרקער, אויף דער צופּוקענישׂ פון מיינע באַרימהערציגע „בעלי־טובות".

אין האַרצן האָב איך געוואוסט, אַז די משפּחה מיינע איז זיך נוקם אָן מיר פּאַר קנאה. זיי האָבן נישט פּאַרגונען, וואָס איך שטיי העכער פּאַר זייערע בנים אין פּעהיגקייטן און לערנען. די קינדער זייערע זיינען געווען אַלע ווי איינער גראָבע יונגען און פּאַרשטאָפּטע קעפּ, און בלויז דערפּאַר האָבן זיי געזוכט מיך צו פּאַר׳מיאוס׳ן ביים זיידן אין די אויגן, און מיך פּאר׳מסר׳ן ביי יעדער געלעגנהייט. דער זיידע האָט דאָס סוף־כל־סוף דערשפּירט און איז געווען פּאַרזיכטיג מיט זייער לשון־הרע.

אָפּטמאָל, ווען אַ סך כעס און צאָרן האָט זיך אָנגעקליבן אויפן האַרצן, פּלעג איך מיך פּאַרקלייבן ערגעץ אין אַ באַהאַלטענישׂ, זיצן און ווייגען, קריצן מיט די קליינע ציינדלעך און ווייגען.

איך פּלעג מיך דערמאָנען אָן דער מאַמען וואָס איז ווייט פון מיר, אָן דעם וואָס איך בין אַ יתום, אָן שטילן דאַרף, אָן די דאָרטיגע זונפּאַרגאַנגען — און פּלעג ווייגען אַלץ זיסער און געשמאַקער, ביז איך פּלעג צום סוף איבער־גיין אין אָן אַנדער מין געווין, אַ ווייגען צוליב ווייגען...

און ביסלעכווייז, פּלעג איך פון דאָזיגן געווין זיך באַרוהיגן, זיך אויס־לייטערן, און אָנהויבן זיך אַרומקוקן אויף דער אַרומיגער וועלט.. כ׳פּלעג פון באַהעלטענישׂ אַרויסקוקן אויף אַלץ וואָס ס׳טוט זיך אין דרויסן, און אַלץ פּלעגט אויסקוקן ניי ביי מיר אין די אויגן, און אַלץ, האָט זיך געדוכט, האָט אָן אַנדער קאָליר און אויסזען, ווי דאָן ווען איך געפּין זיך איין דאָרטן. שעה׳ן לאַנג פּלעג איך זיצן און זיך צוקוקן, זיך וואונדערן און שווייגן. און פּלוצים פּלעג איך זיך אויסניכטערן פון מיין באַאָבאַכטונגס־חלום, אויפשפּרינגען פון מיין באַהעלטענישׂ, און תוך־כדי־דיבור זיץ איך אויפן קוימען פון הויז, אָדער אויפן שפּיץ פון אַ טעלעגראַף־סלופּ — און אַלע קענען זיך נישט אָפּוואונדערן פון מיינע גבורות, און אַלע מיינע חברים גיבן מיר אָפּ כבוד.

אינאיינעם מיט די תאוות צו שטיפן און באַאָבאַכטן, האָט צווישן די וועגט פון זיידנס הויז, דאָס פּלאַץ פון אייביגער תורה און תפּלה, זיך אויך אַנטוויקלט אין מיר די תאוה צום לייענען. די דאָזיגע דריי תאוות האָבן זיך אין מיר

אַריינגעשלאָגן ווי נעגל, איינע ביי דער אָנדערער, און איינע האָט דער צווייטער נישט געקענט מבטל זיין. און אָזוי ווי צו די ערשטע צוויי האָב איך זיך אי־ בערגעגעבן מיט לייב און לעבן, מיט התלהבות, מיט אַלע חושים — אָזוי איז אויך געווען מיט דער לעצטער. אָז איך פלעג אריינקוקן אין אַ ספר, בין איך אין אים פאַרשלונגען געוואָרן מיט אַלע חושים, האָב פאַרגעסן אָן עסן און טרינקען, און האָב זיך נישט געקענט אָפרייסן ביז איך בין מיט אים פאַרטיג געוואָרן.

און ספרים אין מיין זיידנס אַלמער זיינען געווען אַ סך, און פאַרשיידנ־ אַרטיגע. דרוש, מוסר, הלכה, אגדה, מעשה־ביכלעך, קבלה און חקירה. איך לייען אַ ספר נאָך אַ ספר; איך זופ און שלינג און קען זיך ניט אָנזעטיגן. מיין ליבשאַפט פאר ספרים איז אָזוי שטאַרק געווען, אָז איך פלעג אַוועקגעבן אַלע מיינע דורכן גאַנצן יאָר צענויפגעקליבענע קאָפיקעס, כדי זיך איינצושאָפן אָן אייגענע ביבליאָטעק. דאָרטן אין ביכערלאָנד, האָב איך געהאַט אַ סך באַקאַנטע, און אַ סך טשיקאַווע וואונדערלעכע שטעדט האָב איך זיך אָנגעזען. די שטאָדט לעמבערג און פרוי פּעסל באַלאַבאַן; סלאָוויטע און זשיטאָמיר און די ברידער חנינא־ליפּע און ר' יהושע העשל שאַפּירא; וואַרשע און די שותפים ר' ברוך זעצער און ר' יחזקאל רענער. היינט אַלע בחור־הזעצערס פון אַמשטערדאַם און פראַנקפורט, אויפן אָדער און מיין, און זולצבאך; און דאָס פאַרב פון פאַפּיר און לייוונט, און די מטושטש'ע שטעמפּלען פון צענזאָר, און די צאַצקעס אויף די שער־בלעטער...

היינט דאָס אויסזען פון די עמודים און אותיות, און די ווייסע פאָסן אין דער לענג און דער ברייט פון די עמודים — דאָס אַלץ איז געווען מאָטעריאַל פאַר מיין כח־הדמיון, און שטילערהייט האָב איך פון זיי געבויט גאַנצע וועלטן.

וואר איז פרוי פּעסל באַלאַבאַן? אָודאי איז זי אַ בכבוד'יגע חשוב'ע פרוי, און האָבן האָט זי פיר זין, אַלע — הדרת־פנימ'דיגע בייכיגע לייט מיט לאַנגע בערד, זיצן זיך אין אַ חדר אָן אָנגעפראָפּטן מיט ספרים, און אַמפערן זיך פון גרויס וואוילטאָג, עשירות און כבוד איבער אַ הלכה. שבת־צו־נאַכט קומען זיך צענויף אין הויז די חשוב'סטע לעמבערגער אידן, אַלץ איידעלע פיינע מענטשן; דער מעשענער סאַמאָוואָר זידט אויפן טיש און אַ צוועלף געשליפענע גלעזער שטייען און בלאַנקען. איינער פון די זין, מיט אַ סאַמעטענער יאַרמלקע אויפן קאָפּ, כאַפּט אַ קוק אין פענסטער און טוט זיך אַ זאָג: „זעט נאָר, רבותי, אַ לייפציגער לבנה — מחיה נפשות! לאָמיר נאָר אַרויסגיין און זי מחדש זיין!"

און וועט איז דער פריץ אַנטאָן שמידט, וואָס דרוקט אידישע ספרים אין ווין דער רעזידענץ־שטאָדט? אודאי איז ער אַ חכם און אַ גרויסער מלומד און פירט ויכוחים מיטן ווינער רב (איין קלייניגקייט, דער ווינער רב) מכח אמונה...

די דאָזיגע אייגנשאַפט זיך אַריינצוטאָן דורך באָאַכטן אין אַ זייטיגן ענין און אים אַריינפלעכטן אין מיין זעאונג, האָט אויפגעשפּראָצט אין מיר נאָך פון קינדווייז אָן. וועז איך האָב שפּעטער זיך צוגעקוקט צו דער רע־אַלער וועלט — האָבן אויך זייטיגע פאַרבייגייענדיגע זאַכן צוגעצויגן מיין האַרץ, און זיי האָבן זיך פאַרוואַנדלט אַלס מאַטעריאַל פאַר מיין כח־הדמיון. דער דאָזיגער אייגנשאַפט האָב איך שפּעטער אויך אַריינגעבראַכט אין דער ביכערוועלט.

די נטיה צו שרייבן האָט אין מיר דערוואַכט באַלד ווי איך בין אַנגע־קומען ביים זיידן אין הויז, הגם איך האָב נאָך נישט געקענט מאַכן קיין צורת־אות, ווי ס'געהער צו זיין. וואָס האָב איך געשריבן? — גאָר פון אַנהייב, „אַ מעשה פון אַ רב מיט אַ רבי'צין", וואָס איך האָב געהערט פון מיינע חברים אין חדר, און דערנאָך — וועגן אַנדערע ענינים. אויף דער שפּראַך בין איך נישט געווען קיין איבערקלייבער; פלעג צונויפמישן לשון־קודש מיט תרגום־לשון, און אַמאָל, אין אַ נויט, פלעג איך מיך אויך באַנוצן מיט אַ אידיש וואָרט.

אַז איך פלעג מיך צעקריגן מיט מיינע חברים, האָב איך צווישן אַנ־דערע מיטלען און כלי־זיין, זיך אויך באַנוצט מיט שרייבן. איך פלעג זיי שרייבן, די בעלי־מחלוקה מיינע, צעטעלעך, וואו איך האָב זיך געהיצט, זיי מתרה געווען, געשראָקן און איינגערעדט, אַלץ ווי ס'האָט זיך אין יענער שעה געפאַדערט. די מערסטע מלמדים מיינע אין דער קינדהייט — זיינען געווען, ווי אַלע אַנדערע מלמדים . . . נאָר זאָלן דאָ צום גוטן דערמאָנט ווערן צוויי מלמדים: איינער אַן עלטערער, אַ בעל־אגדה, און איינער אַ יונגער, אַן אויסגעפוצטער חסיד, מיט אַ קליינעם צומיש פון ווייזלשער השכלה. זיי האָבן צום ערשטן מיין האַרץ אויפגעעפנט מיט זייער לערנען, דורך למודים וואָס מיין האַרץ האָט נאָך זיי געגאָרט.

נאָר מיין עיקר אַנטוויקלונג איז געקומען פון זיך אַליין, אויסערן חדר און אויסערן רשות פון מיין זיידן און מיינע מלמדים. אַלץ האָט זיך פאַרוועבט און אויסגעוואַקסן אין טיפסטער טיפעניש פון זיך אַליין. אין שעה'ן פון איינזאַמקייט פלעג איך מיך פאַרקלייבן אין אַ פאַרבאָרגן ווינקל, טראַכטן,

חלומ'ען, צווייפלען, בויען וועלטן און שפינען מיינע זעאונגען שטילערהייט.

בין איך געווען געגליכן אין יענע שעה'ן, צו אַ קליינער סאַזשעלקע וואָס ליגט באַהאַלטן אין טיפן וואַלד, אין וועלכער עס שפיגלט זיך אָפּ שטילערהייט און מיט אַן אַנדער קאָליר די גאַנצע וועלט.

און אין שעה פון שטיפן — פלעג איך אויסברעכן, ווי אַ אימפּעטיגער שטראָם; מיין שטיפערייש געמיט האָט נישט געווואוסט קיין צוים און אָפּ־האַלט. און וויי איז געווען דעם יעניגן וואָס האָט זיך אין יענער הייסער שעה אָנגעשטויסן אָן אַזאַ ווילדער חיה, ווי איך בין דענסטמאָל געווען.

און אַ סך זכרונות קומען מיר אויפן זינען, וואָס יעדער איינער באַזונדער איז אַ מעשה פאַר זיך, און יעדער איינער האָט געהאַט אויף מיר אַ השפּעה ביז אין אַ געוויסער מאָס.

דעם זיידנס חצות־אָפּריכטן פרי־באַגינען, וועו איך פלעג נאָך האַלטן אין דרעמלען, און מיין אויער פלעגט דורכן דרימל איינזאָפּן אין זיך זיין געבראָכן געוויין, ווי עס וואַלט געקומען פון דער וויייטער וויט, פון אַן אַנדער וועלט . . . פון אַ וועלט וואָס איז געווען אַמאָל — און חרב געוואָרן.

דאָס קול פון בלינדן שמש וואָס טאָפּט מיט זיין שטעקן אין נעבלדיגע באַגינענס דורך די שיטער־פּאַרבויטע געסלעך פון פּאַרשטאָט — טאָפּט און בלאָנדזשעט, שטרויכלט און פּאַלט און הויבט זיך אויף. און אַן איינציגער רוף, ווי אַ מין בת־קול, טראָגט זיך פון זיין מויל מיט אַ וויינענדיגער נעימות און שפּרייט זיך אין דער פרימאָרגנדיגער שטילקייט: „אידן, שטייט אויף, הויבט זיך אויף לעבודת־הבורא"...

צוויי לומדים, מיין זיידע און דער דיין פון פּאַרשטאָט, זיצן אין אַ ווינ־טער נאָכט אין זיידע'ס לערן־חדר. אויפן טיש ליגט אַן אָפּענע זשיטאָמירער גמרא און הורבעס פּאַרמאָכטע ספרים. דאָס לאָמפּ איז פּרייליעך צעבליצט. דער אויוון שלאָגט מיט היץ וואָס צעגייט אין אַלע גלידער. די באָבע זיצט אַן אַ זייט, שטריקט אַ זאַק, שאָקלט צו מיטן קאָפּ און הערט זיך צו. און אין דרויסן ווייט און רייסט זיך דער שטורם, רייסט די לאָדנס און ברעכט די אייזערנע פאַררוקערס, אַזוי ווי ער וואָלט וועלן חרב מאַכן דאָס הויז און אים איבערקערן קאָפּ אַראָפּ, אָבער שוואַך זיינען דעם שטע'ס הענט! מיר זיצן דאָ אין אַ פעסטונג — און פּאַר וועמען זאָלן מיר מורא האָבן? דער כח פון דער תורה וועט אויף אונז מגין זיין, און וואָס איז זיך דאָ צו שרעקן?

און אַ מחשבה קומט מיר אויפן האַרצן: דאָ, ביים דאָזיגן וואַרימן אויוון, ביים קלאַנג פון די הייליגע שמועסן — וועו עס מאַכן זיך פאַמעלעך

צו די אויגן און איך שלאָף איין דעם אייביגן שלאָף — צי איז פאַראַנען אַ גרעסערער תענוג אויף דער וועלט?

און די נעכט וואָס מיר זיינען געווען אויף אין בית־מדרש און געלערנט ביז אין פרימאָרגן, און די שפּאַצירגענג אויסער דער שטאָט, און נאָך, און נאָך, און נאָך.

בקיצור, וועו איך זאָל קומען אַלץ אויסשרייבן, וואָלט קיין פּלאַץ נישט געסטייעט, וועל איך דעריבער זיך האַלטן אין צאַם.

צווישן די אַנדערע ספרים זיינען מיר געקומען צו דער האַנט אויך השכלה־ביכלעך, צוערשט פון ערגערן מין, און שפּעטער בעסערע און ניצלעכערע.

די דאָזיגע ספרים האָבן מיך פאַר'שיכור'ט. אונטער זייער השפּעה האָב איך זיך ביסלעכווייז געענדערט, אן אַנדער מענטש געוואָרן.

און דער שטן האָט מיר אונטערגערוקט די דאָזיגע ספרים דוקא אין יענער צייט וועו מיין חסידות און רעליגיעזע התלהבות האָט געשטיגן אין מיר ביז אויף דער העכסטער מדרגה. איך האָב אין יענער צייט שוין געוואַרט אויפן רוח־הקודש, אויפן סמך פון ר' חיים וויטאַל'ס הבטחה אין „שערי הקדושה". איך האָב אויף זיך מקיים געווען אַלע זאַכן, וואָס אַ מענטש וואָס וויל זוכה זיין צום רוח־הקודש באַדאַרף טאָן, נאָך דער דעה פון ר' חיים וויטאַל.

איך האָב זיך געהייליגט און געריניגט פון דרויסן און פון אינווייניג, דורך תורה, תפלה, כוונות און טבילות, א. אַ. וו. קוקט אַריין אין יענעם ספר, וועט איר אויך וויסן.

און דער „שבט מוסר" און „ראשית חכמה", און די אַנדערע מוסר־ספרים מיט וועלכע דער זיידע האָט מיך געשטאָפּט, האָבן אויך געטאָן דאָס זייעריגע — און איך בין אינגאַנצן געווען אין זייער רשות און אונטער זייער יאָך, הגם פון נאַטור אויס בין איך אַ שטיקל פורק־עול.

און פלוצים — נאַ דיר גאָר השכלה־ביכלעך!

און צי דאַרף איך גאָר אויסדערציילן וואָס די דאָזיגע נייע ספרים האָבן מיט מיר געטאָן?

איך וואָלט געקענט דערציילן אַ סך כאַראַקטעריסטישע זאַכן אויך מכח דעם ענין, אָבער איך וויל נישט מאריך זיין.

כ'האָב פאַרגעסן מיטצוטיילן, אַז דאָס פאַרטיפן זיך אין אַלטע חקירה־ספרים איז געקומען פריער, פאַרן לייענען די השכלה ביכלעך, און די ערשטע

האָבן שוין געהאַט אַביסל צוגעריִיט מיין האָרץ פאַר די לעצטע.

איך בין נאָך געווען אַן עלף־יאָריג אינגל — האָב איך שוין אַריינגע־קוקט אין „עיקרים", „כוזרי", „מורה נבוכים" — פאַרשטאַנען און ניט פאַרשטאַנען אויף העלפט, אויף דריטל, אויף פערטל.

און אויך אין קבלה האָב איך געהאַט אַ היבשע ידיעה, און אודאי און אודאי אין דרוש, מוסר און חסידות.

דאָס אַלץ „לייענען", אָבער למוד — איז ניטאָ קיין אַנדער למוד אויסער גמרא און פוסקים; פאַרשטייט זיך, ממילא, אַז דאָס איז געווען מיין עיקר למוד.

אַז איך בין אַלט געוואָרן דרייצן יאָר בין איך אַרויס פון די רביים'ס רשות און זיך געזעצט לערנען אין בית־מדרש פאַר זיך אַליין.

אַליין — ווייל איך בין געווען דער אייניציגער אין גאַנצער פאַרשטאָט, אויסערן דיין, וואָס האָט פאַרבראַכט דאָרטן אין תורה און תפלה ביזן האָלבן טאָג, און ווייטער איז דאָרט קיין לעבעדיגער נפש ניט געווען. די מערסטע בעלי־בתים פון פאַרשטאָדט זיינען געווען אידן־סוחרים וואָס זייער נשמה איז געווען די פרוטה, דאָס לעבן זייערס איז געווען אַ פרוטה, און זייערע קינדער זיינען געווען גערָאטן אין זיי.

דאָס איינזאַמע זיצן אין בית־מדרש האָט געהאַט אַ וויכטיגן איינפלוס אויף מיין געדאַנקענגאַנג און אינווייניגסטער וועלט.

אַליין מיט מיינע נייע און אַלטע געדאַנקען, אַליין מיט מיינע ספקות און טראַכטענישן בין איך אַפגעזעסן לאַנגע טעג ביים ספרים־שראַנק, פלעג מפסיק זיין פון לערנען און פאַרזונקען ווערן אין אַ ים חלומות און וויזיעס, פלעג מאַכן צירופים און דעם חשבון פון דער וועלט, פלעג זוכן תכליתים פאַר זיך אַליין און פאַר דער „מענטשהייט".

און צייטנווייז פלעג איך דערשפירן אַ מין נשמה־ענגשאַפט צוליב די געדאַנקען און געפילן וואָס האָבן אַנגעפילט מיין גאַנצן האָרצן, ווי אַן אום־דערטרעגלעכע משא.

און קיין מענטש איז ניט געווען וועמען איך זאָל מאַכן פאַר אַ שותף אין דעם באַשאַף פון מיין איניגסטער וועלט, פאַר וועמען איך זאָל קענען אויסריידן דאָס האָרץ.

און אָפטמאָל פלעגט זיך מיר דוכטן, — אַז איך בין אַ בן־יחיד ביי גאָט ברוך־הוא, און אַ געצערטלט קינד באַ זיין שכינה, און אָט איז זי דאָ מיט מיר צוזאַמען, שפרייט אויס איבער מיר אירע פליגל און היט מיך אַפּ

ווי דעם שוואַרצאַפל פון איר אויג.

און ערגעץ ווייט־ווייט, איך וויס ניט וואו, איז פאַראַן אַ שיינע גרויסע וועלט, פול מיט ליכט און ברויזנדיגן לעבן, וואָס איך וועל אפשר אויף אייביג ניט זוכה זיין צו קומען אַהין, און פאַרטראָגן וועלן פון אירע כוואַליעס, אויף אייביג . . .

וועט האָט מיך דאָ פאַרגעסן, און צוליב וואָס?

און וואָס וועט זיין נאָכדעם, אַז דאָס בית־מדרש וועט אינגאַנצן אויסגעלייגט ווערן, און קיין אינציגער מענטש, ווי איך דאָ היינט, וועט זיך מער נישט איינגעפינען? וואָס וועט דער רבונו־של־עולם טאָן דענסטמאָל?

שפּעטער אַהין, האָט זיך מיט מיר צונויפגעפאַרט, פון זיין אייגענעם רצון, דער אויבנדערמאָנטער דיין, אַן ערלעכער כשר'ער מענטש, און מיר האָבן געלערנט צוזאַמען פוסקים און גמרא עטלעכע שעה אין טאָג, ווי חברים. ס'איז נישט אַוועק קיין יאָר, און איך האָב געקענט פסקנ'ען שאלות אין „איסור והיתר". אין „פוסקים" בין איך שוין פון פריער געווען באַהאַוונט, און מיטן דיין האָב איך איצט „צוגעקויפט חכמה". אַז דער דיין פלעגט ניט זיין אין הויז, פלעג איך פסקנ'ען שאלות פאַר די יעניגע וואָס האָבן זיך געוואָלט אויף מיר פאַרלאָזן.

אין די איבעריגע שעה'ן פון טאָג פלעג איך שרייבן שירים און מליצות און פלעג לייענען ביכער.

מיין טעאָרעטישע אַפּיקורסות איז געוואַקסן אַלץ מערער, אָבער אין פּראַקטישער פרומקייט האָב איך זיך אויף אַ האָר נישט געענדערט.

דער למוד פון תלמוד איז ביסלעכווייז ביי מיר פאַרהאַסט געוואָרן. כ'האָב געזען, אַז עס שטעקט ניט אין דעם קיין ציל און צוועק אין לעבן, און איך האָב זיך שוין לאַנג געפרעגט: וואָס וועט זיין מיין סוף?

דער זיידע האָט געזאָגט: „זיץ און לערן, און אַלץ וועט רעכט ווערן", און מ'האָט שוין מיר אָנגעהויבן ריידן שידוכים; און איך האָב באַשלאָסן: ניין! פריער אַ תכלית, דערנאָך — חתונה.

דער „תכלית" האָט זיך ביי מיר געהאַט פאַרקליידט אין דעם גע־שטאַלט פון אַ דיפלאָם פון בערלינער סעמינאַר.

אָבער ווי, ווען און ווי אַזוי קומט מען צו דער דאָזיגער גאולה?

כ'האָב געפונען! פריער נאָך וואַלאָזשין און דערנאָך בערלין. וואָס עפּעס וואַלאָזשין? דערפאַר, ווי ס'לאָזט זיך הערן, לערנט מען דאָרט אין

וואָלאָזשין צוזאָמען מיטן תלמוד אויך אָלע זיבן חכמות און זיבעציג לשונות, בפרהסיה און פאַרבאָרגענערהייט.

זאָג איך צום זיידן מיט דער גרעסטער פאַרזיכטיגקייט: די מעשה איז אַזוי און אַזוי — איך וויל אין וואָלאָזשין.

וויל נישט דער זיידע. וואָלאָזשין? חס ושלום! דאָרט אין דער ליטע וועט דאָס לעצט ביסל אמונה אויסרינען אין גאַנצן".

אָבער גאָר אין גיכן האָט אים גאָט אויפגעעפנט די אויגן און ער האָט דערזען צום באַדויערן, אַז די דאָזיגע אמונה איז שוין אויסגערונען פון מיין האַרצן, און וועט זיך מער ניט אומקערן.

די מעשה איז געווען אַזאַ:

ער איז אַמאָל געגאַנגען אין אַ געוויסן פלאַץ, האָט ער געפונען אַ שטיקל פאַפיר זיך אַרומוואַלגערנדיג מיטן רבי'נס נאָמען. דער זיידע האָט אויפגעהויבן דעם רבי'נס בריוול ווי אַ הייליגע זאַך, כדי עס צו ראַטעווען פון טומאה. און פלוצים — ווי געשריען — אונטער דעם רבי'נס חתימה, אָנשטאָט די ווערטער: „הקטן פלוני בלאאמו"ר הצדיק פלוני זצ"ל" איז פאַראַן אַ גאַנצע שורה, און ס'איז אָנגעשריבן: „אָפנאַרער, שווינדלער", א. א. וו. און דער כתב איז חיים נחמנ'ס כתב, מיינער, הייסט עס.

נאָך דער דאָזיגער מעשה האָט מיר דער זיידע מתיר געווען צו פאָרן נאָך וואָלאָזשין. נאָך אָלעמען איז דאָרטן אַ פלאַץ פון תורה. און דער זכות פון דער תורה וועט מיר ביישטיין, מיך אָפצוהיטן פון האַרבערע עבירות.

האָט ער מיר מיטגעגעבן ח"י פרוטות, און בפירוש אויסגערעדט אַ תנאי, אַז ער מאַכט מיך פאַר אַ שליח אַריבערצופירן די דאָזיגע צדקה, כדי איך זאָל ווערן אַ שליח לדבר מצוה ,און ניט גענייזוקט ווערן אין וועג — און ער האָט מיך אַרויסבאָגלייט קיין וואָלאָזשין.

ביים געזעגענען זיך, האָט דער שטרענגער טרוקענער זקן געווינט, און איך בין געווען שיכור פאַר שמחה. מיין האַרץ אין מיר האָט אַזש גע־טאַנצט און געזונגען.

צו מאַכן דעם ענין קורץ — וועל איך איבערהיפן אַ סך פאַסירונגען וואָס האָבן מיטן ענין צוטאָן, און וועל בלויז זאָגן, אַז מיין שמחה איז געווען אַן אומזיסטע שמחה.

מיין האָפנונג איז ניט מקוים געוואָרן. אין וואָלאָזשין איז נישטאָ קיין זכר פון די זיבן חכמות און זיבעציג לשונות. נאָר דאָרטן זיינען פאַראַן בחורים, ווי איך, בעסערע און ערגערע פאַר מיר, וואָס זיצן און לערנען גמרא,

גמרא, גמרא. זאָל אַלץ אַוועק מיטן ווינט. וועל איך אויך לערנען גמרא, גמרא, גמרא. וועל זיין אַ רב ווי אַלע רבנים.

און אַזוי האָב איך געטאָן די ערשטע עטלעכע חדשים.

און אַז דער ראש־הישיבה האָט מיך פאַרהערט נאָכן משך פון די עטלעכע מאָנאַטן האָט ער אַ זאָג געטאָן צו מיר: נישט אַנדערש דו שטאָמסט אָפּ פון די ליטוואַקעס. דאָס ערשטע מאָל זע איך אַ וואָלינער בחור וואָס זאָל זיין אַזאַ מתמיד און אַזאַ קענער ווי דו.

אין משך פון דריי חדשים האָב איך כמעט אויף אויסנווייניג אויסגעלערנט די מסכתא כתובות מיט אַלע תוספות'ן.

כ'האָב געצאָמט אַלע מיינע תאוות, כ'האָב דערשטיקט אַלע מיינע געפילן און געלערנט אָן אויפהער און אָן חשק. און יעדעס מאָל וואָס דער יצר־הרע האָט פרובירט מיך אָפּרייסן פון לערנען און אויפוועקן אין מיר אַנדערע געדאַנקען, האָב איך מיך אַליין געקניפּן און געשריען אויף זיך אַליין: „לערן, גזלן! לערן און ווער צעפלאַצט!"

אָבער דער יצר־הרע איז שטאַרק, און די התמדה און התלהבות פאַר דער גמרא, וואָס איז אין דער אמת'ן געווען אַ געמאַכטע איז ביסלעכווייז שוואַך געוואָרן, און איך האָב זיך אומגעקערט צו מיין ערשטער טבע.

די גמרא איז מיר געוואָרן דערווידער, ווי אַ גראָבע אכילה, מיט די לעצטע כחות האָב איך זיך אַנגעשטרענגט צו שטיין אויף דער וואַך ביים באַנק — — פון טאָג צו טאָג איז מיין התמדה קלענער געוואָרן.

און מיינע פאַרלאַנגען און אַלטע געפילן זיינען אַנגעפאַלן אויף מיר פון זייער באַהעלטעניש אין אַזעלכע גינסטיגע מינוטן, און ווידער באַצוואונגען דאָס האַרץ און עס געפירט אַהין וואוהין זיי האָבן נאָר געוואָלט.

פלעג איך שטיין ביים שטענדער גאַנצע שעה'ן, אַרום מיר ברענט אַ ים, דער ים פון תלמוד פון הונדערטער שרייענדיגע מיילער, וואָס זינגען און פאַלן אַריין אין התלהבות — און איך, דאָס מויל זאָגט „אָמר אביי", און דאָס האַרץ איז אין אַנדערע וועלטן.

אין די ערשטע פרילינג־טעג פלעג איך זיך אַרויסמאַכן פון ישיבה, פלעג אומלויפן ווי משוגע אין די גאַסן און געסלעך פון שטאָט און מיין נשמה אין מיר האָט זיך געצאַפלט, ווי אַ פויגל אין שטייג, אַנטלויפן פון דאַנען, אַנטלויפן!

דערווייל האָב איך אָנגעהויבן אַוועקנעמען צייט פון דער גמרא, און זי אָפּגעבן פאַר לייענען און שרייבן.

צוליב מאַנגל אין ביכער האָב איך קיין סך ניט געלייענט, פונדעסטוועגן האָב איך זיך אויסגעלערנט פאַרשטיין, הגם מיט שוועריגקייטן, אַ רוסיש בוך.

אין יענער צייט האָב איך געלייענט פרוג'ס לידער אין אַריגינאַל (אין רוסישן) און בין נתפעל געוואָרן.

און איך אַליין האָבווידער אַנגעהויבן שרייבן שירים. מיינע לידער פון יענער צייט — אַ סך פונקטן פון מיין אייגענעם לעבן זיינען אין זיי געווען. כ'האָב אַליין דערשפירט אַז עפּעס איז אין מיר צייטיג געוואָרן.

מיין ליד „אל הצפור" איז געשריבן געוואָרן אין יענער תקופה. דאָס איז ניט געווען די ערשטע זאַך וואָס איך האָב איבערגעגעבן צום דרוק. די ערשטע זאַך איז געווען אַ מאמר אין פּראָזע אונטערן נאָמען, „צום געדאַנק פון ישוב ארץ־ישראל" וואָס מיינע חברים האָבן איבערגעשיקט אין „המליץ" אין יענעם יאָר, און אונטערגעשריבן איז דער מאמר מיט מיינע איניציאַלן ח. נ. ב.

די געשיכטע פון יענעם מאמר און ווי אַזוי ער קומט אין דרוק אַריין איז אַ באַזונדערע מעשה, וואָס איך האָב קיין צייט נישט מאריך צו זיין.

נאָר דאָס קען איך זאָגן, אַז איך וואָלט קיינמאָל נישט געהאַט די העזה זיך צו האַלטן פאָר אַ שרייבער און צו שיקן מיינע כתבים דרוקן, ווען נישט מיינע חברים וואָס האָבן זיך געלעגט אין דער לענג און דער ברייט און האָבן זיך משתדל געווען, אַז די זאַך זאָל געדרוקט ווערן.

איך וועל דאָ בלויז אַנדייטן אויף אַ וויכטיגער געשעעניש וואָס האָט מיט מיר פאַסירט: אין יענער צייט איז געגרינדעט געוואָרן אין ישיבה אַ פאַרבאַרגענע „נאַציאָנאַלע אגודה" פון סאַמען זעמלמעל פון ישיבה, מיט אַ רייכן און ברייטן פּראָגראַם, אין קליין פאָרמאַט ווי די אגודה „בני־משה", הגם מיר האָבן נאָך פון די בני־משה קיינמאָל נישט געהערט; איך אַלס אַ שרייבער, האָב זוכה געווען אַרייננעמען צו ווערן אין דער דאָזיגער אַגודה, און אויפן פאַרלאַנג פון די חברים האָב איך אויפגעשריבן יענעם מאמר, ווי אַ מין מאַניפעסט פון דער אגודה, און זי האָט אים איבערגעשיקט אין דרוק.

און יענע טעג זיינען געווען די טעג פון אחד־העם'ס ערשטע מאמרים, די טעג פון „אמת פון ארץ־ישראל" און „ניט דאָס איז דער ווערג" . . .

אין אונזער אגודה האָבן זיך אַנגעזען צוויי שטרעמונגען: אַן אחד־העם'איסטישע און יעבצ'איסטישע — און ביידע שפּורן געפּינען זיך אין יע־

נעם מאמר. פֿאַראייניגן אַוועק צוויי קאַנטראַסטן האָט געקענט בלויז אַ וואָ־לאָזשינער בחור.

איך בין געוואָרן אַן אחד־העמ׳יסט. יענער טאָג וועט איך האָבן געליי־ענט אחד־העמ׳ס אַ נייעם מאמר איז ביי מיר געווען אַ יום־טוב. יעדעס וואָרט וואָס איז אַרויס פון זיין פעדער האָט מיר צוגעטראָפן ביז די סאַמע טיפענישן פון האַרצן און נשמה.

און די טעג גייען — און קיין תכלית אין ישיבה זע איך נאָך אַלץ ניט. און דערווייל איז די מהומה אין די לעצטע טעג פון ישיבה געוואַקסן. אַ נייער ווינט האָט אַ בלאָז געטאָן און אירע זיילן האָבן אַנגעהויבן זיך שאָקלען. אַלע האָבן איינגעזען, אַז איר לעצטע שעה האָט געשלאָגן — און נאָך פאַרשידענע מאַניפולאַציעס און תחבולות, און אָן דער ידיעה פון מיין משפחה און מיין זיידן בין איך אַוועק נאָך אַדעס, זיך פאָרבאַרייטן, הייסט עס, פאַר בערלין.

אַ פרא־אָדם, אַ שעמעוודיגער און אַ שטומער, אָן לשון און אָן זיטן וואָס זיינען אַנגענומען אין אַ גרויסער שטאָט, בין איך געקומען נאָך אַדעס — אָן אַ גראָשן ביים לייב און לעבן און מיט שוואַכע האָפנונגען אין האַרצן. שוואַכע — ווייל תיכף ווי איך בין אַהין געקומען, האָט מיר דאָס האַרץ פאַראויסגעזאָגט, אַז איך וועל אַוועק מיט גאַרנישט. איך האָב איינגעזען, אַז די שטאָט איז פאַר מיר צו גרויס, און אַזאַ אינגל ווי איך קען דאָרט פאַר־לוירן גיין, און קיינער זאָל זיך אויף אים נישט אומקוקן. און אַזוי איז טאַקע געווען: זעקס חדשים האָב איך אומגעבלאָנדזשעט אין אַדעס ווי אַ פאַר־לאָרענע שאָף, כ׳האָב געהונגערט, זיך געפיניגט, זיך אומגעוואַלגערט אין קע־לערס מיט שווינדזיכטיגע — און קיינער האָט מיין עלנט ניט געזען. שע־מעוודיג און שרעקעדיג בין איך געווען צו קלאַפן אויף די טירן פון די יע־ניגע וואָס האָבן די מעגלעכקייט און דעם רצון געהאַט צו העלפן אַ בחור אַזאַ ווי איך, — און איך האָב אויך נישט געוואוסט וואו זיי צו געפינען. איינער אַ רב (אַבעלסאָן, וואָס איך האָב מיט זיינעם אַ זון געלערנט צוזאַמען אין וואָלאָזשין), האָט מיך יאָ אין די ערשטע טעג אַריינגענומען צו זיך אין הויז, און האָט פאַר מיר געפונען אי אַ לעקציע אין העברעאיש און אי אַ לערער פאַר דייטש אין אַ הויז פון איינעם אַ פאַרמעגלעכן אידן, אַ משכיל; אָבער אַזוי ווי מיינע תלמידים האָבן ניט פאַרשטאַנען ווי גע־העריג מיין אידיש און מיינע דערקלערונגען, און איך האָב ניט פאַרשטאַנען

ווי געהעריג מיין רבינ׳ס לשון און זיינע דערקלערונגען — קען מען זיך שוין פֿאַרשטעלן די תורה וואָס איך האָב געקענט געבן און נעמען. אוך צווייטנס — בין איך געווען זייער אַ שלעכטער לערער אין העברעאיש, אַזוי ווי דער דייטש מיינער (דער אַגראָנאָם ק.) איז געווען אַ שלעכטער לערער אין דייטש. איך האָב באַלד אָנגעהויבן לערנען מיט מיין תלמיד „ישעיה" און ער מיך „לעסינג און שילער". נאָך אַ קליניגקייט: באַצאָלט האָב איך געקראָגן ווייניג: 10 רובל פֿאַר 4 שעה צייט, אַ חוצן גאָנג נאָך פערעסיפּ און חוץ עקסטרע צייט וואָס איך האָב אַליין צוגעגעבן צו יעדער שעה. די דאָזיגע הוספה האָב איך געמאַכט מיט שמחה אויס דאַנקבאַרקייט צום פֿאָטער פון די תלמידים, אַזאַ מין פיינער מענטש, וואָס נעמט און צאָלט פֿלוצים צו אַזאַ מין ווילדן בחור ווי איך, 10 רובל אַ חודש פֿאַר פיר שעה אַ טאָג. ביי מיר אין די אויגן בין איך אינגאַנצן נישט וועדט גיין קופּערנעם גראָשן.

האָב איך יעדעס מאָל ווען איך האָב באַדאַרפט גיין צו מיינע תלמידים געבעטן אויף זיך דעם טויט. די לעקציעס וואָס איך האָב געגעבן האָבן זיך פֿאַרוואַנדלט אין אַ גיהנום, וואו איך ווער טאָג אין טאָג געברענט און גע־בראָטן — ביז עס איז געקומען דער מלאך־המות און האָט מיך פון דאָזיגן גיהנום אויסגעלייזט. איינער פון מיינע תלמידים איז געשטאָרבן און די חברותא איז זיך פאַנאַנדערגעפאַלן (די תלמידים זיינען געווען שוועסטער און ברידער, און מיין לערער איז געווען אַ חתן פֿאַר איינער פון די מיידלעך). און איך בין פאַרבליבן אָן פרנסה און אָן תורה.

דאָך האָב איך זיך איינגעשאָפט אַביסל קענטניש אין דער דייטשער שפּראַך, און איך האָב געלייענט מיט התמדה די רוסישע קלאַסישע ליטעראַ־טור.

עס האָט פאַסירט, אַז איך האָב ליליענבלומען געלייענט מיינע כתבים און ער האָט אויסגעקליבן פון זיי מיין ליד „אל הצפור" און עס איבערגעשיקט דורך מיר צו אחד־העם׳ן, און דער לעצטער האָט עס איבערגעשיקט ראָוו־ניצקי׳ן, ער זאָל דאָס ליד אַריינגעבן אין „פרדס" וואָס האָט זיך ביי יענער־צייט געהאַלטן אין דרוקן.

ראָוניצקי האָט אויך געלייענט מיינע כתבים און זיי זיינען אים געווען געפעלן, און האָט מיך שווייגנדיגערהייט מקרב געווען.

פלעג איך קומען פון צייט צו צייט ביי אים אין הויז. פלעג אַרויפ־

קריכן אויף די שווינדל־טרעפ ביז אין הימל אַריין, זיצן קעגנאיבער אים און פּינטלען מיט די אויגן — ער שווייגט און איך שווייג.

און דערווייל האָב איך זייער שטאַרק געהונגערט . . . און דערווייל האָט זיך די וואַלאָזשינער ישיבה פאַרמאַכט און איך האָב זיך שוין מער ניט געקענט אויסבאַהאַלטן פון זיידן (ביז איצטער האָט ער אַלץ געמיינט, אַז איך געפין זיך אין וואַלאָזשין) און דערווייל באַקום איך בריוו פון מיינע זשיטאָמירער חברים: „דיין זיידע האַלט ביים שטאַרבן. אויב ער וועט דערגיין דיין סוד, וועסטו מקרב זיין זיין טויט. קום וואָס שנעלער אַהיים!"

האָב איך פאַר'משכונ'ט מיין פּעקל בגדים פאַר 6 רובל, און בין צוריק־געפאָרן אַהיים.

„אַלץ פאַרלאָרן!" — דאָס איז געווען דער איינציגער געדאַנק וואָס האָט מיך באַגלייט און אַרומגעכאַפּט דעם גאַנצן וועג.

און אין האַלבער נאַכט, ווען איך בין געשטאַנען אונטערן זיידע'ס פענ־סטער, אָפּגעריסן־אָפּגעשליסן, אָן אַ פּעקל זאַכן, און זיך געקלאַפּט אין לאָדן מ'זאָל מיר עפענען — האָט גאָט אַליין נאָר געקענט וויסן מיין האַרץ.

אויף דער שוועל האָט מיך באַגעגנט די באָבע וואָס איז אַרויס עפענען פּאַזר מיר די טיר, און זי איז אינגאַנצן איינגעשרומפן און גרין, איינגעבויגן און קליין געוואָרן — אַ האַלבע באָבע.

און אירע פּארוויאַנעטע פאַרדאַרטע ליפּן האָבן זיך צוגעקלעפּט צו מיין באַק און זי האָט מיך אַ סך מאָל געקושט — און איך האָב איר אָפּגע־ענטפערט מיט אַ קליינעם קאַלטן קוש, פון יוצא וועגן.

האָט מיך די באָבע נאָכגעצויגן פאַמעלעך אין צווייטן צימער, און מיר אָנגעווויזן אויף אַ בעט וואָס איז געשטאַנען הינטער אַ פאַרצויגענעם פאַר־האַנג. כ'האָב פאַרנאַנדערגענומען דעם פאַרהאַנג — און דאָרט איז מיין עלטערער ברודער, אַ צוויי און דרייסיג יאָריגער, געלעגן ווי אַ טויטער.

און דער זיידע איז געשלאָפן, און איז אפילו ניט אויפגעשטאַנען מיך מקבל־פּנים זיין.

אין דער פרי האָב איך אים געזען און נישט דערקענט. דער מלאך־המות האָט אַרויסגעקוקט אויף מיר פון זיינע מוטנע אויגן. ער האָט געהאַלטן ביים אויסגיין פון טיפער עלטער.

און דער „שלום־עליכם" וואָס ער האָט מיר אָפּגעגעבן איז געווען אַ פרעמדער און אַ קאַלטער. ער האָט בלויז אָנגעשטעלט אויף מיר זיינע מוט־נע אויגן און געשוויגן.

און דער דאָזיגער זיידע מיינער מיט זיין גאַנצער אויסוויניגסטער האַרט־קייט און טרוקנקייט, האָט דאָך מיך הייס און שטאַרק ליב געהאַט.

אַלע זיינע בריוו וואָס ער האָט מיר געשיקט נאָך וואָלאָזשין מיט האַרבע אזהרות און שווערע תוכחות זיינען דאָך „אינוויניג" געווען פול מיט גרויס דאגה און קלעמעניש פאַר מיר און פאַר מיין גורל.

ביי אים אין די אויגן בין איך תמיד געווען דער אייניציגער גייסטיגער יורש אין משפחה. ער האָט דאָס בפירוש געזאָגט פאַראַיאַרן פורים צו דער סעודה פאַר אַלע זיינע זין און אייניקלעך (אַזוי האָב איך זיך שפעטער דער־וואוסט).

ער פלעגט זיך באַרימען מיט מיר אין בית־מדרש, און פלעגט אַלעמען באַווייזן די ליב־בריוו וואָס ער האָט באַקומען פון ראש־ישיבה, די בריוו וואָס האָבן עדות געזאָגט אויף מיין התמדה און וואויל לערנען.

און כ׳האָב זיך דערמאָנט, אַז פאַר פינף־יאָרן וועט איך בין קראַנק געווען אויף אַן ערנסטער פאַרצויגענער קראַנקייט — האָט זיך פלוצים באַוויזן איבער מיר דער זקן אין ווייסן קיטל און טלית (ס׳איז געווען אום יום־כפור) ער איז געשטאַנען ביי מיין בעט, געווינט און תפלה געטאָן . . .

— זיידע — האָב איך מיט שווערייקייט אַרויסגערעדט — וואָס טוסטו דאָ?

— איך טו תפלה פאַר דיר, מיין קינד, אַז דו זאָלסט האָבן אַ רפואה שלמה.

— טו תפלה, זיידע, טו תפלה. אויף מיין אידישקייט, איך וועל זיין אַ פרומער איד. כ׳וועל אַ סך לערנען, אַז איך וועל געזונט ווערן, אויף מיין אידישקייט.

און איצט שלאָגט אויף מיר פון יעדןווינקעלע דער ריח פון טויט. בין איך אַוועק אין בית־מדרש. און ווידער שטיי איך אויף דער שוועל פון דעם דאָזיגן בית־מדרש, וואו איך האָב פאַרבראַכט אַזוי פיל יאָרן, און איצט איז ליידיג, קיינער נישטאָ . . .

און ביסלעכווייז האָט זיך צענויפגעזאַמלט צום שחרית׳דיגן דאָוונען אַ מנין בעלי־בתים; אַ קבלת־פנים, אַ שלום־עליכם. איינער פון מיינע פע־טערס איז צוגעקומען צו מיר, מיר אָנגעקלאַפּט אויף דער פלייצע און אַ זאָג געטאָן מיט אַ געלעכטערל:

— כע־כע־כע, חיים נחמן, סוף־כל־סוף ביסטו פאַרט צוריקגעקומען צו אונז . . .

דאָס האָט געהייסן, פון היינט אָן ביסטו אונזערער אַ ברודער, אָן אונ־זעריגער.

און שפּעטער מיט אַ האַלב יאָר בין איך געוואָרן אַ זייעריגער אין גאַנצן — כ׳האָב חתונה געהאַט.

דער ברודער איז געשטאָרבן, דער זיידע איז געשטאָרבן און איך, אַ ניינצן יעריגער, בין מיט מזל און מיט גליק געגאַנגען אונטער דער חופּה. חתונה געהאַט.

וואָס דערנאָך איז געווען וויל איך ניט דערציילן. שטעלט זיך צופרידן מיט דאָס ביזאַהעריגע. נאָר איך וויל דאָ פאַרצייכענען, אַז דאָס חתונה־האָבן האָט ניט אָפּגעשטעלט מיין אַנטוויקלונג, פאַרקערט, נאָך דער חתונה, צוליב דעם וואָס איך בין געזעסן אין וואַלד צוליב מסחר, האָב איך אַ סך געלערנט און געלייענט און קונה־שלמות געווען ביז אַ געוויסער מאָס.

*

צום סוף וויל איך זאָגן: אַלע געשעענישן פון מיין לעבן זיינען ווי צעוואָרפענע שטיקלעך קלאַנגען פון פאַרשידענע אינסטרומענטן, וואָס יעדער אייניציגער שפּילט אַ באַזונדערן ניגון. און אויב פונדעסטוועגן זיי האָבן זיך צעניפּגעגאָסן אין עפּעס אַ הארמאָניע — איז דאָס באמת ניט מער, ווי אַ נס פון הימל.

און נאָך עפּעס: אַלע מיינע כוחות האָבן געקראָגן יניקה און נערונג, ווי יענע ווילדע שפּראָצונג, פון גרייטן, פון נאָנטן און פון דעם וואָס איז גע־קומען אויף זיי פון אויבן — און אויב כ׳האָב עפּעס אייגנס געגעבן — זאָל גאָטס נאָמען זיין געבענטשט דערפאַר!

אַליין, אין אַ פינסטערן ווינקל, בין איך געוואָקסן אַלע מיינע טעג. יעט־ווידן טאָג האָב איך זיבן חלומות געבוירן און באַגראָבן און קיינער האָט זיך נישט אומגעקוקט. אַ סך כוח און מוח האָב איך אויסגעבראַכט אויף גאָרנישט — און קיינער האָט נישט פאַרשטאַנען, און קיינער האָט אויף דעם מיינע אויגן נישט געעפנט.

די צנועה׳דיגע צארטע בלומען וואָס האָבן פון זיך אַליין זיך צעבליט אין מיין האַרצן — האָב איך מיט מיינע הענט פאַרשטעלט מיט דעם ציטער פון אַ מאַמען. איך האָב זיי באַהאַלטן פאַרן געשפּעט פון גראָבע מענטשן וואָס

האָבן מיך תמיד אַרומגערינגלט, און חוזק געמאַכט און שפּאָט געמאַכט פון דעם וואָס איז געווען מיין לעבן.

און מיין האַרץ, דער קערן מיינער, וואָס איז פון געבוירן אָן געווען צאַרט און איידל, האָט זיך אָנגענומען מיט אַ האַרטן שאָלעכץ וואָס ציינער זאָלן זיך אָן דעם צעברעכן, און אַזוי האָט זיך דער קערן אָפּגעהיט, פון שמוציגע אָטעמס, פון בייזע אויגן און פון מענטשנס שמוציגע הענט.

חיים נחמן ביאַליק

(ביאָגראַפישע דאַטע)
1873—1934

חיים נחמן ביאליק איז געבוירן געווארן אין יאר 1873, עשרה בטבת, אין דארף ראדי, וואלינער גובערניע.

ווען דער צוקונפטיגער פאעט איז אלט געווארן 6 יאר, האט די משפחה זיך אריבער־געצויגן קיין זשיטאמיר. דער פאטער, ר' יוסף, אן ארימער קרעטשמער, איז אין 1880 געשטארבן אוז דער גאנצער עול פון מפרנס זיין די משפחה פאלט אויף די פלייצעס פון פאעט'ס מוטער. דאס איינגל חיים נחמן ווערט איבערגענעבן צום זיידן אין רשות. דער זיידע, א שטרענגער אוז באמת־רעליגיעזער איד, האט געהאט א גרויסע חשפעה אויפן צארטן אינגל.

דאס אינגל איז פרי רייף געווארן גייס־טיג. נאך אלס קינד האט ער זיך שוין באקאנט מיטן „כוזרי" „מורה־נבוכים", „זהר" ווי אויך מיט ספרים פון קבלה אוז חסידות. (זע זיינע אויטאביאגראפישע נאטיצן, גע־שריבן אין 1903) אין 1888 איז ער אוועק אין דער בארימטער פאר יענער צייט וואלאזשינער ישיבה, וואו ער האט אנגעהויבן שרייבן לידער.

אין 1891 איז אין י. ח. ראוניצקי'ס העברעאישן זאמלבוך „פרדס" אפגעדרוקט געווארן דאס ערשטע לידל ביאליק'ס "אל הצפור". דער פאעט האט יונג חתונה, בא־שעפטיגט זיך די ערשטע צייט מיט וואלד־מסחר, שפעטער מיט העברעאישע לעקציעס. אונטערדעסן, ווערן געדרוקט אין די הע־ברעאישע זאמלביכער, אוז הויפטזעכלעך אין אחד העמ'ס „השלח" צענדליגער לידער פון יונגן פאעט אוז מיט יעדן ליד ווערט ער אלץ באליבטער אוז טייערער ביי דער אידי־שער אינטעליגענץ. אין 1899 געלינגט אים זיך צו באזעצן אין אדעס, וואו ער ווערט אנגעשטעלט אלס לערער אוז פארוואלטער אין א מאדערנער העברעאישער שול. אין יענעם יאר האט דער פאעט געמאכט זיין ערשטן ארויסטריט אויף אין אידיש אין דער וואכנשריפט „דער יוד".

„זיין פאעמע „בעיר ההרגה" (אויף אי־דיש — די שחיטה־שטאדט) — שרייבט דער ליטעראטור־קריטיקער בעל־מחשבות — „גע־שריבן אין 1903 נאכן קישינעווער פאגראם, האט ביאליק'ן געמאכט פאר דעם גרויסן פאעט נישט נאר פארן קענער, נאר פאר איטלעכן לעזער פון דער גאס. מען קען זאגן, אז ביאליק איז דער איינציגער אין דער געשיכטע פון דער אידישער ליטעראטור, וואס האט אין איין נאכט אוז מיט איין ווערק באקומען אזא געוואלטיגע אוז כשר־פארדינטע פאפולאריטעט אין אלע קלאסן פון אידישן פאלק".

אין 1905 גרינדעט ער אין אדעס דעם פארלאג „מוריה", צוזאמען מיט זיין לעבנס־

לענגלעכן פרויעט און מיטארבעטער י. ח. ראוויטשי. ער גיט ארויס א רייַ וויכטיגע ווערק, די וויכטיגסטע פון וועלכע איז בלי ספק דער „ספר־האגדה", וואס האט אויסגע־האלטן צענדליגע אויפלאגעס.

די יארן פון דעם אדעסער פעריאד ביז פאר דער מלחמה צייכענען זיך אויס מיט זייער פרוכטבארער שעפערישער ארבעט. די רייפסטע צייטיגסטע ווערק אין זיין פאעזיע, זיינע דערציילונגען אין פראזע, עסייען, זיין ארבעט איבער די מיטלאלטערלעכע פאעטן, זיין פארלעגערישע טעטיגקייט, — אלץ דאס ווערט געשאפן דורך יענעם צייט־משך.

דורך די מלחמה יארן פון 1914 און נאך דער רוסישער רעוואלוציע, געפינט ער זיך אין אדעס און שפעטער אין מאסקווע, וואו ער געפינט צייט פאר שרייבן, רעדאגירן הע־ברעאישע זאמלביכער, פארטזעצן זיין ארבעט איבער די מיטלאלטערלעכע פאעטן, און נע־מען א קאכינן אנטייל אין אלע אידישע געזעלשאפטלעכע פראגן.

אין 1921 פארלאזט ער רוסלאנד, נאך פיל שוועריקייטן, און באזעצט זיך אין בער־לין, וואו ער באגייט זיין פארלעגערישע טע־טיקייט, גיט ארויס ביכער און לערנביכער, און דרוקט איבער א סך אויסגאבן פון פאר־לאג „מוריה".

אין 1924 האט ער זיך באזעצט אין ארץ־ישראל. ער ארגאניזירט אויך א בריטן מאסשטאב דעם פארלאג „דביר" וואס גיט ארויס צענדליגער און צענדליגער וויכטיגע ווערק. צווישן אנדערע אויך, א וויסנשאפט־לעכע פולשטענדיגע אויסגאבע פון שלמה אבן גבירול'ס שירים, און ר' משה אבן־עזרא'ס ערשטן באנד, מיט דערקלערונגען און בא־לייכטונגען פון ביאליק און ראוויטשקי.

ער האט זיך אויך אפגענעבן מיט איבער־זעצונגן־ארבעט פון דער קלאסישער וועלט פאעזיע. אין 1924 ווערט געדרוקט זיין מייסטערהאפטע איבערזעצונג פון שיל'ער'ס "ווילהעלם טעל", און אין 1929 — שעקס־פיר'ס „יוליוס צעזאר."

ביאליק'ס לידער זיינען פיל איבערזעצט געווארן אין פרעמדע שפראכן. באזונדערע ביכער פון זיינע לידער זיינען ארויס אין רוסיש, דייטש, פראנצויזיש, ענגליש, פויליש, אונגאריש, רומעניש, איטאליעניש, האלענדיש און שוועדיש.

א חוץ דעם שריפטלעכן ביאליק וואלט זיך אויך געלוינט צו רעדן וועגן „ביאליק שבעל פה" — דער ביאליק וואס האט נעהאט זיין ווארט צו זאגן אין אלע אידישע אענע־לעגנהייטן, צו וועמען די נאנצע אידישע וועלט האט זיך תמיד צוגעהערט מיט יראת־הכבוד. מיר נעדיינקען דאך אים פון זיין באזוך ביי אונז אין אמעריקע אין 1926. די דינאמישע ביאליקשע פערזענלעכקייט מיט איר גאנצן חן און צויבער, וואס האט ארויס־גערופן דרך־ארץ און ליבשאפט סיי ביי איי־נעכע און סיי ביי נעגנער. נאר דאס איז א באזונדערער קאפיטל.

די לעצטע פאר יארן פון זיין לעבן, האט דער פאעט זיך פארנומען מיט שרייבן זיין אויטאביאגראפיע אין לידער. צום גרויסן באדויערן, איז ער צוגענומען געווארן אין אנהויב פון זיין ארבעט. עס זיינען ארויס פון זיין פעדער בלויז די ערשטע 4 קאפיט־לען „מיין טאטע", „שבעה", „אלמנה'שאפט" און „צעשיידונג" — וועלכע דער לייענער וועט געפינען אין אונזער בוך.

דעם 4־טן יולי, 1934, איז חיים נחמן ביאליק געשטארבן אין ווין, וואוהין ער איז געקומען זיך אפארירן. ער איז באערדיגט געווארן אין תל־אביב, ארץ־ישראל.

אינהאַלט פון בוך:

אַריינפיר פון י. י. שוואַרץ ..... ה
חיים נחמן ביאַליק פון ש. ניגער....ז־לד

לידער אַריגינעל־געשריבענע אין אידיש:

גלוסט זיך מיר ווינען 3
אין שחיטה־שטאָט 4
דאָס לעצטע וואָרט 16
כיבין ניט אויף אייער רוף 23
אַ פריילעכס 24
כיואָלט געווען אַ בעלן 27
ציון (רי יהודה הלוי) 31
ים־לידער (רי יהודה הלוי) 31
פרינצעסין שבת (היינע) 33
אויף דעם הויכן בארג 38
עס האָט מיך פאַרפלאַנטערט 40
אונטער די גרינינקע ביימעלעך 42
מיין גאָרטן 43
ערב־פרילינג 50

איבערזעצונגען פון י. י. שוואַרץ:

אין האַרבסט 55
צום פייגעלע 57
די אידישע לעגענדע 60
דער מתמיד 62
אין פעלד 79
מיט זונפאַרגאַנג 82
שרעטלעך 84
אין דער זומערטאָג היץ 87
אַ קליין בריוול 89
גראָז איז דאָס פאַלק 92
אויב דיין נשמה 94
אַ ווייטער שטערן 97
נעמט אַן זיך מיט מוט 99
אַ ליד אַ יתומה 101
פרימאַרגן שדימילעך 103
אַ טרער 105
מיין ליד 107
דאָס ליד פון ליכט 111
ביים אָפענעם פענסטער 119
דער ווינט 121
עס לויכטן אויף שטערן 122
סיאיז געפאַלן די טרער 123
ניט פון הפקר 124
אַ ווינטער־ליד 125
אַליין 129
מתי־מדבר 129
צו אחד־העמיען 137
פאַראַיאַריגע רויזן 139
הימלען 140
מיט זונאויפגאַנג 141

ווינטער־לידער:

א. אויפגעוועקט האָט 143
ב. סיהאָט דאָס אייז 144
ג. אויף דער שוועל 145
ד. העי, צעשפיל דיך 146
ה. ציט אַ רויך זיך 147
נאָך מיין טויט 151
אַ וואָרט 153
און אַז דער מלאך 156
געווים איז דאָס אַ שטראָף 158
די שלאָנגען רופט 160
פון צער און צאָרן 162
די מגילה פון פייער 164
דו גייסט פון מיר אַוועק 190
ראָמאַנס 192
די סאָזשעלקע 193
זעער, אַנטלויף 200

פאַרן ספרים־אַלמער 201
און אַז איר וועט געפינען 205
וועט אין וואַס בין איך 207
זאַל זיין 208
אַ צווייג 210
זאַל זיין ווי אייערער מיין גורל.... 211
איינציגוויז 213
דיין אָטעם, גאָט 217
מיין מאַמע, זכרונה לברכה 218
דער לייב 220
ווידער האָב איך אייך דערזען 221

אויטאָביאָגראַפישע פאָעמען:

א. מיין טאָטע 223
ב. שבעה 225
ג. אלמנהישאָפט 228
ד. די צעשיידונג 232

איבערזעצונגען אין אידיש פון אַנדערע פאָעטן:

דאָס ליד פון ישראל 241
אויף אייער האָרץ 242
„יונגע" 243
וואו ביסטו? 244
ביינאַכט 245
אויפן בית־עולם 246
וואַנדערער פון מדבר 247
אַנהויב פרילינג 249
אַ תפלה 250
מיטן זונאונטערגאַנג 251
תקון־חצות 252
אונטער דער משא 254

פאָלקס־לידער

א. צווישן פרת 255
ב. אין מיין גאָרטן 257
ג. נעבן טייכל 259
ד. סיאיז אָרויס 266
ה. ניט בייטאָג 261
ו. מע וויים ניט 262
ז. גלין־גלינג 263
ח. יענער האָט 264
ט. ווער סיהאָט פערל 266
י. איינס, צוויי 267
יא. גלויב ניט 268
יב. פליט אָוועק 269
יג. עס טרעפט 270
אויטאָביאָגראַפישע נאָטיצן 273
חיים נחמן ביאַליק
ביאָגראַפישע דאָטע 291